TÜRK KLASİKLERİ

RECAİZÂDE MAHMUT EKREM

ARABA SEVDASI

AVRUPA YAKASI

ARABA SEVDASI

Recaizade Mahmut Ekrem

Yayın No: 67
Araba Sevdası
Recaizade Mahmut Ekrem

Genel Yayın Yönetmeni / Ahmet İzci
Editör / Çiğdem Güzelhan Kılıç
İç Tasarım / Adem Şenel
Kapak / Yunus Karaaslan
Baskı - Cilt / Çalış Ofset
Davutpaşa cd. Yılanlı Ayazma Sk. No: 8
Topkapı-İstanbul Tel: 0212 482 11 04

1. Basım, Ocak 2014

İstanbul, Ocak 2014
ISBN: 978-605-5032-08-1

T. C. Kültür Bakanlığı Sertifika No:14111

© Avrupa Yakası Yayıncılık 2014

Avrupa Yakası Yayınları, İlgi Kültür Sanat Yayıncılık Ltd. Şti.'nin markasıdır.

Avrupa Yakası Yayıncılık
Çatalçeşme Sokak. No: 27/10
Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: 0212 526 39 75
Belgegeçer: 0212 526 39 76
www.avrupayakasiyayinlari.com
www.ilgikultur.com
e-mail: info@ilgikultur.com
online satış: www.ilgikitap.com

ARABA SEVDASI

Recaizade Mahmut Ekrem

RECAİZADE MAHMUD EKREM

Hayatı: Recaizade Mahmud Ekrem (D. 1 Mart 1847, İstanbul – Ö. 31 Ocak 1914) Osmanlı şair ve yazar. 19. Yüzyıl Osmanlı Edebiyatının önde gelen isimlerindendir.

Takvimhane Nazırı Recai Efendi'nin oğlu, Ercüment Ekrem Talu'nun babasıdır. Babasından Süryanice ve Farsça öğrendi. 1858'de ilköğretimini tamamladı, özel öğrenim görerek yetişti. Mekteb-i İrfan'ı bitirdikten sonra girdiği Harbiye İdadisi'ndeki öğrenimini sağlık sorunları nedeniyle tamamlayamadı. Hariciye Nezareti Mektubi Kalemi'nde memurluğa başladı. Tanzimat ve Nafia dairelerinde baş muavinlik, Danıştay üyeliği, Mekteb-i Mülkiye ve Galatasaray Sultanisi'nde öğretmenlik, birkaç ay Evkaf ve Maarif Nazırlığı, Meclis-i Âyân üyeliği yaptı.

Resmi görevle Trablusgarp'a gönderildi. 1908'de 2. Meşrutiyet'ten sonra kurulan Kamil Paşa kabinesinde Maarif Nazırı oldu. Namık Kemal'le tanışmasının ardından Encümen-i Şuara' ya katıldı. İlk yazıları Namık Kemal yönetimindeki Tasvir-i Efkar gazetesinde yayınlandı. 1870' lerden sonra kendisini tümüyle yazılarına verdi. Batı edebiyatından çeviriler yaptı. 1870'te ilk oyunu Afife Anjelik, 1871'de ilk şiir kitabı Nağme-i Seher yayınlandı. Yaşamını yitirdiğinde Meclis-i Âyan üyesiydi.

Ölümü nedeniyle okullar tatil edilmiş ve büyük bir cenaze töreni düzenlenmiştir. Mezarı, oğlu Nejad' ın kabri yanında, Küçüksu' dadır.

Edebi Hayatı: Namık Kemal' le tanışmasının ardından edebiyat çevresine girmiş ve onun Fransa'ya gitmesi üzerine, 1867'de Tasvir-i Efkar gazetesinin yönetimine geçmiştir.

Recaizade, üç oğlunun, özellikle de çok sevdiği Nejad' ın ölümünden duyduğu acıyı dile getirdiği şiirleriyle daha çok karamsar duygular işledi. Eski edebiyatı savunan Muallim Naci ve çevresiyle girdiği edebiyat tartışmalarıyla Edebiyat-ı Cedide akımının doğmasına zemin hazırladı. Başta Tevfik Fikret olmak üzere döneminin genç şair ve edebiyatçılarını çevresinde topladı. Tanzimat ve Batı düşüncesinin yeni kuşağa benimsetilmesinde önemli rol oynadı.

Kendisinin yetkin tiyatro oyunu olarak bilinen Çok Bilen Çok Yanılır, ölümünden sonra yayımlandı. Sanatta güzellik ilkesine bağlı kaldı. "Sanat sanat içindir" anlayışını savundu. Doğaya dönük, insanı doğa içinde ele alan şiirler yazdı. Aşk ve ölüm temalarını işledi. Eski-yeni edebiyat tartışmalarının merkezinde yer aldı. Tek romanı, Türk edebiyatında realizmin ilk örneklerinden sayılan **Araba Sevdası** adlı eseridir. Yazar bu eserde ailesinin parasını zevk ve eğlencesine harcayanları eleştirdi. Bu eseri yazdığı dönemde ailesini karşısına almış ve baba mirasından olacağını bile bile eserini yazmaya devam etmiştir.

BİRİNCİ KISIM

1

Üsküdar'dan Bağlarbaşı yoluyla Çamlıca'ya gidilirken Tophanelioğlu'ndaki dört yol ağzı mevkiinden takriben bir yüz adım ileriye bakılırsa o geniş şosenin ortasının biraz ötesinde etrafı birçok arşın yüksekliğinde, duvar içine alınmış bir ağaçlık görülür.

Bu ağaçlığa varıldığı gibi şose yol, sağ ve sol olmak üzere ikiye ayrılır. Duvar ile çevrilmiş olan ağaçlığın büyük bir kapısı vardır ki, iki yolun tam ayrıldığı noktaya rast gelir.

Sağ ve soldaki yollardan hangisine gidilecek olsa karşı tarafı o ağaçlıkla sınırlıdır. Ağaçlığın yanındaki duvar alçak olduğundan üzerinden hayvan ve özellikle insan aşamaması için boyunca teller uzatılarak çevrilmiştir.

Çok dik olmayan bir yokuş üzerindeki bu yollardan normal hızla dört beş dakika kadar gidilince daima duvar ile çevrilmiş olan ağaçlık bir meydancığa varır. Ağaçlığın burada da önden aşağıdakine koşut bir kapısı vardır. Yüksekten kuş bakışı bir bakmak mümkün olsa bir konik bir şekilde görünecek olan ağaçlık burada biter ise de iki yol yine birleşmez. Meydancığın bir otuz adım ötesinde epeyce geniş ve yüksek bir set üzerinde eski mimarideki binaları taklit yolunda yapılmış enli saçaklı bir kattan ibaret bir bina ve bunun etrafında bazı büyücek ağaçlar mevcuttur. Onun üst yanında diğer bir set ile başlayan yer ise bir takım servi ve meşe ağaçlarını ve vaktiyle kırılamayıp kalmış ve mevkiin Sarıkaya ismiyle isimlendirilmesine sebep olmuş büyük büyük sararmış kayaları olan, inişli yokuşlu terkedilmiş bir mezarlıktır ki geçtiğimiz

meydancıktan buraya değin olan mesafe de yine bir beş dakikalık kadar tahmin olunur.

Bu mezarlık da geçildikten sonradır ki iki yol hem birleşir, hem de düzleşir. Buradan yine bir beş dakika kadar ileri yürünürse artık Çamlıca Dağı'nın eteğinde Kısıklı Köyü'nün çarşısına varılmış olur.

Buraya çıkıncaya kadar yorulmadıksa yine aşağı doğru inelim de noktalarını ve hududunu tayin ettiğimiz yerleri inceleyelim. Tabiidir ki bu incelemeye adı geçen ağaçlıktan başlayacağız.

Burası Çamlıca Bahçesi namıyla İstanbul'da en evvel açılmış olan bahçedir. Birkaç zamandan beri halkın ilgisinden bütün bütün yoksun olduğu için genellikle kapıları kapalı durur.

Yazın, özellikle baharlarda bu bahçeyi açtırıp da aşağıdaki kapıdan içerisine girseniz beş on adım ilerleyerek etrafınıza bir bakıverince muazzam ve kalbe ferahlık veren güzel bir bahçe içinde bulunduğunuzu derhal anlarsınız.

Bahçenin yalnız meydana geldiği tarihte güzel görünmesi fikriyle değil, ileride, yani zamanlar gelip geçtikçe ağaçların, ormanların büyüyerek alacakları hâle göre muhafaza edilebilmesi için o büyüklü küçüklü tarhlarının güzellik ve vaziyetlerine bakarak ilk düzenlemesini yapan tabiat sever usta kim ise, sanatına hayran olduktan sonra her tarafını birer birer dikkat ve beğeniyle gözden geçirmeye başlarsınız.

Başkalarının meraklı bakışlarını kesmek için kenarlara bir güzel biçimde dikilip gereği gibi büyümüş, dal budak salıvermiş salkım, aylandoz, atkestanesi gibi gölge veren ağaçlar ile orta yerlerde yer yer toprağa dikilmiş çınar, kavak, manolya, salkım söğüt gibi türlü türlü ağaçların ve bazı yerlerde gözün nurunun değil, güneş ışıklarının bile içerisine kolaylıkla nüfuz edemeyeceği surette sıklaşmış ormancıkların etrafında

dolaşır, bunları ziyadesiyle gönül çelici bulursunuz. Biraz ilerleyince bir düzlüğün ortasında üstü kapalı, etrafı açık, kameriyesi bir şey ve bazı kenar yollar üzerinde kulübe tarzında muntazam ve güzel, ufak ufak binalar gözünüze çarpar. Bunlardan kameriyeye benzeyen şeyin özel günlerde müzik yapmak için çağrılacak çalgıcı takımına mahsus bir yer ve o kulübelerin de bahçe dâhilinde yiyecekler ve meşrubat satmak için yapılmış büfeler olduğunu fark eder, bunları da beğenirsiniz.

Azıcık daha ileri gidince bir büyük göl, onun ortasında hoş bir adacık, bu adayı kenara bağlamak üzere muntazam olmayan bir şekilde çitten yapılmış tabii, güzel köprüler ve adanın üzerinde yine işlenmemiş ağaç dal ve kütüklerinden inşa olunmuş zarif bir köşk görür; bunlardan da çok hoşlanırsınız. En sonra yukarıdaki kapıdan çıkarak sözü geçen meydancığı geçen bir set üzerine yukarı çıkınca evvelce gördüğümüz binayı da yakından temaşa ettiğiniz ve bunun da bahçeye bağlı bir gazino olduğunu öğrendiğiniz hâlde bahçenin her suretle mükemmeliyetini onaylarsınız.

2

Şu bir kaç sözle vasıfları kabaca tarif edilmiş olan Çamlıca Bahçesi bundan evvel şimdiki gibi hüzünlü, sessiz ve tenha bir yer değil, gürültülü, coşkulu bir şenlik yeriydi.

Düzeltmesiyle, tanzimiyle bir hayli zaman uğraşılan bu bahçenin Rumi 1286 senesi[1] bahar mevsiminde açılacağı haberi İstanbul ile üç belde diye adlandırılan yerlerin halkı tarafından duyuldu. Zevk düşkünü gençler ve özellikle böyle eğlenceleri erkeklerden bir kaç kat fazla aramaya yaradılış olarak

1 Miladi 1870-1871

mecbur olan hanımlar, belirlenmiş vaktin gelmesini bekleyerek elbiseye, süse bağlı hazırlıklara gereği gibi hız vermişler ve bizim memlekette emsali henüz görülmemiş bu moda gezinti yerinden her vakit, belki mehtaplı gecelerde bile faydalanma isteğini kolaylıkla gerçekleştirmek için pek çok aileler Çamlıca, Bulgurlu, Kısıklı, Tophanelioğlu, Bağlarbaşı taraflarında köşkler, haneler yaparak bahar gelir gelmez hemen taşınmakta acele etmişlerdi.

Nihayet o senenin mayıs ayı başlarında bahçe açıldı, istirahat ve gezintiye mahsus olan cuma ve pazar günleri Üsküdar, Kadıköy, Beylerbeyi gibi Çamlıca'ya civar sayılan yerlerden başka İstanbul'un uzak yerlerinden, Boğaziçi'nden ve diğer yerlerden arabalarla, hayvanlarla ve bazıları yayan olarak gelen kadın, erkek binlerce seyircinin bahçeye toplanması hakikaten görülecek manzaralardandı.

Hududu bir çeyrek saatte ancak dolanabilen bahçeye o kadar geniş olmasına rağmen o insan kalabalığı sığmadığından, halkın bir takımı girdikçe, diğer bir takımı çıkmaya mecbur idi. Bu suretle gerek yukarıdaki, gerek aşağıdaki kapıdan durmadan girip çıkan seyircilerin izdihamın yoğunluğuyla, o koca bahçe, benzetme biraz kabaca olsa da, büyük bir arı kovanını andırır idi. Fakat bu bir kovan idi ki arıların bal alacakları çiçekler de içinde bulunurdu! İçeride kalanlardan alafranga bir tabir ile güzeller tarifesine mensup olanlar, bahar manzaralarıyla rekabet eder gibi en parlak, en güzel renkler içinde ve üçü beşi bir yerde çiçekler gibi iki taraflarına salınarak gezinirler ve bunlardan bal almak hevesiyle kararsız olan eşekarısına benzeyen genç beyler de çiçeklerin arasında ikişer ikişer dolaşırlardı.

Bahçenin dışarısına gelince o da bir başka âlem idi: Süslü hanımları, şık beyleri taşıyan bir kaç yüz kadar araba, bahçenin

etrafını kuşatarak hareketli bir zincir gibi birbiri ardınca sürekli ve durmadan dönüyorlardı.

Vakıa o tarihte ağaçlar daha pek genç ve belki çocuk, ormanlar ise pek seyrek olmakla beraber bitki sınıfı içinde görüntü açısından güzel ve bahçe süslemesine uygun ağaç, çiçek ve çimenlerin makbul olan ve itibar edilen her türü kendisinde mevcut bulunduğu için tabiatın bahar bahçesi bir seçme güzelliklerinin toplandığı bir yer gibi bakılmaya layık olan ve fazla olarak içerisinde göl ve köşk gibi bakışları başkaca memnun edecek şeyleri ve özellikle istirahat ve huzur arzu edenler için yer yer sandalyeleri, kanepeleri bulunan bahçe, halkın başka seyir yerlerine olan rağbetini tamamıyla kendisine çekmişti. Bununla beraber cuma ve pazardan başka günlerde ve bazen mehtaplı gecelerde bile bahçenin ziyaretçisi eksik kalmaz idi. Onun için demiş idik ki: Çamlıca Bahçesi bundan evvel şimdiki gibi hüzünlü, sessiz ve tenha bir yer değil, gürültülü, coşkulu bir şenlik yeriydi. Gerçekten o kocamış ağaçlar vaktiyle genç idi. Heves ve arzularına karşı kararsız olan gençler gibi bunlar da en hafif bir rüzgâr ile hemen sallanmaya başlar, coşku ve ümide dair konuşmaya koyulurlardı.

3

O senenin haziran ortalarına doğru sıcaklar günden güne şiddetini artırdı. Sıcaklar arttıkça bahçedeki hareketlilik azalmaya başlamıştı. O esnada bir perşembe gecesi çıkan bir fırtınanın ardından sabaha kadar devam eden yağmur havayı açıp değiştirdiği ve tozları tamamen bastırdığı gibi dağlara, bağlara da yeni bir tazelik verdiğinden bir gün sonraki cuma günü saat sekiz sularında bahçe emsali görülmedik bir kalabalığa mazhar olmuş idi. Bu kalabalığın ekseriyeti kadınlar

başka, erkekler yine başka olarak üçer beşer bahçenin içinde aşağı yukarı gezinirler; diğerleri de tarhların arasındaki kanepelere, sandalyelere oturarak ve çalgıcıların, o zamanlar İstanbul'da pek moda olan, "Belle Helene" operasından çaldıkları havaları dinleyerek, gezinenleri seyrederek eğlenirlerdi.

Bu seyircilerin içinde yaklaşık yirmi üç yirmi beş yaşlarında top yüzlü, saz benizli, ela gözlü, kara saçlı, az bıyıklı, kısaca boylu, güzel giyinmiş bir bey görülürdü ki, aşağıdaki kapıya yakın ve kapıdan her gireni çıkanı görmeye müsait bir mevki tutarak bir masanın iki yanındaki birer sandalyeden birisine kendisi kurulmuş, diğerine de yakasının iç tarafındaki "Terzi Mir" markası yakından geçenlerin gözlerine çarpmakta olan pardösüsünü sanki gelişigüzel atmış idi.

Masanın üzerinde bir tepsi içinde görülen bir arpa suyu kadehi, hemen bir saatten beri geldiği gibi dolu durmakta idi. Genç bey ise, oturduğu yerde sol ayağı üzerine atmış olduğu sağ ayağını, mızıkanın usulüne uygun bir hareketle devamlı oynatır ve ayağı pek de küçük değil iken, ziyadesiyle nazik, ziyadesiyle biçimli gösteren "Heral" işi parlak botunun sivrice yüzüne elindeki bağa saplı ve sapının üzeri Fransızca M. B. harfleri görünen gümüş markalı bastonuyla sürekli vurur ve en azı her beş dakikada bir kere uçları altınlı bir siyah ipek şeride bağlı, mineli saatini beyaz yeleğinin cebinden çıkarıp baktıktan sonra sabırsızlıkla yerinden fırlayarak kapı tarafına doğru beş on adım gittikten sonra yine sandalyesine dönerek evvelki vaziyetini alırdı. Genç beyin bu hâline dikkat edenler, kendisinin mühim bir bekleme rahatsızlığı içinde bulunduğuna hükmedebilirdi.

4

Muhteşem Bihruz Bey, eski vezirlerden rahmetli (...) Paşa'nın oğludur.

Vilâyetten vilâyete geçerek on beş sene kadar bir süre İstanbul'a ayak basmamış olan pederiyle küçük yaşında memleket memleket dolaştığından dolayı Bihruz Bey bir çocuk için öğrenilmesi gerekli olan bilgiyi iyi bir derecede on altı yaşına kadar elde edememişti. Nihayet pederinin azledilmesi üzerine İstanbul'a gelişinde oğul beyin bir okula konulmasına nasılsa gayret edildi. Aradan altı ay geçmeden (...) Paşa yine bir vilâyet valiliğine memur ve İstanbul'dan tekrar ayrılmaya mecbur oldu ise de artık bu defa Bihruz Bey tahsilinden geri kalmamak için validesiyle beraber İstanbul'da bırakıldı.

İki sene sonra Paşa yine azledilerek İstanbul'a geldiği zaman, oğlunu dört işlemden, imlâdan, okumadan bizzat imtihan ederek malumatını yeter derecede görerek tahsilini tamamlayıp da bir diploma almasına kadar mektebe devam ettirmeye lüzum görmeyerek çocuğu kendi arzusu üzerine Babıâli dairelerinden birisine çırak ettirmiş ve beyefendi için tahsil artık kesinlikle gerekli görülen Fransızca ile beraber ikinci derecede lüzumlu görülen Arapça ve Farsçayı öğretmek üzere Bihruz Bey'e başka başka maaşlı hocalar tayin etmişti.

Bihruz Bey ilk hevesle beş altı ay kadar kaleme devam ederek daha Fransızca bir kelime okumayı başarmadan, ağızdan bellediği bir hayli sözler ve deyimler ile alafranga genç beylerin tavırlarını, kıyafetlerini hal ve hareketlerini taklitte gerçekten büyük bir kabiliyet gösterdi.

Bihruz Bey, validesinin tek evlâdı olduğu için zaten hep şımarık büyümüştü. Pederin serveti, oğlunun her arzu ettiği şeye kolaycacık harcanabilmesine müsait olduğu gibi, gençliğinden kaynaklanan eğilimleri hiç bir taraftan bir gün bile

engellenmediği için Bihruz Bey sonraları kaleme gidip gelmeyi pek seyrekleştirmişti.

Kaleme gitmediği günler ise saçlarını kestirmek, terziye kıyafet ısmarlamak, kunduracıya ölçü vermek gibi hiç eksik olmayan sebeplerle Beyoğlu'nda, ötede beride vakit geçirir, cumaları, pazarları da sabahleyin hocalarıyla yarımşar saat ders müzakeresinden sonra evinden çıkar, akşamlara kadar seyir yerlerinde dolaşırdı.

Vilâyetlerde bulunduğu zaman en büyük zevki sırmalı esvap içinde, midilli veya at üzerinde, arkasında çifte çifte uşaklarla sokak sokak gezip dolaşmaktan ibaret olan bu beyin, İstanbul'a geldikten sonra merakı üç şeye yoğunlaştı ki birincisi araba kullanmak, ikincisi alafranga beylerin hepsinden daha süslü gezmek, üçüncüsü de berberler, kunduracılar, terziler ve gazinolardaki garsonlarla Fransızca konuşmaktı.

Bey, kışları Süleymaniye'deki konaklarında, yazları da Küçük Çamlıca'daki köşklerinde ikamet ederdi. Kendisi gibi kibar çocuklarının rağbet göstereceği hiç bir seyir yeri bulunmazdı ki bu beyefendi en son modaya uygun bir şekilde giyinmiş olduğu hâlde bazen yağız ve bazen kır bir çift beygir koşulu dört tekerlek üzerinde, üstü ve yanları açık süslü bir sıradan ibaret olan ve seyis oturmaya mahsus yeri arka tarafında bulunan arabasıyla orada hazır bulunmasın.

Kışın, meselâ en soğuk bir açık hava görünce arkasında sadece süse halel vermemek için dar ve incerek ceket, dizlerinin üzerinde ise yalnız süslü görünmek için bir kadife örtü bulunduğu hâlde Beyoğlu Caddesi'nde, Kâğıthane yollarında araba kullanmak hevesiyle en şiddetli poyrazın karşısında tiril tiril titreyen Bihruz Bey yazın da otuz otuz beş derece sıcak günlerde Çamlıca'da, Haydarpaşa, Fenerbahçesi yollarında yine o hevesle en kızgın güneşin altında haşım haşım haşlanır ve

fakat bu azabı kendisine en büyük zevk sayardı. Bihruz Bey her nereye gitse, her nerede bulunsa, maksadı görünmekle beraber görmek değil, yalnızca görünmekti.

Nihayet (...) Paşa'nın ölmesi üzerine oğlu bir anda yirmi sekiz bin liralık bir mirasa konarak hareketlerinde de serbest kalınca o büyük serveti az zaman içinde yok edecek bir eğlence hayatına koyuldu. Çünkü valide hanımefendinin mahdum bey hakkında eskiden beri hiç bir hükmü, hiç bir tehdidi etkili olamazdı. Pederinin ölümünde oğluna kalan servetin yolunda akrabadan bazı şahısları işe karıştırmak gibi tedbirler de tespit etmiş ise de sonuçsuz kalacağını anladığı gibi çocuğu bütün bütün kendi heveslerine bırakmak zaafını göstermiş ve fazla olarak genç beye o açıdan da bir sıkıntı çektirmemek üzere konağın mutfak masraflarını ve hizmetlerinde devam eden bazı emektar çalışanların maaşlarını kendi kazancından ödemeye razı olmuştu.

Mirasyedi beyefendinin kendi eğlencesinden başka hiç bir masrafı olmadığı hâlde her ay eline geçen yüz elli lira kadar bir para o hayat tarzına yetmezdi.

Bu arada idi ki beyin Arabî ve Farisî hocaları soğuk karşılandıkları için birer birer konağa gelmemeye başladılar. Yalnız Mösyö Piyer adındaki Fransızca hocası, beyin mizacına göre şerbet verir, kurnaz bir ihtiyar olduğundan onun eskisi gibi devamına müsaade edildi ve hatta dört liradan ibaret maaşı altı liraya yükseltildi.

Genel olarak mirasyedilerin düşündüğü gibi Bihruz Bey de servetini yemekle bitmez tükenmez zannederdi. Bundan dolayı ulu orta giriştiği harcamalara nakitten başlandı. Onlar bitince İstanbul tarafındaki en az gelir getiren dükkânlar birer birer elden çıkarıldı. Bunlar bitince, Beyoğlu'ndaki ehemmiyetli mağazalara sıra geldi. Bunlar da elden çıkarıldı. Gelir

namına Galata'da bir han kalmıştı. Nihayet o da satıldı. Mülk olarak elde, Süleymaniye'deki konak ile Küçük Çamlıca'daki köşkten başka bir şey kalmadı. Fakat Bihruz Bey dalmış olduğu sefahat bataklığına arabasıyla, hizmetçileriyle, gösterişiyle kendini kaptırmış halde devam ediyordu. Çünkü valide hanımın renk renk kadife mahfazalar içinde çekmecelere ziynet veren mücevherat ve değerli taşlarına henüz el sürülmemiş ve hanımın kendi üzerinde bulunan diğer beş on parça mallara ise hiç dokunulmamıştı.

5

Çamlıca Bahçesi'nin açılacağını, komşuluk münasebetiyle tabii ki herkesten evvel haber alan Bihruz Bey, mart gelir gelmez validesini zorlaya zorlaya yazlığa geçmeye razı etmişti. Köşke nakillerinin ertesi gün hemen jarden püblik'e[2] koşarak içini, dışını kontrol ederek buranın pek alâmod[3] ve özellikle kendi arzusuna uygun olarak gösteriş yapmaya pek favorabl[4] bir promenad[5] yeri olacağını anlayınca ekipajını[6] biraz daha süslemek için Beyoğlu'nda tedarik ettiği bazı vasıtalarla "Bender" fabrikası ürünlerinden olmak üzere gayet hafif ve zarif bir arabayla mevcutlarına nispeten ikişer parmak daha boylu bir çift talimli Macar araba hayvanı ısmarlamıştı.

Araba ile hayvanlar, bahçenin açıldığının ikinci haftasına yetişti. Bihruz Bey de hemen o haftadan itibaren her cuma ve pazar günü bahçenin seyircileri arasında görünmeye başladı.

2 Halk bahçesi.
3 Modaya uygun.
4 Uygun.
5 Gezinti.
6 Araba takımı.

Araba gerçekten o senenin moda rengi olan gayet açık, tatlı sarıya boyanmış; yan tarafları beyin isim ve mahlasının ilk harflerini içeren yaldızlı birer marka ile süslenmiş; tekerleklerinin çubukları incecik fakat kendisi fazlasıyla yüksek, zarif, nazik ve amiyane bir tabir ile kız gibi bir şey idi. Macar cinsinin en güzellerinden olan kır hayvanlara gelince, bunların da gerek boyları, gerek renkleri araba ile uyumlu olduğu gibi koşum takımı da tabii en âlâsından idi.

Mevsimin müjdesine göre bazen koyu, bazen açık renkte gayet dar elbisesi, bal renginde eldivenleri, ufarak fesi ile yan taraftan simasının bir yarısı Frenk gömleğinin dimdik duran yüksek yakasıyla örtülmüştü. Yeleğinden aşağı ellerinin yarısından çoğu yine o gömleğin uzun kolları içinde saklanmış olduğu halde Bihruz Bey arabanın ön tarafında bulunarak hayvanların dizginlerini tutardı. Parlak düğmesi, lâcivert setresi, malta renginde açık ve dar pantolonu, diz kapaklarına kadar çıkan uzun konçlarının bu yukarıdan tersine kıvrılmış tarafı beyaz, oradan aşağısı siyah çizmeleri ve beyinkinden daha açık büyücek fesi ile seyis de özel yerinde oturarak beyefendinin hareketlerine dikkat ederdi.

Bu sebeple Bihruz Bey'in ekipajı yukarıda tarif olunduğu gibi bahçenin etrafını durmaksızın dönen hareketli zincirin en övgüye değer halkası sayılsa yeriydi!

Bihruz Bey, bahçe seyrinde araba kuşandığı zamanlar bir kimseyi çiğneyip de bir kaza çıkarmamak, arabayı bir yere çarptırıp da bir sakatlığa meydan vermemek için kendi hayvanlarının ve özellikle öndeki ve gerideki arabaların hareketlerine sürekli dikkat etmek mecburiyetinde bulunduğundan dolayı hiç bir şey göremez, hiç bir kimseye bakamazdı. Ancak görmek, bakmak da istemezdi. Çünkü tek maksadı süs ve gösteriş içerisindeki arabalarıyla gezinenler arasında birinciliği kazanmaktan ibaretti ve bu maksadın gerçekleşeceğinden

ise kendisi tamamıyla emin idi. Şu kadar ki o kıyafette, o vaziyette ve özellikle o kalabalık içinde saatlerce araba kullanmak yorgunluğuna tahammül edemediğinden, hem dinlenmek hem de arabasını seyredenlerde yarattığı etkiyi şahsen görmek için ara sıra bahçenin üst tarafındaki meydancığın, gelen geçen arabaları görmeye, içindekileri seçmeye müsait bir noktasında arabasını durdurur ve bazen arabadan inerek bahçenin içerisinde bir tur yapmaya da rağbet gösterirdi.

Yine bir defa o şekilde araba içinde süregiden devri seyrederek eğlenirken kalem arkadaşlarından kendisi gibi epeyce süslü, fakat arabalı değil, hatta hayvanlı da değil, yaya bir genç bey, Bihruz Bey'in arabasına yaklaşarak beyefendiye alâmod yani kısacık temenna[7] ederek el de verdikten ve arabayı, hayvanları öven bir kaç sözden sonra Bihruz Bey'in dâveti üzerine arabaya çıkmış, ötekinin yanına oturmuş idi.

İki arkadaş hem konuşuyorlar, hem de gözleri önünden geçmekte olan arabaları seyrediyorlardı. Bu arabalardan bir tanesi ikisinin birden dikkatini çekti. Çünkü bu araba güzel bir çift doru beygir koşulu, büyücek ve yeni bir lândo[8] idi. Çünkü lândonun üzerinde özel bir dikkatle oturmakta olan koşe yani arabacı parlak düğmeli idi. Çünkü landonun içinde bulunan iki beyaz baştan bir tanesi beylerin bulundukları noktaya gelince arabadan dışarıya doğru farklı bir edayla uzanarak, ilkin arabaya, hayvanlara, sonra da beyefendilere başka başka, uzun süre dikkat etmiş idi.

Lândo, ikinci defa geçtiği sırada o beyaz baş yine evvelki hareketi tekrar edince Bihruz Bey'in söze başlamasıyla iki genç arasında şu konuşma gerçekleştirdi:

- Tre şik![9]

7 Eli başa götürerek verilen selam.

8 Dört tekerlekli, çift körüklü, üstü açık binek arabası.

9 Çok şık.

- Trezelegant![10]

- Monşer, kimin bu lândo?

- Lândoyu tanıyamadım...

- E la blond?[11]

- Blondu[12] tanıyacağım gibi.

- Kim bakayım?

- Fakat pek sür[13] değilim. Bilmem, benzetiyor muyum?

- Kem port, dit![14]

- Zannederim ki bizim köyden. Belki de bizim kartiyeden.[15]

- Drol![16] Dünyada ne kadar güzel varsa hepsi de sizin köyden mi olur?

- Hepsi değil ama bazıları... Ne zannettin ya? Bizim köy cennetten bir parça... Bunlar da hurileri...

- Fenerbahçesi'nden dolayı mı?

- Hayır... Kuşdilinden dolayı...

- Ben o dilden anlamam. Fener âlemi nasıl gidiyor? Mond[17] geliyor mu?

- Ne gezer! Sizin bu Çamlıca'nız yok mu? Papazın Bağı'nı da kuruttu, Fener'in parlaklığını da söndürdü, Moda'yı da eskitti! Şimdi buradan başka her yer dezer![18]

10 Çok zarif.
11 Ve o sarışın.
12 Sarışın.
13 Emin.
14 Önemi yok, söyleyin.
15 Mahalle.
16 Komik.
17 Kibarlar.
18 Çöl.

6

Arkadaşıyla bu konuşmayı yaptığı kısa süre içinde Bihruz Bey'in zihninden bir alay düşünceler geçmişti:

"Ne münasebet? Kadıköyü gibi burjuva kartiyede bu derece şık bir ekipaj bulunsun! Ne münasebet? Orada olanlar hep malum. 'Blondu tanırım.' demesi de ağız... Tanısaydı öyle mi dururdu? Oh! Kel bote divin! Sürtu kel gu ekselans![19] Benim ekipaja ne kadar dikkatli bakıyordu! Duygularını bu da ispat etmez mi? Acaba kimdir bu? Şüphesiz ün jön fiy blond[20]; fakat şu Keşfi'yi nasıl savayım? O vakit çabuk anlaşılır... Bakalım iltifat bana mı mahsusmuş, yoksa ona mı? Kim olduğunu öğrenmek kolay, takip de eder, gittiği yeri görürüm."

Şu düşüncelerden de anlaşılır ki Bihruz Bey lândonun Kadıköyü tarafından olduğuna ihtimal veremiyor ve arkadaşı Keşfi Bey'in: "Lândoyu her ne kadar tanımazsam da sarışın hanımı bileceğim." yollu sözünü hanıma karşı etkisiyle aynı durumda görünme kaygısıyla söylenmiş bir söz diye düşünmekle beraber bu açıdan da bütün bütün şüpheden kurtulamıyordu.

Lândoyu Kadıköyü'ne yakıştıramıyordu. Çünkü pek alafranga beylerle görüşme sayesinde peyda etmiş olduğu bazı tuhaf fikirlerden olmak üzere Bihruz Bey İstanbul ile İstanbul'a bağlı yerleri birincisi kendisi gibi nobles yani soylulardan olan kibara; ikincisi burjuva sınıfına yani medeni fikirlerden yoksun, kaba tabiatlı, orta halli halka, üçüncüsü esnaf takımına mahsus olmak üzere üç sınıfa ayırmış ve Kadıköyü'nü birinciye geçirmek lâzım gelirken her nasılsa ikinci sınıfa sokmuştu.

Arkadaşı Keşfi Bey'in "Sarışın hanımı tanırım." demesini hakikatten ziyade bir yakın görünme kaygısı görmesindeki sebep ise şu idi: Güya Keşfi Bey bu nazenine kur edecek

19 Ne tanrısal bir güzellik! Ne mükemmel bir tat!

20 Sarışın bir genç kız.

olursa kendi köyünden bulunduğu ve zaten tanıdığı için Bihruz Bey'in bir şey deme hakkı ve rekabete kalkışmaya yüzü olamayacak. Hâlbuki Bihruz Bey nerede, Keşfi Bey nerede? İkisinin arasında asaleten, zarafeten ve şahsen mevcut olan fark, Küçük Çamlıca ile Kadıköyü arasındaki fark kadar büyük olarak lândonun sedirinin süsüyle övünen nazeninin bu farkı bilmemesi ise Bihruz Bey fikrince mümkün değil idi. Burası böyle ise de hanımefendinin bir aralık Keşfi Bey'e de bakışındaki hikmet ne idi?

Bu bakışın manası Keşfi Bey'e: "Bey! Sen o arabaya hiç de yakışmıyorsun!" demek mi idi? Yoksa kendisine karşı: "Ne için öyle adi adamlarla görüşüyorsunuz?" Veyahut: "Yanınızda o bulunmasa idi, size daha başka türlü bakacaktım..." yollu bir şey miydi? Bunu derhal anlamak Bihruz Bey için pek mühim ve bu da Keşfi Bey'in savulmasına bağlı idi. Onun için Keşfi Bey'i yanından def etmeye zihninde bir çare arayıp dururken Keşfi Bey'in: "Monşer, ben biraz da bahçeye gireceğim. Arkadaşlardan birisiyle randevumuz var, bakayım gelmiş mi?" diyerek ayrılmaya izin istemesini, "Öyle ise orövuar![21]" diye karşılayarak iki arkadaş birbirinden ayrıldı.

7

Keşfi Bey hakikaten doğru bahçeye girdi ve kalabalık içinde kayboldu. Bihruz Bey de fesini, boyun bağını düzelttikten, potinlerinin tozunu arabacısına aldırdıktan sonra mevkiinde rahatça yerleşti, lândonun gelişini beklemeye başladı.

Aradan iki dakika geçmeksizin lândo bahçenin öbür köşesinden göründü. Zavallı Bihruz Bey, önüne gelinceye kadar öyle

21 Hoşça kal.

bir yürek çarpıntısına uğramamış idi. Başındaki kan kalbine doğru hücum ederek çehresi mavi bir renk aldı. Kendi kendine: "Diyabl, par hazar sörej amurö?"[22] gibi alafranga söylenmeye başladı. Oturduğu yerde bazı pozlardan sonra lândoya gözlerini dikti. Lândo, bütün çalımıyla Bihruz Bey'in bulunduğu noktaya geliyorsa da, içindekilerde katiyen bir hareket görülmüyordu. Bihruz Bey, arabasını biraz geri almak bahanesiyle hayvanlarını hareket ettirdi. Bundan maksadı lândonun içindekilere: "Ben buradayım!" demekti. Bu hareketin de hükmü olamadı. Lândo geldiği gibi geçti gitti.

"Ne bayağı kadın! Yazık ekipaja! O da bir şey değil a... Zaten modası geçmiş! Hayvanlar dersen kaç paralık şeyler? Öyle ordiner[23] insanlar kendileri gibi insanlara meyleder. Se tu natüral[24], fakat yazık! Vuala ün bote mal plase... Si se tün bote par egzampl..."[25]

Bihruz Bey'in böyle sözleri söylemeye kalkışması arabadan evvelki iltifata mazhar olamadığı için istediği şeyden yoksun kalmış olmasına bir teselli olarak; yoksa gerçekte o zamana kadar bir kerecik olsun tadını tatmadığı bir kıskançlığın tesiriyle birden bire acı duymuş ve bu kıskançlığın doğal neticelerinden olmak üzere bir öfkeye tutulmuştu... Gözleri kararmış; efkârı bulanmış idi. Bundan dolayı da kendisine bir dakika evvel bir sevinç âlemi gibi görünen o gezinti yerini gözleri huzursuz eden bir kargaşalıktan ibaret görmeye ve bahçeden doğru gelen mızıka sedalarını kulakları tırmalayan bir ahenk cehennemi gibi duymaya başladı. Fakat ne yapsın? Arabanın arkasından gitmek bir tenezzül, orada durmak tahammül ötesi... Bütün bütün savuşup gitmek varsa da o da

22 Hay aksi, yoksa âşık mı oluyorum?

23 Sıradan.

24 Bu çok doğal.

25 Gerektiği yerde olmayan bir güzellik... Eğer buna güzellik denirse!

üzüntüye yorulacağı için kendince bir çeşit alçalma... Bîçare Bihruz Bey, zihninde hiç bir şeye karar veremediği için olduğu yerde durur düşünürdü.

Fransızca hocasıyla beraber okuduğu bazı romanlarda kendisinin bulunduğu zor duruma benzer bazı olaylar geçmişti. Bir aralık hâtırasına onlar geldi. Onları düşündükçe yavaş yavaş kanındaki hiddet soğumaya başladı. Çünkü böyle bir durumda, kadınlara karşı ilgisizlik göstermekten başka etkili ve faydalı bir tedbir olamayacağı sınanmış kaidesini romanların kendisine sağladığı faydalardan biri olarak hatırladı ve olduğu gibi orada kalmaya ve lândo tekrar gelip geçtiği vakit kendisi de ilgisizce başka bir tarafa bakmaya karar verdi. Bu defa lândoyu müsterih bekledi.

Lândo dördüncü defa olmak üzere yine öbür taraftan göründü. Fakat bu defa doğruca bahçenin kapısı hizasına geldi, durdu. Hanımların emir ve işaretleri üzerine arabacı derhal aşağıya atıldı. Arabanın kapısını açtı. Zihninde tamamıyla ilgisiz görünmeğe karar veren Bihruz Bey'in gözleri evvelkinden daha fazla açılmış, ileriden bu hâle bakıyordu. Arabanın kapısı açılır açılmaz birbirini müteakip iki hanım indiler. Bunlardan birincisi o bildiğimiz sarışın hanım, diğeri de refakatindeki hanım idi. Hanımlar arabadan indikten sonra arabacı, aldığı emir üzerine lândoyu öbür tarafa doğru yürüttü. Sarışın hanım kendisi gibi gönül avcılığında ustalık kazanmış nazeninlerin kendilerine has cilvelerinden olmak üzere yanındaki hanıma bir şey söylemiş de ona gülüyor gibi gülümseyerek Bihruz Bey'e göz ucuyla baktıktan sonra ağır ağır yürüdü. Refikasıyla birlikte bahçeye girdi. Bunlar lândosunu bahçenin hizasında durdurur durdurmaz Bihruz Bey kendi kendine:

"Keşfi'nin randevusu anlaşıldı! Hay şıllık hay! Sö ne kün grizet![26] Ya berikinin o ağzı ne idi? Fakat bu kim? Belli ki bir kokot. Böyle bir bayağı kokotla Keşfi gibi bir bayağı hovardanın muamelelerini görmek de hoştur ya! Ben de bahçeye girer, bir tarafta bunları seyrederim. Ne ehemmiyeti var ki... Ah o zevzeğe niçin yüz verdim de arabama çağırdım, Yanıma oturttum! Lâkin şunun kim olduğunu öğrenmeliyim. 'Lâparans e trompöz.[27]' derler; ne kadar doğru bir söz..." yollu bir takım sözler söyleyerek bahçeye girmeye zaten karar vermiş iken, sarışın hanımın o suretle bakışından yine kendisi için hükümlü ve ümit vadeden bir mana çıkardığı için, kadıncağız hakkındaki sözlerini bir süreliğine geri alarak hemen arabasından fırladı, bahçeye girdi. Önü sıra konuşarak gayet yavaş yürümekte olan iki hanımı takibe başladı.

8

Sarışın hanım kısadan uzunca, uzundan kısaca, tamam orta boylu, narin yapılı; yürürken birden durur, dururken birden bire hareket eder; döner döner arkasına bakar; hani şu:

"Ahû zi tü amunt behengâm-ı devîden

Rem gerden ü üstaden ü vapes nigerîden"[28]

meşhur sözünde tarif edilen gönül çelen edaya sahip bir nazenin idi. Saçları şimdiki boyaların verdiği kızıl renkte değil, gayet açık, tabii sarı; gözleri ise tabiat nakkaşının doğruya benzer güzel bir yanlışı olarak mavi değil koyu sarı; kaşları kumral, siması vücudunun narinliğine nispeten dolgunca; burnu ise çehrenin dolgunluğuna nispeten incerek çekme tabir olunan

26 Sadece bir yosma.

27 Görünüş aldatıcı olabilir.

28 Koşarken ürkek biri gibi durmayı ve arkasına bakmayı ceylan senden öğrenmiş.

biçimde; ağzı şairlerin tasvir ettikleri hayali nokta derecesinden beş on bin defa büyük, fakat yine alelade küçük idi.

Şu özelliklerle epeyce güzel denilen sarışın hanımın en büyük, en etkileyici güzelliği bakışıyla dudaklarında idi. O bakışta bilmem ne hiddet vardı ki, dikilip durduğu vakit baktığı gözlerden bir akan bir şimşek gibi nüfuz ederek ta canevine ulaşır ve olağanüstü yakıcılığı karşısında yürekleri tir tir titretirdi. O dudaklarda bilmem ne kuvvet vardı ince bir söz veya zarif bir tebessüm ile hareket etmeye başladığı zaman bakışlar hasrete türlü türlü manalar anlatır ve bu manalar dayanıklılığı eritirdi.

Nazenin ne kadar da güzel giyinmiş idi: O zamanın modasına pek de uygun olmayarak biraz darca kesilmiş süt mavisi rengindeki atlas feracesi, uyumlu vücudunu gizlemekten âciz olduğu hâlde araba içinde saatlerce üzerine oturulmaktan dolayı birçok kırmalar, bükümler oluştuğu için güneşe karşı gelince usta bir hayalci için o renk seçimine uygun olarak gayet hoş, gayet güzel ışıklar, gölgeler içinde çekici bir şekilde dalgalanan bir manzara gösteriyordu. En ince cinsinden yaşmağı tozpembesi ve rengindeki yanaldan üzerinde yeni açmış bir gülü süsleyen hoş bir buğu hükmünü verir ve yaşmağın iki yanında haylazcasına dışarıya sarkmış olan ve en ufak bir esintiyle hemen oynamaya başlayan sırma teller ise beyaz bir bulut parçasına yönelmiş gün ışığını andırırdı. Başındaki hotoz da gök mavisiydi. Benzetmelerde ileri gitmiş olmayacağımızdan emin olsak bunu da o sarı saçlarla beraber güneşli bir gökyüzüne benzetirdik. Eflatunun açığı eldivenler içinde saklı ellerin ve tahminen otuz dört numara iskarpin içinde ipek çorapla örtülmüş ayakların güzellik ve inceliklerinin derecesi bilinemezse de hasretli gözler için bunlar da pek sevimli, pek nazik idi.

Sarışın hanımın şemsiyesine gelince öyle dantelli, saçaklı türden parlak renkli değil de tabiatındaki hani ya şu Bihruz Bey'i ilk bakışta "Kel gu eskselans!" sözüyle kendisine hayran eden zarafetin en büyük nişanı olmak üzere sade, güzel ve yalnız sapına feracesinin renginde bir kurdele bağlı siyah, ağır atlastan idi. Düşünme erbabı isterler ise bu şemsiyeyi de o güneşli gökyüzünün bir tarafında bir kara buluta benzetebilirler. Şu kadar ki o zaman benzetme ters bir hayal ortaya koyar. Çünkü bulut göğün içinde olması lazım gelirken gökyüzü bulutun içine girmiş olur.

Sarışın hanımın yaşından bahsetmedik, çünkü bilmiyoruz. Dişlerini tarif etmedik, çünkü görmedik. Fakat tahminimizce nazenin, olsa olsa yirmi yaşını henüz bitirmiş olmalı. Dişler de elbette iki dizi incidir.

Ötekinden boylu, ötekinden enli, ötekinden yaşlı, hem de çok yaşlı; mavi gözlü, esmer yüzlü, fakat canlı canlı yürüyüşüne nazaran pek dinç; lâkırdıyı çok etmesine, latifeyi çok sevmesine, devamlı gülmesine bakılırsa pek neşeli, yanlarından gelen geçenlere hemen bir şey söyleyecek gibi dikkatli dikkatli baktığına göre serbestliğe alışmış; sanki kalpakçılar yanındaki dükkânlardan çokça alışveriş etmiş olmasını hâtıra getirir bir hanım idi.

Siyaha dönük koyu yeşil canfesten feracesine söz yoksa da bunun arka eteğini daima sağ eliyle tutup kaldırmasında pek de zarafet yok idi. Karamandoladan bu potinleri eski değilse de yürürken feracenin etekleri fazla kalktığından o potinlerin üst tarafından beyaz tire çorapların görünüşü pek güzel gelmiyordu. Sol elindeki beyaz şemsiye ipekli gibi parlıyorsa da büküm yerlerinin bir parçacık sararmış olması o kadar hoş görünmüyordu. Kalınca yaşmağı o yaşta bir hanım için pek uygun ise de bu yaşmağın ara sıra çenesinden aşağıya doğru düşmesi hiç de sevilir şey değil. Fakat bu iki hanımın bir diğerine

yoldaşlığını, ifrat ve tefriti dengeleyerek bir güzel manzara oluşturuyordu. Sarışın hanım meselâ bir sarı gül, diğeri ise onunla bağlanmış bir mazı dalı idi. Yahut sarışın hanım çiçek açmış bir nazik fidan, yanındaki ise o fidanın muntazam olmayan bir gölgesi idi. Veyahut sarışın hanım parlak bir güneş, öbürü ise o güneşin yanından ayrılmaz, o güneşi daha parlak göstermekle biraz kendisi de hoş görünür bir kara bulut idi.

9

İki hanım ağır ağır gittiler. Gölün yanında durdular. Oraya beş altı kadar çiçek, bir kaç da arı toplanmış, havuzu seyrediyordu. Bihruz Bey de berikilerin arkaları sıra gitti. Dört beş adım kadar uzakta, gölün kenarında bastonuna dayandı durdu.

Havuz, bu durgun suların bir kötü yönü olan ve bazı vakit bir aklıktan daha ziyade hoşa giden yeşil rengi henüz almamış ise de epeyce bulanmış, sararmış olduğundan safhası kenar ve civarındaki ağaçlar ve bitkilerle seyre gelenlerin şekil, görünüş, boy pos ve duruşlarına aynalık edebilirdi. İçerisindeki kırmızı, beyaz, siyah renkte balıklar güneşten hassayı hayatlarını almak için ta suyun yüzüne kadar çıkmış ve su dünyasında sakin ve sarhoş gibi seyre dalmış idi. Havuzun güneş ışığının kırılmasıyla parıl parıl parlayan sathı içindeki bu balıklarla beraber, kötü renkte çiçekli ipek bir kumaş gibi görünüyordu.

Sarışın hanımla yanındaki hanım gölün kenarına gidip de yüzünde kendi akislerini görünce sarışın hanım söze başladı ve aralarında şöyle bir konuşma başladı:

- Bak, bak Çengi Hanım, yer aynası! Görüyor musun kendini?

- Yer aynası mı? O da nedir? Yer elması bilirim ama yer aynası hiç işitmedimdi!

- Yaşmağını biraz sıyırır da bakarsan, yer aynasının içinde iki tane yer elması da görürsün...

- Nesine bakayım. Bulanık bir su; o kırmızı şeyler de zahir Amasya elması olacak!

- Ay Amasya'da elmas çıkar mıymış? Ben de bunu işitmedimdi.

- Elma, ayol elma! Elmas değil. Elmasın, pırlantanın İngiltere'de çıktığını bilmeyecek ne var? Sen de eğlence bulamadın da besbelli benimle eğleniyorsun...

Hanımların bu konuşmasını tam bir dikkatle ve önem vererek işitmek için olduğu yerde kulak kesilen Bihruz Bey "yer aynası" benzetmesi ve özellikle "yer aynası içinde yer elması görüneceği" telmihi münasebetleriyle kendi kendisine:

"Kel espri! Kel fines![29]" diyerek sarışın hanımın zarafetine hayran olup dururken en sonra İngiltere lâfını işittiği gibi bunu sadece, kendisine ait olmak üzere fırlatılmış pırlanta kadar kıymetli bir ufak taş olarak kabul etmek istedi, bunda da aslında hakkı vardı. Çünkü o sahada kendisinden başka İngiltere'den henüz gelmiş bir mösyö gibi alafranga giyinmiş kimse yoktu. Böyle dünya malına değer bir iltifat almış olmaktan dolayı kendisini en birinci bahtiyarlardan saymaya kalkışan Bihruz Bey bu taşın; yani bu zarafet hediyesinin altında kalmayacak şekilde bir güzel karşılık hazırlamaya başladı.

Bu sırada mevcut olan seyirciler de çekiliyorlardı. Beyefendi bu hoş tesadüften istifade ile derhal hanımlara yaklaştı. Ceketinin bir iliğine sokulmuş olan beyaz jeraniumu yani kaba Türkçesi sardunya çiçeğini yerinden çıkardı ve:

29 Ne espri! Ne nezaket!

- Kıymeti İngiltere'yi, Fransa'yı ve belki bütün Avrupa'yı satın alabilecek olan pırlantanıza böyle fane[30] bir çiçekle karşılık vermek lâyık değil ise de kabulüne tenezzül buyurmanızı ricaya cesaret etmekle kendimi bahtiyar sayarım. Öyle bir iltifatınızın hayranınızı ne derecelere kadar mutlu ettiğini tarif edemem, diyerek çiçeği sarışın hanıma doğru uzattı.

Sarışın hanım bu lâkırdıyı hiç üzerine almayarak güya kendini seyretmekle meşgul oluyordu. Nihayet yanındaki hanımın uyarı ve ısrarıyla Bihruz Bey'e doğru döndü:

- Teşekkür ederim, dedi, çiçeği aldı. Bir toplu iğne ile göğsünün bir tarafına iliştirdi. Ardından yanındaki hanıma:

- Acaba köşke girmeye izin var mıdır, diyecek oldu.

Öteden Bihruz Bey hemen söze karışarak:

- Bahçenin her tarafını gezmeye herkesin hakkı vardır. Zaten böyle rüstik[31] yerlere sizin gibi huriler, periler yakışır, dedi.

Bunun üzerine sarışın hanım gülerek refikasına doğru eğildi, gizlice bir şey söyledi, söylediği: "A... Bu benim adımı nereden öğrenmiş?" sözünden ibaret idi.

Bihruz Bey, derece derece sarışın hanıma yaklaşmak, onunla bilişmek, tanışmak, konuşmak istiyor, hâlbuki birinci karşılaşmada o kadar yakından kendisini Bihruz Bey'e göstermek, artık bari ismiyle yâd edelim, Periveş Hanım'ın hesabına uymuyordu. Bu sebeple iki hanım köşkü gezmekten vazgeçerek aşağı doğru yürüdüler. Beş on adım sonra kalabalık içine girdiler. Bihruz Bey de gölge gibi bunları takibe başladı.

30 Solmuş.

31 Kırsal.

10

Bihruz Bey hem ağır ağır yürüyor, hem de Periveş Hanım'ın güzelliğini ve hoş hallerini birer birer yâd ve tekrar ile böyle yüzü melek, huyu melek, esprisi fevkalâde, eğitimi mükemmel ve bu haysiyetlerle gayet nobl[32] bir familyaya[33] mensubiyeti şüphesiz olan bir hanımefendinin Keşfi gibi bir bayağı, bir ahlaksız adama iltifata tenezzül etmesi mümkün olamayacağını düşünür ve biraz evvel bu hanım hakkındaki olumsuz zannından kaynaklanan üzüntüsünü şu aşağıdaki düşüncelerle hafifletmeye çalışırdı:

"Bu nasıl güzellik? Uzaktan güneş gibi görünüyor, gözleri kamaştırıyordu. Yakından ay gibi parlıyor da insanın baktıkça bakacağı geliyor! Ne kadar poetik[34] bir botel[35]. Ya o konversasyon[36]un güzelliği! Yer aynası! O bir yer aynası… Bir küçük göl için güzel bir benzetme! İngiltere pırlantası! Bu da güzel, benim için biraz fazladan övgü ama önemi yok. Çiçeği pek güç kabul etti. Tabii, öyle bir genç bayan için övülecek bir davranış. Yalnızca utancından ve saflığından dolayı! Acaba adı nedir? Ah! Aceleyle soramadım. Heyecan bırakmıyor idi ki... Ben de güzel karşılık verdim ya. İyi ki üzerimde o çiçek bulundu. Gerçekten pek poetik bir rankontr[37] oldu. Zafer! Öyle bir gölün kenarında… Lamartin! Ah Lamartin! Gelip de bu hâli görmeliydin! Beş dakika içinde en parlaklarından beş yüz dize yazmak için ne şairane bir tablo idi! Çengi Hanım... Çengi, bilinen dansözler, lâkin bu lafı isim olarak hiç işitmedimdi. Orijinal, bu da pek orijinal… Şu tuvalete, şu yürüyüşe bak! Gerçekten

32 Soylu.
33 Aile.
34 Şiirsel.
35 Güzellik.
36 Konuşma.
37 Karşılaşma.

bir kraliçe... Sanki Kalipso'yu adasından almışlar, yaşmaklamışlar, feracelermişler de şu bahçenin içine salıvermişler!"

İşte Bihruz Bey bu şekilde düşünür, düşündüğü kadar da mesut olurdu, gururlanırdı. Çünkü önü sıra çok sevimli tavırlarla yürümekte ve güzelliğine, zarafet ve kıyafetine yalnız erkekleri değil, kendi derecesinde süslü hanımları bile hayran etmekte olan Periveş Hanım'a beğenilmek bahtiyarlığı o kadar şık beyler içinde yalnız kendisine nasip olmuştu. Aslında nazenin her adımda beş on kişiyi kendisine yol açtırmak için yollarında durdurduğu hâlde bunların hiç birisine bakmaya bile tenezzül etmeyerek ve yalnız güzellikte, parlaklıkta kendisine rakip addedebildiği taze çiçekleri övgü dolu bakışlarla selamlayarak ilerlerdi.

Bihruz Bey muvaffakiyetinden emindi. Yalnız bir hatıracık ara sıra kendisini huzursuz ediyordu ki o da Keşfi Bey bahçede ise elbette görüleceğinden sarışın hanımın ona karşı ne muamelede bulunacağı endişesiydi.

Çalgı mevkiine kadar Keşfi Bey görülmedi. Bihruz Bey'in de mutluluk semasının ufuklarından o hatıranın kara bulutu yavaş yavaş dağılmaya başladı. Biraz daha ilerlediler. Burası kalabalık değildi. Bihruz Bey adımlarını sıklaştırdı. Hanımlara yetişti. Bu süratten maksadı sarışın hanımı bir daha nerede ve ne vakit görmek mümkün olacağını sormaktı. Sarışın hanım buna meydan vermeksizin Çengi Hanım'a hitaben:

- Burası pek güzel, pek hoşuma gitti; gelecek cuma da gelelim, hem doğruca buraya girelim, dedi.

Bunun üzerine Bihruz Bey:

- Al kel ör?[38] Pardon efendim, saat kaçta, der demez geriden doğru bir:

- Haset! Haset, sesi geldi.

38 Saat kaçta?

Hepsi birden döndüler, baktılar. Bunu söyleyen oracıkta ağaçlarla çevrilmiş bir tarhın içinde yalnızca oturmakta olan Keşfi Bey idi. Hanımlar, sesin sahibini tanıyarak birbirlerine bir şey söylediler, gülüşmeye başladılar. Bu sırada aşağıdaki kapıya da ulaşmışlardı. Bihruz Bey'in "Saat kaçta?" suali cevapsız kaldı.

Hanımlar kapıdan çıktılar. Lândo evvelce aldığı emir üzerine oraya gelmişti. Arabacı mevkiinden indi. Arabanın kapısını açtı. Hanımlar içeriye girer girmez kapı tak diye kapandı. Arabacı mevkiine çıktı; ardından bir kırbaç şakırtısı işitildi. Lândo süratle aşağı doğru yürümeye başladı.

11

Bihruz Bey bu dakikada pek bedbaht idi. Keşfi Bey'in o şekilde haykırması, hanımların o şekilde gülüşmesi, sualinin cevapsız kalması, arabacının, o teresin de lândonun kapısını açmakta, hanımları alıp gitmekteki sürati, nihayet sarışın hanımın arabadan bakıp da bir "adiyö"cük bile demeksizin çıkıp gitmesi biçare beye çok fazla tesir etmişti.

Bu üzüntüden kaynaklı şaşkınlığı içinde birden hatırına lândoyu takip etmek fikri geldi. Kapının yanında bağcı kılığında iki kişi durmuş konuşuyorlardı. Onlara bakarak serince bir eda ile:

- Mon ekipaj,[39] dedi ve muhatapları tarafından bir hareket bekledi.

Fakat herifler bundan bir şey anlayamadıklarından hayretle birbirine bakmaktan başka hiçbir şey yapamadılar. Bihruz Bey'in buna da canı sıkıldı. Artık kendi gözleriyle arabasını

39 Arabam.

aramaya başladı. Hâlbuki yukarıdaki kapıdan bahçeye girdiği zaman arabası aşağıdaki kapıya getirmesini görevliye tembih etmemiş idi. Onun için araba kendisine bıraktığı yerde bekliyordu. Sarışın hanımın ardı sıra bir kere bahçeden dışarıya çıkmış bulunduğu için şoseden yukarıya doğru aceleyle yürümek istediyse de birbiri ardınca gelmekte olan arabaların kabalığından ve özellikle bir sarı bulut gibi havaya yükselmekte olan tozun yoğunluğundan ürktü. Tekrar bahçeye girdi.

Acele ile giriş ücreti vermeyi unutmuştu. Hatırlatılması üzerine elini cebine soktu. Bir mecidiye çıkardı. Para alan adama fırlattı. Mecidiyenin üst tarafını almaya meydan yoktu. Koşar gibi bir süratle yürürken Keşfi Beyi biraz evvel gördüğü yerde göremeyince süratini daha arttırdı. Bu aralık yolunun üzerinde karşıladığı süslü bir hanımın fistanına bastı, yırttı. Telâşından zarar gören şahsın cinsiyetini ve özellikle yabancı olduğunu düşünemeyerek:

- Pardon mon şer,[40] dedi geçti.

Biraz daha ötede bir tepsi içinde kahve ve bira götürmekte olan garsona çarptı, tepsiyi yere düşürdü, şişeler kırıldı. Dökülen kahveler, biralar kendisiyle beraber kadın erkek, bir kaç kişinin daha üstüne başına sıçradı. O yine koşup gidiyordu. Garson:

- Beyefendi, beyefendi! Bizim zararlar ne olacak, diye haykırmaya ve arkasından koşmaya başladı.

Çaresiz bunun için de durdu, ceketinin cebinden bir altın çıkardı, garsona doğru attı. Bu aralık tanıdığı birine rast geldi. O zât bir şey söylemek, bir şey anlatmak için kendisini yolundan alıkoymak istediyse de bey:

- Je afer! Je afer! Jö süi prese,[41] diyerek bundan kurtuldu.

40 Affedersiniz bayım.

41 İşim var! İşim var! Acelem var!

Hele güç bela kapıdan çıktı. Arabasını buldu. Ne yazık ki arabacı hayvanların önüne birisini bırakarak o da kendinin bir ufak işi için bir tarafa gitmişti. Bihruz Bey arabacının dönüşünü beklemedi. Hemen yerine çıktı. Terbiyeleri eline aldı. Hayvanları kırbaçladı... Aşağıya doğru mümkün olan süratle gitmeye başladı.

Yolun üzeri arabalar, hayvanlar, insanlarla hıncahınç dolu olduğundan Bihruz Bey dakikada bir durmaya mecbur oldukça sabırsızlığından pek fazla sıkılırdı. Hele aşağıdaki kapıyı da buldu. Oradan ötesi tenhaca idi. Arabayı alabildiğine koşturarak Tophanelioğlu mevkiine geldi. Birdenbire durdu. Çünkü burada karşısına çıkan dört yoldan hangisine gitmek lâzım geleceğini evvelce düşünüp kararlaştırmamıştı. Burada daha fazla sıkılmaya başladı. İki dakika kadar durduktan sonra Beylerbeyi'ne inen yolu tutturdu, İstavroz üzerlerine kadar bir koşu gitti. Lândodan bir iz bile bulamadı. Oradan döndü. Bağlarbaşı, Nuhkuyusu tarafıyla Haydarpaşa'ya indi. Lândodan yine eser bulamayınca bütün bütün kederlendi.

Bu esnada vakit de on ikiyi geçmiş, yarıma geliyordu. Çaresiz, Koşuyolu'ndan ağır ağır giderek büyük bir üzüntüyle köşküne döndü. Doğruca odasına çıktı. Fesini bir tarafa attı. Eldivenlerini çıkardı. O aralık:

- Mösyö e servi, e Mösyö Piyer e lâ,[42] diye gelen uşağı Mişel'i bir azarla savdıktan sonra masanın üzerinde bir tabak içinde duran Frenk sigaralarından birisini aldı. Tepesini dişiyle kopardı. Sigarayı lâmbadan yaktı. Kanepeye geçti, oturdu ve sigaranın tavana doğru yükselmekte olan mavi dumanını gözüyle takip ederek elemli bir şekilde düşünmeye başladı.

42 Mösyö yemek hazır, Mösyö Piyer de burada.

12

Periveş Hanım'la arkadaşı Çengi Hanım'a gelince bunların terbiye ve faziletçe özelliklerini bahçede gölün yanında Bihruz Bey'e karşı gösterdikleri laubali tavırlardan ve biraz aşağıda anlatılacak bir konuşmalarından anlaşılır.

Burada yalnız şunu anlatmak lâzımdır ki Periveş Hanım Bihruz Bey'in yakıştırdığı gibi öyle şerefli bir aileye, asil bir hanedana mensup olduğu gibi ikametgâhının bulunduğu mevkii de Bihruz Bey'in bölümüne göre tahminine uygun olarak kibar sınıfa mahsus olan yerlerden değildi.

Kaşıkçı esnafından Sakin Ağa namında, namuslu bir adamın kızı ve dilekçe yazarak geçimini sağlayan Mağmun Efendi namında şerefli bir adamın hanımı olan Periveş Hanım, on altı yaşında pederini kaybettikten ve yirmi üç yaşında kocasından ayrıldıktan sonra validesi Zaime Hanım'la birlikte Karabaş Mahallesi'nde bulunan, dört odalı hanelerinde fakir bir şekilde ve yine namuslu bir surette geçinir giderlerdi. Gerçekten fevkalâde denecek güzellerden olan Periveş Hanım'ı kötü bir tesadüf Çengi Hanım denilen hileci bir kadınla tanıştırmış ve bu şekilde zavallının az zaman içinde güzelliğinin ve zarafetinin şöhreti gereği gibi duyulmuş ve fakat ne yazık ki mücevher değerindeki ahlakı bütün bütün zayi olmuştu.

Bu kötü arkadaşlığının kurulmasından sonra Periveş Hanım çoğunlukla Çengi Hanım'la birleşir, daima onunla gezer ve gerektiğinde de Çengi Hanım'ın evinde gecelerdi.

Bunların Çamlıca Bahçesi'nde görüldükleri günün sabahı Periveş Hanım adi bir yatak bağına bürünmüş olduğu hâlde Karabaş Mahallesi'nden çıkarak sekiz yaşında bir komşu çocuğunun yoldaşlığıyla bir hayli mesafe kat ettikten sonra güneş görmez ve bu sebeple çamuru kurumaz bir sokağın izbe bir köşesinde karşısı bostan, arkası yine bostan tarafını bekâr

odaları, ahu filân gibi önemsiz sefil binalarla çevrili olarak tek başına duran şüpheli bir haneye gelmişti.

Burası Çengi Hanım'ın ikametgâhıdır. Periveş Hanım'ın gelişinden bir saat sonra bu iki hanım yukarıda tarif edilen zarif kıyafetlere girmiş oldukları hâlde yaşlısı önde, genci arkada olarak evden çıktılar, Aksaray Caddesi'ne doğru yürüdüler.

Hanımların evden çıktıkları zaman kararları Samatya'ya kadar yaya inerek oradan demiryoluyla Bakırköyü'ne, oradan da Sakızağacı gezinti yerine gitmekti. İşte bu karar ile yürürlerken, Periveş Hanım'ın:

- Çamlıca Bahçesi'ni pek methediyorlar, bu gün de oraya gitsek acaba nasıl olur, şeklindeki sorusuna Çengi Hanım tarafından uygun görülmesiyle Sakızağacı kararını, bahçeye değiştirmişti.

Bunun üzerine hanımlar hareketlerini hızlandırarak Aksaray'ın tramvay mevkiine yetiştiler ve hemen hareket etmek üzere bulunan tramvay arabasına çıktılar, oturdular. Üç çeyrek saat sonra köprü başında tramvaydan indiler, köprüyü geçerek Üsküdar vapuruna girdiler. Vapura girdikten yarım saat sonra da Üsküdar vapur iskelesine çıktılar. Beylik ambarın önüne doğru yürümeye başladılar.

Diğer günler vapurdan çıkan halkı karşılamaya koşarak: "Boş araba! Araba lâzım mı? Sizi şu temiz kupa ile götüreyim." yollu sözlerle rahatsızlık vermede birbiriyle yarış halinde olan arabacılardan hiç birisi görünmedi. Çünkü o gün seyir yerlerine dağılmak için kira arabalarına olan hücum, diğer zamanlardan pek çok fazla olarak bir saatten beri iskelede boş bir tek araba bile kalmamıştı.

Çengi Hanım'ın orada rast geldiği bir adama:

- Ayol! Kira arabası arıyoruz, acaba nerede bulunur, sualine:

- Hanımefendi, boşuna aramayınız bulamazsınız, diye aldığı cevap üzerine hanımların ikisi birden:

- Ah! Vah, vah! O kadar uzak yerden gelişimiz hiç bir şeye yaramadı, demekle beraber beri tarafındaki çeşme meydanına yönelerek ilerlediler ve orada da rast geldikleri bir kaç kişiye:

- Ayol! Buralarda hiç bir araba bulunmaz mı, sualini tekrar ettiler.

O gün sabahleyin Beyoğlu kira arabalarından bir lândo Kadıköyü'ne bir hasta götürerek Üsküdar'a dönerek araba vapurunu bekleyerek çeşmenin yanında durmaktaydı. Lândonun arabacısı, hanımların araba tahrişinde olduklarını görünce kendi kendine, "İki saat daha burada boşu boşuna vapur bekleyeceğime, şu hanımları alsam götürsem daha iyi olmaz mı?" dedikten sonra hanımlara doğru ilerledi ve Çengi Hanım'a hitaben:

- Nereye gideceksiniz hanımefendi, isterseniz sizi bu lândo ile götüreyim, deyince hanımlar ikisi birden dönerek lândoyu kontrol ederek talihin sırf yokluk içinde meydana getirdiği bu beklediklerinden iyi fırsatı bakışlarıyla, gülüşleriyle bir diğerine ettikten sonra Çengi Hanım gidilecek yeri belirleyerek pazarlığa girişti.

Orada bulunan kayıkçı, hamal, beygir sürücüsü gibi bir takım sefil tipler, Periveş Hanım'ın etrafına toplanarak kaba sözlerle nazenini rahatsız etmeye başlamış ve haziran güneşinin tepeden yeryüzü sakinlerinin tepesine dik olarak gelen ateşli ışıkları zavallıyı kan ter içinde bırakmıştı. Bu zor durumdan bir an evvel kurtulmak ihtiyacını fazlasıyla hisseden Periveş Hanım arabacıya işaret edip arabanın kapısını açtırdı. Hemen içeriye kendisini attı. Ardından Çengi Hanım da girdi.

13

İşte Bihruz Bey'in Periveş Hanım hakkındaki görünüşe aldanan ve tam zor beğenenlerin beğenilerine uygun olan lândonun bu nazenini taşıyarak Çamlıca Bahçesi'nde gezintide bulunması pek o kadar nadir olmayan tesadüflerden birisiydi. Fakat böyle bir tesadüfün olabileceğini düşünmek Bihruz Bey'in hatırından bile geçmediğinden dolayı beyefendi lândoya bakarak hanımları ve hanımlara nispetle lândoyu gördüğümüz derecelere kadar ehemmiyetlendirmiş ve bu ehemmiyetin neticesi olarak bahçenin içinde Periveş Hanım'ın bildiğimiz suretle peşinde düşmüştü.

Yukarıda tarif olunduğu şekilde hanımlar Bihruz Bey de arkalarında olduğu hâlde, bahçeden çıkarak lândolarına binerek araba hareket eder etmez Periveş Hanım'ın:

- Daha pek toy, zavallı, demesiyle iki hanım arasında aşağıdaki konuşma başladı:

- Âdeta budala ayol!

- Biraz hoppaya da benzer.

- Zıpır derler bunlara, zıpır; Fani çiçeği ne yaptın? Bakayım, hâlâ göğsünde duruyor mu?

Çengi Hanım, Bihruz Bey'in bir aralık söylemiş olduğu, Fransızca "fane" kelimesini "fani" diye işittiğinden ve bir hanıma ilk görüşte temiz bir aşkı göstermek için takdim edilen çiçeğin faniliğinden bahsetmekte bir ilgi, bir zarafet ve letafet bulamadığından: "Fani çiçeği ne yaptın?" demekle Bihruz Bey'in o münasebetsizliğine atıf yapmak istedi.

- Ha! Gerçek, o ne demekti acaba? "Benim aşkım da bu çiçek gibidir; böyle solar, gider." mi demek istedi?

- Adam, sen de! Onun ne söylediğinden, ne yaptığından kendisinin de haberi yoktu.

- Gelecek cuma bekleyecek.

- İşi yoksa beklesin, dursun.

- Adam gelelim, eğleniriz, bahçe de hiç fena değil doğrusu!

- Her vakit böyle süslü arabayı nereden bulacaksın?

- Böylesi olmasın da normali olsun; meram eğlenmek değil mi?

- Ya o vakit alafranga bey yine sana bakar mı dersin?

- Bakmazsa bakmayıversin; o da tasamın on beşi sanki!

- Bahçeden çıkarken o deli deli bağıran da kimdi?

- A! Bilemedin mi? Geçen gün Kadıköyü vapurundan çıkarken benim feracemin eteğine basıp da, pardon diyen bey değil mi?

- O budala mıydı o? Değil, değil; onun sakalı vardı.

- A! Hiç ben bilmez miyim; ta da kendisi idi.

- Adam, nemize lâzım; acaba iskelede çok bekleyecek miyiz?

- Sanırım ki beklemeyiz. Olmazsa kayığa da binmek olabilir.

- Galiba sen canını yabanda bulmuşsun. Ey, şimdi paraları sayacak mıyız?

- Sayacağız ya, arabacının bahşişini de unutma!

- Bahşiş mi? İki saat için yüz kuruş verdikten sonra bir de bahşiş, öyle mi? Üstüme iyilik sağlık! Ben çıldırmadım ayol!

Bu aralık araba Üsküdar iskelesi hizasında, gündüz hanımları aldığı noktada birden bire durunca Çengi Hanım:

- A! Geldik mi? Ne çabuk geldik! Vallahi iyi, diyerek evvelce hazırladığı dört mecidiye ile bir miktar bakır parayı arabacıya teslim etti. İki hanım arabadan indiler. Ağır ağır iskeleye doğru yürüdüler. Vapura girdiler. On dakika sonra vapur da iskeleden ayrılarak İstanbul'a yöneldi ve yirmi dakika içinde Haliç içindeki gemilerin arasına karışarak gözden kayboldu.

İKİNCİ KISIM

1

Odasında sigara içerek düşünür bıraktığımız Bihruz Bey düşüne düşüne hele düşüncelerini bir neticeye ulaştırarak zihnindekileri bir karara bağlamayı başardı. Bu kararda kendisini daha şimdiden cefa çeken aşığı saydığı Periveş Hanım'a aşkını ilan eden ve kendisinin "Saat kaçta?" sualine cevap verilmemesinden ve özellikle lândonun hareket anında bir veda işareti edilmemesinden dolayı sitem ve güceniklik içeren bir mektup yazmak, gelecek cuma günü saat sekizde ve belki daha erken bahçede bulunarak Periveş Hanım'ın gelişini beklemek ve hanımefendi görünür görünmez hazırlanacak mektubu bir yolunu bulunca kendisine takdim edip ondan sonraki hareket ve davranışları durumun gereğine uydurmak; kısacası emelinin çiçeği olan hoş endamlı ahu gibi nazlı kızı, Keşfi zevzeğine rağmen tuzağına düşürmeye çalışmak suretlerinden ibaret idi.

Bu esnada üçüncü defa olarak izin aldıktan sonra salona giren Mişel, lâmbaları muayene ile fitillerini biraz indirip, yine çıkardıktan sonra beyefendinin çehresine gizlice baktı. Sakin görüntüsünden cesaret alarak yavaş bir sesle:

- Yemek soğuyor, diyebildi.

Bihruz Bey'in kafasının karışıklığı yukarıda anlatılan karardan sonra her ne kadar bütün bütün geçmemiş ise de, haylice sakinleşmiş ve yemek odasında hemen üç çeyrek saatten fazla bir vakitten beri kendisini bekleyen muallim Mösyö Piyer'i daha fazla bekletmek çirkin olacağı düşüncesi zihninin bir köşesinde kendi kendini gösterebilmişti. Bu sebeple bey yerinden kalktı. Üçte ikisinden fazlası yana yana bitmiş

olan sigaranın uzamış beyaz külünü masanın bir tarafındaki sigara tablasına bıraktıktan sonra, sigaradan kalan parçayı dudaklarının arasına kıstırarak yemek odasına yöneldi. Kapıdan içeriye girer girmez muallim efendiye hitaben şüphe yok ki artık bu defa pek hâlis Fransızca olarak:

- Affedersiniz, azizim muallim efendi! Pek mühim bir şey düşünüyordum da sizi beklettim. Ümit ederim ki bana gücenmediniz, dedi.

Tokalaşmak için hoca efendiye elini uzattı. Mösyö Piyer oralarda değildi. Zaten bütün bütün denecek derecelerde yemekten kesilmiş ve olanca iştihası, zevki, eğlencesi siyasî gazetelerin günlük meselelere dair, sütun sütun yayınladıkları makale ve haber yorumlara yoğunlaşmış olan bu altmış beşlik ihtiyar, köşke geç vakit gelerek ikinci kata çıkar çıkmaz açgözlü Mişel'in:

- İsterseniz buraya buyurun, şimdi yemek çıkacaktır, demesi üzerine doğruca yemek odasına girerek, sakosunun cebinden çıkardığı bir yığın gazetelerden ayırdığı çarşaf kadar bir tanesini katlayıp küçülterek, bir iskemlenin üzerinde büyük bir dikkatle incelemeye koyulmuş ve yemeğin gecikip gecikmediğinden hiç haberdar olmamıştı.

Bu sebeple, Bihruz Bey'in o şekilde özür dilemesine şaşırmakla beraber:

- Hiç zararı yok, zaten ben gazetemi okuyordum, diyerek karşılık verdikten ve Bihruz Bey'in uzattığı eli sıkıp bıraktıktan sonra, beyle karşı karşıya sofraya geçtiler, oturdular.

Mösyö Piyer'in, o çarşaf kadar gazetede büyük bir dikkatle okuduğu şey, o devrin en mühim siyasi meselelerinden olan Süveyş Kanalı'na dair uzun bir makaleydi ve konu hakkında servet, ticaret, siyasi açıdan bir takım değerlendirme ve düşünceler içeriyordu.

Politikaya fazlasıyla merakı olan Mösyö Piyer, gazetede okuduğu şeylerin hâlâ etkisi altında bulunarak fikrini onlarla biraz daha meşgul etmek ihtiyacında olduğundan, sofraya oturur oturmaz Bihruz Bey'e hitaben:

- Patri'de şimdi bir makale okudum. Süveyş Kanalı hakkında çok önemli fikirler var, diye söze başlayarak okuduğu şeyleri paragraf paragraf özetleyerek, tekrar ederek bunlara kendi fikirlerini de eklemeye girişti.

Beri tarafında, bir ucu Periveş Hanım'ın saçlarına ilişip kalmış, diğer ucu Keşfi Bey'in püskülüne takılıp dolaşmış olan fikirlerinin karışıklığı arasında, zihni yeniden perişan olmaya başlayan Bihruz Bey, Mösyö Piyer'in sözlerini kesinlikle dinlemiyordu ve dinlese de anlayamazdı.

Öğrencisinin, böyle siyasî ve ciddî bahislerde muhatap olmaya kabiliyetsizliğini herkesten iyi takdir etmiş olması gereken Mösyö Piyer'in söz söylerken Bihruz Bey'in yüzüne bakması, önünde bulunan sürahiye, Bordo şişesine hitap etmektense, kaşı gözü hareket eder, eli ayağı oynar bir heykele hitap etmeyi yeğlemesindendi.

2

Mösyö Piyer, bir aralık bahsin kendince tamam, can alacak bir noktası üzerinde hararetli hararetli konuşup dururken, bu gevezelikler, bu gürültüler ister istemez kulağına gelerek beynini tırmalayan, fikrini bütün bütün karıştıran Bihruz Bey'in:

- Pardon mon şer, parlon damur ön pö sil vu ple,[43] diye hocasını aşk konusu davet etmesi, Mösyö Piyer'i birden büyük bir hayretin sessizliğine düşürdü. Zavallı ihtiyar, çatalı bıçağı

43 Affedersiniz bayım, biraz da aşktan söz edelim lütfen.

bırakarak iki eliyle gözlüğünü iyice yerleştirdikten ve Bihruz Bey'in yüzüne sofraya oturduğundan beri henüz birinci defa olmak üzere dikkatlice bir hayli baktıktan sonra Fransızca:

- Peki, buyurunuz; ondan bahsedelim, dedi ve çatalı bıçağı tekrar toplayarak sözüne devam eyledi:

- Dö kel amur vule yu kö jö parl! Vu save bien kil ya lâmur dö lâ patri, lâmur filyal, lâmur maternel, lâmur dö proşen, lâmur propr, lâmur dö sua... Sö son dezamur dö diferant natür. Dö kel vule vu kö nu parliyon?[44]

- Dö lâmur dö fam, bien sür![45]

Bihruz Bey tarafından girişilmek istenilen bu bahsin Mösyö Piyer'ce yersizliği, zamansızlığı ihtiyarın epeyce canını sıkmıştı. Beyin birdenbire söylediği: "Kadın sevgisinden..." tabirindeki münasebetsizlik üzerine herifin o yorgun sinirleri şiddetle uyanmaya, o soğuk kanı süratle kızışmaya başladı. Çehresi kızardı, gözleri açıldı; edepsiz öğrencisini iyice haşlamak istedi fakat istediğini yapamadı. Çünkü Küçük Çamlıca'nın havadar köşkünde, haftanın iki gecesini geçirmek için vapur ve araba ücretlerinden başka, peşin olarak her ay eline geçirdiği altı adet yirmi iki frank, yetmiş beş santim Mösyö Piyer'e hatırlıca bir dost idi. Bihruz Bey hafif karakteriyle, tembelliğiyle, garip garip hareket ve sözleriyle ne zaman Mösyö Piyer'i hiddetlendirse, o hatırlıca dost meydana çıkar, Mösyö Piyer'in kulağına: "Canım, o daha pek gençtir. Gençlerin bu türlü hallerini mazur görmek lâzımdır. Şu zavallı çocuğa hiddetlenmenin ne lüzumu var? Sen hâkim bir adamsın, öyle kusurlara bakmamalısın!" şeklinde söz söyler, muallim efendi de bu hatırlı, bu yumuşak

44 Sevdanın hangi türünden söz etmek istiyorsunuz? Bilindiği gibi sevginin türleri vardır. Evlat sevgisi, anne sevgisi, hısım akraba sevgisi, benlik sevgisi… Bunlar başka başka şeylerdir. Hangisinden söz edelim?

45 Elbette kadın sevgisinden!

yüzlü, bu sevimli dostunun o hoşa giden öğüdünü onaylayarak Bihruz Bey'in her fenalığını hoş görürdü.

Bu defa da yine o dostun iyilikle uyarma ve zorlaması üzerine kendini tuttu. Yalnız Bihruz Bey birdenbire ortaya sürmek istediği kadın düşkünü heveslerinin konusunu beyin hoşlanamayacağı bir surete dökerek manevî bir intikam almak arzusundan vazgeçemediği için tekrar şu suretle söze başladı:

- La Bruyère mi, yoksa La Rochefocauld mu? Bilmem hangisidir ki: "Bağımlılığın her türlüsü sahibine türlü maskaralıklar ettirir. Özellikle aşk ve sevda, insanı hepsinden fazla maskara eder..." Manasını iyi anladınız ya?

- Hayır, fikrinizi anlayamadım.

- Pardon! Bu benim fikrim değil. Kendi fikrimi söylesem, o hiç hoşunuza gitmez. Bazı düşünürlere göre aşk ve ilgi, sahibini gülünç eder. Nicesi gülünç değil âdeta... Çünkü aşk ve ilgi zevzeklikten başka bir şey değildir.

- Siz ihtiyarsınız, muhabbete tabii düşman olursunuz.

- Kadın muhabbetine öyle mi?

- Şüphe yok!

- Ha! Ahlâk açısından çoğunlukla pek çirkin olan o güzeller tarifesinin, o akıl ve zarafetleri akla uygunluktan ziyade delilikleri destekleyen kadınların muhabbetine öyle mi? Korkarım, öğrencim bir kadına ilgi duymuş olmalı!

- Hayır, pek de öyle değil!

- Kendini gözet evlâdım! Kendini gözet! Kadınlar çok zararlıdır. Onlar azap meleklerinin yeryüzüne inmişleridir. Bizi cennet kapısından cehenneme atarlar. Bir köre demişler ki: "Hanımınız bir güldür." O da: "Dikenlerinden öyle anlıyordum." cevabını vermiş.

- Pardon, Mösyö Piyer!

- Dinleyiniz, dinleyiniz! Daha bitmedi. Sokrat ne diyor bilir misiniz? Diyor ki: "Kadın her türlü fenalığın kaynağıdır." Aristofan da: "Dünyada kadınlar kadar idare edilmesi zor mahlûk yoktur. Ne deliler, ne de canavarlar onlar kadar sakınılması gereken varlıklardır!" demiş.

- Me mon şer profesör…[46]

- Dinleyin, dinle genç bey!

- Mon profesör,[47] bu akşam her zamanki Mösyö Piyer değilsiniz! Ahlâkınız değişmiş. Pek nervö[48] olmuşsunuz. Bilmem niçin?

- Belki. Fakat siz her zaman ki Bihruz Bey'siniz!

3

Bihruz Bey'in son sözü pek doğruydu. Daha üç dört ay evvel *Paul ve Virginie*'yi birlikte okudukları zaman bu iki tabiat çocuğunun hemen kendileriyle birlikte doğup, kendileriyle birlikte gelişen duygusal yakınlıklarını, iki saf kalbi birbirine bağlayan o masum sevginin ıssız bir adanın yalnızlığında, akarsuların kenarlarında, karanlık ormanların kıyıcaklarında, kumluk sahillerde, muz ağaçlarının tepelerinde, yavru kuşların yuvaları yanında aydınlık denizlere, rengârenk gün batımlarına, parlak güneşlere, güzel mehtaplara karşı oluşan güzel görüntülerini Mösyö Piyer ne kadar tatlı tatlı anlatmış, ne kadar tatlı tatlı açıklamış ve tekrar etmişti! Daha üç dört hafta evvel *Kamelyalı Kadın'ı* köşke getirip de: "Vualâ ön şe dövr dö roman![49]" diyerek kitabı hemen o gece yukarıdan aşağıya Bihruz Bey'e dinletip anlatırken Margarit'in o aslında temiz olmayan bahtsız

46 Fakat sevgili hocam…
47 Hocam.
48 Sinirli.
49 İşte bir roman başyapıtı!

kadıncağızın sevgilisi Armand hakkındaki saf aşkından ve bu sevgiden kaynaklanan hayatın saflık, incelik ve temizlikten ve nihayet zavallı kadının veremden ölmesine Mösyö Piyer ne kadar üzülmüş, öğrencisini de ne kadar üzmüştü! Özellikle daha üç dört gün evvel Alphonse Karr'ın *Ihlamurların Altında* namındaki romanını Bihruz Bey okuyup da romanın kahramanı olan Stephane'ın aşk ile o derece çılgınlıklarını zihnine aldıramadığından bahsettiği zaman –nefsi ilginin o derecesine pasyon[50] dendiğini, sahibini adeta mecnun gibi dövündüreceğini ve bu mecnun olanların çoğunlukla sevdiklerine kavuşmakla da teselli bulamayıp özellikleri kendilerince de meçhul kırık bir hayat hissi neticesi olarak intihar ettiklerini ve bu bağımlılık halini Alman şairi Goethe, meşhur Werther hikâyesinde gayet doğal bir şekilde tasvir etmiş olduğundan bir kere de o hikâyenin Fransızca tercümesini okumak lazım olduğunu Mösyö Piyer ne kadar ciddî bir tavır ile öğrencisine anlatmıştı!

Bu akşam mösyöye ne oldu da daima saygıyla andığı aşk ve muhabbeti böyle aşağılamaya kalkıştı?

Zavallı Bihruz Bey, muallim efendiye hitaben: "Aşktan söz edelim lütfen!" dediği vakit neler düşünmüştü: Gündüzki aşk macerasını bütün detaylarıyla kısaltarak Mösyö Piyer'e anlattıktan sonra o kısaca anlatılanları muallim efendinin dilinin maharetiyle giydirilmiş, kuşatılmış, süslenmiş, kıvraklanmış olarak tekrar işitecekti! Evet! İhtişam arabasının süsü olan altın kızı, ince saçı ile ilk aşk bakışının gözlerdeki alışverişinden başlanarak bahçeye inişler, göl kenarında duruşlar, gülüşler, sevinilişler, yer aynası şakası, pırlanta sohbeti, çiçek muhabbeti, gezinişler, yürüyüşler, randevu talebi, büyük rakibi, keder veren ayrılık, vedasız gidiş, engellere karşı koyma, vakitsiz takip, sonuçsuz aramalar, heyecanlar, hiddetler sırasıyla üçer beşer kelime ile söylendikçe Mösyö Piyer bu cümle ve fıkraları

50 Tutku.

kendisine has konuşması ve neşesiyle genişleterek, süsleyerek tekrar edecek. Bihruz Bey de bunları dinledikçe bu güzel, bu şairane romanın kahramanı bizzat kendisi olduğunu düşünerek mutlu olacak ve gurur duyacaktı!

Bihruz Beyin istifadesi bundan ibaret de kalmayacaktı: Henüz birinci faslı meydana gelebilen bu güzel romanı arzusuna uygun sonuçlandırmak için türlü entrikalara, tedbirlere girişmek lazım geleceği bölümünde Mösyö Piyer'in teorik bilgilerinden ve tecrübesinden faydalanılacaktı, ne yazık ki efendinin bu akşam tersliği tuttu. Netice hakkında kendisinden bir fikir almak şöyle dursun, giriş bile yapmaya imkân bulunamadı.

Diğer taraftan Mösyö Piyer de öğrencisine karşı gösterdiği sert davranışında o kadar haksız değildi. Herif, Süveyş Kanalı meselesi gibi ciddî ve derin ve konu içinde yuvarlanıp uğraşır, söylenip dururken Bihruz Beyin damdan düşer gibi: "Aşktan söz edelim lütfen." demesi ve özellikle: "Hangi aşktan söz söylememi istersiniz?" diyerek bilmezlikten gelmesine: "Kadın sevgisinden." kaba tabiriyle karşılık vermesi affedilir münasebetsizliklerden, hazmedilir yanlışlardan mıdır?

Hâlbuki Bihruz Bey kendi kabahatini anlayamadığı Mösyö Piyer'in münasebetsizliğini, mizacındaki asabiyetin her nedense heyecanda bulunmasına ve bu olumsuz durumun sorumluluğunu kadere yükleyerek konuşmayı sona erdirmeye karar verdi. Yemek gürültüsü de sona ermişti. Meyveyi beklemeksizin sofradan kalktı. Onun takdimiyle aralarında şu sözler söylendi:

- Pardon Mösyö Piyer! Rahatsızım, başım pek ağrıyor; müsaadenizle içeri gideceğim. Siz yarın belki erken inmiş olursunuz; o halde mardi, nes pa?[51]

- Nasıl isterseniz…

51 Salıya değil mi?

- Bonsuar,[52] mösyö!

- Bonsuar bey... Allah rahatlık versin!

4

Zavallı Bihruz Bey bu dakikada gerçekten çok üzgündü. Gündüzün saat dokuzundan beri bilincinin büyük bir faaliyet hâlinde bulunmasından, kalbinin ara ara şiddetli heyecana kapılmasından, zavallı gencin sinirlerinde büyük bir sarsıntı olmuştu. Odasında yalnız kalıp bir hayli düşünmekle yapacağı şeyi kararlaştırdıktan sonra bir dereceye kadar sakinleştirmeyi başardığı sarsıntıyı Mösyö Piyer'den alacağı öğütler sayesinde bütün bütün yatıştırabileceğini ümit ederek, bu ümit ile sofraya oturmuş iken, muallim efendiden aniden uğradığı davranışın şiddeti, sinirlerini yeniden alt üst ettiğinden zavallının aşk sırrının eserine şiddetli bir ağrı yapışmış ve bu ağrı kendisini istirahate muhtaç etmişti.

Bu sebeple bey, sofradan kalktığı gibi salona dahi uğramaksızın harem dairesine geçti. Doğruca yatak odasına gitti. Kendisini soymak için gelen dadı kalfayı:

- Biraz başım ağrıyor. Bu gün çok dolaştım, yoruldum. Valide beni soracak olursa "Yarın erken gidecekmiş, yattı." deyiver, diye savdıktan, oda kapısını da sürmeledikten sonra hemen yatağına düştü. Dört, beş saat yatağın içinde bir taraftan bir tarafa döne döne nihayet gözlerini kapayabildi.

Bihruz Bey yemek odasından çıkar çıkmaz Mösyö Piyer yüz otuz altı frank elli santim ile yüz yüze kaldılar. Bu yumuşak yüzlü, bu tatlı dilli iyiliksever dost, Mösyö Piyer'e bu defa kim bilir ne acı sözler söyledi ki zavallı ihtiyar sakin sakin biraz

52 İyi akşamlar.

düşündükten sonra henüz ısırdığı bir akça armudunu ezmeye uğraşan dişsiz ağzından:

- Fakat bazen ben de münasebetsizlik ediyorum! Zavallı çocuğu fena sıktım. Şuna gelecek salı aşka dair güzel bir eser getireyim, sözleri kendiliğinden dökülüyordu.

Koca profesör! Gelecek salı akşamı öğrencisine cildi tezhipli bir Boccaccio'nun *Decameron*'unu hediye etmeyi tasarlamıştı. Bu şefkatli niyet üzerine Bihruz Bey'e dair artık hiç bir endişesi kalmadı. Önündeki Bordo şişesine uzandı, kadehini doldurdu. Kendi sıhhatine olarak içti. Sofradan kalktı. Bihruz Bey'in evvelce büfenin kenarına bıraktığı sigara parçasını kendinin zannıyla yakaladı. Lâmbadan yaktıktan sonra gazetelerini aldı. Bir tarafa çekildi. Yine rahatça okumaya koyuldu.

Öte tarafta Bihruz Bey, uykuya dalar dalmaz gündüzki olaylar, o kapalı gözlerinin önünde karmakarışık bir şekilde akmaya, sofra başındaki konuşmalar ise o kaynar beynin içinde bağlantısız bir hâlde çın çın ötmeye başladı: Periveş Hanım'ın lândosu İstavroz'un üzerinden Beylerbeyi'ne doğru yokuş aşağı bir derecede süratle gidiyor ki, tekerlekler yere değmiyor! Lândoyu çekenler beygire asla benzemez bir çift acayip mahlûk! Bunları kullanan o parlak düğmeli köşe değil, Keşfi Bey'in kendisi! Bihruz Bey, yağız bir ata binmiş, lândoyu takip ediyorsa da bir türlü yetişemiyor! Atı kırbaçlıyor, sürüyor, koşturuyor; tamam lândoya yetişeceği vakit hayvan geri geri gitmeye başlıyor! Bihruz Bey bu hâlden aşırı derecede üzüntü duyarak arkasına dönüp görüyor ki Madam Piyer olması lâzım gelen bir ihtiyar madam, hayvanın kuyruğuna yapışmış geri geri çekip duruyor! Bu aralık Mösyö Piyer etekleri yerlere sürünür derecede uzun bir robdöşambr giymiş, başında renkli tüylerle süslenmiş bir kadın şapkası, iki koltuğunda da birer Bordo şişesi olduğu hâlde birdenbire meydana çıkıyor: "Nedir ki aşk? Bir trampet... Sersemliğin en büyüğü! Ancak ne yazık

ki onu seviyorum, seviyorum, seviyorum…" diye haykırıp sıçradıkça lândoyu çeken tuhaf şekilli mahlûklar şaha kalkıp lândoyu deviriyorlar! Lândonun içinden bir çift kaplumbağa ile bir de fino köpeği çıkıyor! Derken Bihruz Bey'in yağız atı beyin altından sıyrılıp ve büyük bir atmaca gibi havalanıp uçmaya, kaplumbağalar dans etmeye, fino köpeği de Belle Elene operasından bir parçayı söyleyerek havlamaya başlıyor!

Bunlara benzer daha birçok tuhaf şekiller, haller hareketler...

Zavallı Bihruz Bey bunları görmekten, bunları işitmekten çok fazla huzursuz oluyorsa da gözlerini o rahatsız uykudan bir türlü açamıyordu. Hele sabaha karşı dadı kalfanın oda kapısına vurarak:

- Beyim, nasılsın? Baş ağrısı geçti mi, diye haykırması genç beyi uyandırdı.

Bey hemen yatağından fırladı, önce bir pencere açtı. Sonra kapıya doğruldu. Dadı kalfa ile biraz konuştuktan ve lavaboda uzun uzun yüzünü gözünü yıkayıp, kurulandıktan sonra tekrar geldi. Açık pencerenin önüne, bahçeye karşı oturdu, yine düşünmeye başladı. Düşündüğü şeyler rüyalarında gördüğü şeyler kadar biçimsiz, garip, münasebetsiz değilse de hemen onlar kadar karışık, onlar kadar bağlantısızdı.

Özellikle Büyük Çamlıca Dağı'ndan kopup, kendisine kadar gelen taze ve saf havayı teneffüs ederek yorgun vücuduna bir zindelik, ağrılı başına bir hafiflik geldi. Sinirlerinin gerginliği geçti. Bu aralık iki rafadan yumurta, bir parça taze tereyağı ile büyücek bir fincan içinde sütlü kahveden, iki ufak dilim de francaladan ibaret olan, dadı kalfanın getirdiği kahvaltıyı büyük bir iştahla yiyip içtikten ve bir sigara da tellendirip beş altı nefes çektikten sonra hemen giyindi, selâmlığa çıktı.

Mösyö Piyer sabah çıkıp gitmişti. Bunu haber alınca soyunarak doğruca odasına girdi. Kütüphanenin önünde durdu.

Raflardaki irili ufaklı, ciltli ciltsiz, yaldızlı yaldızsız kitapları camın arkasından inceledikten sonra, kütüphanenin kapısını açtı. İki cilt kitap aldı. Orta yerdeki yeşil çuha örtülü masanın üzerine koydu. Kendi de bir iskemle ile masanın yanına geçti, oturdu.

5

Bihruz Bey'in, kütüphaneden aldığı iki ciltten birisi Jean Jaque Rousseau'nun, içinde aşk mektupları bulunan meşhur *Nouvelle Heloise'i*, diğeri ise *Secrètaire des Amants* adında ufak bir kitaptı.

Bihruz Bey kolası parlak Frenk gömleğinden başlayarak "Terzi Mir" markalı hafif ve zarif pardösüsüne kadar üzerinde bulundurduğu yakalı ne kadar şey varsa her birisiyle başka başka yakasını pençesine teslim etmeye özendiği âşıkların sırdaşı hakkında Profesör Mösyö Piyer cenaplarından her ne kadar bir öğüt alamamış ise de yukarıda bahsi geçtiği gibi gelecek cuma günü Periveş Hanım'a takdim olunmak üzere mükemmel bir sitem name yazma konusunda akşamdan kendi kendisine vermiş olduğu karardan vazgeçmemişti.

Fakat beyin fikrince Periveş Hanım gibi soylu bir aileye mensup, mükemmel terbiye görmüş bir nazenine takdim olunacak muhabbetnamenin içereceği tabirler, santimanlar[53] da soylu olmak gerektiğinden ve bu hususta Fransızca o yolda yazılmış şeylere müracaat zaruriydi.

Bu sebeple beyefendi önce *Nouvelle Heloise'i* açtı. Ötesinden, berisinden okudu, anladı, anlayamadı. Çünkü kitabın cümleleri pek çetin, o cümlelerde gizlenen fikirler ise çok filozofik idi. Kitabı karıştırdı, yine karıştırdı, epey karıştırdı; nihayet

53 Duygu.

kolay sandığı ve azıcık biraz değiştirerek kendi durumuna uygun düşecek gibi gördüğü birinci mektubu lâzım gelen yerlerini duruma göre değiştirerek tercümeye başladı ise de bu da sökmedi. Yalnız baş taraflarında şuradan, buradan bir kaç cümlesini almakla yetinerek ve eksik yerlerini kendi kafasından yazarak uğraşa uğraşa aşağıdaki mektup suretini meydana getirdi:

"Ah! Güzel hanımefendi!

Sizden kaçmalıyım. Evet, efendim! Burasını pek iyi hissediyorum. O kadarcık bile durup size bakmamalı idim yahut sizi hiç görmemeliydim. Fakat bu gün ne yapmalı? Kendimi nasıl idare etmeli? Bakınız hâlime de zavallı aşığınıza bir konsey[54] veriniz.

Bilirsiniz ki bendeniz bahçeye kendi arzumla girdim; sarhoş eden bakışlarınızın davetiyle girdim. Yer aynalarını güzelliğine hayran eden yüzünüzü yakından gördüm, çıldırdım! Evet! Sizden ayrıldıktan sonra bahçenin öbür kapısından âdeta mezon de zaliene'den[55] kurtulmuş gibi çılgın çıktım! Bunun üzerinde yüce şahsınızı temin edebilirim.

Ah! O momanda[56] ne kadar örö[57], ne kadar da malörö[58] idim. Derece-i noblesini[59] tarif etmeye yetecek bir sıfat bulmaktan âciz kaldığım yüce şahsınıza takdime cesaret ettiğim o fakir sardunyayı kibarca kabul buyurdunuz da o güzel giysinizde ona yer bile verdiniz... Ah! O fane çiçeğin bahtiyarlığına haset! Her biri bir cihana bedel olan iltifatınız onunla da kalmadı. Lâkin kendime emportans[60] vermiş olmaktan kor-

54 Öğüt.
55 Akıl hastanesi.
56 An.
57 Mutlu.
58 Mutsuz.
59 Soyluluk derecesini.
60 Önem.

karım. Bunları tekrar etmekten çekinirim. Her ne kadar bazı talanlar[61] külvite[62] ettirmese de yüce kişiliğinize lâyık olmadığımı itiraf ile kendimi bahtiyar sayarım! Hem de şanssızım demiştim. Çünkü ah, sizden şikâyet etmek dahi cinayettir. Fakat: 'Sözde kusur çok olur; affeder efendisi!' sözü gereğince kulunuzun bu kabahatini affetmenizi yüceliğinizden dilerim. 'Gelecek cuma günü yine buraya gelelim.' diye buyurduğunuzda, 'Saat kaçta?' diye sordum ise de, cevaba her nedense tenezzül buyurulmadı. Bunun sebebini mümkün yok keşfedemedim. Birdenbire yüce nazarınızdan düşüvermiş olmak için ne kusur etmiş olduğumu bilemiyorum. Ve özellikle bahçeden çıkıp acele lândonuza atlayışınız ve giderken bin can ile bir iltifat bekleyen bu zavallı aşığınıza bir 'adiyö!' bile demeye tenezzül buyurmadınız! Artık bu ensültlerin[63] yüreğimde açtığı kanlı yaraların acısı ebediyete kadar sürecektir.

Evet, bunlar benim kendi suçumun cezasıdır. Sizi gördüğüm zaman yüzünüze -Oh! Kel divin bote kö vuzet![64]- bakmaya cesaret etmemeli, yüreğimi sevdanızın pençesine kaptırmamalıydım. Bununla beraber cesaretimin cezasını çekmeye sabırsızlandığımdan yüce şahsınıza hiç bahsetmemeliyim. Bu mevzudaki plezir[65] dahi başka bir lezzettir! Bununla beraber sizi her gün görüyorum. O güzel, o şık, o zarif lândonuza bir ren[66] gibi kurulup, hayalimin parkında dolaşıp yüreğimi üzüyorsunuz! Fakat görüyorum ki siz bunu düşünmeyerek masumane yapıyorsunuz. Ve kulunuzun elemlerini ağırlaştırıyorsunuz. Fakat kulunuz olarak ümitsiz mi kalacağım? Sizden kendimi çekmek için sevdanızdan gönlümü almak benim elimde midir? Küçük hanı-

61 Yetenek.
62 İşlenmiş.
63 Aşağılanma.
64 Ah! Ne ilahi bir güzelliğiniz var!
65 Zevk.
66 Kraliçe.

mefendi! Kulunuz olarak yalnız bir çare görüyorum bu sıkıntıdan çıkmak için ki sonra arz ederim, şimdilik yüce şahsınızdan dileğim budur ki bu kulunuzun bu mektubuna her ne şekilde olursa olsun bir iki satırlık cevap yazmanızı rica ederim. Cevabı kendim almak için pazar günü saat sekizden on bir buçuğa kadar Büyük Çamlıca'da teşrifinizi beklerim.

O kadar güzel bir vücudun içindeki yürek taş olabilir mi? Artık merhametinize sığınırım. Dileğim yüce şahsınıza lâyık değilse de bu hususdaki kusurlarımın affını dileyerek kendimi bahtiyar sayarım. Her hâlde ferman efendimizindir."

6

Bihruz Bey, muhabbetnameyi bu şekilde meydana çıkardıktan sonra bir iki defa okudu. Baş tarafındaki bir kaç cümleyi, ortalarındaki bir iki lâkırdıyı *Nouvelle Heloise*'dan çarpmış olduğu için fena bulmadı ve kendi kafasından yazdığı sözlerinden: "Sebebini mümkünü yok keşfedemedim." cümlesindeki telmihi beğendi ise de mektubun ansamblını[67] fazla kommün,[68] fazla fad,[69] aşırı ensipid[70] gördüğünden temize çekmeyi ve takdim etmeyi uygun görmedi. O zaman mektubun yazılışındaki iticiliği Türk dilinin yetersizliğine bağlayarak biraz söylendikten sonra tekrar *Nouvelle Heloise*'i aldı. Biraz karıştırdı. Bundan maksadı, kitabın içinde kendi hâline uygun, kısa bir mektup bulup onu tamamıyla tercümeye çalışmaktı. Aradığı şeyi bunda bulamayacağını aklı kesince kitabı bıraktı ve o *Secrètaire des Amants'ı* derdest ederek süzmeye başladı.

67 Tümünü.
68 Sıradan.
69 Donuk.
70 Yavan.

Bundaki mektuplar küçük değişikliklerle kendi gibi her âşığın işine gelebilecek şekilde hazırlanmış şeylerdi. Bihruz Bey çok fazla sayfa çevirmeye gerek kalmadan bulduğu uygun bir mektubu, ortasında gereksiz gördüğü bir paragrafı tamamen çıkarmak, sonunda kendi gerekli gördüğü bazı sözleri ilâve etmek üzere kemali tehalükle ve ara sıra zor yerlerde Biyanki ve Hançeri sözlüklerine bakarak aşağıdaki gibi tercümeye başladı:

"Küçük hanımefendi!

İtiraf ediyorum. Kulunuzum... Daima hayal ederdim ki, sevda ki bana ekseri karşı konulmaz şekiller altında ve bir okla silahlanmış olarak tanıtılmıştı. Gerçekten tehlikeli değildir. Hala o zayıf ve roman kahramanları gibi kuvvetli etütlerle meşgul olamazlar ve şiddetli ve sıhhi jimnastiklere kendilerini veremezler de her yerde işsiz güçsüz, tatsız tuzsuz rahat yükü altında eğilir akıl taşırlar. Bu sizi görerek güzellikleriniz içinde doğanın en sevimli işlerinden birisini admire[71] ederek kendimi kandırdım ki benim fikirlerim küstahça olduğu kadar yanlışmış! Çünkü hep kulunuzun gururlu safsataları karşı konulması imkânsız bir güzellikten, bir cazibeden beni koruyamadı. Sevdaya sabırla karşı koymuştum. Sevda, kendi kuvvet ve kudretini aklımı bir şey üzerinde kamaşmış gözlerime karşı göstererek beni cezalandırıyor! Bundan böyle coşkulu kahramanları üzerinde yazarlarla alay etmek haksızlığında bulunamam; mademki bizzat kulunuz bile o yazarlara itaatli bir süje[72] olmak hizmetini yerine getirebilecek hale geldim! Bundan böyle elektriğe benzeyen tutkular hakkında -ki kaderden gelirler gibi görünürler ve sizi daha doğrusu kulunuzu beklenmedik bir derin

71 Hayran.

72 Konu.

yara ile yaralar diye- endişe etmeyeceğim! Oh, kulunuzu artık inanılmayacak derecede derin vurdu!

Evet, küçük hanım! Bir görüşte âşık olunabiliyor. Bütün hayat için büyük bir sevgi duyulabiliyor; o kadına ki yalnız süratli bir gölge gibi görülmüştür. Bunun ispatı sizsiniz ey güzel varlık! Mademki benim bahtımı kararlaştırmaya bir kaç dakikacık yeterli oldu! Gerçekten kim karşı koyabilirdi o güzelliğe ki bütün hareketlerinizde hüküm sürüyor gibiydi. Bunların hepsi beni aldatmak için konkur[73] etmiyorlar mıydı?

Aşk! Aşk! Bana bu keskin ateşleri hissettirmesi sonradan hor görülmüş şiddetli bir tutkunun ümitsizliği içinde terk etmek içinse beni bitirdin!

Şimdi güzel hanımefendi! Bu temiz aşk ilanını nasıl aköy[74] edeceğinizi bildirmeye tenezzül ediniz veyahut daha iyisi hiç yazmayınız... Kâğıt sizin kıymetli fikirlerinizi saklamaya lâyık değildir. Onları gönül aldatıcı bir sakız gibi kendi hatırında toplamak, yumuşak ve hürmetkâr âşığınıza aittir.

Şimdi, ayağınızın yüce tozuna yüzüm gözüm sürüp perişan halimi serbestçe arz etmek için merhametinize ve kulluğunuza lâyık senser[75] bir köle olduğumu ispat etmek için uygun bir yerde randevu vermenizi dilerim ve bu dileğimin cevabını almak için gelecek pazar günü Büyük Çamlıca'da bulunan gazinoda teşriflerinizi bekleyeceğimi bildirerek söze son veriyorum. Herhalde ferman yüce şahsınıza aittir."

21 Haziran 1870, Perşembe.

Biçare aşığınız,

M. B.

73 Yarış.

74 Karşılama.

75 İçten.

7

Birinci olarak karaladığı mektuba bile hayret ve gülme hissi uyandıran bu gülünç garabeti, bu yazı ucubesini Bihruz Bey büyük bir dikkatle neredeyse on defa okudu. Biraz fazla alafranga düşmüş olmasından başka hiç bir kusurunu bulamadı. Bu kusur ise takdim edilecek şahsın alafrangalığına göre mükemmelliği gösteren bir hâldi, işte müsvedde bu şekilde hazırlandıktan sonra iyi bir iş yapmış olmanın hazzıyla sevincinin yansıması olarak beyefendi kâh ıslık çalarak, kâh ağzından "Lel lele lel lele lel lele…" diye manasız sesler çıkararak *Belle Helene* havalarını söyleyerek odanın içinde dolaşmaya başladı. Sonunda yazıhanesini açtı. Kenan yaldızlı, bir ucu gonceli pembe bir gül resmi olan, misk gibi kokar bir kâğıt, bir de zarf çıkardı. Müsveddeyi büyük bir dikkatle bu kâğıda nakletti.

O zaman bu mektuba bir güzel bir poezi[76] veya bir kuple[77] de eklemeyi düşündü. *Secrètaire des Amants*'ı karıştırırken gözüne ilişmiş şiirlerden bazılarını tekrar okudu, içinden bir tanesini pek beğendi. Bu şiir, ismi bilinmeyen bir kadın için yazılmış üç kupleden ibaret bir şanson[78] idi. Bihruz Bey ismini henüz haber alamadığı sevdiğine bu şiiri takdim etmenin güzel olacağını düşündü. Fakat bunu aynen yazmayı belki bilinir diye istemedi. Şiir biçiminde tercümeye Türkçe'nin uygun olmadığını nesir olarak tercümede ise bir hoşluk olmayacağını düşündü. Yine de dörtlüğün içindeki o güzel fikirlerin, o nazik hislerin Türkçeye çevrilmişinin nasıl olacağını anlamak için şu şekilde tercüme ediyordu:

76 Şiir.
77 Dörtlük.
78 Şarkı.

"Gül adını veririm.
O kadın ki benim aklımı bulandırır.
Eğer kelime şeyi resmetmeye borçlu ise
O kadının bu dilber ismi almaya hakkı vardır,
Bir gül gibi.

Bir gül gibi,
Beni kendisine doğru çektiğinden beri,
Yüreğim hiç durmayarak vuruyor.
Onu koklamaktan yanıyorum,
Bir gül gibi!

Bir gül gibi,
Düşünmeksizin mest eder,
Sebep olduğu duygu
O duygulardan değildir ki geçtiği görülür,
Bir gül gibi."

Bu tercüme fena değildi. Lâkin bey bunu takdim etmeye değer bulamadı. Çünkü şiirin aslını gözünün önünden uzaklaştırdığı gibi tercümesinden hiç bir şey anlayamıyordu. Hele:

"Kelime şekli resmetmeye borçlu ise." cümlesinden, önce bu şiiri yazan Fransız şairinin, ikinci olarak da tercüme edenin kastettiği manayı bulup çıkarmak imkânsızdı. Ve bir de gül denilen bir çiçeğin insanlar gibi düşünme yeteneği bulunduğuna dair *Langage des Fleurs*'de, *Histoire Natıırelle*'de bir bahse, konuya rastlamadığı gibi Mösyö Piyer'den de şimdiye kadar böyle bir şey işitmediğinden şairlerin bu sözünde de anlam bulamıyordu.

Böyle sözleri anlamanın şair olmaya bağlı olduğunu, istemekle kendisinin de bir şair olamadığına bir aralık üzüldüyse de bu duygusu pek çok devam etmedi:

"Tu le poet son fu![79]" diyerek bu mahrumiyetin de teselisini buldu. Ama aşk mektubuna bir şiir eklemek çok yakışacağından bu arzudan kendisini alamıyordu. Ah! Türklerde adam gibi bir şair gelmemiş ki, yalnız Vâsıf isminde birisi şansonette[80] epeyce meşhur olmuş ise de bunun yazdığı şeylerin de ekseri komik, sanki Türklerin Moliere'i olacak "Sokak Süpürgesi" filan gibi inyobl[81] sözleri de şiire sokmak, hem de bunu bir kadına karşı söylemek ne kadar bayağılık! Dün akşam bizim Mösyö Piyer de kadınlar için epeyce münasebetsiz şeyler söyledi. Fakat sal amanjede[82] çok beklettiğim için canı sıkıldığından söyledi! Aşk nedir ki? Bir trampet, bir trampet! Aziz şövalye... Şunu itiraf etmeli ki kadın tavşanlardan daha iyidir. Amma tuhaftı ha! Başında tevekkeli şapka, sırtında robdöşambr iki koltuğunda birer Bordo şişesi... Ah! Darılmayacağını bilsem şu rüyayı kendisine hikâye ederdim. Bizim Keşfi de arabacı olmuştu! Ya benim yağız atın havada uçuşu! Fino köpeğinin *Belle Helene*'i şante[83] etmesi hepsinden ilginç! Lel lele lelel, lel lele lelel!

8

Bihruz Bey Türklerde adam gibi şair yetişmediğini ve çünkü Türkçeyle şiir söylenemeyeceğini, yine kendisi gibi alafranga beylerden işitmiş, Vâsıf'ın şarkıcılıktaki maharetini ise

79 Tüm şairler delidir!
80 Küçük şarkı.
81 Sıradan.
82 Yemek odası.
83 Şarkı söylemek.

çocukluğundan beri hanelerine gelen okumuş hanımlardan anlamış, dinlemiş ve hatta şairin: "Olma sokak süpürgesi kadın kadıncık ol!" dizesini içeren şiirini o hanımların ağzından pek çok defalar işiterek bellemiş ve başta hoş bulduğu dizeyi alafrangalık yolundaki fikir ve hissi oluştuktan sonra münasebetsiz görmeye başlamıştı. Muhabbetnamesine bir kuple de ilâve etmek hevesinden ileri gelen düşünceleri arasında uykusundaki tuhaf şeyleri hatırlayınca kupleyi filânı ve hatta önce kendi uşağı Mişel ve sonra konağın emektarı İbiş Ağa tarafından defalarca hatırlatıldığı hâlde öğle yemeği vaktinin geçtiğini bile unutmuştu. Bu esnada kalemi geçici bir süre için terk etmiş olan sağ eli, yeleğinin cebindeki tek kapaklı ve Keller mineli "Breger" işi saati çıkardı, beyin dikkatine sundu. Saat dokuzu çeyrek geçtiğini gösteriyordu. Bey, vaktin bu kadar ilerlemiş olduğunu ummadığından saati kulağına tuttu, dinledi. Saat "Çıt, çıt, çıt, çıt!" diyordu. O zaman Bihruz Bey: "İnsan mutlu olunca vakit nasıl çabuk geçiyor!" dedi. Gerçekten Bihruz Bey pek mesuttu. Yine *Belle Helene*'i söylemeye başladı. Artık öğünlerin ikisini birleştirmeye, yani vakti geçmiş olan dejöneden[84] vazgeçerek dineyi[85] biraz erkence yemeye karar vererek Mişel'i çağırdı. Kararını ona bildirdi. Harem dairesine geçti. Biraz sonra elinde cildi kaba, yaprakları perişan bir kitap ile geldi. Önceki masanın üzerine koydu. Kendi de sandalyesine geçti, oturdu. Kitabı açtı, yaprakları sık sık çevirerek süzmeye başladı. Bu kitap, Vâsıf'ın Mısır'da basılmış *Divan-ı Eşar*'ı idi ki harem dairesinde daima odadan odaya gider, elden ele gezerdi. Onun için zavallı divanın kara meşinden kabaca ve yaldızsız cildi yıpranmış, yaprakları dağılmış, sayfalarının birçoğu bükülmüş; birçoğunun üzerine kurşun

84 Öğle yemeği.

85 Akşam yemeği.

kalemiyle, mürekkeple, okunur okunmaz, bozuk düzen birçok şarkılar, beyitler yazılmıştı.

Kitabı dadı kalfa bulup beyine verdiği zaman bey, yüzünü buruşturarak: "Kel vilen livr![86]" demiş ve yine de kuple sevdasından bir türlü vazgeçmediğinden, divanı istemeden alıp getirmişti.

Baş tarafından sayfalara epey göz gezdirdi. Aradığını bulamadığı, gördüğü şeylerin çoğunu anlamak şöyle dursun hatta okumayı bile başaramadığı için sıkılmaya ve ara sıra bıyık altından gülerek, alayla: "Çince mi bunlar? Kel drol dö lângaj.[87]" demeye başladı. Gerçekten şairin kasideleri içinde gözüne takılan ve kendine tuhaf gelen sözlerden:

Çûb-i müjeye n'ola dayansa nigeh-i yâr
Bâ zaaf-ı savm hasta-i bitâb ü tuvandır.
Kâfur gibi ten ile o bâlâ kadd-i nazik
San kamet-i şem-i asel-i cami-i ândır.[88]

beyitlerinin kelimeleri tanımasa bile anlatmak istediği anlaşılacak şeylerden miydi? Bihruz Bey "çûb"[89] kelimesini sözü geçen "sokak süpürgesi"yle bağlantı kurarak, o süpürgeden bir tel olarak tanımak istedi. "Müje"nin de "meze"[90] olacağına karar verdi. Fakat bir "çûp" ile rakı mezesine dayanmak da ne zevk olacağını anlayamadı. Som mermer, som yaldız denildiği gibi "som[91] hasta" da denildiğini hiç işitmemişti. Yine de bunu da

86 Ne pis bir kitap!

87 Ne gülünç anlatım.

88 Sevgilinin bakışı kirpik çöpüne dayansa ne olur, çünkü oruç zayıflığıyla gücü kudreti kesilmiş bir hastadır. Kâfur gibi bembeyaz teni, uzun, nazik boyuyla sanki güzellik camisinin balmumundan dökülme sütunu gibidir.

89 Çöp.

90 *Müje* (kirpik) ve *meze* sözcüklerinin Arapça harfleriyle yazılışlarındaki benzerlik nedeniyle.

91 Bihruz Bey, *savm*(oruç) sözcüğünü *som* olarak yanlış okuyor.

hoş gördü ve "kâfur"un "kanfr"[92] olacağına bir kulak dolgunluğu ile anladı. "Ten, nâzik, cami" kelimelerini de pek iyi tanıdı.

"Aradığımı galiba burada bulamayacağım!" diyerek, Divan'ın kasideler kısmını geçti. Önemli olaylara tarih düşülen şiirlere gelince ta başta gözüne ilişmiş "Tarih-i kâh… der kurb-i Çamlıca-i sagir"[93] cümlesinden "Çamlıca" sözü sebebiyle enterese[94] olmak istedi. Fakat "kâh, der, kurb, sagir" kelimelerini nasılsa tanıyamadığından, cümlenin manasını anlayamadı. Anlamaya çare düşünürken, paşa peder merhum tarafından oğlu için aldırılmış ve fakat beyin tahsilinin sonradan bütün bütün alafrangaya dökülmesiyle yaldızlı maldızlı, cicili bicili, tek tip, tek boyutta, Avrupa dillerinden çeşitli kitaplarla düzenlenmiş ve süslenmiş meşe ağacından yapılmış, oymalı, Avrupa tarzı kütüphanesi içinde yakışmadığından dolayı bir takımı şunun bunun tarafından aşırılan bir takımı ise harem dairesinin alt katında dolap altları, yük kayıpları gibi yerlere perişan bir şekilde atılıp bırakılan Türkçe, Arabî, Farisî kitapların arasına karışmış olan *Lügat-i Osmaniye* adındaki Türkçe diksiyoner[95] hatırına geldi. Halbuki *Lûgat-i Osmaniye*'nin Redhouse isminde bir İngiliz tarafından yazılmış olduğunu, iki ay evvel bir gün kalemde kulak misafiri olduğu bir edebiyat bahsinde işitir işitmez, bu kitabı güzelce ciltleterek yine kütüphanesine kabul etmeyi tasarlamıştı. Şimdi o birkaç sözlüğün incelenmesi ihtiyacına bu hâtıra da eklenince bey kalktı. Harem dairesine geçti. Dadı kalfayı çağırdı. Birlikte kitabı aramaya başladılar.

Dolap altlarında toz toprak içinde kaldıkları hâlde Bihruz Bey tarafından unutulmuş olmaktan memnun imişler gibi, her birisi beyin elinin altına düştükçe kayıp kurtularak yine

92 Kâfur.

93 Küçük Çamlıca yakınlarında bir köşkün yapılışına dair tarih.

94 İlgilenmek.

95 Sözlük.

saklı bir köşeye çekilen kitaplar ve çeşitli yayınlar arasında ancak tesadüfen ele geçirdiği *Lûgat-i Osmaniye*'yi beyefendi, aldığı gibi tekrar kabine dö travayına[96] geldi. Derhal kitabı açtı. Önce "kâh" kelimesini aradı, par malör[97] *Lûgat-i Osmaniye*'de bu kelime yoktu. O zaman bu noksandan dolayı kitabın yazarını kusurlu bulmaya cesaret edemediğinden kelimenin Vâsıf şair tarafından fabrike[98] edilmiş veyahut "gâh" olacak iken yanlış basılmış olduğunu düşündü. "Der" kelimesinin "kapı ve bâb içinde" demek olduğunu, "kurb"un yakın olmak manasına geldiğini anladı. En sonra da "sagir"i aradı. Lügatin yanında "küçük, ufak olan" tefsirini görünce: "Bravo, bravo! Çamlıca-i sagir, Küçük Çamlıca, bizim kartiye, bravo! Demek ki kartiyemiz eskiden beri nobl bir mahalle imiş ki şairlerin deskripsiyonlarına[99] kadar geçmiş, bravo!" diyerek sevindi. Lel lele lel lel, lel lele lel lel, lel lele lel lel le...

9

Ne çare ki kapı içine uzak olmayan Küçük Çamlıca'nın betimlemelerini koca şair, Çince yazdığından, Bihruz Bey bunları anlayamıyordu! Belli olayların tarihlerini göstermek için yazılmış şiirleri de geçmek lâzım geldi, geçildi. Gazellere de biraz göz gezdirildi.

Gazellerin birincisindeki:

Bûs-i lâ'linle çıkar evce nevâ-yı âşıkan

Ey büt-i hânende macûn-ı sadâ-efzâ bu ya[100]

96 Çalışma odası.

97 Ne yazık ki.

98 Türetme.

99 Betimleme.

100 Ey şarkı söyleyen güzel, âşıkların sesi senin dudağının öpüşüyle göğe yükselir. Sesi arttıran işte bu mecnunlardır.

beytinin ikinci mısraını Bihruz Bey okumaya uğraşırken yüzünü pek fena buruşturuyordu:

"Ey büt..."

"Ne demek olacak sanki... Böyle çirkin sözleri niçin şiire sokmalı? Safi Bey'in hakkı var: 'Türkçede şiir yoktur. Türklerde şair olamaz.' demiyorlar mıydı? Haklı!" deyip dururken ikinci gazeldeki:

Ben kesinkes verememem sana cevap ol şûhun

Geldi mi hatt-ı ruhu berbere sor, sorma bana[101]

beytinde "berber"i de görünce bütün bütün neşesi kaçardı: "Bu ne sersemlik." diye Divan'ın gazeller kısmını da çabuk çabuk geçip, şarkılara gelmeden önce gözüne çarpan bir şiir, yine içindeki:

Nazar et hâl-i perişanıma bir kerre benim

Yanıyor nâr-ı firakınla serâpâ bedenim[102]

beytini kabul edilebilir buldu. Ancak bunda da duygudan eser yoktu. Yine o şiirin ikinci bendinde sözlerine alışık olduğu için hoşlanarak okuduğu:

Ah ü feryâd ü niyâzım eser etmez mi sana

Gûşuna girmedi hiç eylediğim âh ü büka[103]

beytinin ikinci mısrasında "ah"tan sonra gelen "bükâ"nın mânâsını *Redhouse*'tan bakıp öğrendikten sonra şairin vaktiyle öyle ağlayıp sızlamasının, Küçük Çamlıca'nın hangi köşkü[104] için olduğunu merak etti. Çünkü yukarıda geçen "Çamlıca-i

101 O güzelin yanağının tüyleri çıktı mı sorusuna ben kesinlikle cevap veremem; bana sorma, berbere sor.

102 Benim perişan halime şöyle bir bak. Ayrılığın ateşiyle bedenim baştan aşağı yanıyor.

103 Ah etmelerim, çığlıklarım, yalvarmalarım seni etkilemez mi, ah edip ağlayışlarım hiç kulağına gelmedi mi?

104 İkinci mısradaki "gûşun" kelimesi Arap harfleriyle "köşk" kelimesi ile aynı şekilde yazılır. Bihruz Bey "kulağıma girmedi hiç" manasındaki "gûşuna girmedi hiç" cümlesini "köşke girmedi hiç" diye okuyor.

sagir"den dolayı bu şiirde bahis olunan köşkün, yine Küçük Çamlıca'da olacağını zannetmişti. Yine de şiiri esasen beğenmedi. Bunda ise hakkı vardı. Bir adam sevdiğinin köşkü etrafında dolaşırken, elbette özlem dolu iç çekişleri de ta köşkün içindekilere işittirinceye kadar ağlamanın ne münasebeti var?

Kısacası terkib-i bentten de çokluk bir şey anlaşılamadı. Onu takip eden "sokak süpürgesi" ise zaten malum... Bu sayfalar çevrildi, şarkılara gelindi.

Vâsıf'ın şarkıcılığındaki ustalığına dair Bihruz Bey'in eskiden beri kulak dolgunluğu vardı. Bu kısımda güzel güzel şarkılar bulacağını ümit ederek sayfaları süzmeye başladı. Daha baş taraflarında gördüğü:

Sana kim derler sual ayıp olmasın namın nedir?
Sana sık sık bakıp zor ile gönlüm müptelâ ettim.
Gözyaşının bak farkı var mı çağlayanlardan?
Mumlarla arar yanmaya pervane bu nârı.
Benim sensin gülüm ey goncefem söyle senin kimdir?
Gülsün sana gülmek yaraşır sen gül efendim.
Yaz geldi bahar oldu açıl gül gibi sen de.

nakaratlarını içeren şarkılarını mümkün mertebe okuyabilip manalarına da yan buçuk aşina çıkınca: "İşte Türklerin Beranje'si, işte şöhretine lâyık tek şair! Tek şarkıcı! Lö söl poet...[105]" diyerek şairin dertsiz ruhuna heyecanlar verecek surette iltifatlar yağdırmaya başladı. Aşağılara doğru indikçe kısa vezinli, sade cümlelerle yazılmış, güllü müllü birçok şarkılar okuyup manalarını da olabildiğince anladıkça: "Ah! Ne güzel! Ne hoş! Ne kadar spritüel![106] Ne kadar jantiy...[107]" diye

105 Eşsiz bir şair.
106 Nükteli.
107 Zarif.

her birini başka başka beğenir ve bunların içinden hangisini alacağını bilemezdi.

Nihayet Divan'ın içinde en çok beğendiği sekiz şarkının üzerlerine Frenk kalemiyle "ön, do, truva, kâtr[108]" diye numaralar attı. Kâğıtları parmakları arasında yuvarladı. Masanın üzerine koydu. Gözlerini kapadı. Kâğıt parçaları içinden bir tanesini aldı, açtı. Kura, çıka çıka yedi numaraya çıktı. Yedi numaralı şarkı da:

Bir siyeh-çerde civândır
Hüsni mümtaz-ı cihandır
Aşkı gönlümde nihandır
Bunca dem bunca zamandır

şarkısı idi. Halbuki bu şarkıyı Bihruz Bey, beğenmek şöyle dursun, hatta görmemiş, okumamıştı bile. Bu sebeple, bunda bir yanlışlık olacağını düşündü. Yanlışlığın sebebini de buldu: Meğer beyefendi divanın o sayfasında bulunan iki şarkıdan birincisini rakamlayacak iken, aceleyle ikincisini rakamlamış imiş. Fakat kura ikincisine çıktığı için bunu birdenbire geri çevirmek istemedi. O zaman şarkıyı dikkatle okudu, manasını anlamaya çalıştı.

Evvelâ "bir siyeh" kelimesini "mersiye" vezninde tek kelime şeklinde okumuştu[109]. Bu vezinde okuyuşa göre kelime, Fransızcaya benziyor ise de şair Vâsıf'ın Fransızca bildiğini işitmemiş olduğundan, yine Türkçe olmalıdır diye *Lûgat-i Osmaniye*'de aradı ise de bulamayınca pur sür[110] Fransızca olacağına karar vererek *Biyanki*'ye baktı. Orada da öyle bir kelime bulamadı; fakat kelimenin manası fena bir şey olsa şairin bunu şiirinde

108 Bir, iki, üç, dört…
109 Yani "bersiye" olarak okumuştu.
110 Kesinlikle.

kullanmayacağına -hakkında yarım saatten beri kendisinde oluşan olumlu kanaate dayanarak- inandı ve kelimeyi öylece kabul etti. İkinci olarak da Arap alfabesindeki cim harfi ile "cerde" okuduğu "çerde" kelimesinin manası hakkında tekrar *Redhouse* hazretlerine sordu. *Redhouse* "cerde" için: "Sarı renk at ki kuladan açıktır." dedi. Bihruz Bey "sarı" sözünü işitince alt tarafındaki "at, kula" sözlerine dikkat etmeksizin: "Besbelli bu şarkı bir genç blond için yapılmış." diyerek sarışın hanıma sunulmaya en uygun şarkının yine bu olacağına ve yedi rakamının, diğer bir şarkının üzerine konulacak yerde buna konulmasında ve kurada bu rakamın çıkmasında Venüs'ün nazik parmağı oynamış bulunduğuna kesin karar vererek ve bu tesadüfü dileğin gerçekleşmesi hakkında bir bon ogür[111] sayarak şarkıdan yalnız iki kuplesini diğer bir parfüme[112] kâğıda yazdı, mektuba ekledi. Mektubun zarfını kapadı; üzerini "M.B." inisiyallerini[113] gösterir altın mührüyle mühürledi, gelecek cumaya kadar kalmak üzere yazıhanesinin gözüne bıraktı. Bu aralık bir daha saatine baktı. Saat on bire çeyrek olduğunu gösteriyordu.

- Mişel!

- Mösyö?

- Arabam!

- Hazır, efendim!

Evet! Bey efendinin promenad an vuatürden[114] hiç bir gün geri kalmadığını ve bir kere "Ma vuatür!"[115] deyip de "El e pret!"[116] cevabını almazsa canı sıkıldığını Mişel tecrübeyle

111 Hayırlı fal.
112 Kokulu.
113 Baş harf.
114 Araba gezintisi.
115 Arabam.
116 Hazır.

bildiğinden, arabayı hazırlamasını saat ondan beri koşeye söylemiş, koşe de kır beygirleri koşup arabayı köşkün kapısının önüne getirerek beyefendinin gelişini bekleyerek esnemekte bulunmuş idi.

Bihruz Bey hemen fesini giydi. Bir Frenk sigarası yakarak, dudaklarına kıstırdı. Bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabasına çıktı, dizginleri tuttu. Koşe de yerine geçti, oturdu. Gırrr...

10

Bihruz Bey aşk mektubunu istediği gibi yazmaya ve yanına Venüs'ün müdahalesiyle güzellerden güzel, istediğinden iyi iki kuple de koymayı başardığı için pek bahtiyar, aşırı neşeli idi.

Cumaya daha beş gün var idiyse de "İnsan mesut olunca vakit nasıl çabuk geçiyor!" değil mi ya? Pazar, pazartesi, salı, çarşamba günleri çabuk çabuk geçiyordu.

Salı akşamı Mösyö Piyer, koltuğunun altında beyaz bir kâğıda muntazaman sarılmış, kocaman bir kitap ile köşke gelmiş ve o saatte Bihruz Bey'in klas[117] odasında bulunduğunu haber aldığından doğruca oraya gitmişti. Oraya girer girmez:

- Bonjur[118] bey! Nasılsınız? Amur dö fama[119] dair size güzel bir kitap getirdim, diyerek kitabı yazı masasının üzerine bıraktı.

Bihruz Bey kendisine biraz kırgın zannettiği profesöründen bu iltifat ve lütfa ulaşınca çok sevindi. Hocasının elini eline alıp birçok sıkarak:

- Emabl'sınız[120], aziz muallim efendi! Âciz öğrencinizin kusurlarını affetmekte cömertsiniz, dedi. Hemen kitabı aldı,

117 Ders.
118 Günaydın.
119 Kadın aşkı.
120 Lütufkâr.

paketinden çıkardı, açtı. Ötesine berisine bakarken Venüs âlemlerini anlatan bir iki resim gözüne ilişti. Onları seyretmekten duyduğu büyük memnuniyeti anlatmak için Mösyö Piyer'e yönelerek elini yakaladı, birçok sıktı:

- Ah! Ne güzel kitap! Hem de illüstre...[121] Resimleri de gayet güzel. Kes kö se kö sa?[122] Bakalım adı ne imiş, *Le zavantür dö Şövalye dö Foblas*.[123] Kimdir bu şövalye! Fransa tarihinde böyle bir şövalye hatırıma gelmiyor.

- Bu şövalye siyaset tarihinden değildir, se tön otr ordr dö şövaleri,[124] okuduğunuz vakit ne olduğunu anlarsınız.

Mösyö Piyer, geçen defa sofra başında öğrencisini fazla haşlayıp, kalbini kırarak hareme kaçırdıktan sonra salı akşamı beye amur dö fama dair bir güzel kitap getirmek için kendi kendine vermiş olduğu sözü tuttu. Yalnız bu kitap *Kont dö Bokas* olacak iken, o gelmedi de yerine *Le zavantür dö Şövalye dö Foblas* geldi. Bunda da kabahat Mösyö Piyer'in değildi. Mösyö Piyer, cuma akşamı öğrencisiyle geçen konuşmayı, eğlence olsun diye bir dostuna hikâye edip de kitap hakkındaki niyetini de açtığı zaman o zât buna: "*Kont dö Bokas* uygun değildir. *Le zavantür dö Şövalye dö Foblas*'ı götürseniz daha iyi olur." diyerek niyetini değiştirmeye sebep olmuştu.

Mösyö Piyer Bihruz Bey'e kitaba, kâğıda, filâna dair ne getirse parasını beyden alırdı. Bu defa, getirdiği kitabı güya hediye olarak getirmiş ise de, bunu kırk frank vermek üzere veresiye aldığından, bu parayı yine beyden çıkarmak için uygun bir isteme zemini düşünüyordu.

Bihruz Bey'in cömertliği, keremi Mösyö Piyer'i bu endişeden kurtardı. Beyefendi:

121 Resimli.

122 Bu nedir?

123 Şövalye Foblas'ın Serüvenleri.

124 Bir tür şövalye tarikatı.

- Bu güzel kitabı kaça alabildiniz, der demez Mösyö Piyer, ağzından dışarıya fırlamak için beş dakikadan beri dilinin ta ucunda bekleyen:

- Kırk frank, kelimelerini Bihruz Bey'in kulağının zarına şiddetle çarptırdı. Hâlbuki bey, bulunduğu coşku ve sevinç dakikası içinde kitabın bedeli olmak üzere "İki yüz frank!" sözünü de işitseydi, yine memnuniyetle verecekti. Bu sebeple:

- Kırk frank? Bedava, dedi. Hemen jilesinin cebinden iki lira çıkardı; Mösyö Piyer'e uzattı. Mösyö Piyer altınları alıp kontrol ederek, Osmanlı altını olduğunu anlayınca:

- Şimdi bunun üst tarafını nasıl bulmalı, dedi ve beyefendiden:

- Ne önemi var? Başka vakit verirsiniz, cevabını alması üzerine altınları port monesine[125] yerleştirdi. Kırk frangın, kırk beş buçuk franga kadar farkını da bu yolda eskiden beri zimmetine iliştirdiği birçok frank farklarının toplamına ekledikten sonra derse başlamadan önce *Le zavantür dö Şövalye dö Foblas*'tan beyefendiye birkaç paj[126] okuyup lâzım gelen yerlerini tatlı tatlı açıklamaya başladı.

İşte bu olay da Bihruz Bey'in zaten son derecede olan mutluluğunu iki kat arttırmıştı.

11

Pazar, pazartesi, salı günleri pek güzel geçmişti. Bu günler Bihruz Bey hayal âleminde bazı özelliklerini Mösyö Piyer'den işittiği Bua dö Blonyi'lerden[127] Hayd parklardan[128] daha

125 Bozuk para cüzdanı.
126 Sayfa.
127 Paris yakınında bir orman.
128 Londra'da bir park.

mükemmel bir park kurarak, o parkın içinde Periveş Hanım'ı kendi lândosuna değil de, sandığı elmastan, tekerlekleri gümüşten; zümrüt göğüslü, sedef kanatlı, yakut gözlü bir çift kumru koşulmuş bir arabaya, kraliçe gibi değil, bir ilahe gibi kurulmuş olduğu hâlde sabahtan akşama kadar dolaştırır ve kendisi Keşfi Bey'in aynı satir[129] şekil ve kıyafetinde olarak o parkın karanlık köşelerinden ara sıra görünüp Periveş Hanım'a doğru kıskançlık ve öfkeyle bakmasından rahatsızken bile o parlak arabanın yanı sıra dolaşır, âşık ve sevdiğinin naz ve niyazlarıyla meşgul olurlardı.

Salı akşamı Mösyö Piyer'in getirdiği kitabın içindeki şevk veren resimleri seyrettikten sonra hayalinin gezdiği yerlerin ötesinde berisinde Venüs âlemine mensup, som mermerden bir takım çok güzel heykeller, bu heykellerin etrafında üçer beşer dolaşır nenfler,[130] suları yeşil havuzları içinde mercan gagalı, lâl gözlü, uzun boyunlu, kardan beyaz nazik kuğularla birlikte yüzen sırma saçlı, mavi gözlü, güneş yüzlü periler de ortaya çıkmıştı.

Bihruz Bey çarşamba günü "park"ında elmas arabanın gümüş tekerleklerine yapışarak arabayı süsleyen -hani o perilerden güzel- Periveş Hanım'ın güzelliğinden yayılan, dudaklarından parlayan gülücüklerle hayran olup duruyordu. Öte taraftan yine bir aralık satirin görünüvermesiyle birtakımı statülerin[131] etrafında üzerine elmas serpilmiş yeşil kadifeden piramitler, yani çiğle ıslanmış çimenlerin üzerine sırma saçlarını dağıtarak serilmiş, diğer birtakımı zümrüt renkli havuzlarda kuğularla yüzme yarışına girmiş periler bir çığlıktır kopardılar. Her biri parkın tenha bir tarafına doğru aceleyle gitmeye, nazik kuğular da kanatlarını vurup haykırarak

129 Yunan mitolojisinden insan bedenli, keçi ayaklı yarı tanrı.

130 Peri.

131 Heykel.

havuzlarda kıyametler koparmaya başladılar. Zavallı Bihruz Bey, içinde bulunduğu aşkın sarhoş dünyasından dehşetli bir dünyaya geçti. "Acaba ne oluyor?" diye sağına soluna bakınıp dururken satiri gördü. Satir, Periveş Hanım'a ciğer yakan bakışlar gönderip Bihruz Bey'e de zehirli gülüşler gönderiyordu. Beyin bu hâle pek fena canı sıkıldı. Bu dakikada ise beyefendi gerçek dünyanın korkunç bir tehlikesinden gücüyle kurtuldu. Çünkü hayalinin gezdiği yerler de elmas arabanın yanında bulunan beyin fikir ve endişesi olup, kendisi ise gerçekte yine o, sarı arabasıyla kırları dolaşıyordu. Parkın umulmadık bir yerinden satirin ansızın görünmesiyle perilerin içine kargaşalık düştüğü dakikalarda Bihruz Bey'in sarı arabası Haydarpaşa'dan Uzunçayır'a doğru giden yolun sağında on metre derinliğindeki bir uçurumun hizasına gelmişti.

Bey, satire hiddetinden elindeki dizginleri sağına doğru çekerek hayvanları uçuruma sürerken geride bulunan koşe hemen beyin yerine sıçrayıp, dizginlere sarılarak hayvanların başlarını doğrultmayı başardı. Bey de bu sayede hem uçuruma gitmekten, hem de parktan dışarıya çıkarak satirin verdiği sıkıntıdan kurtuldu.

Çarşamba akşamı Bihruz Bey biraz neşesizdi. Çünkü sarı arabanın geçirdiği tehlike sebebiyle kendini parktan çıkarmayı başarmışsa da zihninden kovmaya gücü yetmiyordu.

"Acaba küçük hanımın Keşfi ile gerçekten bir rölasyonu[132] mu var? Öyle ise yazık ona! Fakat bana niçin baktı? No, no! Es possible?[133] Beni bahçeye çağırsın, gölün kenarında dursun, bana pırlantalar yuvarlasın, benden çiçek alsın, göğsüne taksın, o kadar iltifatlar filânlar etsin sonra da, sonra da Keşfi'nin, "Haset! Haset!" diye bağırması üzerine… İşte burası fena! Ne kadar bozuldular, ne kadar çabuk lândoya girdiler. 'Cuma günü

132 İlişki.

133 Hayır, hayır! Bu olabilir mi?

kaçta gelirsiniz?' dedim de cevap bile vermedi. Giderken bir 'Adiyö!' demeli değil miydi? Daha... Daha... Daha sonrası daha fena: Çarçabuk nereye gittiler bunlar? Aramadığım yer kalmadı... O aralık Keşfi de file[134] etti. Demek ki... Ne münasebet! Keşfi gibi bayağı bir garsona[135]... Emposibl![136] Ama bakalım yarın değil öbür gün sözünde duracak mı? Bakalım Keşfi de gelecek mi? Evet... Ne kadar başım ağrıyor! Benim sevgilim... Söyleyiniz bana ki beni sevmiyorsanız bari onu da sevmiyorsunuz ya! Görüyor musunuz ne kadar sufrans[137] içindeyim! Bana merhamet ediniz... Bana ki sizi adore[138] ediyorum, işte huzurunuzda diz çöktüm... Bir kelimecik... Hayır! Beni sevmiyorsunuz... Ah ne kadar göksel bir güzelsiniz... Allon ön beze![139] O ne? Şimşek! Mon Diyö![140] Gökyüzü ne kadar karanlık! Rüzgâr da çıkıyor... Bora... Bora... Burrask[141]... Yağmur! Vah! Vah! Sonra ne olacak? Yarın perşembe, öbür gün cuma... Hava böyle kalırsa... Ay, ay... Kel plüi toransiel... Yağmur değil, tufan bu! Eyvah! Cuma günü göremeyecek miyim? Mektubumu veremeyecek miyim? Of! Başım..."

Bihruz Bey'in bu endişeli düşünceleri, bu acıklı hayalleri, dinerden sonra gece saat iki buçuk sularında salonun Fenerbahçesi'ne bakan açık bir penceresi önünde geçiyordu. Zavallı beyin park imajiner'indeki[142] perilere, kuğulara kargaşalık çıkararak nihayet Bihruz Bey'i bir ürküntü ile oradan kederle çıkmaya mecbur eden satir, beyin zihnine girmekte yol bularak iki saatten beri zavallıyı huzursuz edip dururken

134 Kaçma.
135 Delikanlı.
136 İmkânsız!
137 Acı.
138 Taparcasına sevmek.
139 Haydi, bir öpücük.
140 Tanrım.
141 Fırtına.
142 Hayali park.

havanın kararması, şimşekler çakması, fırtına çıkması, şiddetli yağmur yağması zavallı hasretli aşığı bütün bütün kedere ve hüzne boğmuştu.

Bey, penceresini kapadı. Yağmurun kesilmesini saatlerce bekledi. Yağmur, gittikçe şiddetini artırıyor, fırtına kıyametler koparıyor, şimşekler çakıyor, etrafa yıldırımlar düşüyordu. Bu hâlde saat altıya geldi. Bey, hepsi birbirinden sıkıntı veren endişelerinden zihnini kurtarıp da hareme gitmeyi hatırına getiremiyordu. Mişel Ağa iki, üç defa salona girmiş ise de vaktin geciktiğinden dolayı observasyon[143] etmeye cesaret edememişti. Hâlbuki beyefendinin, saat altılara kadar özellikle böyle, yürekleri heyecana boğan bir fırtına gecesi içeriye girmemesi valide hanımefendiye, dadı kalfaya başka başka meraklar vermişti. Bey, önünden bir türlü ayrılmadığı pencereden tabiatın dehşet uyandıran manzarasını acıyla seyretmeye dalmışken dadı kalfa başında bir örtü ile salonun kapısı önünde göründü:

- Beyim! Hâlâ oturuyor musun? Hanımefendi de ben de merak ettik, bu ne yağmur beyciğim?

- Sorma! Bu yağmur değil... Delüj![144]

- Gerçek, pek delice yağıyor; ortalığı sel basacak, galiba yakınlarda bir yere de yıldırım düştü.

- Valide yatmadı mı?

- Hayır! Misafirler vardı; bitişikler... Şimdi gittiler.

- Nasıl gidebildiler?

- Beklediler, beklediler, yağmurun dineceği yok, gittiler... Hanımefendi çok üzerlerine düştü "Kalınız!" diye, ama kalmadılar...

- Saat kaç acaba?

- Saat yediye geliyor.

143 Uyarı.

144 Tufan.

- Gerçek, altı buçuğa beş var...

- İçeri girmeyecek misiniz?

- Sen git, mumları yak, ben de geliyorum.

Gerçekten dadı kalfa çekildiği gibi Bihruz Bey de yerinden kalktı, doğruca yatak odasına gitti, soyundu mumlarını söndürdü, yatağa girdi. Fırtınanın, yağmurun kalp parçalayan sesini işitmemek için kulaklarından birisini yastığa yapıştırdı, diğerinin üzerine yorganı çektiyse de gürültüyü işitmemek kabil değildi. Hâlbuki Bihruz Bey'in akşamdan beri tutturduğu hırçınlık sebebiyle güçten düşen aşkla oynanan çocuk hayalini uyutmak için tabiatın bu acılı feryadı korkunç ve fakat tesirli bir ninni yerine geçiyordu. İşte dehşete düşmüş kulağı bu ninniyi dinlediği kadar satir görmüş gözü de gaz lâmbasının fanusu üzerinde görünen çıplak yüzlü Zühre'yi seyrede seyrede Bihruz Beyefendi, uyanıklık âleminin ruhu yoran kargaşasından tamamıyla kurtulan tatlı uyku âlemine geçtikten sonra gölgeli ve güzel kokulu ormanlardan geçerek sözü geçen hayali gezinti yerinden daha mükemmel bir parka girdi.

12

Bihruz Bey ertesi sabah saat ikiye doğru gözlerini tatlı uykudan açtığı zaman, odanın içerisini ışık içinde görünce olağanüstü bir sevincin heyecanıyla yatağından fırladı. Pencerelerin perdelerini kaldırdı, bir pencere açtı, dışarıya doğru bir baktı. Gördüğü güzel manzara geceki halin tam tersiydi.

Bihruz Bey tabiatın bu güzelliğini yarım saat seyretti. Güneşe baktıkça öpeceği geliyordu. Çünkü kaç günlerdir hasret duyduğu ay yüzlü güzeli bu güneşin sayesinde görebileceğini anlıyordu.

"Ne kadar güzel! Ne kadar parlak! Güzel doğa! Bugün o da aynı benim sevgilim gibi sarışın. Demek ki yarın kendini göreceğim, evet! Yarın mutlak gelir, mektubumu takdim ederim, eğer bizim zevzek yine entrika yapmazsa... Bakalım talih ne gösterir..."

Bihruz Bey o sevinç ile her zamanki gibi hazırlandı, tuvaletini yaptı, kahvaltısını yedi, dadı kalfa ile güler yüzle şakalaştıktan sonra selâmlığa çıktı, odasına girdi; yazıhanesinin gözünü açtı, o gözün içinde saklı bulunan aşk mektubunu eline aldı. İçindeki komplimanları, santimanları bir daha görmek istediyse de mektup kapanmış, mühürlenmiş idi. Açmaya kıyamadı. Tekrar göze bıraktı. Lel lele lel lel... Lel lele lel lel... Lel lele lel lel...

"Mösyö Piyer ne iyi adamdır! Bugün şu güzel hediyeyle beni memnun etmek için dün mahsus darılttı diyeceğim geliyor. Bakalım daha neler var? Bakalım bizim brav[145] şövalye dö Foblas daha neler diyor?"

Profesör Piyer'in hediye ettiği resimli kitap, Bihruz Bey'in pek kıymetlisi olduğundan parkta bulunmadığı zamanlar bunu okuyarak hayalini aydınlatırdı. Yine kitabı alarak önce resimlerini belki altıncı defa seyrederek ötesinden berisinden okumaya başladı.

Bey bu lezzetli okumaya gereği gibi dalmıştı. Odanın kapısı yavaşçacık vuruldu: "Tık, tık!"

- Antre![146]

Kapıya vuran Mişel'di. Elinde gümüş bir tepsi, tepsinin içinde, üzeri Fransızca yazılmış bir mektup vardı. Mektubu beye verdi. Bey, mektubu alıp açmaya uğraşırken, kucağındaki kitap yere düştü. Mişel, hemen eğildi. Kitabı yerden alırken

145 Cesur.

146 Giriniz.

kitap açıldı. En parlak tasvirlerden biri meydana çıkıyordu. Mişel de bunu gördü. O zaman bey, kitabı Mişel'in elinden almakla beraber zavallıyı haksız olarak:

- Hayvan herif! Defol oradan, diye hem azarladı, hem de yanından kovdu.

Gelen mektup ise sarı arabayla bakla kırı hayvanların anlaşılmış bedeli olan dört yüz on sekiz ve bunların taşıma masrafları bulunan kırk dokuz ki hepsi dört yüz altmış yedi liradan baki kalan yüz elli liranın dört ay içinde ödenmesi şart koşulmuş olarak birinci taksit zamanının gelmesine daha bir on beş gün var ise de paraya lüzum olduğundan Bihruz Beyefendi birinci taksiti ödemeyi şimdiden lütfederlerse memnun olacağına dair ve Beyoğlu'nda oturan, fabrika sahibi komisyoncu Jak Kondoraki imzasını taşıyordu.

Bihruz Bey bu mektubun okumaktan pek hoşnut kalmadı. Çünkü önce *Le zevantür dö Şövalye Foblas*'ı tatlı tatlı okurken, onu elinden bırakmaya mecbur oldu. İkinci olarak, kitabın görülmemesi gereken resimlerinden bir tanesini o Mişel olacak embesil gördü. Üçüncü olarak da ilk taksite daha bir aydan fazla zaman vardı. Bey, uşağı çağırdı:

- Mişel!

- Mösyö!

- Böyle bir kâğıdı bana getirmeye nasıl cesaret ediyorsun? Sen bilmiyor musun ki birinci taksitin gelmesine daha bir ay var! Git söyle cevap yoktur...

- Baş üstüne ekselans...

Zavallı Mişel, kapalı bir mektubun içinde ne olduğunu ve hele de birinci taksitin gelip gelmediğini nereden bilecek ve bilse de beyefendiden emir almaksızın mektup getiren adama cevap vermeye nasıl cesaret edecekti? Bihruz Bey canının bir

kaç şekilde sıkıntıya düşmesinden buraları hesaplayamamış ve zavallı Mişel'i ikinci defa daha haksız olarak azarlamıştı.

Mişel'i defettikten sonra Bihruz Bey bıraktığı kitabı tekrar aldı. Okumaya devam etmek istediyse de yapamadı. Kitabı bıraktı, üzgün bir şekilde düşünmeye başladı. "Fakat taksit zamanı gelince paraları nasıl vereceğim? Üç gün evvel Mir'e yüz doksan lira verdim... Heral'in hesabına bakmadık... Alber'inki iki yüz otuz lira olmuş... Paris'ten gelecek eşya da gelmedi... Biz bu borçları nasıl ödeyeceğiz? Valide pek fena dargın; yemin etmiş, konağı sattırmayacakmış... Elmasları da birer birer satıp konsolideye[147] çevirdiğini işitiyoruz... Elli yaşında kadın; bilmem daha ne kadar yaşayacak ki bu kadar para canlılık ediyor? Kalekapısı'ndaki mağazadan elime pek az şey geçti; Galata'daki hanın parasından kalan altı yüz lira ancak üç dört aylık cep harçlığım demektir... Mond Diyö! Bu borçları ödemeye bir çare bulamazsam ben ne yaparım sonunda? İstanbul'daki eve dört bin lira veriyorlar ya! Bir şey yaparız... Artık valide hanım buna karışmasın... O benim babamdan kalan bir şey! Bir dört bin lira daha elime geçerse, bin lirasıyla borçları öderim, üç bin lira ile de konsolide alsam, epeyce entere[148] getirir... Artık bundan sonra eğlence hayatını da bırakmalı... Artık evleneceğim, evlilere yakışan da saj[149] olmaktır. Üzülecek bir durum yok. Lel lele lel lel... Lel lele lel lel..."

Bihruz Bey, öncelikle kendisini çok üzen bu düşüncelerden de kurtulmanın çaresini buldu. Nakit toplamı olan altı yüz lira bitinceye kadar Süleymaniye'deki konağı satmaya karar vermişti. Beyoğlu'ndaki, Galata'daki dükkânları, hanları satan tellâl, bundan evvel Süleymaniye'deki konağa da dört bin lira kadar veren bir müşteri bulmuş idiyse de o zamanlar beyin

147 Hisse senedi.

148 Gelir.

149 Uslu.

paraya ihtiyacı olmadığı gibi, valide hanımdan da bir miktar muhalefet gördüğünden, konak satılmamış ve fakat tellâlın da bir zamanlar gerek konaktan, gerek köşkten hiç çıkmayan ayağı bütün bütün kesilmişti. Yine de yeri bilindiği için gerektiğinde kendisini buldurmak mümkündü.

Çamlıca Bahçesi münasebetiyle Bihruz Bey'in sevgisi yazlığına yönelip, kışlık gözünden bütün bütün düştüğünden makul olan, köşkü satıp, konağı elden çıkarmamak iken, Bihruz Bey bunun aksini duruma uygun bulmuştu.

İşte beyefendi bir kaç ay sonra düşeceği sıkıntıya karşı konağı satmak tedbirini düşünmekle üzüntüsünü pek çabuk geçirdi. Rahatça kahvaltısını etti. Her zamanki gibi gezinti yerlerini dolaşmak için arabasına bindi, çıktı gitti.

O günün akşamında anlatmaya değer olağanüstü bir şey olmamıştı. Bey, alışkanlığına uygun olarak saat birde akşam yemeğini yedi. Bir iki saat salonda vakit geçirdi. Erkence hareme gitti; soyundu, yattı. Dokuz saat kadar aralıksız rahatça uyudu.

Sabah erkenden gözlerini açtığı gibi pencereye koştu, perdeyi kaldırdı. Hava çok güzeldi. "Kel bel jürne![150]" diyerek seviniyordu. Çünkü bu güzel günün adı cuma idi. Bu sabahki tuvalet her günden fazla sürdü. Yirmi yirmi beş kadar kolalı Frenk gömleğinden hiçbirisini Bihruz Bey beğenmediği için dadı kalfaya darılıyordu:

- Bunları Marigo mu ütüledi? Ne kadar da fena!

- Evet, beyim! Marigo ütüledi, hem de pek fena değil...

- Senin için fena değil ama benim için pek fena! Bu pililer[151] nedir?

- Neresi kirli? Ben göremiyorum!

- Kirli demedim a canım! Pili diyorum sana; buruşuk!

150 Ne güzel bir gün.

151 Kırışık.

- Pek iyi, söyleyelim de bir daha dikkat etsin...

- Hem söyle hem de yine dikkat etmezse konjediye[152] olacağını anlat...

- Gönce diyen kim, anlamadım?

- Kom tü e drol![153] Konjediye diyorum, konjediye... Kovarım demek...

- Artık, ben bilmem...

- Şu pantolonlara baksana! Ne fena pililer yapmış! Kim topladı bunları?

- Ben toplamıştım...

- Boyun bağlarını nereye koydunuz? Yeni gelenleri...

- Hepsi çekmecenin gözünde olacak...

- Hani ya yeni mendiller?

- Daha yıkanmadı...

- Gördün mü ya; öyle şey olur mu? Şimdi ben ne yaparım?

- A beyim! Çekmecenin gözünde belki yüz tane mendil var! Bir tanesini beğen, alıver...

- Vui, me zil nö son pa marke...[154]

- Neye rezil olsun? Onlar da yeni yeni mendiller...

- Markalı değil; markaları yok onların...

- Markalısı da var; dün ütülenirken gördüm...

- Terziden gelen kostümleri göremiyorum...

- Hepsi burada.

- İskarpinlerim geldi mi?

- Bilmem, besbelli gelmedi.

- Şu potinleri ver bakalım!

152 Kovmak.

153 Ne kadar tuhafsın.

154 Evet ama ya markalı değillerse.

Dadı Kalfa ile geçen şu konuşmadan de anlaşılır ki Bihruz Bey bugünkü cuma tuvaletine her zamankinden fazla önem veriyor ve o sebeple gömlekten, boyun bağından, mendilden, pantolondan, ayakkabıdan kendisine en çok yakışanını seçmekte güçlük çekiyordu.

Gömleğin, yeleğin, pantolonun, ceketin, potinin birini giyip birini çıkararak, ancak tuvalet işine son verebildi. Selâmlığa çıktı. Doğru çalışma odasına girdi. Yazıhaneden mektubu çıkardı, ceketin cebine güzelce yerleştirdi. Oradan salona geçti. Salondaki çiçekliğin içindeki taze çiçeklerden güzel bir gül seçti. Ceketinin iliğine taktı. Biraz oturdu, biraz gezindi. Her çeyrekte bir kere saatine baka baka, ancak öğle vaktine yetişti. Derhal de jöneyi ısmarladı. Çünkü bu sabah kahvaltı etmediği için karnı iyice acıkmıştı. Yemekten sonra salonda biraz daha oturdu, gezindi. Bir aralık yine çalışma odasına geçti, "Şövalye" kitabını açtı, karıştırdı. Nihayet saatine baktı. Saat yedi buçuğu geçiyordu.

- Mişel!
- Mösyö!
- Ma vuatür![155]
- Tut alör ekselans![156]

Bir çeyrek saat sonra bey arabasına bindi. Koşe de yerine geçti. Gıırrr...

13

Arabanın bu defa gittiği yeri söylemeye gerek yoktur ki; hikâyeyi takip edenlerce o yerin Çamlıca'daki bahçeden başka bir yer olamayacağı bilinen şeylerdendir.

155 Arabam.

156 Hemen ekselans.

Evet! Beyefendi arabasını alışkanlığından fazla bir süratle sürerek Tophanelioğlu'ndan, bahçenin alt başına varıp da içeride ve dışarıda kalabalığın yığıldığı dolaşma yerini görünce buraya yetişmekte biraz geç kalmış olduğuna teessüfler ederek kim bilir kaçıncı devrini yapmakta olan arabaların arasına epeyce zorlukla karışabildi.

Bu şekilde ağır ağır giderek, yukarıdaki meydancığa ulaşınca, dönüp durmakta olan araba zincirinden arabasını kurtardı. Gazinoya yakın bir yere çekti, duruverdi. Kendi derhal arabadan fırladı, doğruca bahçeye girdi. Sürü sürü gezen rengârenk cennet çiçekleri içinde aradığına benzer bir sima göremeyince hikâyemizin başında tarif edildiği gibi aşağıdaki kapıya yakın bir yer seçip oturdu. Bir bira ısmarladı. Sarışın hanımın gelişini sabırsızlıkla beklemeye ve bu şiddetli bekleyiş içinde sürekli saatine bakıp her beş dakikada bir kapıya doğru gidip gelmeye başladı.

Evet! Bahçeye süslü hanımların, şık madamların mavi gözlüsü, kara kaşlısı, ela gözlüsü, sırma saçlısı, uzun boylusu, kısası, narin yapılısı, şişmanı; kısaca her türlüsü girip çıkıyor, fakat Bihruz Bey'in hayallerini süsleyen "siyah çerdesi" bir türlü görünmüyordu. Hayalinin "siyah çerdesi" görünmediği gibi lândosu daha belirmiyordu.

Uzun olduğu kadar şiddeti artmakta olan bu bekleyiş içinde zavallı Bihruz Bey'in zihnini birtakım ihtimallerin usandıran çekişmesi içinde düşmüştü ki kötüsü Periveş Hanım'ın Keşfi Bey'le başka bir yerde randevu vermiş olmasıydı. Çünkü bahçe seyircileri arasında Keşfi Bey de görülemiyordu. Bu dayanılmaz azap içinde saat on buçuğa gelip ümidin bütün bütün kesilmesi dakikaları yaklaşınca bey için için "off!"larını artık zapt edemez olmuştu.

Bir aralık yine yerinden fırladı, kapıya doğru gitti. Dönüp duran arabaların geçişine içeriden kederle bakıyordu. Birden bire baştan ayağa bir nöbete tutuldu. Çehresi önce kızardı, sonra sarardı, daha sonra yemyeşil oldu. Bulunduğu noktadan sol tarafa koşmak istedi. Orası geçit vermez derecede sık bir ormancıktı. Ormancığın azıcık yukarısına gitti. Orası bahçenin kenarında sona eren bir düzlük ise de bir iki madama, bir kaç erkek, bir kaç da çocuktan oluşan bir aile sandalyeleriyle bir halka oluşturarak orada oturuyorlardı. Bihruz Bey, gözlerini bahçenin dışarısındaki kargaşalığa dikmiş olduğu halde bunların üzerine doğru süratle yürüdüğünü oturan çocuklar görünce korktular: Analarının, babalarının kucaklarına sığındılar. Bihruz Bey, hareketini kesinlikle bozmadı. "Pardon!" diyerek kurulmuş daireyi çiğner gibi aralarından geçti; hatta geçerken iki sandalye de devirdi, bahçe duvarının dibine gitti. Biraz durdu; yine geldiği tarafa döndü, fakat düzgün halkayı bütün bütün bozulmuş, dağılmış buldu. Tekrar kapıya doğruldu, yine döndü. En sonra yerine gitti, garsonu çağırmak için bastonunun ucuyla bira kadehine hızlı hızlı vururken kadeh devrildi, sonra yere düştü, kırıldı. Sonunda garson da yetişti. Bey, bira ve kadeh paralarını başka başka düzelttikten sonra, pardösüsünü koluna aldı, yine aşırı bir süratle yukarıki kapıya doğru yürümeye başladı. O süratle hem gider, hem de: "Enkonyito! Diyabl![157]" diye söylenir, herkesi kendisine hayretle baktırırdı. Bu kadar telâş, heyecan ve harekete sebep ise, beyefendi önce kapıdan arabaların geçişini seyrederken, sevdiğinin hayalinin adi bir kira arabası içinde kendisine görünmesiydi.

Hakikaten Periveş Hanım, Çengi Hanım'dan başka Gülşeker Hanım adında diğer bir hanım, genç arkadaşıyla beraber bahçe gezisine gelmişler ve Gülşeker Hanım'ın tuvaleti böyle bir gezintinin gereğine uygun bulunmadığından arabadan hiç

157 Kılık değiştirmiş! Allah kahretsin!

çıkmamak hakkında gösterdiği arzuya binaen, üç hanım bahçeye inmekten vazgeçerek hemen hemen iki saatten beri bitmeyen döngü içinde dönüp dolaşıyorlardı. Bihruz Bey ise sevdiğini beklerken, aslında beklediği kadar açık kapının önünden geçen arabaları da gözden kaçırmıyor idiyse de, bunların içinde önceki lândoya benzer bir şey göremediğinden ve sarışın hanımın öyle adi bir kira arabasıyla böyle bir gezinti yerine gelmeye tenezzül edebileceğine ihtimal veremediğinden boş yere sıkılıp duruyordu.

Hele iki dakikada Bihruz Bey yukarıki kapıdan çıktı. Sevdiği hayali taşıyan arabanın rengine, biçimine, arabacının kılığına, kıyafetine; hayvanların donuna[158] başka başka dikkat etmişti. Dönüp duran zinciri ise kalabalığın aşırılığından dolayı pek ağır hareket ediyordu. Beyefendi, amaçladığı arabanın gelişini bekleyerek bir kenarda bastonuna dayandı, durdu.

Beş dakika geçmedi, hele araba köşeyi döndü. Tam, beyin bulunduğu noktayla aynı hizaya gelince Bihruz Bey ceketinin cebinden aşk mektubunu çıkardı. Arabanın içinde kırılarak tebessümlere başlayan Periveş Hanım'a saygıyla bir reverans[159] ettikten sonra Fransızca:

- Matmazel! Acılı ve perişan gönlümün konuşan bir fotoğrafı olan bu mektubu yüce şahsınıza takdim etmeme müsaade buyurunuz, diyerek ve araba yürüdüğü kadar, bu da yanı sıra giderek mektubu verdi.

Bunun üzerine genç hanımların ikisi birden bir kahkahadır kopardılar. Bunların karşılarında oturan Çengi Hanım da:

- Hadi! Hadi! Çekil oğlum, ayıptır, diyordu.

Fakat bu dakikada Bihruz Bey'in duman içinde bulunan gözleri hiçbir şey göremediği gibi; asabi bir uğultuya tutulan

158 Rengine.

159 Eğilerek selam verme.

kulakları da hiç bir şey işitemediğinden, elindeki mektup ile arabayı takibe devam ediyordu. Sonunda Gülşeker Hanım, beyin hâline acıdığından dolayı değil, o belayı başlarından defetmek için kolunu uzattı; elinden mektubu aldı. Bey de oradan çekildi.

Bihruz Bey bu esnada âdeta sersemlemişti. Arabadan ayrıldıktan sonra bıraktığı noktaya geldi, durdu. Markalı mendilini çıkardı. Alnından, şakaklarından fışkıran terleri silmeye başladı. Mektup takdim etmek için arabaya sırnaştığını görenler, kendisini birbirlerine gösterip gülüşüyorlardı. Fakat Bihruz Bey'in gözlerini bürüyen duman henüz gitmediğinden o hiçbir şey görmüyordu. Biraz dinlendikten sonra aklı başına gelmeye başladı. O zaman başarısının sevinç rengi çehresine aksederek yüzü gülmeye başladı. Bunun üzerine tekrar bahçeye girdi. Aşağı doğru sevinçle giderken yolunun üzerindeki bankalarda gözüne çarpan mösyölerden, madamlardan biraz göz aşinalığı olanlara reverans edip az çok tanıştıklarına el vererek: "Koman sa va?[160]" deyişi beyefendinin ağırbaşlılığını yok eden aşırı sevincin hallerindendi.

Bu suretle iki üç kere bahçenin içini dolaştı. Kendisi gezindiği kadar takdim ettiği mektubun içindeki parlak cümlelerden, etkileyici sözlerden bazılarını zihninden geçiriyor ve mektuba eklediği mısralardan:

Bir siyeh çerde civandır

Hayli dem hayli zamandır

mısralarını orkestranın ahengine uydurup söylüyordu.

O güzel mektubun, o ince mısraların yüreğinde ne etki uyandırdığını Periveş Hanım'ın yüzünden anlamak için bir aralık beyefendi bahçenin yukarıki kapısından çıktı. Doğru arabasına gitti. Yerine oturdu, dizginleri eline aldı, bekledi.

160 Nasılsınız?

Bu esnada vakit on biri geçmiş, dönüp duran zincir ise hayli seyrekleşmişti. Zincir üç defa döndü. Sevdiğinin hayalini taşıyan araba görünmedi. O zaman bey, saatine baktı. On bir buçuk olduğunu görünce: "İle tar... probablöman...[161] Gitmişler... Alon,[162] takip edelim... Bu defa je latrapöre jesper[163] beni yolda beklemesi lâzım gelir." dedi. Aşağıya doğru arabasını dörtnala sürdü. Tophanelioğlu'nun dört yol ağzına gelince yine şaşırdı. "Takipten ne kazanacağım, pazar günü kendisini görecek değil miyim?" diyerek Bağlarbaşı yolunu tuttu.

Bağlarbaşı'ndan Nuhkapısı ve duvar dibi tarafıyla Haydarpaşa'ya indi. Oradan Koşuyolu'yla köşküne geldi. Köşke varınca Mösyö Piyer'in gelip gelmediğini sordu. Mösyö Piyer yarım saat evvel gelmiş salonda gazete okuyordu. Bey, doğru salona girdi.

- Bonsuvar şer profesör![164]

- Bonsuvar mon beyefendi![165] İnşallah iyisiniz?

- Mersi! Pek iyiyim... Ya siz?

- Geçen akşam eve biraz geç gittim, hava da rutubetliydi... Nezleye uğramışım.

- Önemli değil... Bu akşam ders yapmayız, olmaz mı?

- Hayır! Benim nezlem derse asla mani değildir. Her vakitki gibi çalışabiliriz.

- Pekâlâ, lâkin şer profesör, getirdiğiniz o güzel kitap âdeta bir trezor![166]

- Evet! O kitap amour dö fam[167] hikâyeleri içinde bir tanedir.

- Hikâyeler güzel. Ya o resimler?

161 Geç oldu… Muhtemelen.
162 Haydi.
163 Umarım ki onu yakalarım.
164 İyi akşamlar sevgili profesör.
165 İyi akşamlar beyim.
166 Hazine.
167 Kadın aşkı.

- Apetisan,[168] değil mi?

- Ekzitan plüto![169]

- Lâkin çok bakmamalı...

- Evet, doğru... Mişel size bir şey söyledi mi? Zira kitabın resimlerinden bir tanesi par aksidan[170] görmüştü de.

- Hayır! Hiç bir şey demedi.

Bunlar bu konuşmayı yaparken salona giren Mişel, yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Bihruz Bey sevgili hocasının koluna girdi. Yemek odasına götürdü. Sofraya oturdular.

Öteden beriden konuşarak yemeği bitirdiler. Tekrar salona geçtiler.

Bihruz Bey'in ders yapmaya bu akşam hiç isteği yoktu. Hatta Mösyö Piyer nezlesi olduğundan söz ettiği zaman beyefendinin; "Bu akşam ders yapmayız." sözünü birden bire sarf etmesi de o isteksizlikten dolayıydı. Salona girilip kahveler içildikten sonra Bihruz Bey oyun masasını getirtti... Mumları yaktırdı, Mösyö Piyer'e hitaben:

- Nu zalon fer kelkö parti dö trante ön,[171] dedi. Karşı karşıya geçtiler, oturdular, oyuna başladılar.

Oynanan oyun alaturka "otuz bir" idi ki tartışmasız olarak her partisi bir çeyrek liraya olmak üzere anlaşılmıştı. Mösyö Piyer bu oyunu kış geceleri Bihruz Bey'in konağına toplanan genç beylerden görmüş, öğrenmiş ve hatta ara sıra kendisi de beylerin oyununa girişerek hayli kâr etmişti. Mösyö Piyer bu akşam da kazanmaya başlayınca, Bihruz Bey'i çabuk kaçırmamak için oyunda türlü maskaralıklar eder ve ara sıra Fransızların "Oyunda kazanan aşkta kaybeder, oyunda kaybeden

168 İştah açıcı.

169 Daha çok tahrik edici.

170 Tesadüfen.

171 Birkaç el otuz bir partisi çevireceğiz.

aşkta kazanır." meşhur sözüne beyin dikkatini çekip oyunda yenilmeye hırslandırmaktan geri kalmazdı. Bey de bu sözü işittikçe hayâli zaten hiç bir dakika gözünün önünden savrulmayan sarışın hanımın şansına oynarken, meselâ kaba on dörtte yatar; otuzda, on dörtte kâğıt çeker, partiyi zorla kaybederdi. Arada dondurmalar da yenilmek, kahveler de içilmek suretiyle üç saat devam eden oyuna son verildi. Mösyö Piyer beş buçuk lira kâr ile oyundan kalktığı zamandı ki nezlesini hatırlayabildi ve:

- Oh! Ne kadar yoruldum! İzin verirseniz odama gideyim. İstirahate muhtacım, diyerek beyinden müsaade istedi.

Zaten saat de beşe gelmişti. Birbirine "Bonsuvar!" dediler. Mösyö Piyer yatak odasına gitti, Bihruz Bey de hareme girdi. Birisi beş buçuk lira kazancın keyfine, diğeri bir gün sonra yapılacak aşk konuşmasının zevkli hayaline dalarak uyudular.

ÜÇÜNCÜ KISIM

1

Bihruz Bey aşk görüşmesi için kendince kararlaştırdığı pazar günü, bir gün evvelkinden daha pek çok özenle tuvaletini yapıp hazırlandıktan sonra saat sekize gelmeden arabasına bindi. Tophanelioğlu yoluyla Çamlıca'ya giderken bahçeye de sevgi dolu bir bakış atarak bekleme yerine vardı.

O gün hava kapalı, sıcak, orta derecede; yollar ise üç gün evvelki yağmurlardan dolayı tozdan kurtulmuş olduğu için, Çamlıca gezisi için en uygun günlerden ve fazla olarak pazara da rastladığı için bir takımı midelerini birer küçük havuz gibi Çamlıca suyu ile doldurarak içerisine sardalye balığı salıvermek, diğer takımı da tavla oyunuyla vakit geçirmek, bazıları nargile sefasına koyulmak, diğer bazıları da Çamlıca gibi İstanbul'un, Boğaziçi'nin her yeri yukarıdan gören ve on iki burcun on üçüncüsü sayılabilecek yüksek bir noktadan yukarı aşağı, sağa sola, hayret ve beğeniyle tabiatın binlerce rengini seyrederek gönüllerini ferahlatmak ve fikrini rahatlatmak maksatlarıyla sabahtan beri akın akın gelen halk, iskemleler, kaba hasırlarla bankları tamamen tutmuş ve bu karmakarışık kalabalığın konuşma ve geliş gidiş gürültülerine ve kahveci çıraklarının "İki şekerli, bir sade, üç lokum!" yollu haykırmalarına muhallebici, dondurmacı, leblebici, "eğlencelik Şam fıstık"çı, şekerci, simitçi gibi hiçbir gezinti yerinden eksik olmayan satıcıların çeşitli ses ve edalarla bağırıp çağırmalarına bir fena keman, bir adi lavta, bir soğuk klarnet, bir de porsuk deften ibaret incesazın kaba takımı tarafından mevcut halkın yüzde doksan dokuzu üç çeyrek için bedava olarak üretilen gürültünün de katılmasıyla ve öte tarafta küçükler ve büyüklerce

bilinen Çamlıca tatlı suyunun kaynağının yakınında çadır kurmuş karar olan kebapçının kızgın ateş üzerinde mavi ve yağlı dumanları buram buram çıkıp etrafa yayılan köftesinden, kebaptan, ciğer tavasından, piyazlı fasulye salatasından yayılarak insanın iştahını kaçıran kokunun temiz havayı bastırması o az bulunur yeri düzensiz, çirkin, zevksiz, sıradan bir eğlence yerine döndürmüştü. Bihruz Bey o mükemmel ekipajıyla teşrif edip de Çamlıca'yı bu hâl ve manzarada görünce fena kızdı, ziyadesiyle canı sıkıldı.

Çünkü beyefendi orta set üzerinde büyük çınarın altında tenhaca sandalyesine kurulup, ayağını da ayağının üzerine atacak da sevgili "siyeh çerde"sini öyle bekleyecek, siyeh çerdenin lândosu uzaktan göründüğü gibi görüp görmemezliğe gelecek, siyeh çerde, lândosundan indikten sonra beyin bu haline dikkatle: "Acaba beyefendiyi beklettim de darılttım mı?" diye meraklanıp telaşlı telaşlı bayırdan yukarı çıkarken beyin gözüne ilişecek, bey hemen yerinden fırlayıp "siyeh çerde"nin yanına gidecek, tekrar tekrar reveranslardan sonra birlikte tepeye kadar çıkacaklar, o zaman siyeh çerde korsajından pembe renkli, zarif, kokulu, ufacık bir zarf içinde bir mektup çıkaracak Bihruz Bey'e: "Sizin mektubunuz gibi bu da sufran[172] bir yüreğin fotoğrafyasıdır. Sizinki artistik bir fotoğrafya olduğu için güzeldir. Bu onun yanında kabadır, rötuşsuzdur lâkin pek egzaktır,[173] pek fideldir.[174] Onun için takdime cesaret edemiyorum." deyip, mektubu beye verdikten sonra: "Fotoğrafyayı Paris'te mi, Londra'da mı, Viyana'da mı öğrendiniz?" diyecek. Bihruz Bey de ona cevaben: "Avrupa'ya gitmedim, fakat bir iki hafta sonra Paris'e gitmek istiyorum." deyince; "siyeh çerde"nin benzi sapsarı kesilerek, vücudu titremeye başlayarak, gözleri

172 Acı çeken.
173 Doğru.
174 Sadık.

yaşararak: "Beni bu hâle getirdikten sonra kendiniz Paris'e gitmeyi düşünüyorsunuz. Mademki gidecekmişsiniz, benim gibi bir zavallıyı divaneye döndürüp de buralara kadar niçin getirdiniz?" şeklinde şikâyetlere, sitemlere kalkışacak, Bihruz Bey de: "Birinci renkontrumuzdan[175]gözlerime uyku girdiği var mı? Bir dakika sizi düşünmediğim var mı? Hayalimin parkında sizden başka bir dolaşan var mı?" cümlelerini söyledikten sonra: "Paris'e gitmekten maksat yakında lazım olacak bazı şeyleri kendim beğenip almak..." kelimelerini söylerken "siyeh çerde" ikinci defa olarak tekrar sarılığa uğrayacak, o zaman beyefendi: "Evet efendim! Sizden kaçmalıyım, sizi o kadarcık bile görmemeliydim, biliyor musunuz ki aşkınız beni harap ediyor! Biliyor musunuz ki ben sizi bir gün görmezsem çıldırıyorum! Mümkünü yok ben burada duramam!" dediği gibi "siyeh çerde", sanglote[176] ederek ağlamaya başlayacak, bunun üzerine artık beyefendi insafa gelip hemen olduğu noktada, tapınma yerine kölece diz çökerek olarak iki taraftan:

"Oh! Seni nasıl seviyorum! Sen de beni seviyor musun?"

"Oh! Mon adore!"[177]

"Hayır! Yalan söylüyorsun!"

"Ben yalan söylemesini bilmem; söyle bana, gerçek, yolculuk var mı?"

"No! No! Bin kere no..."

"Aklımı başımdan aldın hıyanet!"

"Ya sen beni ne hâle koydun?"

"Ben zavallı ne yaptım?"

"Bir daha ne zaman görüşeceğiz?"

"Ben bilir miyim?"

175 Karşılaşma.

176 Hıçkırma.

177 Taparcasına sevdiğim.

tarzında artık senli benli konuşulacak, ondan sonra Bihruz Bey evlilik meselesini Koşuyolu'nda araba sürer gibi bir hızla meydana sürmekle beraber bu mesele hakkında eni konu "siyeh çerde"den desizyon[178] almak için "siyeh çerde"den randevu isteyecek, "siyeh çerde" biraz naz difikültüteri[179] çıkardıktan sonra kabul edecek, bu karar üzerine aşağıya inilecek, bahçenin önce içinde bir tur yapılmak, sonra da dışarısında arabayla bir iki defa dolaşılıp ayrılmak üzere arabalara binilecekti.

O kadar kalabalık içinde bunlar nasıl yapılacak?

İşte beyin gelir gelmez gözüne çarpan büyük kabalığa canı bundan dolayı sıkılmıştı. Hiddetin ilk hâlinde geri dönüp gidivermek hatırına geldi ise de, parolüne[180] uymamış olacağını düşünmüştü. Çaresiz arabasından indi. Bastonunu aldı, ağır ağır ikinci sete çıktı. Kenarda ayak üzerinde durdu. Zannediyordu ki kahveci koşarak bir sandalye getirecek de beyefendiye arzedecek. Öyle bir koşan olmadı. Biraz daha bekledi, yine kimse gelmedi. O zaman "Garson!" diye kahvecilere doğru bağırınca seyircilerin alaycılarından bazıları Bihruz Bey'i alaya alıp her biri birer ikişer defa kahveciyi çağırmak bahanesiyle tıpkı beyin edasını taklit ederek "Garson! Garson!" diye bağırdılar.

Beyefendi bekledi, bekledi, bir gelen giden olmayınca tepeye doğru yürüyüp çıkmaya başladı. Fakat yürümeye de devam edemedi. Çünkü tepeye çıkıp inen mavi dizlikli, kırmızı kuşaklı, dar pantolonlu, bol donlu, sarı hırkalı, gecelik entarili, saltası omuzunda, üst giyimleri kolunda yüzlerce seyirciden her adımda bir tanesiyle yüz yüze geldikçe bu hâlden de sıkılıp: "Kes kö se kö sa? Es kö lö karnaval e deja arive?"[181] diyerek geri dönmeye mecbur oldu, gitti tekrar arabasına bindi.

178 Karar.
179 Zorluk.
180 Söz.
181 Bu da ne? Yoksa karnaval mı başladı?

Arabayı biraz ileriye yürüttü; "siyeh çerde"yi orada beklemek üzere hayvanlara "Stop!"[182] emrini verdi.

Araba durduğu gibi Bihruz Bey "siyeh çerde"si geldiği zaman ne harekette bulunup konuşmak için de ne tedbir uygulamak lâzım geleceği hakkında zihnini tekrar işitilmeye başladı. Zihni bu plânları tertip ile meşgul olduğu kadar gözleri de yokuşun başından birer ikişer çıkan arabalara dikkat ediyordu. Bu şekilde iki saat bekledi.

"Mon Diyö! Niçin gelmedi acaba? Saat on! Acaba benim saatim mi ileri?"

- Andon! Saat kaç?

- Onu geçer, ekselans.

- Niye gelmediler bunlar? Ah! Parol![183] Parol tutmazlar ki... Ha! Dur, geliyor galiba! Hayır değil, dur bakalım, belki şu arabadır, vah! O da değil, rahatsız mı oldu? İzin mi alamadı? Yoksa yanlış mı anladı? Bir araba daha! Hay Allah belâsını versin! Boş... Bir daha geliyor... O da boş! Ne halt eder bunlar? Şu gelen kim? Bana pek bakıyor. Mektubu mu getiriyor? Çok şey... Neye bakıyor bu herif? Se mua! Se mua![184] Hayır! Geçti, ooff! Ne kadar da başım ağrıyor! Keşfi! Ah! Kanay![185] Tam on gündür de hiç bir yerde rast gelmedim... Elbette boş değil, bir entrika var! Şu gelen herif üstü başı temiz bir uşağa benziyor... Bana da pek bakıyor... Bir haberci olmalı...

- Andon!

- Paşam!

- Şu gelen herifi tanıyor musun?

- Evet efendim!

182 Dur.
183 Söz.
184 Benim! Benim!
185 Rezil herif.

- Kimdir o?

- Geçen gün ki mektup getirdi... İşte bu!

- Nasıl mektup?

- Hani şu... Ay, unuttum adı... Yok mu yani... Kondoraki... İşte onun adam...

- Hay Allah belâsını versin! İşte bir... Değilmiş... Araba zannettim...

İşte Bihruz Bey, böyle düşüne söylene bir buçuk saat daha bekledi. Saat on bir buçuğa geldi. "Siyeh çerde" görünmedi.

Bir yarım saat evvele kadar kâh yokuştan çıkan bir arabayı sarışın hanımın arabasıdır diye ümitlenir, kâh aşağıdan yukarıya gelen üstü başı temizce birisi kendisine dikkatlice bakınca yine Periveş Hanım'ın mektubunu taşıyan adam zannıyla: "Aradığınız benim." yollu söz söylemeye hazırlandı. Artık aşağıdan yukarıya bir araba da çıkmaz, öyle temiz giyinmiş, uşak kıyafetli bir kimse de gelmez oldu. Seyirciler akın akın dönüyorlardı. Mevcut arabalar, hayvanlar aşağıya doğru Bihruz Bey'in önünden geçip gittikçe arpa vaktinin geldiğinden dolayı beyin hayvanları da hırçınlığa başladılar. "Siyeh çerde"nin on bir buçuktan sonra gelmesi ihtimali yoktu. Bey, çaresiz dönmeye karar verdi, hayvanları kırbaçladı, şimendifer süratiyle arabasını sürdü. Yarım saate varmadı, köşke ulaştı.

2

Bihruz Bey köşke geldiği gibi salona çıktı. Eldivenlerini çıkarıp bir tarafa attıktan sonra kanapeye geçti, oturdu. On gün evvelki cuma akşamı nasıl düşündü ise yine öylece üzgün düşünmeye başladı.

"Ne sebeple? Ah parol tutmazlar ki... Türk kadınları ne kadar biyen edüke[186] olsalar, yine nafile! Hiç olmazsa bir haber göndermeli değil mi idi? 'Şu sebeple gelemedim. Pardon! Bu gün çok beklemiş olmalısınız...' Evet, çok bekledim... On bir buçuğa kadar orada plânte[187] oldum... 'Affınızı dilerim... Falanca gün filânca yerde buluşalım.' diye bir haber göndermek pek natürel bir şey! Ah! Bu hanımlarda polites[188] yok, polites... Benim ne kabahatim var? Ben bir betiz[189] yapmadım. Mektubu verdiğim zaman ampresmanla[190] kabul etti. Hatta memnuniyetinden gülüyordu. Yalnız dansöz müdür, çengi midir? Dargın dargın bir şey söyledi. Ne idi, anlayamadım... Ya sonra çabuk çabuk kaçmalarına ne mana vermeli? Mektubu okumuş olacağında şüphe yok... O mektup okunduktan sonraki hareket başka türlü olmalı idi. Katr paj dö kompliman...[191] Yalnızca amur![192] Yalnızca santiman...[193] Yazık! Çok yazık ki yerine gitmedi. O kadar yalvardım... Hiç görmeseydim daha iyi olurdu! O hınzır Keşfi de nereden rast geldi de benim işimi bozdu. Sebep odur bütün bu şeylere... O olmasaydı... Kim bilir ne entrikalar edip duruyor da benim haberim olmuyor... Mutlak onunla bir ilişkisi olmalıdır. Boş yere 'Haset! Haset!' diye bağırmamıştır elbette... Ondan sonra da bu soğukluklar başladı. Bu cuma bahçeye de inmediler. Ah! Bari mektubumu almayaydı... Ma povr letr![194] Ne güzel yazdımdı! O kadar özendiğim için bir işe yaramadı ya! Adam, sen de! Ne ehemmiyeti

186 İyi eğitim görmüş.
187 Dikilmek.
188 İncelik, nezaket.
189 Aptallık.
190 Sabırsızlık.
191 Dört sayfalık iltifat.
192 Aşk.
193 Duygu.
194 Zavallı mektubum.

var ki? El ne pa zanfen lâ ren do botel...[195] Öyle ama ne kadar elegant! Ne kadar espritüel! Hiç düşünmeyeyim diyorum, olmuyor... Se plü kö muva...[196] Of! Demek ki seviyorum... Evet! Seviyorum... Seviyorum, vesselam... Yer aynası... Yer aynası... Ne kadar hoş sözler! Malörö kö jö süi...[197] Of! Amur! Amur! Kes köse kö lâmur? Se ton tambur... Se ton tambur! Tus kil ya do plü bet! Anfen jö lem, jö lem jö lem...[198] Öyle ise ne yapmalı? Aramalı, bulmalı, yalvarmalı, arkasını bırakmamalı..."

Bihruz Bey, düşüncelerinin bazısında isabetli idiyse de çoğunda değildi. Evvelâ sarışın hanımın söz tutmadığından şikâyet ediyordu. Hâlbuki beyefendiye kimsenin söz verdiği yoktu. İkinci olarak söz olmayınca randevuya gelinmediğinden dolayı haber göndermeye; özre filâna da gerek olamazdı. Üçüncü olarak, beyin aşk mektubu kabul olundu ise de belayı savmak için kabul olundu; hatta bunu almak için uzanan el de sarışın hanımın değil, arkadaşı Gülşeker Hanım'ın eliydi. Dördüncü olarak, mektup okunmadı; yalnız açıldı, bakıldı, içindeki çiçeğin zarifliğinden, kâğıdın mis gibi koktuğundan söz edildi. Beşinci olarak, mektup okunamadığı için hanımların ondan sonraki hareketlerine kesinlikle tesiri olmadığı gibi okunabilseydi de yine olmayacaktı. Altıncı olarak, mektup pek yerine gitti ki iki parça edilip büküldükten sonra, Bağlarbaşı'ndan bülbül deresine inerken solda kalan terkedilmiş mezarlığa fırlatılmakla taşıdığı aşk ve sevginin garip sırları yoksunluğa emanet edilerek susturuldu. Yedincisi, Keşfi Bey'in sarışın hanımla bir ilişkisi olması şöyle dursun, hatta evvelki cuma akşamından beri sarışın hanım Keşfi Bey'in hatır ve hayaline bile uğramamıştı.

195 İyi ki güzellik kraliçesi değil.

196 O benden daha güçlü.

197 Nasıl da mutsuzum.

198 Aşk! Aşk! Aşk nedir? Bir davuldur. Aptalca olan her şey!

Fakat aşk mektubunun güzel yazıldığı halde boşa gittiği, sarışın hanımdan daha güzelleri bulunsa da hal ve fikir olarak zarafetinin fevkalâdeliği ve bir nazenini düşünmemeye muktedir olamamak muhabbetten ileri gelir bir hâl ise, beyefendinin sarışın hanımı sevdiği, hanımın yer aynası, yer elması benzetmelerinin hoşluğu aşka trampet çaldırmanın münasebetsizliği açısından beyefendinin düşündüğü pek doğruydu.

Gerçekte o mektup bir üslup şahanesi değil miydi? O özellikleriyle onun yeri güzel kokulu, sımsıkı, sıcacık bir korsenin altında aşkın heyecan veren duyguları ile çırpınıp duruyor, ateşli bir kalbin üzeri olacak iken yarı belinden kırılmış, yazısı silinmiş, sakin ve sessiz, soğuk ve durgun yerlerde yatan bir mezar taşının göğsü oldu! Ne kadar yazık! O aşk mektubunun içindeki o güzel sözler, o zarif benzetmeler, o parlak cümleler, o nazik hisler hiç olmazsa bir hayli aydınlatıp bir fikri aldatmalı; hiç olmazsa bir ruhu heyecanlandırıp bir kalbi ağlatmak idi de mezara gidecekse bari ondan sonra gitmeliydi!

Gerçekte sarışın hanım, güzelliği ve çekici vücuduyla benzeri az bulunur güzellerden idiyse de ondan daha güzelleri bulunması da mümkündü. Hatta hayali gezinti yerindeki yeşil renkli havuzun içinde kuğularla güzellik yarışına çıkan perilerden bir tanesinin sarışın hanıma nispeten daha güzel, daha biçimli olduğuna Bihruz Bey elmas arabanın gümüş tekerleği yanında yalvarmakla meşgulken gizlice dikkat etmişti. Lâkin sarışın hanımın davranışlarında, tavırlarında, konuşmasında, tebessümünde olan zarafet ve güzellik o peri kızında bile yoktu!

Gerçekten "siyeh çerde" gelecektir diye Çamlıca'da on bir buçuklara kadar bekleme yerine dikilmek çok fazla can sıkacak ve kendisinden bütün bütün yüz çevirip, bilinmeyen adını bir daha ağzına almayacak ve elmas arabasını bundan sonra hayale uğratmayacak şeylerdendi. Fakat elmas araba beyin hayalî

parkından bir dakika olsun dışarı çıkmıyor, "siyeh çerde" ise o arabadan bir saniye olsun aşağı inmiyordu.

Bu sebeplerle kendisini ister istemez Bihruz Bey'e düşündürüyordu, bir adamın sevdiğini düşünmesi ya düşmanlıktan veya muhabbetten ileri gelir. Bihruz Bey "siyeh çerde"ye düşman olmamıştı. Öyleyse neden onu sürekli düşünüyordu? Demek ki seviyordu!

Hakikaten bir gül için "yer aynası" benzetmesi ne kadar parlak ve o aynaya akseden elmacıklı, kuru, esmer bir yanak için "yer elması" yorumu ne kadar toparlak düşmüştü! Hele bu yer aynasının Fransızcası olan glâs parter yahut miruar terestr tabirleriyle teşbihteki kıymet ve zarafet daha iyi takdir olunmuyor muydu? Yalnız yer elmasından maksat, şalgamın arkadaşı olan burjuva plâları[199] yapılan o yamru yumru şey olması lâzım geleceği için bunun Türkçesi patates olan pom dö terle tercümesi uygun görülemediğinden benzetme Fransızcaya çevrilmeden kalmıştı. Ama bir kere bir aynanın içine girmiş bulunduğu için bu da başkaca hoşa gitmek özelliği kazanmıştı!

Gerçekte aşkın trampetle hiç bir ilgisi olmadığı halde Mösyö Piyer cenapları tarafından: "Se ton tambur!" denilmiş olması betizden başka ne olabilirdi? Hiç olmazsa lir diyeydi yine bir şeye benzerdi. Sevdaya borudur diyenler de varsa da bunlar, kanun muhabbeti tanımayanlar, aşk sazını dinlemeyenlerdi!

Tambur ve udun, santur ve kemanın hazin ahenginde ve hoş nağmelerinde gizlenen sevdanın gönül yakan ağlamalarına aşina olanlar aşkı hiç bir zaman zurnaya, boruya, özellikle davula, trampete benzetemezler. Ama Mösyö Piyer gibi amur dö fam[200] düşmanı bunak herifler de saçmalıklar söylerlerse de Bihruz Bey de onlara karşı bet[201] diye gıyaplarında

199 Yemek.

200 Kadın aşkı.

201 Aptal.

karşılık verir! İşte Bihruz Bey detaylı olarak anlattığımız düşüncelerle meşgul ve üzgün olduğu için akşam yemeğini unutmuştu. Bir aralık salona giren Mişel'in:

- Votr ekselans e servi,[202] demesi üzerine uykudan uyanır gibi zihnini o işlerden sıyırıp kurtarmaya çalışarak yemek odasına gitti, ister istemez sofraya oturdu. Her yemekten birer ikişer lokma alarak ağzını oynatmaya başladı. Dalgın dalgın karşısına bakınıp dururken Mösyö Piyer'in hayalini görüyordu. Bunun üzerine Mösyö'den amur dö fam hakkında evvelki cuma akşamı işittiği sözleri birer birer zihninden geçirerek ihtiyara biraz hak vermek tarafına eğilim gösterdi.

Mösyö Piyer dememiş miydi ki: "Kadınlar azap meleklerinin yeryüzünde yaratılmış vekilleridir ki bizi cennet kapısından cehenneme atarlar."

İşte Bihruz Bey'in şimdiki hâli, o sözün hükümlerine uygundu. Zavallı bey içinde bulunduğu azap ve kederin ortasına kendi hayalinde bir arzuların zevk dolu gülşeninden geçerek düşmüştü.

Evet, "siyeh çerde" beyi önce o kadar ümitlerle besledikten sonra böyle keder ve eleme atmamalıydı!

- Ah! Le fam... Le fam![203]

- Ekselans!

- Sana söylüyorum, be herif! Kom tü e bet![204]

- Pardon, ekselans! Zannettim ki bana söylersiniz...

Bihruz Bey'in sofra başındaki sevdanın insanı tüketen kaygılarının sonucu olarak önce sabırsızlıkla yüreğinden ağzına kadar çıkan ve sonra dalgınlıkla ağzından dışarıya fırlayan: "Ah! Kadınlar... Kadınlar!" sızlanmasını Mişel Ağa kendisine

202 Yemek hazır ekselans.

203 Kadınlar… Kadınlar!

204 Ne kadar aptalsın!

ait bir azarlaması gibi anladığından, alay etmeye kalkışmakla beyi bütün bütün hiddetlendirdi ve tatlıdan vazgeçerek yemek salonunu terk etmesine sebep oldu.

3

Bihruz Bey, yemek odasından çıktığı gibi doğruca çalışma odasına gitti. Mumlarını yaktı. Dolabını açtı, içinden mektup gibi bükülmüş bir kâğıt çıkardı. Orta yerdeki masanın üzerine koydu, kendisi de bir sandalyeye geçti. Masanın yanına oturdu. Bükülü kâğıdı açtı. Bunun arasından bir diğer kâğıt daha çıktı. Bunları büyük bir dikkatle okumaya başladı.

Bu kâğıtlar Periveş Hanım'a Gülşeker Hanım'ın eliyle takdim olunan aşk mektubunun müsveddesi ve ona eklenmiş bulunan kuplelerin suretiydi. Bunları okumaktaki maksadı ise içinde sevdiği "siyeh çerde"nin gücenmesine sebep olacak bir fena söz, bir çirkin cümle, bir manasız kelime olup olmadığını anlamaya yönelikti.

Bihruz Bey önce aşk mektubunu süzerken o aşk dolu sözleri fazlasıyla beğenir, o duygulu cümlelerden kendisi olağanüstü etkilenir ve bunları okumuş olması lâzım gelen iyilikten yoksun sevgilinin nasıl olup da insafa, yani Çamlıca'ya gelmediğini düşündükçe hayretle düşerdi.

"Bu sizi görerek, bu sizin güzelliğiniz içinde doğanın en sevimli işlerinden birisini admire[205] ederek kendimi kandırdım ki benim fikirlerim küstahça olduğu kadar yanlışmış. Zira hep benim gururlu safsatalarım karşı konulması imkânsız bir güzellikten, bir cazibeden beni koruyamadı. Aşkta cesurca karşı

205 Hayran olmak.

koymuştu. Aşk kendi kudret ve kuvvetini alımlı bir şey üzerinde kamaşmış gözlerime karşı göstererek beni cezalandırıyor!"

Böyle gönülçelen sözler, böyle sevdayı okşayıcı tabirlerle dopdolu olan bir aşk mektubunun nasıl olup da sarışın hanımın gönlünü aldatmaya yetemediğine Bihruz Bey şaşırmakla beraber hayıflanmakta da haklıydı.

"Evet! Küçük hanım efendi! Bir görüşte âşık olunabiliyor, bütün hayat için tapınılabiliyor o kadına ki yalnız süratli bir gölge gibi görülmüştür. Bunun ispatı sizsiniz, ey güzel varlık!"

Bu paragrafı okuduğu zaman zavallı Bihruz Bey o kadar etkilendi ki hemen ağlayacaktı. Bereket versin paragrafın içindeki kadın kelimesinin manasını ve orada ne işi olduğunu unuttuğundan bunu anlamak için mektubun Fransızcasına ve sonra da *Biyanki* ve *Hançeri* lügatlerine bakma mecburiyet ve meşguliyeti kirpiklerine kadar gelmeye kalkışan keder gözyaşlarını geçici olarak durdurmuştu.

Paragrafta: "Bütün hayat için tapınılabiliyor o kadına ki..." cümlesi Fransızcasındaki "lon pö tadorepur la vi sel kö"nün tam tercümesi olduğunu epeyce bir zahmetle anladıktan sonra Bihruz Bey paragrafı tekrar okudu. Ve ilk okuyuştaki tatlı mahzunluğu bulduysa da gözleri bu defa yaşarma eğilimini göstermedi.

Bu mahzunlukla okumaya devam ediyordu. Mektubun en çok yürek yakıcı parçalarından: "Aşk! Aşk! Bana bu keskin ateşleri hissettirişin ardından meprize[206] olmuş, şiddetli bir pasyonun[207] ümitsizliği içinde terk etmek içinse beni bitirdin!" fıkrasını okuyunca biraz önce kaynağına dönmüş olan keder gözyaşlarından birkaç tanesi kirpiklerinin ucundan, elindeki kâğıdın üzerine "tıp! tıp!" diyerek düştü. Bu damlaların

206 Hor görme.

207 Tutku

düşüşünü Bihruz Bey yüreğini daha çok tuşe ettiğinden, zavallı âşık kendini bütün bütün elemlere bırakarak enikonu ağlamak istediyse de âşıklığının en büyük işareti olan ağlama yeteneğinden kaynaklanan gizli memnuniyeti, o kederli ağlayışı sevinç gözyaşlarına çevirdi. Fakat o da çok devam edemeden kesildi.

Mektup yukarıdan aşağıya kadar paragraf paragraf, cümle cümle gözden geçirilerek içinde fena bir söz olmadığı ve aksine her sözü bir başka tesiri, bir başka neşeyi bulundurduğu anlaşıldıktan sonra müsvedde bir tarafa bırakılarak kontrol sırası kupleye geldi.

Kupledeki kelimelerden çoğunun manalarını unutmuştu. Osmanlıca sözlüğe bakarak, bunları tekrar öğrendi. Hepsi de güzel manalara geliyordu. Geçen defa üç noktalı, "çerde"dir diye bakmış olduğu "cerde" kelimesinin "sarı" demek olduğunu hatırda pek iyi tutmuş olduğu hâlde buna da bir kere daha baktı. Bu sefer kelimenin lügatte bir nokta ile yazılmış olması ve tarifinde: "Sarı renk" cümlesini, "at ki kuladan açıktır" sözlerinin takip etmesi dikkatini çekti.

Önce bu nokta hakkındaki şüphesini yok etmek için tekrar Vâsıf Divânı'na bakmak istediyse de divan yine haremden aldırılmış bulunduğu ve bir nokta için gece vakti oda oda dolaşıp, şunu bunu rahatsız etmek doğru olamayacağı için bundan vazgeçerek: "At ki kuladan açıktır"ı düşünmeye ve buna zihninde bir yorum aramaya başladı.

Hâlbuki bu yorumu bulabilmek: "bir siyeh çerde civandır" mısraındaki "bersiye" (Bihruz Bey, "bir siyeh"i "bersiye" diye okumuştu) sözcüğünün manası bilinmeye bağlı, bu sözcükse Osmanlıca lügatte yoktu. Fakat "bersiye" sözcüğünün Bihruz gibi sözlüklere dâhil olmayan bir nom propr[208] olmak dizeye:

208 Özel isim.

"Bersiye adında kız genç bir blonddur" manası yakıştırılabildiğine göre ihtimal dâhilinde görünüyordu. Dizeye böyle bir mana vermek ise bayağı zaruri bir durumdu. Çünkü bir şansonetin içinde kula atın ne işi olacak? Vâsıf şair bir at uşağı değildi ya! Yine de "bersiye"nin ne demek olduğunu kalem arkadaşlarından sorup öğrenmek de mümkün değil mi? Kısacası, Bihruz Bey gerek mektupla, gerek kuplelerde sarışın hanımı gücendirecek fena bir söz olmadığına ikna olduktan sonra "bir siyeh çerde civandır" dizesini bir kâğıt parçasına yazdı, kâğıdı büktü, jilesinin cebine koydu. O zaman saate bakmak hatırına geldi. Saat beşe yaklaşmıştı. Dadı kalfayı yine başında beyaz örtüyle oda kapısının eşiğinde dimdik görmemek için Mişel'i çağırdı. Mumların söndürülmesini ona emrederek kendisi hareme girdi. Soyundu, yatağına yattı. Hayali gezinti yerinin etraf ve kenarında ruhunu gezindire gezindire tatlı bir uykuya daldı.

4

Ertesi sabah Bihruz Bey kaleme gittiği günler giydiği siyah redingotu, siyah jilesi, siyah boyun bağı ile selâmlığa çıktı. Kahvaltıyı erken edeceğini, arabanın da hemen hazırlanmasını söyledikten sonra ders odasına girdi; biraz gramere baktı, biraz histuar natürel[209] okudu. Beş on satır kadar da Volter'in *Lö Siyekl dö Lui Katorz'*undan kopye etti. Bu sabah Bihruz Bey pek saj[210] idi. Fransızca olarak kendi kendine: "Bir kaç haftadır vazifeleri ihmal ettim. Bari biraz çalışayım..." diyordu. Dejönenin[211] hazırlandığını haber verdiler. Yemek odasına gitti. Çabucak yemeğini yedi. Bir sigara yaktı, kahvesini içti. Eldivenlerini giydi.

209 Doğa tarihi.
210 Uslu.
211 Kahvaltı

Bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabasına kuruldu. Kadıköyü'ne doğru lüzumu kadar süratle giderek yirmi dakikada iskeleye ulaştı. Arabadan inerken akşam üzeri saat dokuzda orada bulunmasını, koşeye tembih ettikten sonra kendisi vapura girdi, güvertede uygun bir yer buldu, oturdu.

- La Türki, Kurye Doryan, Ceride-i Havadis, Vakit, Manzume-i Efkâr![212]

- Gazeteci! Gazeteci! Done mua ön Kurye Doryan![213]

- Horisti![214]

- Kaç para?

- Bir kuruş...

- Bir kuruş mu?

- Evet...

Vapurda bulunan bazı genç beyler Bihruz Bey'in tuvaletine, hareketlerine, kıyafetine başka başka dikkat edip dururlarken, bir de beyefendinin Fransızca gazete almasına bakarak sahte alafrangalardan olmadığını anladıkları gibi imrenerek beyi baştan ayağa kadar süzmeye başladılar. Bihruz Bey de o bakışlardan memnun oldu.

Vapur iskeleden ayrılır ayrılmaz beyefendi gazeteyi açtı. Baş taraftan kemali dikkatle okumaya başladıysa da artikl da fon'dan[215] bir şey anlayamıyor, fakat anlar gibi davranıyordu. Ondan sonra kronik[216] haberle geçti, bunları neyse anlayabildi. Bu sırada vapur Sarayburnu'ndan içeriye giriyordu. Bey, ilan sayfalarına da şöylece bir baktıktan sonra gazeteyi gayet düzensiz, güya gelişi güzel bir şekilde katladı. Büyük bir zarafetle yanına bırakıyordu.

212 Dönemin gazeteleri.
213 Bana bir *Courrier d'Orient* ver.
214 Buyur.
215 Başyazı.
216 Gündelik.

Bihruz Bey vapurdan çıkıp köprüyü geçince o zamanlar tramvay şirketi adına işlettirilmekte olan fîyakr[217] arabalarından bir tanesine girdi. Doğruca Babıâli'ye gitti. Bastonunu odacıya teslim ederek, kalemden içeriye girdi. Sandalyesine oturdu. Vakit erken olduğundan memurların çoğu, şef, kâtip, henüz gelmemiş ve kalemde bulunanlar beş altı efendiden, beyden ibaret olup, resmen işe başlanmamıştı. Bihruz Bey'in o gün vaktinden evvel kaleme gitmekten maksadı çok merak etmeye başladığı "bersiye" lügatinin araştırma işiydi. Onun için Keşfi Bey'in o gün kalemde bulunmasını hiç arzu etmiyordu. Çünkü kuruntular Bihruz Bey'e diyordu ki: "Keşfi'nin sarışın hanımla bir ilişkisi olması ve bu şekilde senin mektubunun onun eline geçmiş bulunması pek probabldır:[218] O hâlde sen 'bersiye'yi Keşfi Bey buradayken ortaya sürecek olursan Keşfi'nin, o meşan[219] çocuğun trayizonu[220] ile iş meydana çıkar, kalemde bir alaydır başlar. Onun için o varken sakın 'bersiye'den kimseye bahis açma!"

Bereket versin ki oradaki beylerin, efendilerin içinde Keşfi Bey görülmedi. Bihruz Bey arkadaşlarıyla selamlaştıktan sonra yanında bulunan Atıf Bey'den, Keşfi Bey'in ne âlemde bulunduğu ve kaleme devam edip etmediğini gizlice sordu. Keşfi Bey rahatsız olduğundan hemen bir haftadır kalemde görünmüyordu. Bu haberi alınca sevindi. Zira "bersiye"yi arkadaşlarından sorup öğrenmekte kuruntularınca hiç bir engel kalmadı.

Bihruz Bey yanındaki arkadaşıyla öteden beriden biraz konuştuktan sonra:

- Mon şer ami! Kes kö se lö "bersiye",[221] suâlini sordu.

217 Fayton.
218 Mümkün.
219 Yaramaz.
220 İhanet.
221 Sevgili dostum! "Bersiye" nedir?

Atıf Bey "bersiye"yi bilemediğinden üst tarafında oturan Salih Bey'e sordu. Hâlbuki "bersiye" Salih Bey'ce de meçhuldü. Sual, üçüncü mertebede İrfan Efendi'ye yöneltti. İrfan Efendi bir hayli düşündü. Dağarcığını karıştırdı. İçinde öyle bir şey bulamayınca diğer beylerin, efendilerin bilgilerine danışmak gerekti. O zaman kalemde bulunan yedi nefer beyin, efendinin arasında şu konuşma başladı:

- Bu ne biçim kelime Allah'ı seversen?

- Nom propr[222] olmalı... Bir şahıs veya bir hayvan veyahut bir memleket veyahut hiç bir şey değil!

- Ben de öyle dedim, ama bilmem ki diksiyoner biyografikte[223] var mıdır?

- Diksiyoner biyografikte hayvanın işi ne?

- O öyle bulunmaz, nerede kullanıldığı bilinmeli ki...

- Bir şiir içindeymiş, öyle değil mi Bihruz Bey?

- Öyle ise Fransızca olacak...

- Türkçe şiirmiş... Bir şansonet... Bir şarkı!

- Dur bakalım, şu bizim savana[224] soralım ama o da bu sabah pek meşgul... Naim Efendi! Naim Efendi!

- Yine ne var?

- "Bersiye"yi merak ettik de acaba ne kelime olacak bu?

- Bersiye! Daha ilk defa işitiyorum bu sözü... Hele Türkçe değil, bundan emin olabilirsiniz...

- Bana kalsa bu yine Fransızcadır...

- Odacı kütüphanedeki Fransızca sözlükleri getirse de baksak!

222 Özel isim.

223 Ünlü kişiler sözlüğü.

224 Bilgin.

- Ah! Keşfi Bey, famö mantör![225] Burada olaydı, şu kelimenin manası için de güzel bir yalan uyduruverirdi.

- O hasta değil mi?

- Adam, inanıyor musunuz? Hastalığı da yalancıdır!

- Yılancık çıkarmış diye işittim.

- Ben demedim mi? Yılancık fetha[226] ile okununca yalancık olur!

- Bihruz Bey "bersiye"yi hocasından; Mösyö Piyer'den sormamış mı?

- Hayır! Soracak vakit olmadı.

- Canım bu kelime elbette bir yerde görülmüş olacak.

- Söyledik ya, bir şiirin içindeymiş.

- Agâh Bey! Sen bir şey demiyorsun?

- Bana da Fransızca gibi geliyor... Hem galiba persiye[227] olacak, persî'den...

- Persî, maydanoz demek değil mi?

- Öyle ya, persiye de içinde yeşil lekeleri olan şeye denir.

- Öyle ise rokfor peyniri yahut kirlihanım peyniri... Onun da lekeleri dışındadır.

- Daha neler! Bersiye bir şiir içindeymiş deniyor, şiir de rokfor peynirinin münasebeti ne?

- Belki bir lokantanın menüsünde görülmüştür!

- Değil mon şer, değil... Bir şansonetin içinde yazılı, hem de Türkçe şansonet...

- İşte sözlükler geldi.

- Önce, "bersiye"yi ara bakalım!

- Zannetmem ki bulunsun.

225 Ünlü yalancı.

226 Arap alfabesinde ünsüzün a, e okunacağını belirten işaret.

227 Maydanozlu.

- Sabret bakalım, nah işte "berse", beşik sallamak!

- Bersö[228] daha yakın değil mi?

- Bana kalsa bersöz hepsinden uygun; çoğunlukla alafranga bestelere bersöz adı verilir.

- Sözlükte "bersiye" yok mu?

- O yok...

- Madem ki bir poezi içindeymiş; berje[229] olmalı. Yakışan bu!

- Berje demiyor, bersiye diyor; öyle değil mi Bihruz Bey?

- Evet! Sözlüğe ben de çok baktım, bulamadım.

- Şuna bir de "s" harfiyle baksanıza!

- Baktım... Ona da baktım, öyle şey yok; bert var: Bir nevi dar pelerin diyor!

- Yine Agâh Bey'in dediğidir, persiye'dir.

- Ne olur? Persiye'ye de baksanız da meraktan kurtulalım. Belki şiire yakışır diğer bir manası daha vardır.

- Persiye, persiye, persiye... Nah, işte! "Persiye: Acektif, ki e söme a lenteriör dö pötit taş verdatr, kom lö promaj dö rokfor."[230]

- Bravo Agâh Bey, bravo!

- Fakat ne çıktı bundan?

- Bihruz Bey'e sormalı, ne çıktığını o bilir...

- Rokfordan ne çıktığını kim bilmez? Beyaz beyaz, ufacık mahlûklar çıkar.

- Rokfor peyniri yakışacak şey değil, sa setemposibl![231]

- Canım, şu poeziyi görsek de kelimeyi öyle arasak bulsak, nerede, ne şekilde kullanılmış bilmiyoruz ki!

228 Beşik.
229 Çoban.
230 Persiye: Sıfat. Rokfor peyniri gibi içinde yeşilimsi lekeleri olan.
231 Bu imkânsız.

5

Şu konuşma sırasında Bihruz Bey sıkılıp duruyordu. Çünkü Osmanlıca sözlüğe ikinci baktığında "çerde"nin tarifinde bir de "kula at" ortaya çıktığı gibi, "bersiye" kelimesi de aynen rokfor peyniri çıkıverecek olursa sarışın hanıma karşı bir büyük maskaralık etmiş, sevdiğini bundan dolayı tamamen darıltmış olacağına üzülüyordu. Sonunda konuşmayı sonuca bağlayarak: "Canım, şu poeziyi görsek de kelimeyi öyle arasak." sözü üzerine Bihruz Bey yeleğinin cebinden çıkardığı bükülü kâğıt parçasını Atıf Bey'e vermeye mecbur oldu. Atıf Bey kâğıdı alarak içinde yazılı olan:

"Bir siyeh-çerde civandır."

sözlerini okuyup bir şey anlamayınca yanındakine, yanındaki de daha ötekine gösterdi. Bu şekilde kâğıt elden ele geçerek bir önemli işleri arasında etrafa göz gezdirip, kulak vermeye vakti olmayan beylerin, efendilerin hepsini dolaştı ve kâğıt bu şekilde elden ele dolaştığı süre içinde, şöyle bir konuşma geçmişti:

- Ben bir şey anlamadım, şuna siz de bakınız...

- Evet! Bersiye... İşitmediğim bir laf. Hüsnü Bey'e gösterelim, belki o bilir.

- Ver bakayım! Bunun vezni de yok; şiir miymiş bu?

- Şiirmiş ya!

- Amma saçmalık!

- Saçmalık demek için, önce manasını anlamalı değil mi?

- Pek doğru! Manasız saçmalık olur mu ya?

- Şuna bir de biz baksak!

- Buyurun...

- Oo... Gerçek, garip bir şey! "Çürde" midir, nedir o?

- "Çerde", yahut "cerde"yi lügatte ben buldum: Sarı renk, blond manasında imiş; kula at gibi... Asıl bilinemeyen bersiye!

- "Bersiye" dediğiniz de sakın tenbih vezninden "bersih" olmasın?

- Öyle olursa bir manası mı var demektir?

- Ben buldum... Ben buldum: "Bersiye çerde!" Hepsi birden Macarca şahıs ismi. "Civan", o ismi taşıyan kişinin sıfatı, "dır" da bildirme eki...

- Bravo Şükran Bey! Bravo!

- Bana kalırsa bu lügat "veresiye" vezninde Fransızca "presiye" olacak ki, matbaa amelesi, daha Türkçesi "basmahane işçisi" demektir. "Çerde" de, zerde veya perde vezninde Nemsece[232] şahıs ismidir. Hatta ben o şahsı bilirim: Ruznâmeci Cörçil'in matbaasında çalışır; iriyarı genç bir Nemseli idi.

- İşte artık buna hiçbir diyecek kalmadı. Öyle değil mi Bihruz Bey? Bunu siz de kabul ettiniz ya?

- Hep birden alay etmeye başladınız; öyleyse poezi de Mösyö Çörçil'in demek olur!

- Şiirin Mösyö Çörçil'in olması lâzım mıdır? Belki oraya devam eden yazarlardan birisinindir.

- Yine nedir o? Nedir o bahisler? Gürültünüzden iki saattir beynimin içi çın çın ötüyor!

- Hah! İşte savan işini bitirdi. Meseleyi hallederse yine o halleder...

Defterci Naim Efendi, Arabîyi, Farisîyi iyi bilir, edebiyata, musikiye meraklı, farklı bilimlere, Fransızcaya, hatta Almancaya, İtalyancaya da aşina elli beşlik bir zattı ki kalemin, gerçekten bilgini ve belki ayaklı kütüphanesi sayılırdı. Tatlı dilli, şakacı, dalkavukluktan uzak, hoşgörülü, kaygısız bir adam

232 Macarca.

olduğundan, kalemde, hemen bir on beş seneden beri yapmakla bulunduğu deftercilikten ileriye gidememiş, ileri gitmeyi de doğrusu pek arzu etmemişti. Dil konusunda, edebiyatta her güçlükte arkadaşları buna danışırlar; o da kendisine danışılan meseleyi bilgece çözer ve açıklardı. Bundan dolayı kalemce, şahsı pek saygıdeğer ise de, ilişkilerini resmiyetten bütün bütün kurtardığından, küçük büyük beyler, efendiler tarafından kendisine "savan" diye hitap edilir ve şakada belli sınırı aşmaktan çekinmeyen hoppa beyler ise bazen "savan"ı "soğan"a dönüştürecek kadar küstahlaşırlardı.

Naim Efendi o sabah pek çok defterler içinde iki saatten beri büyük bir dikkatle aramakta olduğu bir kaydı buldu ve mevcut beylerin, efendilerin konuşmalarına kulak vermeye fırsat bulup da kendisine has teklifsiz tavrıyla: "Yine nedir o? Yine nedir o bahisler?" deyince sözü geçen kâğıt kendisine yetiştirilerek görüşüne sunuldu. Naim Efendi kâğıda şöyle bir bakıvermekle beraber, hafif bir seda ile bir şarkı tutturarak, parmaklarını da yazı çekmecesinin üzerinde usûl vurur gibi hareket ettirmeye başladı.

Oradaki beyler, efendiler ve özellikle Bihruz Bey, bu hâle hayretle bakıp Naim Efendi'nin hafifçe söylediği şarkı içinde dönüp dolaşan gizli sözleri seçmeye çalışırlardı. Naim Efendi şarkı söylemeyi kestikten sonra elindeki kâğıda işaretle:

- Ah! Bu ne güzel şarkıdır... Güfte Vâsıf-ı Enderunî'nin, beste merhum Dede Efendi'nindir. Vaktiyle pek meşhurdu, diyerek:

Bir siyeh-çerde civandır.

Hüsnü mümtaz-ı cihandır.

Aşkı gönlümde nihândır.

Bunca dem bunca zamandır.

bendini ezberden ve doğru şekliyle okuyuverdi.

Bunun üzerine etraftan bir takım sorularla, sorgulamaya kalkıştılar.

Atıf Bey: Demek ki "bir" ayrı, "siyeh-çerde" ayrı birer kelime...

Naim Efendi: Öyle ya... Bir, vahit,[233] yek,[234] ön,[235] ayn,[236] una,[237] ena,[238] mek[239]"; "siyeh-çerde" de "siyah" hafif şekli "siyeh" ile "cerde"den kurulmuş bir kelime gurubudur.

Hüsnü Bey: Ne demek, ne demek?

Naim Efendi: "Çerde" renk manasına gelir.

Bihruz Bey: Sarı renk, değil mi?

Naim Efendi: Eskiden beri bizim bildiğimiz her zamanki "renk"tir. Sonradan sarılığa uğradıysa, ondan haberim yok.

Bihruz Bey: Hem galiba "cim" ile olacak değil mi?

Mahvî Efendi: Öyleyse Arapça olur. Farisîde "cim" yoktur.

Naim Efendi: Yo, niçin olsun? "Cim"de vardır ama ne ise bahis orada değil ya...

Müzekkâ Bey: Canım, durun da şunun manasını anlayalım.

Naim Efendi: Manası, esmer yüzlü demek; Türkçede karayağız dedikleri...

Bihruz Bey: Yağız mı? Kula mı?

Naim Efendi: Hayır! Öylesi değil, esmer yok mu: Hani ya bizim odacı Memiş gibi, işte "siyeh çerde" öyle esmer yüzlü insanlara denir. Yağız at; kula beygir yine başka...

Bihruz Bey: Redhouse'un lügatine bakalım...

Naim Efendi: Redhouse böyle şeyleri pek bilmez sanırım...

233 Arapça bir.
234 Farsça bir.
235 Fransızca bir.
236 Almanca bir.
237 İtalyanca bir.
238 Rumca bir.
239 Ermenice bir.

Bihruz Bey: Hiç bilmez olur mu? Ben kendi gözümle gördüm...

Salih Bey: Neyi gördünüz?

Bihruz Bey: "Çerde"yi gördüm, bir noktalı "cim" ile gördüm.

Atıf Bey: Demek "cim" karnında bir nokta...

Naim Efendi: Hayır! Efendim, bu benim pek bildiğim bir kelimedir; "cim" üç noktalı olacak.

Bihruz Bey: Ben size ispat edersem, ne dersiniz?

Naim Efendi: Redhouse hazretleri yanılmışlar, derim...

Bihruz Bey: Pardon! Redhouse bilmediği şeyi pek de yazmaz zannederim!

Hüsnü Bey: İşte, Osmanlıca sözlük burada...

Bihruz Bey: Veriniz de göstereyim... İşte: "Çerde; sarı renk at ki kuladan açıktır", buyurun efendim...

Naim Efendi: Sözlüğü bana verir misiniz?

Bihruz Bey: Buyurun!

Naim Efendi: Evet! Gerçekten "cerde" var; bir de "çerde"ye bakalım...

Bihruz Bey: "Çerde"ye nereden bakacaksınız?

Naim Efendi: Farsça cim harfi ile başlayan kelimeleri ayrı bir bölümde toplamıştır, sabredin de arayalım... Gerçekten yok, fakat bir de "siyah-siyeh", kelimelerine bakalım, belki "siyeh çerde"nin kendisini buluruz... Nah! İşte: "Siyah baht", "siyah pûş"; al efendim size "siyah çerde": Esmer, karayağız olan... Bihruz Beyefendi! Bakar mısınız?

Bihruz Bey: Bakayım, bakayım... Acaba! Ay, şimdi bu ne demek oldu?

Naim Efendi: Hangisi?

Bihruz Bey: "Bir siyeh çerde civandır"dan ne anladınız?

Naim Efendi: Esmer yüzlü genç demek değil mi?

Bihruz Bey: Kim?

Naim Efendi: Ne bileyim ben kim olduğunu? Onu Vâsıf merhumdan sormalı...

6

Bihruz Bey bir kabahat işlemiş, kabahati yüzüne vurulmuş gibi kızarıp bozararak, alık alık arkadaşlarının yüzlerine bakmaya; arkadaşları da bu antika şarkıyı nerede bulup ne için yazdığını ve neden dolayı manasını bu kadar merak ettiğini başka başka sorup beyefendiyi alaya almaya başladılar. Bereket versin bu sırada kâtip efendi ve onun ardından şefin daireye girmeleriyle, herkes resmi tavırlarını takınıp, konuşmaya son verilmiş ve böylece Bihruz Bey, arkadaşlarının açık açık alay etmelerinden kurtulmuştu.

Şef ve kâtip tarafından efendilere bir takım işler verilmeye başlandığı sırada, Bihruz Bey hemen sandalyesinden fırladı; dışarıya çıktı, pardösüsünü, bastonunu almak için dinleme odasına girerken Keşfi Bey'le "hapahap"[240] geldiler. Keşfi Bey'in başlamasıyla aralarında şu sözler konuşuldu.

- O monşer! Bir siyekl[241] oldu ki bir yerde görülmüyorsunuz, nasılsınız bakalım?

- Epeyce iyiyim. Ey siz?

- Elhamdülillah!

- Hastaymışsınız, diye haber aldım!

- Hayır! Büyük büyük şey değil... Söyleyiniz bakalım, sizin amuret blond[242] ile nasıl gidiyorsunuz?

240 Burun buruna.

241 Asır.

242 Sarışın sevgili.

Keşfi Bey bunu söylerken Atıf Bey de oraya geliyormuş, amuret blondu işitmiş olduğundan söze karışarak:

- O şimdi kara yağız oldu, blondluktan çıktı. İki saattir onun bahsini ediyorduk, dedi.

Bunun üzerine Bihruz Bey, aşkının gizli sırlarının bütün bütün meydana çıktığını zannederek öfkesinden kıpkırmızı olduysa da hâlinden renk vermemeye çalışarak, arkadaşlarına birer "Bonjur!" dedi, hemen kapıdan fırladı. Rast getirdiği bir kira arabasına bindi, köprüyü de arabayla geçerek Beyoğlu'na çıktı. Şekerlemeci Valöri'nin dükkânı önünde arabayı bıraktı, dükkâna girdi, alafranga bir kahve ısmarladı. Oturduğu yerde derin derin düşünmeye başladı:

"Kara yağız... Hem de sadece kara yahut sadece yağız değil de ikisi birlikte... Kel malör kö sa![243] Şimdi ne halt etmeli? Nasıl özür bulmalı? Bak şu benim hayvanlığıma! Şüphesiz faşe[244] olmuştur. El a rezon![245] 'Bir siyeh çerde...' Hay Allah cezasını versin! O mübarek poet[246] de başka söz bulamamış da bunu mu bulmuş? Ah! Ah... Şimdi ben ne yapayım? Kom jö süi bet![247] Mutlaka bir eksküz[248] bulmalı. Kabahat benim mi? Ben ne bileyim? 'Çerde' zannettim. Gelmemesinde sebebi buymuş, şimdi anlaşıldı... 'Kara yağız... Ben at mıyım? Beyefendi beni at yapmış. Hem yağız at! Nezaketin alafrangası!' demez mi? O çapkınlar da amma eğlendiler! Başka türlü bunu anlamak mümkün değildi. Redhouse'tan bu kadar saçmalık umulur mu? Beni "çerde" diye aldattı! Poezi! Vay gidi poezi vay! Türkçe şiirler işte böyle olur. O güzel tercümeyi vermedim de. Bir gül gibi...

243 Bu ne şanssızlık!
244 Darılmak.
245 Hakkı da var.
246 Şair.
247 Ne kadar aptalım!
248 Özür.

Ne kadar jantiy...[249] Hay! Buldum, şimdi güzel bir özür buldum... Oh! Hele iyi hatırıma geldi. Hemen köşke gideyim, yeni bir mektup, işte bu iyi hatırıma geldi...

- Garson! Garson!

- Mösyö!

- Anlöve sa! Jö nö prandre pa dü kafe... Kel glâs vuzave?[250]

- Krem a lâ vanil, sitron, peş...[251]

- Aporte muva ün peş![252]

- Mösyö vö til manje dö früvi?[253]

- Kel früvi?[254]

- Vu dömande?[255]

- Jö dömand dö glâs a lâ peş![256]

- Dö la glâs a lâ peş?[257] Şeftali dondurması...

- Vui![258]

- Pekiyi! Şimdi...

Beyefendi garsonun laf anlamazlığına da biraz kızdı. Garson ise vaktiyle Arnavutköyü burnunda kefal balığı avlamak için kışın en şiddetli zamanı saçma omuzunda saatlerce beklemekten kaç defa eli ayağı donmuş ve sonradan bu güç işi bırakarak Beyoğlu'nun gazinolarında, lokantalarında hizmetçilik, uşaklık ederek Fransızca aldığı emirleri anlayıp sorulan

249 Zarif.
250 Bunu kaldırın! Kahve almayacağım… Ne tür dondurmanız var?
251 Vanilyalı krema, limon, şeftali…
252 Bir şeftali getirin!
253 Beyefendi meyve mi yemek istiyor?
254 Ne meyvesi?
255 Ne istiyorsunuz?
256 İki adet şeftalili dondurma istiyorum!
257 İki adet şeftalili dondurma?
258 Evet!

sorulara da cevap verecek kadar o dili öğrenmiş bir tatlısu Frengi olduğu hâlde glâs a lâ peşten habersiz bulunuyordu.

Bihruz Bey güç bela garsona anlatabildiği şeftali dondurmasına eriştiyse de öyle laf anlamaz garsonu çalıştıran Valöri şekerlemecisine hareket maksadıyla dondurmaya el sürmeksizin borcunu ödedikten sonra sokağa çıktı. Kunduracı Heral'e, Terzi Mir'e uğradı; bir çift potin, bir çift iskarpin, iki takım kostüm, beş pantolon, iki redingot ısmarladı. Alber Gün'ün önünden acele geçerken dükkâncı bunu gördü, arkasından seğirtti. Birçok nuvoteler[259] getirdiğinden bahsederek dükkâna aldı. Yeni mallardan bazı şeyler göstermekle beraber özelikle biraz para istediyse de beyin yanında o kadar para olmadığından on beş güne kadar yetmiş seksen liralık bir akont[260] vereceğini söyleyerek beyefendi bir düzine gömlek, iki düzine çorap ve mendil, sekiz on tane kravat, yarım düzine eldiven, bir baston, iki şemsiye beğenip ve bunların köşke gönderilmesini emrederek oradan da çıktı. Sonra berber İzidor'a gitti, tıraş oldu. Saçlarını kestirdi. Bu işlerle saat dokuzu bulduğundan haberi olmamıştı. Hemen bir araba buldu, köprüye indi, vapura girdi. Kadıköyü'ne vardı. Ekipajı zaten iki saatten beri orada kendisini bekliyordu. Arabasına kurulduğu gibi artık Fenerbahçesi'ne veya başka bir gezinti yerine yönelmeyerek doğruca köşke gitti. Çalışma odasına çıktı. Kâğıt çıkardı, Frenk kalemiyle birçok yazdı, çizdi, aşağıki müsveddeyi meydana getirdi:

"Mil pardon[261] efendim! Yanlışlık olmuş... Nasıl olmuş kulunuz da bilmem mektubuma eklediğim, takdim ettiğim kupleler oldukça tuhaf bir rezaletti. Koleglerimden[262] birisinde

259 Yeni mal.

260 Borca sayılan para.

261 Bin kere özür dilerim.

262 Meslektaş.

gördüğüm şeydir. Kopyasını aldığımdan, trapezin[263] üstünde bulunduğundan yüce şahıslarınız için gayet güzel ve beğeneceğiniz gibi bir şansonet yazmıştım. O da trapezin üstündeydi. Par megard[264] ötekini bunun yerine göndermiş olduğumdan yüce şahıslarınıza darılmak için çok hak verdim, işte şimdi o güzel poezi -ki kulunuz tercüme etmiştim- takdime cesaret ederek kendimi bahtiyar saydım. Mil pardon! Yine kusur kulunuzda ki öyle bir maskaralığı trapezin üstüne koydum. 'Kulda kusur çok olur, affeder efendisi.' sözü gereğince artık af dilerim.

Çamlıca'da gelmenizi çok bekledim. O günden beri ne derecelerde hüzünlü olduğumu tarif edemem. Hem de ne kadar ağladım; bunun üzerinde yüce şahıslarınızı temin edebilirim. "Bir siyehçerde civandır.", Vâsıf Efendi adlı şairinmiş. Sanki bir şanson imiş... Bizim şairlerin işi böyle olur. Bu şansonun melodisini işittim, beğenmedim. Beğenilecek şey değil ki...

Kulunuzu bu mektubun cevabını alma mutluluğuna eriştirmenizi rica ederim. Bu mektubu gözyaşımla yazdım. Candan kulunuz olarak acıma duygunuza sığınıyorum. Yüce ayak tozunuza yüzüm gözüm sürmek için Çamlıca'ya, Fenerbahçesi'ne, her nereye emrederseniz gelmeye hazırım. Rahatsız etmekten korktuğumdan, bu kadarcık yazabildim. Ah, küçük hanımefendi! Hâlimi tarif edemem. Her şeyden önce ettiğim betizden[265] dolayı affınızı dileyerek, sözü keserim. O meselede merhamet, yine siz bilirsiniz efendim...

Tamamen sizin kulunuz..."

Bihruz Bey bu müsveddeyi bir güzel kâğıda temiz olarak geçirdi. *Secrètaire des Amants*'dan tercüme etmiş olduğu:

263 Masa.
264 Dalgınlıkla.
265 Aptallık.

"Gül adını veririm
O kadına ki benim aklımı bulandırır
Eğer kelime şeyi resmetmeye borçlu ise
O kadının bu güzel ismi almaya hakkı vardır
Bir gül gibi..."

Bozuk anlatımlı şiirini de diğer bir kâğıda güzelce yazdı. Öbürüne ekledikten sonra mektubu kapadı, mühürledi. Yazıhanenin gözüne koydu. Beyin o günü de böylece geçmiş oldu.

7

Bihruz Bey bu mektubunu takdim edebilmek için tam iki ay dolaştı. Bu süre içinde beyin haftada iki üç defa uğramadığı gezinti yeri bulunmazdı. Bir günde dört beş mesirede birden bulunabilmek için yağız ve kır beygirleri cuma ve pazar günleri mutlaka kırlara rast gelecek şekilde sıraya koyduğu gibi günleri de şöyle düzenlemişti: Cuma veya pazar saat yedide köşkten çıkılarak Fenerbahçesi, Haydarpaşa, Duvardibi mevkilerinin her birinde yarımşar saat bulunduktan sonra saat dokuz buçukta Çamlıca Bahçesi'ne gelinip, akşama kadar orada eğlenilecek, cumartesi ve salı yine o saatte köşkten çıkılarak doğruca Göksu'ya gidilerek yarım saat eğlendikten sonra Küçüksu'ya gelinip, dokuza kadar orada beklenilecek ve dönüşte havuz başına da uğranılıp akşam üzeri Çamlıca Bahçesi'ne yetişilecek, pazartesi ve perşembe günleri yine belirlenmiş saatte köşkten çıkılıp Çamlıca'ya ve sonra Halk Bahçesi'ne gidilecek ve saat dokuza kadar orada dinlenilecek ve akşam üzeri Duvardibi'ne ve oradan Haydarpaşa'ya ve ezana yakın bir zamanda Fenerbahçesi'ne gidilecek...

Bihruz Bey, haftanın her gününde çalışma gibi böyle gezinti yerlerini dolaşmaktan amacı, görmeyi şiddetle arzu ettiği sarışın hanıma tesadüf etmek ve bu tesadüften maksadı ise hazırladığı mazeret mektubunu vermekti. Ne yazık ki, "siyeh-çerde" hiç bir yerde görülemiyor ve o görülemedikçe beyin onu görmek arzusu şiddetini artırıyordu.

Zavallı mektuba gelince, haftalarca cebinde taşınmaktan zarfı yıprandıkça yenilerek her gün sabahtan akşamlara kadar beyin ceketinin yan cebinde hapis kalıyordu.

İyi ya! Sarışın hanım Bihruz Bey'e gücenmekle âleme de küsmek lâzım gelmez ya! Bahçe gezisinden nefret etmekle diğer gezinti yerlerine gitmekten vazgeçmek gerekmez ya! Demek, hiç bir yere çıkmamasına başka bir sebep var... Bu sebep nedir acaba? Hasta mıdır, yoksa evlendi mi? Veyahut başka bir diyara mı gitti?

Bihruz Bey merakından beş dakika rahat olamıyordu. Bu iki ayın ilk haftalarında beyefendi kırlarda hem araba sürer, hem de hayali gezinti yerine yalnız dalarak, elmas arabanın gümüş tekerleği önünde kendisini yerlere atıp ağlar, sızlar; Periveş Hanım'dan aflar dilerdi. Birinci ay üzüntü ile geçip, ikinci ayın ilk haftası içinde dahi "siyeh-çerde"ye karşılaşılmayınca, hayali bahçesi sonbahara boyun eğdi ve bir iki gün içinde vahşet dünyasının bir belirtisi olarak bahçeyi güzelleştiren su perileri perişan, yeşil havuzlarda yüzen kuğuların, perilerin de her biri bir tarafa kaçarak gözden kayboldular. Bununla birlikte ağaçlı yolun ortasında ve kenarında nazlı nazlı dönen elmas arabanın da oraya gelişi birden bire kesiliyordu.

Bu esnada bir sabah Bihruz Bey, çalışma odasında günlük gezi çizelgesini düzeltmekle uğraşıyordu. Mişel Ağa izin aldıktan sonra odaya girerek gümüş tepsi içinde beyefendiye bir

mektup getirdi. Mektubun zarfı tirşe rengindeydi. Bey, zarfı görünce yüreği hop etti! Sandı ki hayırlı haberler getirici yeşil elbise bir habercidir.

- Neymiş o?

- Bir mektup, ekselans!

- Kimden?

- Mösyö Kondoraki'den, ekselans!

- Hay Allah belâsını versin! Bırak şuraya!

- Cevabını ister, ister ki cenabını görsün...

Zavallı beyin kendi sıkıntısı kendine yetişiyordu. Başına bir de Mösyö Kondoraki çıktı. Bey, çaresiz elindeki itinereri[266] bir tarafa bıraktı. Mektubu açtı, okumaya başladı.

Mektup hem Fransızca, hem de kötü bir yazıyla yazılmıştı. Bey, mektubu beş altı defa baştan ayağa süzerek uğraşa uğraşa şu manayı çıkarmayı başarabildi.

"Paraya şiddetle ihtiyacımız olduğundan, borcunuzdan birinci taksitin bize bir yardım olarak ödenmesini bundan birçok ay evvel rica etmiştik. Ricamızı nezaketinize yakışmayacak bir şekilde geri çevirdiniz. O ihtiyacımız hâlâ geçerlidir. Şimdi ise taksit zamanı geldiğinden, belirlenmiş miktarın hemen bu gün ödenmesi rica olunur. Eğer bu para bu gün verilemeyecek olursa üç gün sonra yapmaya mecbur olacağımız hareketin sorumluluğu size aittir. Çünkü adam gönderip arabayı da, hayvanları da sökestre[267] ettirmeye karar vermişizdir."

Bu sözler Bihruz Bey'in başını döndürmeye başladı. Düşündükçe beyi hiddet bürüyordu.

"Ne halt eder bu teres? Arabayı, hayvanları alacakmış... Ne hakkı var? Bu nasıl muamele? Üç gün sonra adamlar

266 İzlenecek yol, program.

267 Haciz.

gelecek... Nasıl adamlar acaba? Belâya bak ki bende de para yok. Keşke ilk istediğinde biraz para vermiş olaydım! Ben o zaman bu günü düşünemedim. Ah! Valide, ah! Gideyim yalvarayım ama ne yüzle? Kadıncağızın on beş gündür semtine bile uğradığım yok. Yarın, öbür gün Alber Gün de hesap gönderecek. Hayır! Öyle şey olmaz! Ben o pis arabayı, hayvanları o kadar yüksek fiyatla niçin aldım? İki üç hafta daha beklerse ne olur? Amma insafsız teres imiş ha! Ne haddine, bir şey yapamaz. Ben adama araba, hayvan mı veririm? Gelsin de alsın bakayım, fakat ne alçaklık! Hay alçak herif hay! Çare yok, gidip görmeli... Para bulacağımı söylemeli de beş on gün daha avutmalı... Satıcıyı da buldurmak... Ah, şu konağın hiç lüzumu yok... Boş yere harap olup gidiyor... Tellalın dediği gibi bir gün yanıverirse ne olacak? Valide benim malıma ne karışıyor? Mutlaka satmalı, kurtulmalı, ondan sonra da masrafımı yoluna koymalıyım. Anlıyorum ki böyle sökmeyecek, borçları vermeli, ilk iş o..."

- Mişel!

- Mösyö!

- Mektubu getiren herife söyle, birkaç güne kadar gidip Mösyö Kondoraki'yi göreceğim...

- Baş üstüne, ekselans!

Bihruz Bey bu cevapla Mösyö Kondoraki'nin adamını savdırdıktan sonra tekrar gezi çizelgesini eline aldı. Bir yarım saat uğraştı, yapılması gereken düzenlemeyi yaptıktan sonra yemeğe oturdu. Fakat iştahını yeterli bulmadı. Kahve fincanına el bile sürmedi. Sigarasını yaktı. İki nefes çekmeden onu da bıraktı. Yine arabasına bindiği gibi çıktı, gitti.

8

O gün günlerden pazardı, gezinti çizelgesine göre ilk uğranılacak yer Fenerbahçesi olduğundan Bihruz Bey doğruca oraya giderek Marmara'ya bakan büyük ağaçların altında arabasını durdurdu ve Kalamış tarafından bir lândonun çıkabileceği noktaya gözlerini dikip bekleyerek düşünmeye başladı.

Sarışın hanım, Bihruz Bey için iki aydan beri ide fiks[268] olmuştu. Uyanıkken saatlerinin hiçbir dakikası yoktu ki sevgili "siyeh çerde"yi düşünmeksizin geçsin, hatta geceleri geç vakit yatağına girdikten sonra bin zahmetle güçsüz bir şekilde ruhunu atabildiği rüya âlemi içinde bile sürekli sarışın hanımla uğraşırdı. Bu düşünceler, bu yorgunluklar öncelikle çocukça bir heves veya maymun iştahlı bir emel gereği olan önemsiz düşüncelerden, kuruntulardan olmakla beraber yine zavallının asabını yormaktan geri kalmıyordu. Zavallı genç, uğraşa uğraşa kendisini hayaline mağlup ettiği sarışın hanımı hiçbir yerde görmedikçe, onu sadece görmek noktasında toplanan fikir ve hareketleri başka bir ciddi hal alarak ve günlük araba kullanmak suretiyle uzak gezilerin yorgunlukları da başkaca yardım ederek beyin asabı gereği gibi hastalanıp hassasiyeti artmış ve diğer taraftan iştahsızlık uykusuzluk ve paraca ara sıra hisseder olduğu darlık gibi durumlar ise ahlâkına etkisini azaltarak zavallı genci sürekli olarak nefsinin dargınlıkları ve kalp kırıklıkları içine düşürmüş olduğundan o hafif karakterli, o vurdumduymaz, o rahatına düşkün Bihruz Bey, iki ayın içinde bütün bütün değişip, sessiz, düşünceli, duyarlı, çabuk kırılan, hüzünlü, kederli bir Bihruz Bey olmuştu. Hatta beyin karakter, tavır ve hareketlerinde, yiyip içmesinde, yatıp kalkmasında meydana gelen bu büyük değişme, Dadı kalfanın bile dikkatini, endişesini uyandırdı. Çünkü yirmi senedir

268 Sabit fikir.

hizmetinde ve gece gündüz bir arada bulunmakla Dadı kalfa Bihruz Bey'i anne şefkatiyle sever ve beyin hastalığında can ile baş ile kendisine bakıp, kederli vakitlerinde de onu hoş tutmaya, kederini unutturmaya çalışırdı.

Bihruz Bey, Fenerbahçesi'ne saat sekizde geldiği zaman orada dolaşmaya gelmiş kimseler yoktu. Bey, arabasından inmeyerek ve yukarıda anlatıldığı gibi Kalamış tarafına bakarak hüzünlü hüzünlü düşünüyordu.

Hafif poyrazın yardımıyla denizde birbiri ardınca yuvarlanan ufak ufak dalgaların sahile yakın ve ayrı ayrı kayalara gelip çarpmasıyla oluşan hafif ve kulağına hoş gelen çağıltı, iri meşe ve dişbudak ağaçlarının dalları ve yapraklarının sallanmasıyla oluşan korkutucu uğultu ve hışıltıyla birleşince garip bir ahenk meydana getiriyor, bu garip ahenk ise uykulu hisleri uyandırmak, gizli dertleri açık etmek, sevdiğini göremez olmuş gözleri ağlatmak, aşka yenilmiş yürekleri inletmek için istekli arıyordu.

Bihruz Bey bu ahengi bir çeyrek saat kadar dinlemekle hüznü derinleşerek yüreği kabarmaya, gözleri yaşarmaya başladı. Bey bu dakikalarda sarışın hanım için: "Jö lem! Jö lem!"[269] diye bir itirafta bulunmak istemediği hâlde onunla buluşma isteği, onun gönlünü almasına olan şiddetli özlemi zavallı gencin ruhunu, bir zulüm ve baskının ateşten pençesi altında eziyordu.

Gölgede kalan yerleri gayet donuk neftî, güneşte kalan parçaları gayet parlak yeşil rengindeki çayırın üzerinde yerin ıssızlığından yararlanarak serserice dolaşarak yem toplayan bazı insana alışık kuşların birbirini kovalayarak öteye beriye dağılıp koşuşmaları, hür bir bakışı mutlu edecek, rahat bir fikri oyalayıp eğlendirecek görüntülerden yüz yıllar görmüş yaşlı ulu ağaçların rahatlık veren sükûnetleri içinde bir

269 Seviyorum! Seviyorum!

diğeriyle dostça tokalaşmak için eğilimleri ise zihni ve fikri rahatlatacak ruhani manzaralardandı. Hâlbuki Bihruz Bey'in ruhu, aklı ve bakışı için bu görüntülerin, bu manzaraların hiçbir faydası olamadı. Çünkü o elemli ruhu kendinden geçmeye eğilimli, o başıboş fikir ve bakışları uzak ufukların öte taraflarına süzülüp gitmeyi istiyordu.

Bihruz Bey sarışın hanımı beklemekte bulunduğunu unutarak arabasını çevirdi. Marmara denizini seyretmeye uygun bir yöne koyduktan sonra, dizginleri yanına bıraktı. Sağ dirseğini dizine, çenesini eline dayadı, durdu. Hasretli bakışlarının önünde uzanıp giden mavi denizin keskin güneş gören parlak bölümü büyük bir ışık denizi gösteriyor ve sahile doğru yuvarlanıp gelen köpüklü, ufak dalgalar ise, o ışık diyarı içinde dalıp çıkarak ve oynaşa oynaşa bir diğerini kovalayarak yüzen beyaz güvercinleri andırıyordu. Bihruz Bey'in bakışı bu çekici manzarayı umursamazca çiğneyerek ufka doğru süzüldü, gitti. Mutsuz ruhunu, kederli fikrini de beraber çekti, götürdü...

Zavallı genç, kendisine hiç de yakışmayan bu kederli hali içinde şaşkın ve kendini bilmez bulunmaktan ne kadar zevk alıyordu. Ömründe ilk defa idi ki dünya nimetlerinden sıyrılmış, bu huzur âlemini görüyordu. Elim varlığı mutlu bir yokluğa dönüşmüş ve o yokluk içinde hayali sevgilisini biçimsellikten soyunmuş saf nur, ruh olarak hasretle kucaklamıştı. Bu esnada beyin bilinci, ruhu yakan hüzünlü sarhoşluğu ile dolmuş, gözleri bir bilinci yakan ateşli gözyaşları saçıyordu. Hatta o sıcak damlalardan üç dört tanesi parlak potinlerinin üzerine düştüğü halde, zavallının haberi bile olmadı. Bey, bu şekilde kendinde geçerek sevgiliye en yakın anında hüzünler ve zevkler yudumlarken, hayvanların önünde dikilip durmakta olan arabacı Andon'un bulunduğu noktadan soluna doğru yarım adım atarak efendisine hitaben:

- Keşfi Bey geliyor, demesi, Bihruz Bey'i dalmış bulunduğu o iç açıcı güzel uykudan uyandırdı ve zavallıyı birden sevgilinin gerdek odasından uzaklara attı.

9

Bihruz Bey Keşfi'yi gördüğü gibi arabadan inerek karşılamaya gittiğinden, iki genç tokalaştıktan sonra konuşmaya başladılar:

- Bonjur, Bihruz Bey!

- Bonjur, mon ami!

- Siz buralara da yetişiyorsunuz, maşallah! Şöyle azıcık yürüyerek dolaşsak olmaz mı?

- Yürüyelim... Zaten ben de arabada otura otura yoruldum...

- Kel nuvel?[270]

- Riyen... Ek sö vuzet söl?[271]

- No jettan dezami...[272] Akşama buradayız.

- Purkua?[273]

- Yemek yiyeceğiz... Bu gece kler dö lün[274] pek parlak olacak... Siz de beraber bulunur musunuz?

- Mersi! Mua jö nö pö pa reste.[275]

- Niçin?

- Pars kö jö nö süi pa amoen ez...[276]

- Gerçek! Vuzave ler detr trist![277]

270 Ne var ne yok?
271 Hiç… Yalnız mısınız?
272 Hayır, arkadaşlarımı bekliyorum.
273 Niçin?
274 Ay ışığı.
275 Teşekkür ederim. Ben kalamam.
276 Çünkü pek havamda değilim.
277 Üzgün görünüyorsunuz.

- Non!

- Si! Si![278] Hem ben görmeyeli ne kadar bozulmuşsunuz!

- Bilmem... Belki...

- Sizinkini gördüğünüz var mı?

- Benimki kim oluyor?

- Lâ bel blond?[279]

- Hayır! O benim değil, sizin... Size sormalı, görüyor musunuz diye...

- Gerçek, geçenlerde teneffüs odasında Atıf Bey bir şeyler söyledi de sizi kızdırdı idi... Karayağız... Yok bilmem ne... Ne idi o sözler?

- Zevzeklik ne olacak! Siz blonddan bahsedince o da öyle söyledi...

- Demek blondu gördüğünüz yok, öyle mi?

- Hayır! Neden böyle sıkı sıkı soruş?

- Hâlbuki ilişkiniz pek ilerlemişti...

- Nerden anladınız?

- Öyle ya! Bahçede o önde, siz arkada konuşarak geziyordunuz... Münasebet ilerlemeyince bunlar olabilir mi ya?

- İşte o kadarla kaldı...

- Saklıyorsunuz... Bu günlerde sizi pek hareketli görüyorum... Köşke ne zaman geldimse bulamadım... "Bey gezmeye gitti." cevabını aldım... Bu koşuşturmalar pek normal değil...

- Ne zaman geldiniz? Haberim bile yok!

- Lâmur fe tubliye tu![280]

- Kel amur? Jö nö kompran pa sö kö vu dit![281]

278 Evet! Evet!

279 Güzel sarışın.

280 Aşk her şeyi unutturur!

281 Hangi aşk? Ne söylediğinizi anlamıyorum!

- Vu zave kelk randevu dumur isi![282]

- Ma parol donör, non![283]

- Bu saatte burada bulunmamın ne manası olur?

- İşte siz de buradasınız ya... Demek ki sizin de bir randevunuz var?

- Benim gelişim hatır için... Dokuzda gelecekler; gelirler, görürsünüz...

- Gelecekler kimler?

- Tanımazsınız... İstanbul'dan birkaç kişi.

- Olabilir... Ey, blondu siz de mi göremiyorsunuz?

- Siz varken artık o bize bakmaya tenezzül eder mi?

- Seriyözman[284] söylüyorum ki iki aydır yüzünü bile gördüğüm yok...

- Fakat hiç olmazsa aramaktan vazgeçmiyorsunuz.

- Niçin arayacağım? Aramak için kendisine bir ilişkim olmalı. Öyle değil mi?

- Vu ne mante pa nespa? Vu dit la verite?[285]

- Jö dö la verile...[286]

- Tan miyö...[287]

- Purkua tan miyö?[288]

- Ne ise artık bahsi değiştirelim...

- Değiştirelim ama niçin tan miyö, dediniz?

- Hem bir ilişkiniz olmadığını söylüyorsunuz, hem de onun bahsinde o kadar ilgili oluyorsunuz...

282 Burada bir aşk randevunuz mu var?
283 Namusum adına hayır!
284 Ciddi olarak.
285 Yalan söylemiyorsunuz değil mi? Gerçeği mi söylüyorsunuz?
286 Gerçeği söylüyorum.
287 Keyfiniz bilir.
288 Niçin keyfim bilir?

- Allah aşkına söyleyiniz, pek merak verdiniz de onun için...

- O gitti, zavallı!

Telâşla:

- Nereye gitti?

- Geri dönemeyecek bir yere gitti...

- Ne diyorsun? Anlayamadım ne demek istediğini.

- Vu leme![289]

- Non! Jö di kö non![290]

- E biyen, el e mort la povr![291]

- Ah! Gerçek mi? Hayır! Yalan söylüyorsun... Es posibl?[292]

- Pars kö vu lâve vü iyer?[293]

- Non! İki aydır görmedim diyorum... Fakat bu olamaz!

- Pekâlâ ben yalan söylüyorum, öyle olsun...

- El a mort?[294] Olmayacak şey... Ne zaman söyle bakayım...

- Bu kadar telaş edeceğinizi bileydim söylemezdim... La fot a vu...[295] "Bir ilişkim yok" dediniz, ben de söyleyiverdim.

- Gerçek öldü öyle mi? Allah aşkına doğru söyle!

- Evet, maalesef öyle...

- Povr fiy! Eskel a ete malâd?[296]

- İşittiğime göre tifoya tutulmuş, bir haftanın içinde gidivermiş zavallı...

- Neredeydi bunlar?

289 Onu seviyor musunuz?
290 Hayır! Hayır diyorum.
291 Eh peki, öldü zavallı kızcağız.
292 Mümkün mü?
293 Dün onu gördünüz mü?
294 O ölü?
295 Kabahat sizde.
296 Zavallı kız! Acaba hasta mı oldu?

- Kızıkoprak'ta bir köşkte kira ile oturuyorlardı. Hemşirem gitmiş, görmüştü. Çok yazık oldu kızcağıza!

- El ete jön, tre jön nes pa?[297]

- Diz vit an, u ventan.[298]

- Non mariye?[299]

- San dut![300]

- Me, se temposibl! Non, sene pa vre![301]

- Belki yanlış haber verdiler.

- Vu konese la famiy? Ki es löper?[302]

- Mua jö no kone pa.[303] Hemşirem anlattı, ama ben kulak vermedim... Nah işte, bizim arkadaşlar geldi. Affedersiniz dostum... Sonra yine görüşürüz... O rövuar!

- O rövuar...

Zavallı Bihruz Bey bu dakikada pek acınacak kederli hâle düştü. Gözleri kararmış, yüreği şiddetli bir heyecana tutulmuş olduğu hâlde dolaşıyor, bastığı yeri bilmiyor, gideceği noktayı belirleyemiyordu. Gökler başının üstünde fırıl fırıl dönüyor, yerler ayaklarının altından kaçıyordu. Zavallı, birkaç defa denize doğru yürürken, kendisini güçle geriye aldı. Birkaç defa fena hâlde sendeleyip düşecek iken nasılsa düşmedi. Sürekli, "Mümkün mü? Mümkün mü?" diyerek, başını kollarını garip bir şekilde hareket ediyor, hızlı hızlı giderken birden bire durup düşünüyordu. Bu şekilde gezinip dururken bir ara Keşfi Bey'in arkadaşlarıyla beraber kendisine doğru geldiklerini görünce bunlardan ürktü. Hemen geri döndü. Büyük bir aceleyle

297 Gençti, çok gençti değil mi?
298 On sekiz ya da yirmi yaşında.
299 Evli değil?
300 Şüphesiz!
301 Fakat bu imkânsız! Hayır, doğru değil!
302 Aileyi tanıyor musunuz? Babası kim?
303 Ben tanımıyorum.

arabasına çıktı. Dizginleri aldı. Hayvanları kırbaçladı. Kalamış'a doğru süratle gitmeye başladı.

- Andon!

- Paşam!

- Kızıltoprak'a nereden gitmeli?

- Biraz ileri gidersi... Sağa sapmalı...

- Es possibl?

- Evet ekselans.

- Hangi yol daha yakındır?

- Asıl köyye gideceksi bağlar içinde de yol var... Kestirme yol...

- Es possibl?

- Evet, pasafendim! Nah, işte buradan doğruca köy gidiyorsun...

- Non! Sa ne pa possibl![304]

- Hangi köşk gideceksi?

- Kira köşklerini tanıyor musun?

- Hayır, pasafendim... Bilmem...

- Es possible?

Bihruz Bey arabasını birtakım dar, inişli yokuşlu, taşlık çalılık yollardan süratle sürüyor ama nereye gitmek istediğini arabacı bilmediği gibi, kendisi de bilmiyordu. Birkaç defa geçit vermez izbelere düştü, bin güçlükle arabayı geri alırken, bir bağın kapısına şiddetle çarptırdı. Yaldızlı M.R. markasını çizdirdi. Nihayet yine doğru yolu buldu. Artık Haydarpaşa, Duvardibi'nde kalmak istemeyerek doğruca köşke geldi. Salona çıktı, kendisini bir kanepeye güçsüz atarak, üzüntüyle düşünmeye başladı.

304 Hayır! Bu mümkün değil!

DÖRDÜNCÜ KISIM

1

Yalancı Keşfi Bey, "siyeh çerde"nin ölümü kara haberini vermekle aziz arkadaşı Bihruz Bey'i kulağından zehirleyip, beyninden vuracağını bilmiş olsaydı, o belli başlı yalanı, o sırma saçlı, ela gözlü, güneş yüzlü ışık saçan alımlı güzeli sarartıp soldurduktan sonra, telleyip pullayıp da ortaya salıverir miydi? Ne çare ki aziz arkadaşının sarışın hanımı gördüğü saatten beri saçlarının sırma tellerine gönül iliştirip de geceli gündüzlü hayalini takip ederek, onunla birlikte olmayı umarak perişan bir durumda ne yaptığını bilmez bir halde olduğunu bilmiyordu. Hatta yine tedbirli davranarak konuşma esnasında Bihruz Bey'in sarışın hanımla bir ilişki olup olmadığını kendisinden sormuş ve beyin gerçeği saklamasından dolayı o musibet tellallığında bulunmaya cesaret etmişti.

Yine de asıl kabahat yine Bihruz Bey'in kendisindeydi: Keşfi'nin, o koca yalancının, yalan söylemeksizin bir dakika bile duramayacağını, bu sebeple hiçbir sözünün gerçek kabul edilmesinin doğru olmayacağını, yalancılıkta herkesin bildiği şöhretine dayanarak pek iyi bilmesi lâzım gelirken kendisine düşünmeksizin aldanmanın ve aklını kullanma yeteneğini kaybedip, hareketini şaşıracak derecelerde hemen üzüntünün şiddetine kendini kaptırmanın manası var mıydı?

Evet! Keşfi Bey -ki devlet memuriyetinden emekli eski defterdar Sehabî Efendi'nin en küçük oğludur- arkadaşları, dostları arasında yalancılıkla ünlenmiş bir beydir. Bu ünü de hak etmeden değil hakkı olarak kazanmıştır. Çünkü Keşfi Bey, yalanı hem çok söyler, hem de söylediği, uydurduğu yalanlara güzel dal budaklar verir, becerikli bir şekilde yalan uydurur. Zekâsı

yumuşak, karakteri aşırıya gitmekten çekindiği için dünyada hiçbir isteği ve hareketi merak derecesine vardırmamış olan bu beyin, yalan söylemeğe bu kadar düşkün oluşu ise çocukluğunun kötü bir yadigârıdır.

Keşfi Bey üç beş yaşlarında bir hevesli bir çocukken göstermeye başladığı masum arzuları yerine getirilemediği zamanlar, çocuğun istediği verilmediği zaman bağırmalarını durdurmak için ebeveyni tarafından eğitici biçimde yetiştirilmek yerine, yalan söylemek yolu seçilir ve çocuk daha sonra kandırıldığını anlayıp da bundan dolayı bazı çocukça garip tavırlar göstererek şikâyetlere kalkışınca, ya hayretle bir kahkaha veya daha büyük heves uyandıran bir yalanla karşılık verilirdi.

Çocuk büyüdükçe zekâsı da büyüdüğü, zekâsı arttıkça hevesleri de yavaş yavaş inatçı bir hal aldığı halde babasını ve bunlardan örnek alan şairleri tarafından çocuğun kandırılarak idare edilmesinden vazgeçilmediği için zavallı çocuk her gün çeşit çeşit, renk renk, özenli özensiz, kaba ince, yerli yersiz yalanlar işite işite kendisi de sınırlı zekâsının izin verdiği ölçüde ve şaka tarzında ufak yalanlar uydurarak etrafında bulunanları aldatmaktan zevk almaya başlamış ve bu kötü alışkanlık git gide ahlâkında kökleşerek zekâsıyla orantılı büyüye büyüye diğer eğilimlerin üstüne çıkmıştır.

Keşfi Bey yalanı kimseye zarar vermek fikriyle söylemez, fakat söylediği yalanların neticesinin bir kimse için zararlı olup olamayacağını da düşünmez, onun merakı, zevki yalnız yalan söylemekten ibarettir. Onun içindir ki kalem arkadaşlarıyla şâir dostları kendini "kırk yalan" veya "mantör"[305] veyahut "farsör"[306] Keşfi Bey diye anarlar, buna da Keşfi Bey gücenip darılmaz, bazıları ise:

305 Yalancı.

306 Şakacı.

"Mademki yalan uydurmakta bu kadar ustasın, bunu iyi bir yolda kullanmış olmak için romancı veya hiç olmazsa şair ol!" diye takdir eder ve isteklendirirler. Bundan da Keşfi Bey memnun olur.

Bu hikâyeye konu olan olayların geçtiği zaman olan bundan yirmi beş, otuz sene önceleri Avrupa görmüş bazı gençlerden, önce soylu aile çocukları olan zarafet düşkünlerine ve sonraları hâl ve vakitleri ikinci derecede bulunan memur çocuklarına da bulaşan Avrupalılık hastalığına dolayısıyla Keşfi Bey de yakalanmış ve pederinin gücünün ve yerinin izin verdiği ölçüde Avrupalı tarzında süslü gezmek, Fransızca okumak, "Bonjur!", "Bonsuar!", "Vu zaile biyen?" demek için Beyoğlu'nda adam aramak, Türkçe konuşurken araya Fransızca sözler katmak, koltuğunun altında roman taşımak, israf ve eğlenceye, borç etmeye uzanmak ve Türkçeyi edebiyatsız kaba bir dil kabul edip, bu dili bilmekle övünmek gibi alafrangalığın o zamanca ve belki hâlâ bile tören ve gerekliliklerinden sayılan fikir ve hareketlerde, kısacası milli adetlerden mümkün olduğu kadar sıyrılmak konusunda Keşfi Bey de akranları ile aynı düzeydeydi.

Keşfi Bey yaradılıştan zekiydi. Fakat çocukluğundan beri tembelliğe alıştığı için öğrenim yolunda uğraşmak ona göre en ağır işlerden olduğundan, Türkçeyi öğrenemediği, öğrenmek de istemediği gibi genel alafranga beylere tam bir övünme sebebi Fransızcayı da lâyıkıyla getirememiş ve bilimle ilgili her türlü bilgiden tamamen mahrum kalmıştı.

Zekâsındaki sükûnet ve yumuşaklık karakterindeki ılımlılık sebebiyle aşırı eğilimlerin hemen hepsinden uzak bulunan Keşfi Bey, aşk konusunda Bihruz Beyler filanlar gibi merak derecesine götürememişti. Kadınlara bakarsa bunu medeniyet gereklerinde saydığı için bakar, arkalarına düşmezdi. Sokakta, gezinti yerlerinde yanından geçen veya karşısına çıkan

bir kadına laf atmak veya diğer bir hareket yapmakla ileri giderse bunu da zarafet gereklerinden bi ldiği için yapar, fakat musallat olmak istemezdi.

Bihruz Bey, Keşfi Bey'in güzellerle ilgilenmek konusundaki kayıtsızlığını bilmiyordu. Fakat montörlüğünü, fasörlüğünü pek iyi bildiği için ona aldanmaması gerekirdi. Hâlbuki parkta dolaşırken Periveş Hanım'ı gördüklerinden beri Keşfi Bey'den işittiği sözlerin doğruluğundan tamamen emin olmamış ise de yalan olacağına da hükmedemediğinden rahatsızlık verici şüpheler içinde günlerce, haftalarca huzursuz olmaktan kurtulamamıştır. Keşfi Bey'in ise Bihruz Bey'in duygu ve düşüncelerini takip ettiğimiz iki ay müddet içinde arkadaşıyla konuşmasında ağzından hemen her çıkan sözler yalandı.

Birinci konuşmada önce "Periveş Hanım'ı tanırım... Bizim köyden, belki de bizim mahalledendir." dediği yalandı. Yalnız Periveş Hanım iki ay evvel bir gün Kadıköyü'ne geçmişti. Hanım vapurdan çıkarken Keşfi Bey de arkasında bulunduğundan, bile bile feracesinin eteğine bastı. Kadın, arkasına dönüp dargın dargın bakınca Keşfi Bey: "Pardon! Efendim... Göremedim..." dedi. Zaten o hareketten emeli de hanımı kendisine baktırıp ne olursa olsun bir şey söylemekten ibaretti. Fakat hanımın yüzü Keşfi Bey'in hatırına nakşolunacak kadar dikkatine çarpmamış olduğundan, Çamlıca Bahçesi'nde hanımı tekrar gördüğü zaman tanıyamamıştı.

İkinci olarak yine o gün Bihruz Bey'den ayrılıp, bahçeye girmek için "Arkadaşlardan birisiyle randevumuz var." demesi de bütün bütün lüzumsuz, hiç faydasız bir yalandı ki burası kendisinin o gün bahçede yalnız bulunmasıyla da doğrulanmıştı.

Üçüncü olarak Bihruz Bey bahçede Periveş Hanım'ı takip ederken: "Haset! Haset!" diye haykırması da sırf yalan, yani kendi kendisine iftiradan ibaretti. Bihruz Bey'i Periveş Hanım'la

değil, gerçekten bir peri yüzlü ile bile el ele görse, yine aşağı bir kıskançlık etme Keşfi Bey'in vurdumduymaz karakterinden beklenecek bir şey değildir. İkinci karşılaşmada evvelâ "İstanbul'dan bir kaç kişi gelecek." demesi yalandı. Şu kadar ki bağından çıkıp yalnızca Fener'e gelirken, yol üzerindeki Bastiyanö lokantasına uğramış ve orada bağ komşularından tesadüf ettiği birkaç gencin Fenerbahçesi'nde akşam yemek yemek üzere karar verdiklerini işitmiş olduğundan, bunların elbette akşama doğru Fener'de görüneceklerini tahmin ederek o görünüşte gerçek yalanı da öyle usta bir şekilde uyduruvermişti.

İkinci olarak "Bu gece mehtap pek parlak olacak." demesi de gerçeğe uygun değildi. Çünkü o gün Arap ayının son günüydü. Bu sebeple, gecesinde dolgun bir ay değil, zayıf bir hilâl bile görülemeyecekti. Fakat Bihruz Bey aylarını, günlerini şaşırdığından, arkadaşının bu desteksiz yalanına da dikkat edememişti.

Üçüncü olarak Periveş Hanım'ın tifoya tutulup vefat ettiğini, ailesinin Kızıltoprak'ta kira ile bir köşkte bulunduklarını, kendi hemşiresinin köşke gidip hanımla görüştüğünü söylemesi de koca başlı ve elli ayaklı bir yalandı. Ne faydası var ki Bihruz Bey tecrübe ve bilgilerinden faydalanabilecek yetenekte olmadığından, arkadaşının gerçekle alakası olmayan bu ifade ve haberleri olması gerektiği gibi ciddiye almamazlık edemedi.

2

Sevda ki bir insanın yalnız gönlüne değil, aklına, fikrine, iradesine kısacası bütün heveslerine, manevi kuvvetlerine hâkimdir, daima şüphe ve vesveseler içinde bulunmaktan hoşlandığından kulak ve göz her işittiği, her gördüğü şeyi onun karakterine

göre işitip görmeye, akıl her hükmünü onun arzusuna göre vermeye mecburdur.

Bihruz Bey'i bir süredir düşünce ve duygularının aldığı ciddi şekle bakarak bir sevdalı saydığımız yalancı Keşfi Bey'den işittiği kara haberlere inanıverdiğinden dolayı mazur görmemiz gerekir. Özellikle Periveş Hanım'ın iki aydan beri hiçbir gezinti yerinde görülememesinden ibaret olan görünür halde Keşfi Bey'in verdiği haberin doğruluğu onaylanmış değil midir? Hakikaten Keşfi'nin, o koca mantörün[307] verdiği haberin yalan ihtimâli, zavallı Bihruz Bey'in hatırından hiç geçmedi değil ise de sevda o kuruntudan, heyecandan, ıstıraptan hoşlanan o tenha, hüzünlü yerlere, o karanlıklara, matemlere yönelen o derin derin kendinden geçmelere, gizli gizli ahlara, sine sine ağlamalara meftun olan sevda, derhal o ihtimâlin önüne geçerek insanı aciz bırakan fitneci bir dille:

"İşittiğin doğrudur, inan! İnan ki hâl yamandır! Ağla ki tesellisi mümkün olmayan felaket içindesin! Yan, yakıl ki dermanı bulunmayan bir derde uğradık! Ah! La bel blond![308] El e mort![309] Çünkü Bihruz Bey'in sevdası Fransızca da öğrenmişti. Evet! O sırma saçlı, ela gözlü melek, o güneş yüzlü, ahu bakışlı güzel, o şirin sözlü nazlı güzel, cisimleşmiş güzellik, o yürüyen ruh, o zavallı genç kız... Ah! Ne söyleyeyim... Yazık... Yazık... O yeni açmış sarı gül soldu! O on sekiz baharın parlaklığı taze fidan kurudu. O güzellik burcunun parlayan dolunayı sonsuza dek söndü! O cihanı süsleyen güzel, parlak ışıktan bedeniyle mezara düştü. Eyvah! Eyvah!

Ya ben ne olacağım? Ah! Ben de onun gibi can verip gidebilsem, benim için ne büyük bir saadet olurdu! Hâlbuki ben

307 Yalancı

308 Güzel sarışın.

309 O ölmüş.

ölemeyeceğim. Ben sürekli bir can çekişme içinde senelerce acı çektikten sonra yarı ölü ve perişan kalacağım.

Bundan böyle benim keder ve üzüntülü gezinti yerlerim yalnız çöller... Bundan böyle benim yerim karanlık ormanlar olacak. Bundan böyle gece gündüz matemle sakin sakin ağlamaktan başka bana yapacak bir şey kalmadı! Ya sen ne olacaksın? Sen de beni o talihsiz başından atıp o üzgün ve kederli kalbinden çıkarıncaya kadar benimle beraber azap çekeceksin! Hâlbuki ben senin başından kolay kolay atılmayacağım. Hâlbuki ben senin yüreğinden kolay kolay çıkmayacağım. Her gece sabahlara kadar seni uykusuz bırakacağım; her gün akşamlara kadar seni tenha ve sıkıntı veren yerlerde dolaştırıp güçsüz bırakacağım. Sana her dakika yetimler gibi ah ettirip, seni her saat garipler gibi ağlatacağım!

Ah! Uçtu o ümidin gönül çeken kırlangıcı uçtu... Ah! Söndü o canı aydınlatan arzu mumu söndü! İşte bak ben ağlıyorum... Senin gözlerin niçin yaşsız duruyor? Sen de ağla. Ağla bakayım! Ha şöyle... Oh! Ağla! Ağla...

Zavallı kızcağız tifoya tutuldu deniyor; yanlış! Veremden gitti... Zalim verem! O bir kurttur ki dâima öyle nazik fidanlara gelir. Onu da galiba ben davet ettim. Niçin itiraf etmeyeyim? Zavallı kızın iki ay içinde topraklara düşmesine benim de yardımım oldu. Birkaç seneden beri nazenine üzerine düşmeye başladım: Gündüzün meclisini yalnız bulunca, büyüleyerek yanına sokulur, sırma saçlarına asılır, bir şekilde beynine girmeye yol bularak hayallerini gıcıklardım. Geceleyin olduğunu görünce, hileyle geceliğine çıkar, yaklaşarak koynuna girer, kalbinin üzerine yatarak duygularını saatlerce uykusuz bırakırdım. Bir dereceye kadar da sevdirdim ise de, yüreğinde istediğim yere ulaşamamıştım. Bu maksadına ulaşmak için türlü türlü hileler düşünüp, fırsat gözetmekteydim. Çünkü kızcağızın kişiliği çok yüksekti, çok zor beğenirdi. Gösterdiğim

genç beylerin kimisini pek ağır, kimisini pek hafif, kimisini pek fena, kimisini gereğinden fazla nazik, kimisini çok şık, kimisini karaktersiz buluyor; kiminin tavrını beğenmiyor, kiminin bakışından hazzetmiyor, kiminin sözünden sohbetinden hoşlanmıyor; hele hiç birisinin eğitimini isteğe uygun görmüyordu. Bunların içinde Keşfi Bey'i bir dereceye kadar beğendi. Bundan entrese[310] olmaya başladı. Lâkin Keşfi Bey maymun iştahlı bir çocuk olduğundan, kızcağıza bu gün çok ilgi gösterse, yarın soğuk soğuk bakardı. Bundan dolayı gönlüne iyice yerleşemiyordum. Sonunda seni gösterdim, senin yüzünü, süsünü, tavır ve hareketlerini, özellikle ekipajını ve hepsinden fazla eğitimini beğendi. Sana derhal yöneldi. O zaman ben de kendisine daha fazla gelerek daha fazla ilgisini çekmeye başladım. Beş on gün içinde ilişkimiz o kadar ilerledi ki kendisinin sırdaşı sohbet arkadaşı, dert ortağı hep ben idim. Bu gerçekleştikten sonra yavaş yavaş davranışı değiştirdim: Garip garip efsanelerimle, hazin hazin yalanlarımla, hırçın hırçın isteklerimle ruhunu istediğim gibi sıkmayı, beynini istediğim gibi yormayı, gönlünü istediğim gibi üzmeyi başardım. O zalim verem de bir taraftan ciğerini yiyip duruyordu. Sonunda zavallıyı öldürdük, gitti. Benim suçumda sen de bana ortaksın... Demek ki ikimiz de suçluyuz! Ya senin o saçmalığın neydi? "Kara yağız!" Hiç öyle bir nâzik, öyle bir nazenin güneş kızına "Sen siyeh çerdesin." denir mi? Vah vah! Yazık sana Bihruz Bey! Yazık sana! Artık bu vicdan azabı yalnız sana aittir. Bu kabahati affettirmek için ağlamak, mersiyeler yazmak, yazdırmak, ruhuna dua etmek, mezarına... Ah! Mezarını da öğrenemedik mezarına gidip toprağına yüzünü gözünü sürmek, çiçekler götürmek senin işindir... Ağla bakayım! Ha şöyle. Oh! Ağla! Ağla... Bak bana... Ben de ağlıyorum!

310 İlgi duymak.

Evet! O kusuru affettirmelisin. Bundan böyle dünya güzeli olsa bir kadına bakmamalı. Bundan sonra cennet bahçesi olsa bir gezinti yerine gitmemeli. Ömrün oldukça o bahtsızın matemini tutmalısın! Hele "siyeh çerde"diye gönlünü kırdığın zavallı kızcağızın son nefesini verirken "Bihruz! Ah, Bihruz..." dediğini kıyamete kadar unutmamalısın!" diyordu.

Yalancılıkta Keşfi Bey'e taşlar çıkaran aşkın alaycı çocuğunun bu tatlı sözlerini dinledikçe zavallı Bihruz Bey acı tatlı bir sürü heyecan duygularıyla için için ağlıyordu.

Kara haberi Keşfi Bey'den aldığı zaman, hiç olmazsa ilk ağız olarak: "Se temposibl! Se temposibl!"[311] diyebilmişti. Fakat bunu sevdanın dilinden işitince: "Tus kilya dö plü vre!"[312] demekten başka ağzından bir söz çıkamıyordu.

"Ah! Povr fıy! Murir a dizvitan! Kom se trist! Kel pert enkonsolâbl pür muva![313] Ben ağlamayım da kim ağlasın! O incelik o zekâ, o güzellik, o gençlik, hepsi mahvoldu! Evet, bana büyük bir sempatisi olmasaydı, ne mecburiyeti vardı ki benim için bahçeye insin, yanımda dursun, benimle konuşsun, verdiğim çiçeği alsın göğsüne taksın... Zavallı çiçek, kim bilir ne oldu? İhtimâl ki iki çiçek birbirine sarıldılar da öyle kurudular, gittiler. Ağlayım! Ağlayım... Hığ! Hığ! Bari hiç olmazsa "siyeh çerde"yi affettirmiş olaydım! O da olamadı... Bana ne büyük bir vicdan azabı, ben bu vicdan azabını nasıl çıkarabilirim? Mektubu alırken nasıl da mahzun mahzun bakıyordu. O bakışlar, "Adiyö! Adiyö!" demek değil miydi? Tifo, ne münasebet! Verem olmalı... Öyle nazik vücutlar hep veremden giderler. Ah! Bundan sonra dünya bana haram olsun! Bundan sonra hiç bir kadına bakmayım! Bundan sonra hiç bir gezintiye gitmeyim!

311 Mümkün değil! Mümkün değil!

312 En doğru şey.

313 Zavallı kız. On sekiz yaşında ölmek! Ne kadar üzücü! Benim için nasıl da avuntusu olmayan bir kayıp!

Ölünceye kadar onun için ağlayım! Acaba zavallıyı nereye gömdüler? Bunu haber almalıyım. Mezarını ziyaret edip, çiçekler götürmeliyim. O da bir çiçek değil miydi? Çiçek çiçekten memnun olur. Mezarının başında ağlamalı, ağlamalı, ağlamalıyım... O kadar ağlamalıyım ki beni affettiğine vicdanım kanmalı. Fakat mezarını kimden öğreneyim? Ah! Hain Keşfi! Doğru söylemez ki... Zavallı kızcağız! Ağlayım, yine ağlayım ki yüreğimin ateşini ancak ağlamakla sakinleştirebilirim! Hığ! Mon diyö! Mademki benim şer adoremi[314] aldın, beni de öldür! Ben bu ayrılığa tahammül edemeyeceğim! Hığ! Hığ! Hığ!"

•••

Sevdiğini kaybetmiş Bihruz Bey'in bu düşünüşleri, bu söylenişleri, bu ağlayışları aralıksız üç saat kadar sürdü. Akşam saat biri bulunca, Mişel salona girdi. Yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Çenesini bıçak açmayan bir adamın yemeğe iştahı olur mu? Hâlbuki Bihruz Bey her ne zaman bir sebeple yemek yemeyecek olsa keyfiyet derhal hareme akseder, onun üzerine Dadı kalfa beyini bulur: "Beyim, niçin yemek yemedin, keyifsiz misin? Hanımefendi merak ediyor, ben de merak ettim de geldim; bana söyle. Bir şeye mi canın sıkıldı? Yoksa bir kederin mi var? Allah'a emanet! Hasta olma da..." yollu sorularla beyi huzursuz etmeye kalkışırdı. Bu defa ise öyle suallere cevap bulmak gibi bir sıkıntıya düşmek ve özellikle üzgün halinden Dadı kalfaya renk vermek, Bihruz Bey'in işine gelmiyordu. Onun için ister istemez yemek odasına gitti. Sofraya oturdu. Her yemekten tabağına birer parça aldı ise de bazısını tuzsuz, bazısını tatsız, bazısını yağsız, bazısını da pek yağlı diyerek bıraktı. Bu şekilde ancak yemek işinden kurtuldu. Tekrar salona gitti, bir aşağı bir yukarı gezine gezine yine düşünmeye, gizli gizli ah edip gözlerinden damlalar düşürmeye başladı. Saat

314 Tapılacak sevgili.

üçü bulunca hareme girdi. Yatak odasına gitti. Her zamanki gibi Dadı kalfanın yardımıyla soyundu. Hemen yatağına düştü.

3

Bihruz Bey o geceyi pek rahatsız geçirdi. Yatağın içinde saatlerce bir taraftan bir tarafa döndükten sonra, uğraşa uğraşa dalabildi ise de, uykusu uykuya benzemez bir nöbet hâliydi. Bu nöbeti içinde ara sıra sayıklar, dişlerini gıcırdatır, uyanır, yine dalar, dalarken olduğu yerde sıçrardı. Bunlara sebep de rüyasında Periveş Hanım'ı garip bir şekilde görmesiydi. Hanım kefenini yırtmış, sırma saçlarını iki yanından kara toprağın üzerine dağıtmış olduğu hâlde, kireç gibi bembeyaz kesilen yüzüyle Bihruz Bey'e görünür ve yeni solmuş gül yaprağına benzeyen dudaklarını oynattıkça, arasından fırlayan: "Siyeh çerde" lafları, simli birer ok gibi zavallı gencin kulağından girip, yüreğini delik delik ederdi.

Bihruz Bey o sıkıntılı uykudan gün doğmadan gözlerini bütün bütün açabildiyse de halsizliği sebebiyle yatağından çıkamadı. Bir saat sonra dadı kalfa oda kapısına geldi, sessizce kapıyı aralık etti, baktı; beyefendisinin uyanık olduğu hâlde çıkmadığını anladı. Telaşlı telaşlı içeriye girdi. Beyi öyle halsiz, yüzü soluk, gözlerinin etrafı morarmış bir hâlde görünce şaşırarak hemen sorulara başladı:

- Ne oldun, beyim, hasta mısın?

- Biraz keyfim yok...

- Bir yerin ağrıyor mu?

- Başım ağrıyor, gece uyuyamadım da... Bir şey değil, geçer...

- Ben anlıyorum, beyim... Bu günlerde senin bir kederin var... Bizden saklıyorsun, öyle değil mi?

- Hayır, hiçbir kederim yok...

- Öyleyse soğuk mu aldın? Sıcak mı geçti? Ne oldu da keyfini bozdun bakayım?

- Bilmem... Belki soğuk almışımdır...

- Kahvaltını getireyim mi, beyim?

- İstemem...

- Ateşin varsa bir limonata yapayım?

- Onu da istemem...

- Ey, ne istersin, söyle bakalım?

- Riyen! Jö no vö riyen![315] Yalnız bir cam açsan, jö brül![316]

- Bulantın var galiba... Leğen getireyim, cam açmak olmaz... Belki terlisin... Soğuk alırsın...

- Yok canım, bulantı filan değil, yanıyorum da...

Dadı kalfa storları kaldırdı. Odadan çıktı. Hanımefendiyi buldu. Beyin keyifsizliğini haber verdi.

Bihruz Bey, bir vezir çocuğu olduğu için daha süt çocuğu iken, dadıların ellerine ve biraz sonra uşaklara teslim olduğundan o çağda ana babasını nadiren görürdü. Çocukluktan kurtulduktan sonra okula gitmek, çarşı pazarda midillilerle gezmek zamanı geldiği için, anasını babasını yine çoğunlukla göremezdi. Çocukluk âleminden gençlik âlemine geçince beyefendi önce araba sevdasına düştü. Sonra alafrangalık hastalığına tutuldu. Daha sonra bunlara başka hevesler de karıştı. Peder Paşa öldükten sonra başa, bir de mirasyedilik çıkınca türlü türlü eğlenceler, israflar yol aldı. İşte bey, gece gündüz bunlara kafa yormaktan aynı çatının altında bulundukları hâlde günde yarım saat olsun validesini görüp görüşmeye vakit bulamaz olmuştu. Yalnız geceleyin yatmaya gider

315 Hiç! Hiçbir şey!

316 Yanıyorum!

veya sabahleyin haremden çıkarken valide hanımın oturduğu odanın kapısından bakarak eğer hanımefendi orada ise alafranga bir eda ile: "Bonsuvar!" veya "bön nui!" veyahut "bonjur meri" deyip, zavallı kadından karşılık almaya da lüzum görmeksizin çekilir giderdi. Periveş Hanım işi meydana geldikten sonra Bihruz Bey valide hanıma o kadarcık olsun selâm sabah etmeyi de unuttu. Oğulları beyin diğer birçok münasebetsiz ve yakışıksız hallerine ek olan bu davranışından dolayı da valide hanımefendi ona epeyce gücenmiş, kırılmıştı. Bu kırgınlık, bu güceniklik hâlinde bile zavallı kadın oğlunun keyifsizliği haberini alır almaz yerinden fırladı. On saniye içinde Bihruz Bey'in başı ucunda bulundu. Bihruz Bey'in renksizliği kadını bir bakışta fena dehşetlendirdi. Elini oğlunun eline götürüp de ateşler gibi yandığını anlayınca derhal hekime adam koşturulmasını emretti. Hekim geledursun, bunlar ana oğul, şu şekilde konuşmaya başladılar.

- Ne yaptın Bihruz oğlum? Niçin hastalandın? Terli terli su mu içtin, dondurma mı yedin; söyle bakayım.

- Hayır, madam...

- Yoksa şemsiyesiz çok gezdin de güneş mi çarptı?

- Bilmem... Her zaman geziyorum, bir şey olmuyordu.

- Biraz canın da sıkılıyormuş, neden sıkılıyorsun oğlum?

- Size kim söyledi, sıkılıyorum diye?

- Anneler çocuklarını göremese de, hâllerinden haber alırlar. Bana kimse bir şey söylemedi. Ben kendim anladım; oturuşundan, kalkışından, yemenden, içmenden, her hâlinden öyle anlaşılıyor.

- Hayır! Hayır! Sıkılmıyorum.

- Paran var mı bakayım? Ne kadar paran var?

- Biraz daha var. Var ama borcum da var. Hele bir tanesi pek edepsizlik ediyor. Ne ise onu da vereceğim. Konak satılsa...

- Konağı satma... Babandan kalan malındır, ben karışmak istemem fakat şimdilik ilişme... İleride benden kalacak bir iki parça şeyle beraber üzerinde bulunsun, ne olur, ne olmaz.

- Borçlarımı vermeyeyim mi?

- Ben senin borçlarını yavaş yavaş öderim. Şimdilik de sana bir yüz elli lira vereyim, fakat bu gün değil, bir hafta sonra olmaz mı oğlum?

- Mersi! Mil mersi, şer meri.

- O ne demek oğlum? Türkçesini söyle de anlayım...

- Teşekkür ederim, validem...

Bu aralık valide ile oğlun bakışları birbirine rastlamıştı... Bebekleri birden büyüyen bu dört gözün etrafı sular içinde kaldı! Bihruz'un dermanı bulunmayan ömür tüketen bir derdin ıstırabıyla geri gelmesi mümkün olmayan sonsuz bir ayrılığın güçsüz bırakan ateşiyle yanıp inlediği hâlde sonsuza dek kendi saklı kalmasını istediği gizli derdini açıklamaya mecbur olmaksızın şefkatli bir avuntuya zayıf kalbi şiddetle ihtiyaç duyuyordu. Dünya yüzünde hiç kimseden göremeyeceği bu sevgi dolu annenin merhametli sessiz teselliyi o şefkatli bakışın ışığında buldu. Sevgi dolu anne ise heveslerinin peşinde koşan oğlunun gençlik hevesleriyle işlediği her bir kusurunu affedip unuttuktan sonra varını yoğunu da iyiliği uğrunda feda etmek için oğlundan pişmanlık hissi bildiren küçük bir hal ve hareketi bekliyor ve buna ihtiyaç duyuyordu, işte bu hali göz bebeğinin, o memnun bakışında gördü. Onun için ikisinin de gözleri yaşla dolmuştu.

Hekim geldi, Bihruz Bey'i bir iyice muayene etti. Vücudunda belli başlı bir hastalık belirtisi bulamayınca rahatsızlığı şiddetli bir sinir bozukluğu sonucu olarak kabul etti. Bu sebeple hastanın sinirlerini yatıştırarak ateşini düşürmek için gerekli gördüğü ilaçları yazdı. Bir iki gün dinlenme tavsiyesiyle çıktı,

gitti. Hasta o gün yataktan çıkmadı. Gece biraz rahatça uyuyabildi. Ertesi gün vücudundaki ateş düştü, keyfi de bir dereceye kadar düzelerek rengi yerine geldi. Yalnız, ara sıra birden bire gözleri dalıp üç beş dakika kadar kendisi şaşkın duruyor ve sonra yine aklını başına toplayabiliyordu. Üçüncü gece uykusu daha sakin, sabahleyin uyanışı daha hafif oldu. O gün, iştahı da epeyce arttığından, her günden iyi yemeğini yedi, ikindiye doğru giyindi, bastonunu aldı, yayan olarak dolaşmak üzere köşkten çıktı. Bağlar arasından ağır ağır yürüyerek ve tabiatın şekil, renk ve seslerle sunduğu garip ahengi dinlemek ve güzellikleri görmek için her beş on adımda bir durarak, Bulgurlu üzerlerine kadar çıktı, sonra yine döndü, köşke geldi.

Bihruz Bey, gönlüne hoş gelen sevda çocuğunun arzu ve tavsiyesi ile tenha yerlerde bulunup gezinmekten zevk almaya başlamış ve araba sevdasını artık gönlünden çıkarmıştı. Bu şekilde gezişler bir hafta kadar devam etti. Vücutça halsizliği yavaş yavaş geçiyorsa da başındaki ağırlık azalmıyordu. Zavallı genç, gezintilerinde daima insan bulunmayan yerler arar ve yolunda bir kimseye rastlayınca başını öbür tarafa çevirirdi. Tabiatı seyretmekten bir türlü vazgeçemezdi. Tabiat güzelliklerinden her neye baksa, onda sarışın hanımın bir hüzünlü hayalini görür, tabiatın yüce ahengini oluşturan seslerden hangisini işitse onda yine sarışın hanımın bir acı sözün kırık bir inleyişini, aşkın gönül yaralayan bir nağmesini duyardı. Bundan dolayı daima için için inler, sine sine ağlardı.

Fenerde Keşfi Bey'den ayrılır ayrılmaz uğradığı ilk keder kalbine hep birden hücum ederek ve saldırarak his ve kuvvetlerindeki sarsıntının ilk sebebi olmuştu. Bu keder, kalbinde yerleşince his ve kuvvetindeki heyecan da yerini sessizliğe bıraktı. Kalbinde başta tutuşan ayrılık ateşinin inatçı alevleri gencin fikrini ve duygularını kavurmaya kalkıştığından, sevdiğinden ayrılmış zavallı, dehşet ve telâş içinde ne yapacağını

şaşırmıştı. Ateşin öfke ve coşkusu yok olunca his ve fikrindeki rahat bırakmayan yanma sakinleşmişti.

Bihruz Bey'in sarışın hanıma ait olarak artık yalnız bir isteği kaldı ki, o da "siyeh çerde" münasebetsizliğinden dolayı oluşan kusurunu affettirdiğine vicdanında inanıncaya kadar mezarının başında ağlamaya ve duaya devam etmekti. Fakat o cisimleşmiş ışığın düştüğü mezarın nerede bulunduğu bilinmiyordu ki o tek istediğinin gerçekleşmesine hemen girişilsin. Mezarı haber verecek varsa yine Keşfi Bey'di. Hâlbuki Bihruz Bey içinde bulunduğu kırıklık ve halsizlik ile Keşfi Bey'e üzgün bir yüz göstermekten çekiniyordu. Onun için hâlinde sükûn tam hâsıl oluncaya kadar bir kaç gün beklemek gerekiyordu.

4

Fener olayının on üçüncü salı günü Bihruz Bey iş kıyafetiyle haremden çıktı, arabasını çağırttı, bir iki lokma yemek yedikten sonra arabaya bindi. Doğruca Üsküdar'a indi. Çünkü Kadıköyü taraflarını görmek istemiyordu.

İskeleye varınca arabadan indi. Vapur kalkmak üzere olduğundan, biraz acele etmesi vapur memuru tarafından söylendiyse de Bihruz Bey bu uyarıya önem vermedi. Tam kapıdan geçip vapur iskelesine ayağını attığı sırada, vapur da iskeleden ayrıldı, Bihruz Bey o zaman hareketini hızlandırdı ve iskelenin kenarına vardı ise de vapurla iskelenin arası haylice bulunduğundan, atlamaya imkân olamadı. O halde bey, olduğu noktada kalıverdi.

Vapurun içinde bulunanlardan bir takımı ve hususuyla kadınlar vapura yetişemediğine teessüf tarzında Bihruz Bey'i birbirlerine gösterip gülüşüyorlardı. Bu hanımların içinde bir

tanesi de Periveş Hanım'dı. Bihruz Bey'in ümitsiz gözleri bunu görüp de bir hayret içinde tanıyınca, yüreği öyle bir şiddetle çarpıp, başı öyle bir dehşetle dönmeye, gözleri öyle bir hâlde kararıp, vücudu öyle bir derecede titremeye başladı ki, bir olağanüstü bir gayretle kendisini iki adım geriye almasaydı, hiç şüphe yok denize gidiverecekti. Bereket versin bu hâl çok sürmedi. Zorlaya zorlaya aklını tekrar başına toplayabildi. Uğraşa uğraşa gözlerini açtı, o gördüğü çehreyi bir daha görmek için, gözünün olanca kuvvetiyle ileriye baktıysa da vapur gereği gibi uzaklaşmış olduğundan, o kadar beyaz başlar içinde aradığını ayırt edemedi, bunun üzerine vapuru durdurmak için kaptana haykıracak oldu, sesi çıkmadı, bastonuyla "Dur!" diye işaretler etti, anlatamadı. O dakikada kendisini vapurdan önce köprüye ulaştıracak bir araç yaratılsaydı, bu araç için beyefendi bütün varını ve belki hayatının değerini verirdi.

"Mon diyö! Kel viziyon kö sa? Es kö jö rev? Non![317] Ta kendisiydi. Evet, oydu! Ah! Ne kadar bozulmuş, ne kadar zayıflamış! Ah! Yalancı Keşfi! Aşağılık! Edepsiz! Ne zevk buldu da o yalanı uydurdu! Alçak köpek! Fakat nasıl edeyim de şuna yetişeyim? Ah! Bir balon olsa... Bir balon yok mu?"

Bihruz Bey'in böyle söylenerek telaşla öteye beriye seyirttiğini gören kayıkçılar etrafını aldılar ve: "Beyefendi, buyurun sizi şu piyade ile götüreyim, kalafattan yeni çıktı... Yirmi dakikada İstanbul'a varırız!" "Gel ağabey! İki çifte gidelim..." "Bana iki çeyrek ver, vapur köprüye varmadan seni Sirkeci'ye çıkarayım..." şeklinde çağırmaya başladılar.

Bihruz Bey "İstanbul'a vapurdan evvel yetişmek." sözünü işittiği gibi, o şaşkınlık hâlinde buna imkân düşüncesiyle kayıkçıya hitaben: "İki çeyrek değil, sana iki lira var. Ama şu şartla ki beni dediğin gibi vapurdan evvel yetiştireceksin!" diyerek

317 Tanrım! Bu nasıl bir hayal! Rüya mı görüyorum? Hayır!

gösterilen iki çifteye atladı. Kayığa dayandılar, hamleciler kürekleri yapıştı. Kayık gerçekten epeyce bir süratle suyun üzerinde fışır fışır kayıp gitmeye başladı.

Bihruz Bey'in kendisi kayığın içinde ise de fikri bin tarafa birden dağılmıştı. Önü sıra daima uzaklaşarak gitmekte olan vapuru gözüyle takip ettiği kadar sabırsızlıktan oturduğu yerde çırpınıp duruyordu. Kayık bir hayli gitti. Yazık ki Bihruz Bey'in hamlecileri, henüz Kız Kulesi hizalarında pala çalmaktalar iken vapur köprüye varmış, müşterilerini çıkarmaya başlamıştı.

- Ayol, hamlacı ağa! Vapur köprüye vardı, biz daha Sarayburnu'nu tutamadık...

- Hey, efendim; sular bozuk... Sular bozuk olmasaydı şimdiye dek Sirkeci'ye vardık gittiydik... Baksana anafora, sel gibi akıyor!

- Sen bana, vapurdan evvel varırız, demedin mi?

- O ne kadar olsa vapur... Onu ateş yürütüyor, bunu yürüten kul...

•••

Kurnaz hamlacıları susturmak mümkün müdür? Bihruz Bey bu faydasız konuşmadan vazgeçerek kürekçilere: "Aman gayret! Aman gayret!" diyor, hamleciler de söz verilmiş olan iki lirayı değilse de, iki mecidiyeyi olsun hak etmek için son derecede kuvvet harcıyordu. Vapura göre on dakikadan ibaret bir gecikmeyle ancak Sirkeci'ye vardılar. Bey mecidiyeleri bırakarak kayıktan fırladı. Rast getirdiği bir arabaya bindi. Yollardan gözünü ayırmaksızın köprüye kadar büyük bir hızla gitti. Bu gidişten amaç, Periveş Hanım'a rastlamaktı. Hanım, bu yollarda görülmeyince köprüyü geçmek, Beyoğlu'na çıkmak üzere arabacıya emir verdi. Beyoğlu'na çıkıldı, Taksim'e kadar

gidildi. Periveş Hanım'dan eser görülmedi. Onun üzerine tekrar İstanbul'a geçilerek Babıâli'ye varıldı.

Bihruz Bey, kalemde bulacağını ümit ettiği aziz dostu mantör Keşfi Bey'in o saçma yalanını yüzüne vurmak hevesine düşmüştü. Bu hevesle kalem odasına doğruldu. Önce paltosunu, bastonunu bırakmak için dinlenme odasına girdi.

Keşfi Bey sakosu sırtında, bastonu da elinde olduğu hâlde ayak üzerinde odacıya şu yolda emirler veriyordu:

- Gazetelerimi vapura bırakırsın, her gün değil a, iki üç günde bir, ben kamarota tembih ettim... Bizim uşağa teslim edecektir.

- Vapur bir kaç tane... Hangisine?

- Beş numaralı vapura... Daima ona...

- Kamarotun adı nedir?

- Kamarotun adını bilmek gerekmiyor, "Bunlar Keşfi Bey'in adamına verilecek." dersin, işte o kadar... Bir de beni soran, görmek isteyen olursa İstanbul'da olduğumu söylersin...

- Baş üstüne...

Bihruz Bey, Keşfi Bey'in odacıya söylediği sözlerden bir şey anlayamadı. O zaten kendi işiyle meşgul ve kararsızdı. Keşfi Bey işini bitirip de Bihruz Bey'e dönünce iki arkadaş tokalaştıktan sonra konuşmaya başladılar:

- Bonjur, Bihruz Bey!

- Bonjur, mon ami!

- Mua jö par... Vu save?[318]

- Pur u?[319]

- Önce İzmir'e uğrayacağım, sonra Beyrut'a, oradan da Şam'a kadar gideceğim...

318 Ben gidiyorum. Biliyor musun?

319 Nereye?

- Sebep?

- Pederin bazı işleri var... Arazi işleri... Satılacak, bölünecek de satılacak... Uzun işler...

- Gerçek mi söylüyorsunuz? Vah! Vah! Ne zaman gidiyorsunuz?

- Yarın gidiyorum... Bugün de bir vapur vardı, ama yetişemedim...

- Acaip!... Ey, voyaj[320] çok sürecek mi? Vah! Vah!

- İki buçuk ay için izin aldım, fakat zannederim işler üç üç buçuk ay kadar sürecek...

- Çok şey... Vah! Vah!

- "Çok şey... Vah! Vah!" Ne demek istiyorsunuz sanki? Niçin çok şey? Niçin vah vah?

- Hayır! Şey... Yarın mı çıkıyorsunuz?

- Artık, mecbur öyle... Ey, mon ami, bana izin veriniz; bir iki işim var, bari bu gün onları bitireyim de yarın bütün bütün serbest kalayım.

- Acaip! Şey... Azıcık durunuz. Bu kadar acele?

- Bekleyecekler, geç kalırım...

- Bir beş dakika durursanız, kıyamet kopmaz a! Şey... Canım birader, geçen gün niçin beni öyle aldattınız? Size yakıştıramadım.

- Ne gibi?

- Fars[321] olur amma, o derecesi hiçbir zaman doğru değildir.

- Anlamadım?

- Canım, hani ya güzel sarışın için... Fener'de... Hatırınıza gelmiyor mu?

- Evet, evet! Ey ne olmuş?

320 Yolculuk.

321 Kaba şaka.

- Mort demediniz miydi?

- Evet, dedim.

- Ey, niçin o yalanı uydurdunuz?

- Hangi yalanı?

- İşte, o yalanı...

- Sanki ölmemiş mi demek istiyorsunuz?

- Öyle ya... Sapasağlam gezip duruyor!

- Empossibl!

- Nasıl mümkün değil? Gözlerimle gördüm...

- Nerede gördünüz?

- Vapurda... Üsküdar vapurunda gördüm...

- Mümkün değil; eğer ölülere mezarlardan kalkıp vapurlara binmeye, kefenleri yırtıp ferace giymeye izin verildiyse başka... Yoksa empossibl!

- Kendi gözümle gördüm ayol!

- Arkasından gittiniz, konuştunuz öyle mi?

- Hayır! Vapur açılıyordu, ben yetişemedim, fakat kadınların içinde oturuyordu, beni gördü, gülümsedi bile...

- Olamaz şey... Sakın kardeşi olmasın? Bir büyük kız kardeşi vardı, biraz benzerler...

- Kız kardeşi mi?

- Öyle ya... Bir dul kız kardeşi varmış. Ben onu da görmüştüm; gördüğünüz mutlaka odur, başka türlü olamaz.

- Acaip.

- Mutlaka odur!

Konuşma bu noktaya gelince, Bihruz Bey birden bire durdu. Yüzü bozuldu. Şaşkın şaşkın arkadaşının yüzüne bakarak düşünmeye başladı.

Hakikaten gördüğü hanım ki sarışın hanıma benziyordu, biraz daha zayıf, biraz daha renksiz değil miydi? Hâlbuki sarışın hanımla vapurda gördüğü hanım arasında yüz, renk, hal, özellikle kıyafet ve zarafet açısından görülen farkların daha fazla olduğu şimdi hatırlanarak, şimdi itiraf ediliyordu. Evet! Sarışın hanım taze, pembe yanaklı, açık sarı saçlı olduğu hâlde, benzeri olan hanım yaşlıca, donuk benizli, kumral saçlı değil miydi? Sarışın hanımın yaşmağındaki, hotozundaki zarafet, hâlindeki, edasındaki güzellik, benzeri olan hanımda var mıydı? Demek ki bu defa Keşfi Bey doğru söylüyordu. Ah! Ah... Ki pek doğru söylüyordu. Eyvah! Eyvah! Ki iki saat evvel ümidin girmekle şekil ve vücudu görünmez olan âşık yüzü, hakikatin tam açıklığı ile eski halini yine bulmuştu.

Keşfi Bey, Bihruz Bey'in düşünmeye dalmasından yararlanarak:

- Adiyö, mon şer amil, dedi.

Bihruz Bey de dalgınlık hâlinde:

- Adiyö! İyi yolculuklar, diyerek arkadaşının elini sıkmaya davranmış iken, zavallı yok olmuş sevgilinin mezarına, ailesinin oturduğu yere filâna dair, Keşfi Bey'den biraz bilgi alabilmek düşüncesiyle:

- Engel olmazsam, biraz sizinle geleyim, dediyse de Keşfi Bey:

- Teşekkür ederim fakat ben köprüye değil, yukarıya gideceğim. Bir kaç yere de uğrayacağım. Geç kaldım, pardon, demekle beraber döndü, hızlı hızlı yürüdü; Bihruz Bey'den kurtuldu.

Ardından Bihruz Bey de çıktı. Bastığı yerleri göremeyecek, kulağına giren sözleri anlayamayacak derecede büyük bir kederle köprüye kadar geldi, vapura girdi. Üsküdar'a çıktı. Arabasını oralarda göremeyince bir kira arabasına bindi. Köşküne vardı. Hemen salona çıktı. Kapıyı içeriden sürmeledi. Kendini bir kanepeye attı. Hüngür hüngür ağlamaya başladı.

5

Yakın bir zamanda salondan çıktı. Bastonunu aldı, bir haftadan beri kendisine en sevgili gezinti yeri olan bağlar aralarından geçerek Bulgurlu üzerine doğru çıktı.

Akşam karanlığı ortalığa gereği gibi çökmüş, gökyüzünde yıldızlar parlamaya, yol üzerinde bulunan köşklerin, kulübelerin içinde yakılan lâmbaların ışıkları pencerelerden dışarı vurmaya başlamıştı. Bihruz Bey hâlâ gezmeye devam ediyordu. Çünkü öyle bir yaz akşamının sessizlik ve sükûnet içindeki garipliği, sevdadan yaralanmış zavallı hayalinin kalbindeki derin üzüntüye ve zihnini baştanbaşa bürüyen kara kara hülyalara pek uygun geliyordu.

Heves ve ümidinin mutluluk evini birden altüst, hayatını birdenbire allak bullak eden kara haberi on üç gün evvel alarak birçok ıstıraplar, heyecanlar, özleyişler olup bitenlerin dehşetli fikrini uydurarak mümkün olduğu kadar kendini avutmayı başardıktan sonra ölmüş sevgilinin son mekânını öğrenme noktasında toplanan son isteğini takip ederken rastladığı bir hayale aldanmakla o acı hakikati ilk acı derecesinde ve belki ondan şiddetli bir acıyla tekrar tatmak ve kendisinin tek isteği olan mezarın yerini öğrenme işinde de o sebeple başarılı olamamak Bihruz Bey'in zihnini yeniden perişan etmişti.

Bu perişan fikirlerin geniş dairesi büyür büyür, sonra yine küçüle küçüle bir görünmez bir nokta derecesini bulurdu. Bu nokta ise ölü sevgilinin her neye bağlı olursa olsun mezarını öğrenmek maksadından ibaretti.

Bihruz Bey, gece iki sularında köşke girdi. Beyin gündüz gittiği yerden bir kira arabasıyla dönmesi, ezan vakti yalnızca çıkıp alışkanlığının aksine saat ikilere kadar kalması, kendi arabasının da nerede kalıp ne olduğunun bilinmemesi, köşk halkının merakını uyandırdığından uşaklar aralarında

fısıldaşmaya başlamış ve bunlardan bir şey anlamak için dadı kalfa başörtüsüyle dışarıya uğradığı gibi valide hanımefendi de ta harem kapısına kadar gelmişti.

Beyin sağ salim köşke geldiği görülünce, dadı kalfa içeriye girdi. Valide hanımefendi de rahat olarak odasına çekildi.

O akşam Mösyö Piyer'in gecesi olduğundan, Mösyö, ezandan sonra gelmiş, salonda gazetelerini okumaya dalmıştı. Bihruz Bey salona girince Mösyö Piyer, okumakta olduğu gazeteyi bir tarafa bıraktı ve yerinden kalkarak bir iki adım Bihruz Bey'e doğru geldi. Hoca ve öğrenci birbirlerine el vererek hal hatır sormaya kalkıştılar:

- Bonsuvar, Bihruz Bey!

- Bonsuvar şer profesör!

- Uzunca bir prominattan[322] geliyorsunuz zannederim...

- Hayır! Şuralarda geziyordum...

- İnşallah artık bütün bütün sağlığınıza kavuştunuz ya?

- Ah! Aziz muallim... Daima rahatsızım, yüreğim rahatsız...

- Ne var rahatsız olacak? Sizin gibi genç, yakışıklı, zeki, zengin bir kişinin kalben rahatsızlığını anlayamam.

- Sizden bir şey rica edeceğim.

- Emrediniz. Elden gelen bir şey ise yapmaya hazırım.

- Bana bir poezi yazar mısınız?

- Nasıl poezi?

- Blond bir kız ki yirmi yaşındaydı, hastalandı, bir hafta içinde öldü; işte buna dair bir poezi isterim ki okuyayım da ağlayayım.

- Ne diyorsunuz? Sizden birisini mi kaybettiniz? Akrabadan?

- Hayır! Bizden değil, akrabadan da değil.

322 Gezinti.

- Bir dostunuzun kızı?

- Hayır!

- Öyle ise?

- Şey... Ah!

- Bir nişanlı? Bir sevgili?

- Öyle bir şey...

- Hımm. Malörözman[323] ben şair değilim fakat istediğiniz gibi şiirlerden zaten var: Do Lâmartine'in *Graziyella*'sını okumadınız mı?

- Hayır! Kitabı siz getirdinizdi ama okumadımdı. O şiir midir? Ben hikâye zannediyordum.

- Yemekten sonra getiriniz de hikâyenin sonundaki şiiri okuyalım. Ne kadar beğenirsiniz, fakat ağlamamak şartıyla...

- Ha, gerçek... Yemeği de unuttuk.

Hâlbuki bu akşam yemeği unutan yalnız Bihruz Bey'di. Mösyö Piyer araba ücretinin yanına kalması için Kadıköyü'nden köşke kadar yaya geldiği için acıkmış olduğundan, yemekten önce kitap okumaya girişmek istemiyordu.

Yemek odasına gidildi. Büfenin bir kenarında duran supierin[324] etrafından kıvrıla kıvrıla tavana doğru çıkmakta olan bir duman, kapıdan girer girmez iştahlı bakışlarına çarpmakla Mösyö Piyer: "Oh! Kom sa san bon"[325] diyerek ve güler yüzle ellerini ovuşturarak hemen sofraya yöneldi. Bihruz de arkasından gitti. Karşı karşıya geçtiler, oturdular. Yemeğe başladılar.

Mösyö Piyer nefis sebze çorbasını sekiz saatten beri gıdadan boş bulunan midesine yollarken, her iki kaşıkta bir: "Kom se bon! Se tekselan... Se teksgi... Ses süperb!"[326] diyordu. Çor-

323 Ne yazık ki.

324 Çorba.

325 Ne kadar güzel kokuyor.

326 Ne kadar güzel! Mükemmel… Lezzetli… Harika!

badan sonra bir dolu kadeh Bordo şarabını da içince zavallı ihtiyar tıkanıyordu. Hâlbuki bu akşam yemekler pek seçkin, pek nefisti. Özellikle Nemse böreği, yerli kalkan balığı tavası, mayonezli tavuk söğüş, piliç etiyle güveçte pişmiş taze bamya, bezelyeli kuzu külbastısı, kremalı çikolata geri çevrilir şeylerden değildi. Mösyö Piyer, ister istemez bu yemeklerden tabağına alır; hepsinden birer parça yemeye mecbur olurdu. Fakat çorbadan sonra mösyönün dudakları çenesinden fazla oynamaya başladı. O gün okuduğu gazetelerin içeriğinden olmak üzere Fransa'nın askeri düzenlemelerine dair Milli Savunma Bakanının yeni projesinden uzun bir konu açtı, ara vermeden söylüyordu.

Bihruz Bey artık bu akşam aziz hocasının bu gevezeliklerini hiç de dinleyecek hâlde değildi. Ne çare ki yine bir alabandaya uğramak korkusuyla profesör hazretlerine: "Parlon damur sil vu ple!"[327] diyemiyordu. Mösyö Piyer konuşurken ara sıra beyin yüzüne baktıkça, Bihruz Bey de yerli yersiz gelişigüzel bir şekilde kâh: "Vui", kâh: "Non!" bazen: "Sert!"[328], bazen de: "San duty!"[329], "Se vre..."[330], "Bien sür!"[331] gibi sözlerle karşılık veriyordu.

Yemek vakti sona erdi, meyve zamanı geldi. Bu hâl ile aziz hoca efendinin derste bir yarım saat, üç çeyrek zaman daha geçireceğini Bihruz Bey anladığından mösyöye hitaben:

- Pardon mon şer profesör! Ben gideyim de *Greziyella*'yı arayım. Lutfedip klas[332] odasına geldiğinizde okuruz, diyerek ve mösyöden:

- Pekâlâ olur, cevabını alarak sofradan kalktı.

327 Lütfen aşktan bahsedelim!
328 Elbette.
329 Kuşkusuz.
330 Gerçekten.
331 Çok doğru.
332 Ders.

Çalışma odasına girdi. Kütüphanesinden *Greziyella*'yı çıkardı. Kitap elinde olarak klas odasına gitti. Hemen kitabı açtı. Mösyö Piyer'in bahsettiği poeziyi aradı, buldu. Gelinceye kadar kendi kendine biraz okuyup anlamak istedi.

6

"Birinci rögre... Acaip! Rögre... Jö rögre... Tü rögre... İl rögre... Teessüf ederim, teessüf edersin, teessüf eder... Demek ki ilk yahut birinci teessüf... Güzel, çok güzel! Benim için ne kadar uygun... Sonor, sonor...[333] Ses çıkaran deniz kenarında ki oraya Sorrento denizi mavi dalgalarını, portakal ağacının altında açar... Vardır... Ne vardır? İnce yolun yakınında "Küçük Çamlıca'nın yakınında gibi" kokulu çit duvarının altında vardır. Ne vardır? Bir adet ufak ve dar, yani ensiz ve yabancının dalgın ayaklarına endiferan, yani ilişiksiz bir taş vardır.

Oh! Ne kadar güzel! Ben bu latif poeziyi nasıl olmuş da görmemişim. Çok şey... Ah! Dur bakalım, alt tarafı nedir? Mösyö Piyer de gecikti. Okuyalım:

"Jiröfle...[334] Jiröfle Jiröfa'yı bilirim fakat Türkçesini bilmem. Biyanki'de olmalı... Frenk menekşeşi ak veya kırmızı şebboy... İşte o çiçek orada saklar. Ne saklar? Tek bir isim saklar... Demetinin altında... Bir tek isim ki hiç bir eko onu asla tekrar etmedi.

Kom se bo![335] Mösyö Piyer de nerede kaldı? Devam edelim:

Bazen bununla beraber geçici durur da otları açarak yaş ve tarihi okur... Ve gözlerinde birkaç gözyaşlarının kurir ettiğini, yani koştuğunu, (daha doğrusu aktığını olacak) hissederekten

333 Ses, ses…

334 Menekşe.

335 Ne kadar güzel!

der. Ne der? Bu kız on altı yaşındaydı. Vefat etmek için pek erkendir!

Ah! On altı yaş... On sekiz, yirmi hepsi bir! Povr fiy![336] Acaba o da benim sevgilim gibi blond muydu? Bakalım koca şair daha ne söylüyor:

Lâkin niçin beni sürüklemek, o geçmiş senlere[337] doğru? Bırakalım rüzgârı inlesin. Dalga da çağlasın. Geliniz, geliniz! Ey benim trist[338] efkârım! Ben rüya görmek isterim, değil ki ağlamak!

Rüya görmek yakışmıyor ama 'reve'yi Türkçede anlatacak başka da bir kelime var mı ya? Bakalım Biyanki'ye, o ne söylüyor:

'Düş görmek...' İşte benim dediğim gibi. Rüya âleminde görmek. Görüntüler âleminde görmek. Düşümde gördüm ki... (düşümde düşünde) bunu bilemedim. Rüyada şunu gördüm ki... Rüya âleminde çiçekler gördüm... Hah! İşte bu! Sayıklamak... Sayıklamaya tutulmak... Bu yakışmaz, aklı perişan olmak... Bu da yakışmaz... Zihni dalmak... Bu olur. Zihnin kendinden geçmesine alışmak... Bunu anlayamadım. Kendinden geçmek ne demek? Düşünmeye dalmak... Bu hepsinden iyi gibi... Fikrini değiştirmek... Bunu da anlayamadım. Bu hususta hayli zaman derin fikirlere daldı. Bitti. Şimdi demek olur ki rüya görmek de varsa da zihni dalmak hepsinden iyi. Mösyö Piyer niçin gelmiyor acaba?"

Bihruz Bey yazı masasının üzerinde duran çanı şiddetle çaldı. Kimse gelmedi. Bir daha çaldı, Mişel Ağa göründü.

- Mösyö Piyer niçin gelmiyor?

- Yemek odasında uykuyor...

336 Zavallı kız.

337 Sahne.

338 Hüzünlü.

- Uyku mu uyuyor?

- Uykuyor... Uykuyor...

- Okuyor öyle mi? Gazete mi okuyor?

- Evet! Gazete uykuyor...

- Yoksa uyku mu yapıyor?

- Uyku da yapar...

Hakikaten Bihruz Bey'in sofrada bıraktığı Mösyö Piyer, uzun uzun meyvesini yiyip, dördüncü kadeh olmak üzere şarabını da içtikten sonra kalkıp klas odasına gidecek yerde, koynundan bir gazete çıkararak ve bir de sigara yakarak olduğu yerde okumaya koyulmuş, okumaya devam ederken tatlı tatlı uyuklamaya başladığından Bihruz Bey'i, dersi, Lâmartin'i, Greziyella'yı, poeziyi filanı hep unutmuştu. Mişel Ağa'nın çetrefillik eseri olarak uydurduğu "uykuyor" kelimesi ise "okumak uyumak" fiillerini birden ifade eder, yani herkesin başına geldiği gibi okurken uyumak hâlini gösteren uygun ve hoş bir söyleyişken, Bihruz Beyce nasılsa römarkabl[339] görünmedi.

- Git söyle rica ederim, kendisini bekliyorum.

- Tre bien, ekselans![340]

Üç dakika sonra Mösyö Piyer gazetesi koltuğunun altında olduğu hâlde gözlerini ovuşturarak klas odasına geldi. Gelir gelmez Bihruz Bey, kitabı hoca efendiye tutuşturdu. Mösyö Piyer de:

- Vui set ün tre bel poezi... Lö prömiye rögre de Lamartine...[341] diyerek şiiri yüksek sesle ve Sorrent dalgalarını imrendirecek kadar hüzünlü ve güzel ahenkle okumaya başladı.

Bihruz Bey poeziden zaten beyin dolgunluğu olan parçayı muallim efendinin okuyuş tarzındaki etkileyicilikle bu defa

339 Dikkate değer.

340 Pekâlâ ekselans.

341 Çok güzel bir şiirdir bu… Lamartine'in *Birinci Yazıklanması*.

pek iyi anlamaya ve hissetmeye başlar başlamaz alt tarafında gelecek sözleri beklemeksizin heyecanlı ruhunu Çamlıca Tepesi gibi bulutlara en yakın yüksek bir noktadan tenha bir köşesinde kırmızı veya beyaz şebboy yerine sarı ve pembe güller açmış fidanlarla çevrili ve mermerden sandukası ve baş ve ayak tarafındaki sütunları som yaldız içinde; fakat yazıları o gül fidanlarının boy atmış ve çoğalmış filiz ve yaprakları arasında saklı bir kabrin üzerinde okunmakta olan şiirin ahengine uygun bir hareketle uçmaya gönderiverdiğinde kendisi olduğu yerde nazarı bir noktaya saplanmış olarak his ve duygularından kurtulmuş tıpkı bir heykel şeklinde sakin ve suskun kalmıştı.

Mösyö Piyer şiiri başından ayağa kadar okudu, bitirdi. Kitabı masanın kenarına bıraktı. Çirkin bir sesle uzun bir surette esnemeye ve yorulmuş gözlerini ellerinin tersiyle ovuşturmaya başladı. Bihruz Bey hâlâ durumunu bozmuyordu. Fakat okuma ahenginin kesilmesiyle ne yapacağını şaşıran başıboş ruhunun yine yuvasına dönmesi üzerine his ve duyguları da yerine gelmekle bey, gözlerini saplanmış olduğu noktadan ayırarak hoca efendiye çevirdi.

- Bitti mi?

- Bitti ya! Ben de bittim. Bu gün çok yoruldum bilir misiniz?

- Vah vah! İşitemedim. Tam dinleyemedim. Ne ise...

- Zatı âlinizin uykusu gelmedi mi?

- Ne gezer... Ben uyuyamam. Siz gidiniz, rahat ediniz.

- Öyleyse bonsuvar, bey!

- Bon nüi, mon şer ami...

Henüz uyku mahrumu olan Mösyö Piyer sarhoş gibi iki tarafına yalpalayarak çıktı, gitti. Bihruz Bey yalnız kalınca *Greziyella*'yı alarak baş tarafından süzmeye ve hayali bakışı

o yüksek tepede gül fidanlarıyla çevrili mezarı görmeye başladı. O zaman kitabı bıraktı, gözlerini yumdu.

Bir hayli düşündükten sonra kendi kendine: "Mutlaka o mezarı ziyaret etmeliyim. Bu şiiri o mezarın başında okuyup ağlamalıyım!" dedi.

Beyin bu niyeti pek sıkı bir niyetti. O kadar sıkı idi ki, eğer dadı kalfanın rahatsız edici suallerinden çekinmeseydi, gecenin karanlığına filana bakmayarak hemen köşkten dışarıya uğrayıp, o mezarı aramaya gidecekti. Gidecekti ama nerede bulacaktı? Çünkü mezarı gördüğü gibi tanıyacağında şüphe yoktu ama yolunu bilmiyordu. Bu yolu kendisine gösterebilecek ise Keşfi Bey'di. Hâlbuki o yalancı bey de yarın İzmir'e gidiyordu.

Bihruz Bey, Periveş Hanım'ın bulunduğu yeri öğrenmenin çaresi hakkında üzüntüyle birçok düşündü. Birçok sıkıldı. Nihayet seher vakti, Kadıköyü'ndeki bağında Keşfi Bey'i görmek kararını verdi ve bu karar üzerine Mişel'i çağırdı.

- Mişel!
- Efendim!
- Yarın on ikide araba isterim, şimdiden Andon'a söyle...
- Ekselans!
- Anladın mı?
- Ekselans, Andon yoktur burada...
- Ne cehenneme gitti?
- Akşamdan gelmedi.
- Nasıl gelmedi? Benden sonra arabayı getirmedi mi?
- Getirmedi...
- Niçin getirmedi?
- Bilmem ekselans!
- Araba gelmedi mi?
- Gelmedi...

- Acayip! Şimdi Andon burada değil mi?

- Burada değil.

- Nerede?

- Bilmem... Biz de çok şaştık.

- Araba da gelmedi, öyle mi?

- Evet, arabayı da getirmedi.

- Bir adam mı çiğnemiş, yoksa arabayı bir uçuruma mı düşürmüş?

- Öyle olmalı...

- Hiçbir haber de yok mu?

- Yoktur...

- Çok şey... Bak şu saçmalığa, gördün mü bir kere? Şimdi ben ne yaparım?

- Çok fena!

- Burada... Kısıklı'da yahut Tophanelioğlu'nda temiz araba bulunur değil mi?

- Şimdi çok geç... Saat beş var...

- Şimdi değil... Yarın sabah... Ne embesil herifsin sen be!

- Yarın sabah bulunur.

- Erkenden birisi gitsin. Sen kendin gitsen daha iyi olur. Bana bir temiz araba bul, getir.

- Tre biyen ekselans!

- Ama on ikide araba burada bulunacak. Anladın mı?

- Tre biyen ekselans!

- Mutlak birini çiğnemiş, hapse gitmiştir.

- Öyle olmalı...

- Ben hareme gidiyorum. Mumları söndür!

-Tre biyen ekselans!

7

Zavallı Bihruz Bey'in susmayan uykusuz fikri: "Bu kız on altı yaşındaydı... Ölmek için pek erkendir... Mutlaka bir adam çiğnemiş, hapse gitmiştir." nakaratlarını sırayla tekrar ede ede beyefendiyi gece yarısından iki üç saat sonralara kadar yatağında rahatsız ettikten sonra gözlerini kapamaya izin vermişti. Genç bey, altı saat aralıksız uyuyup gözlerini açar açmaz konsolun üzerindeki saatin kadranına baktı. Akrep iki rakamın hizasında, yelkovan ise bir rakamın üzerindeydi. Bihruz Bey: "Eyvah, pek geç kaldım! Ya bulamazsam?" diyerek yatağından fırladı. Alelacele ve özensizce tuvaletini yaptı, giyindi. Bu aralık:

- Beyim uyanmış galiba, diyerek oda kapısından içeriye dalan dadı kalfanın:

- Bu gece seni bekleyemedim. Affedersin beyciğim! Nâlişger'e tembih ettiydim, beyefendi gelince bana haber ver, diye... O da uyumuş, kalmış. Bir yere mi gideceksin? Giyinmişsin. Kahvaltı etmeyecek misin beyim? Andon hâlâ gelmemiş. Acaba ne oldu da gelmedi bu? Araba ısmarlamışsın... İki saatten beri bekliyormuş, şeklindeki gevezeliklerinin hiçbirisine cevap vermeksizin haremden çıktı. Hemen karşısına çıkan Mişel Ağa'nın:

- Araba hazırdır, bekliyor, sözüne:

- Biliyorum, kısa bir cevapla karşılık vererek bastonunu aldı, aşağıya indi. Arabaya girerken:

- Kadıköyü'ne... Çabuk olmalı, emrini verdi.

Gırrr...

Yirmi dakika içinde Kadıköyü'ne varıldıktan sonra Bihruz Bey arabacıya: "Şu sokağa gir şuradan sap! Şu yoldan git!" diye diye bir bağ kapısının önünde arabayı durdurdu. Kendisi hemen arabadan indi. Bağ kapısının kocaman demir halkasını şiddetle vurdu. Bir daha vurdu. Bir daha vurdu, içeriden gelen:

"Geliyor! Geliyor!" seslerinin ardından kapı açıldı. Kapıyı açan başı yemenili, sırtı hırkalı, kırmızı kuşaklı, abadan poturlu, çıplak ayakları kırmızı yemeni içinde, çiçek bozuğu, çakır gözlü, sarı seyrek sakallı, bodur bir adamdı. Bihruz Bey bu zavallıyı adamdan saymak istemediğinden, zorla bu şekilde seslendi:

- Bir adam yok mu be?

- Nasıl bir adam ararsın be?

- Keşfi Bey'i soracağım...

- Ey, bana sor! Niçin bana sormazsın? Ben adam değil miyim?

- Başka bir kimse yok mu?

- Başka kimseyi ne yapacaksın?

- Sen şuradan birisini çağır hele!

- Şimdi herkesin işi var. Ne söyleyeceksen bana söyle!

Bihruz Bey bu kısa adamla boş yere ağız dalaşı etmektense, içeriye girip köşke kadar gidivermek uygun olacağını düşündü ise de kısa adam bir kolu kapının bir kanadına, diğeri diğer kanadına yapışmış olduğu hâlde gerilip durmakta, Bihruz Bey'e korkunç korkunç bakmakta olduğu cihetle, "göğsümden kakılıveririm" korkusuyla harekete kalkışamadığından, söyleyeceği, anlayacağı şeyi yine ona söyleyip anlamaya razı oldu:

- Keşfi Bey'i göreceğim.

- Keşfi Bey'i ne yapacaksın?

- Göreceğim. Lazım...

- Keşfi Bey burada yoktur.

- Nerededir? Olduğu yeri söyle.

- O dün gitti. Bu gece de gelmedi.

- Niçin gelmedi acaba? Sebebini bilmiyor musun?

- O dışarıya gitti. İzmir'e gitti.

- Dün mü gitti?

- Gitti dedik a!

- Bugün gidecek değil miydi?

- ...

Kısa adam Bihruz Bey'e uzunca baktıktan sonra üzerine kapıyı kapayıverdi.

Beyefendi büyük bir hiddetle arabasına döndü. Arabacıya: "Haydi dön, doğru köşke!" emrini verdi. Araba da süratle yürümeye başladı.

"Hay eşek herif! Ne terbiyesiz herif imiş! Böyle adamlar uşak diye, hizmetkâr diye kullanılır mı? Tel metr tel vale![342] Zaten beyefendisi nedir ki! Hay yalancı hay... Bu gün gideceğini söyledi. Dün gitmiş. Belki daha gitmedi, oradaydı. Hizmetkâr, o dağ ayısı beni savdı... Kim bilir? Belki öyle emir almıştır. Ama ne cesaret! Benim gibi bir zata öyle davransın... Çok şey! Bu kadar da hakaret yutulmaz a! Andon hınzırı sebeptir. Kira arabasıyla gelince böyle olur. Vapura da gitmeli mi? Ya orada da bulamazsam? Dün nasıl gidebilirdi? Vapur yoktu! Bu olmaz şeydir dünyada! Ne yalancı zevzektir bu Keşfi! Çok şey! Herif âdeta beni kovdu. Öyle ya... Kapıyı üzerime kapayıverdi. Artık buna susulmaz. Bir özür olsun almalıyım. Kimden özür istemeli? Mutlaka birisini çiğnedi. Bu herifi hapse tıktılar. Ne kadar münasebetsizlik! On altı yaş ölmek için pek erkendir. Ah! Malörö kö jö süi...[343] Artık vapura gidemem, yazık! Hay terbiyesiz dağ adamı! Bu hakaret doğrusu unutulmaz! Arabacı, sür be herif! Şu Andon'un yaptığı işi de görüyor musun? Şansızlık üstüne şanssızlık! Araba ne oldu acaba? Hayvanlar nerede kaldı? Evet! On altı yaşındaydı, ölmek için pek erkendi! Ah! Zavallı kız!

342 Böyle efendiye böyle uşak!

343 Ne kadar üzgünüm.

•••

Kadıköyü'nden Küçük Çamlıca'ya gelinceye kadar Bihruz Bey'in zihnini meşgul eden işte bu düşüncelerdi. Araba bağın kapısı önünde durunca içeriden Mişel Ağa koşarak geldi, arabanın kapısını açtı. Bihruz Bey inerken Mişel yavaşça:

- Andon geldi, dedi.

Beyefendi bir şey demeyerek yürüdü. Köşke girerken Andon, elinde bir mektup ile beyin karşısına çıktı.

- Nedir o?

- Bir mektup, ekselans!

- Kimden?

- Mösyö Kondoraki gönderdi.

- Mösyö Kondoraki! Ne münasebet?

Bihruz Bey mektubu derhal açtı. Süzerek merdivenden çıktı. Doğru salona girdi. Mösyö Kondoraki'nin mektubu şu ifadeleri içeriyordu:

"Ekselans bundan evvelki mektubumuza sözle verdiğiniz cevap gereğince fabrikamda üç gün boş yere gelişinizi bekledik. O cevabı verdiğiniz günden şimdiye kadar aradan yirmi gün geçtiği halde ne istediğimiz para ödendi, ne de ödenmeme sebebi bildirildi. Bu sebeple, bu gün fabrikamıza tamir için kendiliğinden gelen arabanızı, hayvanlarıyla beraber alıkoymaya üzülerek mecbur olduk... Bu durum hakkında daha önce yüksek şahsınıza bilgi vermiştik. İhtiyacımız olanı bu şekilde sağlamak için böyle bir harekete başvurmamız konusunda gerekçemizin kabul edileceğini ümit ederiz, şimdi üç güne kadar borcunuz olan yüz elli lirayı ödemeniz rica edilir. Bu defa dahi ricamızın kabul edilmemesi halinde arabanın ve hayvanların satılmasıyla bedelinden borcunuz olan para alıkonularak fazla bir şey kalırsa tarafınıza gönderileceğinin ve arabayı fabrikamıza kadar getirmekte arabacınız Andon'un

hiçbir kötü niyeti bulunmadığının bildirilmesini saygılarımızı tekrara fırsat biliriz."

8

Bihruz Bey bu mektubu dört beş defa okudu. Her okuyuşta hayreti artıyordu. Çünkü beyin beklediği şeyi Andon'un bir adam çiğnemiş ve onun için kendisi hapse atılıp arabayla hayvanların da bir tarafta kalmış olmasıydı. Arabanın Üsküdar'da iken Mösyö Kondoraki'nin Feriköyü'ndeki fabrikasına gitmesine bir sebep hatırlayamayıp bir yol dahi düşünemediğinden gerçekleşen durumun bu şekilde olmasına inanmak istemiyordu. Bu sebeple arabacı Andon'u karşısına çağırarak sorgulamaya mecbur oldu.

- Andon!

- Efendim!

- Arabayı ne yaptın?

- Aman paşam, affedersin... Benim kabahatim değil...

- Söyle, ne yaptın?

- Sizi ki bıraktım dün sabah iskelede... Üsküdar'da...

- Ey, sonra?

- Arabayı geri alırdım... Öteden gelirdi bir araba... Çarşı araba... Acemi herif... Manevra bilmez...

- Ey?

- Çarptı bizim araba. Dingil nah böyle çarpılmış bir tarafa.

- Ey, sonra?

- Korktum... Sizi geçen seferki Kızıltoprak gitti... Marka bozuldu... Nasın ki siz bilir...

- Ey, çabuk söyle. Kondoraki'yi nerede buldun?

- Nah orada, iskelede feribot var... Söylediler bana ki Kabataş gider... Hem sonra iki saat yine Üsküdar gelir... Gittim fabrika gittim ki yapsınlar tamir çabuk...

- Ey, sonra?

- Mösyö Kondoraki orada... Araba fabrika girdi... Atlar ahırda götürdü. Haydi zanım... Haydi kuzum... Çabuk ben gidecek feribot... Yapmaz, yapmaz...

- Ne yapmaz?

- Tamir yapmaz... Be zanım ben gider, tamir istemez... Yok, olmaz... Olmaz... Aman zanım... Aman kuzum... Bırakmaz. Der ben alacak var. Yüz elli lira var, olmaz!

- Ey, sonra?

- Ağladım... Ağladım, ah! Olmaz... Araba vermez... Atlar bırakmaz... Aksam olur... Ben sasırdı...

- Ey sonra?

- Gitti komisyon... Komisyon dedi biz karışmaz... Mahkeme git...

- Acaip! Sonra?

- Mahkeme gitti... Dedi arzuhal getir... Arzuhal yok, bakmaz!

- Ey, peki bu mektubu nereden aldın? Bunu sana kim verdi?

- Kondoraki... Ben gitti fabrika bir keret daha... "Aman zanım! Aman kuzum! Ben köşke nasın gider? Pasafendi, ben nasın görür? Ver canım bana bir mektup..." "Al bu mektup götür..." Ben bilirdi ki alacak var? Affedersi... Beni kabahat değil...

- Ey, dün gece neye gelmedin?

- Geç kaldı... Aksam oldu... Gece oldu... Hem korktu sizi...

- Peki, peki! Haydi git!

Arabacı Andon'un ifadeleri doğruydu ve fazlası, eksiği yoktu. Bildiğimiz gibi bir gün önce sabahleyin beyefendiyi Üsküdar iskelesine bıraktıktan sonra arabayı geriye alırken öteden bir

koşu gelmekte olan bir çarşı arabasına şiddetle çarptırdığından, arabanın dingilini çaptığı gibi bir yanının da boyasını sıyırtmıştı. Beyden korktuğu için bozuğu derhal yaptırmayı düşündü, fakat Andon iyi bilirdi ki o işi Üsküdar'da yapacak ne boyacı ne de demirci vardı. Üzüntüyle düşünürken araba vapurunun düdüğü kendisini uyardı. Çünkü geçen sene bir gün yine beyden arabasını tamir ettirmek için araba vapuruyla Kabataş'a geçerek bir iki saatte işini bitirdikten sonra yine o vapurla Kabataş'tan Üsküdar'a geçmişti. Bu tecrübeden faydalanmak istedi. Vapuru öğrendi. Vapur Kabataş'a geçmek üzere olup üç saat sonra da Kabataş'tan Üsküdar'a gelecekti. Hemen arabayı vapura soktu. Kabataş'a çıkar çıkmaz büyük bir hızla Feriköyü'ne vardı. Mösyö Kondoraki'nin fabrikasına gitti, iş başıyı buldu. Yapacak şeyleri söyledi ve fakat beyefendiden izin almaksızın, kendiliğinden geldiği için işin gizli tutulmasını ve tamir parasını kendi kesesinden vereceğini de iş başıya anlattı. Her ne olursa olsun kendisine danışmaksızın fabrikada bir iş yapılmak üzere Mösyö Kondoraki iş başıya sıkı emirler vermiş olduğundan, ona danışmaya lüzum görüldü, gidildi, söylendi. Mösyö Kondoraki Bihruz Bey'den dört yüz bu kadar liraya karşılık evvelce aldığı liralarla hakkını tamamen aldıktan sonra bir otuz lira da kar etmişken buna kanaat etmeyerek elindeki bir senet gereğince olan yüz elli liraya karşılık, daha beyin arabasını, hayvanlarını ele geçirmek için zihninde çare araştırıp dururdu. Bunların kendi ayağına kadar geldiğini haber alınca aşırı memnun oldu. Arabanın fabrikaya, hayvanların ahıra çekilmesini ve arabacı Andon'un da savulmasını iş başıya emretti, iş başı da aldığı emri derhal uygulamaya kalkıştı. Zavallı Andon pek çok yalvardı, yakardı ise de kâr etmedi. Batakçı Bihruz Bey'in çelebiye yüz elli altın borcu olduğundan, bu para gelmedikçe arabanın ve hayvanının gidemeyeceğini söylediler. Herif oradan çıktı, Beyoğlu'na geldi.

Altıncı daireye girdi. Çavuşlara hâli anlattı. Kondoraki'den şikâyetler etti. Hâlbuki bu iş dairenin sorumluluğu dışındaydı. Mahkemeye başvurmasını söylediler. Andon hukuk mahkemesinde araştırdı, buldu. Mahkeme dairesinden içeriye girerken ne istediğini, kimi aradığını sordular. Oraya da derdini anlattı. Bir dilekçe lâzım olduğunu söylediler. Akşam olmuştu. Tekrar gitti, Kondoraki'yi buldu. Beyefendiden korktuğunu söyledi ve kabahat kendinde olmadığına dair bari bir mektup verilmesini rica etti. Bu ricası nasılsa kabul olundu. İstediği mektubu verdiler. Mektup yazılıncaya kadar akşam saat bire gelmişti. Andon o geceyi bir hemşehrisinin yanında geçirdi ve ertesi sabah Çamlıca'ya, köşke geldi.

Bihruz Bey'e gelince Andon'dan aldığı bilgiler üzerine hayreti memnuniyete döndü. O memnuniyetinin işaretleri yüzünde görünmeye başladı.

"Yüz elli lira bir eski araba için! Hayvanlar da iyice bozulmadılar mı ya? Şimdi satacak olsan kim alır? Özellikle de şimdiden sonra arabanın ne lüzumu var? Gezmeye kim gidecek? Araba kullanmaya kimin hevesi kaldı? Asıl düşündüren şey Kondoraki'nin bunları bir rezaletle köşkten kaldırıp götürmesiydi. Böylesi hiç de hâtıra gelmemişti. Ne kadar isabet! Aferin Andon! İşin içinden böyle de çıkılacağını bileydim ben kendim gönderirdim, fakat memnuniyetimi kimseye anlatmamalıyım... Bakalım araba ve hayvanlar yüz elli lira edecek mi? Hiç zannetmem... Fakat artık ondan ben sorumlu olamam... Yağızları da valide istemişti. Bir yüz lira da bunlar için koparırsam zaten yüz elli lira bana kalır. Oh!"

•••

Evet, Bihruz Bey araba ile hayvanların başından bu şekilde atılmış olduğundan dolayı memnundu. Fakat memnuniyetini Mişel ve özellikle arabacı Andon'a karşı saklamak ve

belki hiddetli görünmek lüzumunu hissediyordu. Ve artık araba yok olunca Andon'un da bir işi kalmadığından, yağız hayvanlara valide hanımın seyisi Abdullah Ağa da bakabileceğinden, Andon'a izin verilmek lâzım geliyordu. Bu sebeple, beyefendi bir kâğıt parçası üzerine Frenkçe birçok rakamlar yazıp çizdikten sonra kütüphanesine giderek dolabını açtı. Bir ufak çekmece çıkardı. Onu da açtı. Bu çekmecede beyin liraları duruyordu. O liralardan yirmi tanesini saydı, aldı. Çekmeceyi kapadı, dolaba koydu, dolabı da kilitledi. Tekrar salona geldi, Mişel'i çağırdı:

- Mişel!

- Ekselans!

- Al bu on altı lirayı Andon'a ver, dört ay tekmil olmadı ama dört aylığını tamam veriyorum. Mademki arabayı Kondoraki'ye teslim etmiş, artık kendisinin de burada bir işi kalmadı. Anlıyor musun?

- Tre biyen, ekselans!

Bihruz Bey arabacı Andon'u da savdıktan sonra üzerinden ağır bir yük atmış gibi uzunca bir "Oh!" çekti. Vücudunda, fikrinde bir hafiflik hissetmeye başladı. Kaybedilmiş sevgilinin sessiz köşesini arama işi ara sıra zihninin bir kıyısından uğursuz yüzünü göstermeseydi, bu günkü durumundan pek aşırı hoşnut kalıp kendi kendisini bahtiyar sayacaktı.

Hakikaten sarı arabanın biraz mertebe solarak eski parlaklığı kalmamış, ötesi berisi lekelenmiş ve fazla olarak beyin ismini ve isminin baş harfini taşıyan marka da çizilmiş olduğundan, aşk hikâyelerinin gözünden düşmüştü. Hayvanlara gelince zavallılar o sevda yükünü haftanın üç gününde Fenerbahçesi'yle Göksu arasında durup dinlenmeksizin bir düziye çekip dolaştırdıklarından dolayı hayli zayıflamış ve artık bu işten istifaya hazırlanmıştılar. O sebeplerle beyefendi, Mösyö Kondoraki'ye senetle borçlandığı yüz elli liranın

o araba, o hayvanlar için verileceğini düşündükçe canı sıkılıyordu. Ekipajını kendi gözünde yüz elli liralık değeri kalmadıktan başka, lüzumu da kalmamıştı. Kendisine saklanılacak, gidilecek tek nokta olan o güzel varlık yok olduktan sonra artık gezinti yerlerinde kim için dolaşıp, kime gösteriş edecekti? Özellikle yaz mevsimi de geçip güz mevsimine giriliyor ve bu mevsime mahsus yağmurların öncüleri bulunan siyah bulutlar sabahları ufuk kenarında dolaşıyordu. Kış gelmeden İstanbul'a, Süleymaniye'ye taşınılacak, fena havalar, yağmurlar başladı mı, artık bir tarafa çıkılamayacak değil mi? Bundan dolayı arabanın hiç gereği yoktu. Ne isabet oldu da bunu Mösyö Kondoraki yüz elli lira alacağına karşılık alıkoydu. Ah! Meleğin, o can sevgilinin, o vakitsiz solup, harap olan sarı gülün mezarı bilinse de başı uçuna gidilip "İlk Teessüf" okunsa, ağlansa... "Siyeh çerde" saçmaladığından dolayı özür dilense! Artık Bihruz Bey'in dünyaya ilişkin isteği bundan ibaret! Bu da gerçekleşmesi imkânsız bir istek değil. Ancak, Keşfi Bey İzmir'e gidiyor. Kim bilir ne zaman dönecek. O zamana kadar nasıl sabredilecek? Sabahleyin bağa gidildi. Kendisi bulunamadıktan başka, uşağından hareket görüldü...

"Saat kaç acaba? Beş buçuk... Vapura gitmeye daha vakit var. Elbette vapur dokuzdan evvel hareket etmez. Evet! Artık ne olursa olsun, direktöman[344] sorar, öğrenirim. O yalancı da acaba doğru haber verir mi? Povr fiy![345] On altı yaş, on sekiz, yirmi yaş... Ölmek için pek erken... Lamartin! Koca Lamartin! Sanki benim başıma geleceği bilmiş de bu şiiri, bu "İlk Teessüf"ü yazmış, bir "siyeh çerde" ye benziyor mu hiç? Ah! Nasıl pardone[346] ettireceğim kendimi? Vakit geçiyor... Şimdi bir araba...

344 Doğrudan.
345 Zavallı kız!
346 Bağışlatma.

Yarım saatte Üsküdar... Oradan iki çifte bir kayık... Doğru İzmir vapuru... Durmayalım!"

Bihruz Bey Mişel'i çağırmak üzere çana dokunacak iken kapıya "tık tık!" diye vuruldu:

- Antre!

- Ekselans, dejöne![347]

- Geliyorum. Bahçıvana yahut bağcıya söyle de gitsin, bir temiz araba getirsin.

- Tre bien ekselans!

9

Beyefendi yemek odasına gitti. Sabahleyin köşkten Kadıköyü'ne, Kadıköyü'nden köşke kadar yaptığı sefer ve ardından sarı arabadan ve yüz elli liralık borçtan kurtulduğuna dair memnuniyet veren haberle beyin tasası azalıp iştahı açılmıştı. Sofraya oturdu. Ara sıra içinden gelen gizli ahları midesinin feryadına mağlup ederek uzun uzun yemeğini yedi. Meyveden de vazgeçmedi. Bu aralık arabanın hazır olduğunu söylediler. O zaman artık tatlıyı kısa geçerek hemen sofradan kalktı. Bir Frenk sigarası yaktı. Dudaklarına kıstırdı. Bastonunu aldığı gibi merdivenden indi. Üsküdar'a yönelip gitti. Yirmi dakika sürmedi, Üsküdar iskelesine vardı. Arabadan inip kayık iskelesine doğruldu. Bir otuz kadar kayıkçı, beyin etrafını kuşatarak her zamanki konuşma, isteklendirmeler ve hareketleriyle can sıkmalar başladılar. Beyefendiyi bir gün evvel vapurla beraber İstanbul'a yetiştirmek için iki çifte kayığına almış olan hamlacı da diğer kayıkçıların içinde idiyse de bu diğerleri gibi beyefendiyi kolundan tutup çekmek, yanına sokulup kulağına

347 Kahvaltı.

mırıldanmak yollu muamelelerden uzak bulunarak yalnız beyefendiye: "Sen yine benim kayığıma geleceksin ya... Hele dur bakalım." manasında gülümseyerek bakıyordu. Gerçekten Bihruz Bey otuz kadar kayıkçıdan onu seçerek işaret etti. Hamlacı, gururlanarak hemen kayığına doğru yürüdü. Arkadaşı da arkasından gitti. Bunlar kayığa girdiler. Sonra beyefendiyi de aldılar, iskeleden açıldılar.

- İzmir vapuruna gideceğim...

- Pek güzel... Götürelim.

- Vapurun nerede olduğunu bilir misin?

- Biz o vapurlara her saat müşteri götürürüz. Hiç bilmez olur muyum?

- Bu gün İzmir'e gidecek vapur var ya?

- Olmaz mı ya? Her hafta İzmir'e vapur var. Daha sabahleyin Kadıköyü'nden birisini götürdük.

- Kadıköyü'nden mi?

- Evet.

- Nasıl bir adamdı götürdüğünüz?

- Basbayağı adam. Bir efendi. Bir...

- Bıyıklı mı, sakallı mı? Genç mi, ihtiyar mı?

- Bıyıklı bir efendi... Sakalı da var mı, yok mu dikkat etmedim.

- Adı nedir, adını bilmiyor musun?

- Adını işitmedim... Hoşça bir ad ama hatırda kalır mı ya?

- Keşfi mi? Keşfi Bey mi adı?

- Öyle bir şey...

- Aman biraz gayret edin!

- Korkma, daha vapur kalkmaz. O akşama doğru, saat dokuzda gider. Şimdi saat daha altıya geldi mi ola?

- Altı buçuğu geçiyor.

- Sen merak etme, vaktiyle erişiriz. Yolculuk mu var? Yoksa birine mi bakacaksın?

- Birini göreceğim.

- Kısmet olursa akşama yine döneceksin, öyle mi?

- Evet, döneceğim.

- Kısmet olursa yine Üsküdar'a mı?

- Üsküdar'a döneceğim.

- Demek ki seni bekleyeceğiz.

- Evet, bekleyeceksiniz.

- İşte İzmir vapuru... Salıpazarı'nın önünde yatıyor.

- Hangisi?

- Nemse vapuru... Dumanı çıkıyor daha! Görüyor musun?

- Ha, göldüm. İzmir vapuru mu o?

- Öyle ya...

- Neden biliyorsun?

- Sabahleyin müşteri götürdük, dedim ya... Bizim işimiz zaten o... Biz vapurları hep biliriz.

- Aman gayret!

Salıpazarı önünde yatan, dumanı çıkmakta olan vapur Lloyd kumpanyasının Galata adındaki vapuruydu ki hakikaten o gün İstanbul limanından hareketi kararlaştırılmış olan vapurlardan olduğu için etrafını denk denk ticaret eşyalarıyla dolu, pek çok mavnalar, yolcu taşıyan, uğurlayanları getirip götüren birçok sandallar, kayıklar sarmıştı.

Bihruz Bey'in iki çiftesi o kadar kalabalık içinden güçle yol bularak vapurun dış tarafındaki asma merdivene yaklaşabildi. Bihruz Bey merdivenin önünü almış olan bir Karaköy sandalına atlayarak merdivene çıktı. Merdivenden birtakımı

inip, diğer birtakımı çıkmakta olan on on beş kişiyi aralayarak bir hayli zahmetle vapura girebildi.

Vapurun içindeki kalabalık, dehşetli bir durumdaydı: Bir tarafta ağzı açık duran derin karanlık ambara vinç ile yük indirmekte olan gemicilerin gürültüsü, patırtısı, bir tarafta ambarın yanındaki en iyi yerleri tutmak için birbirini kakıştırıp birbirinin eşyasını, kilimini, serilmiş hasırını, şiltesini ileri geri çekiştiren güverte yolcularının çekişme ve mücadeleleri, bir yandan yeniden yeniye vapura ulaşan kamara ve güverte yolcularının hücumu, bir yandan da yolcuların yanlarına alacakları sandık sepet gibi eşyayı taşıyanların sıkıntısı, yine bir taraftan uğurlamak için vapura gelip yolcularını arayanların aşağı yukarı gezip koşması, yine bir yandan ücretlerini alamamış kayıkçı ve sandalcıların müşterilerini aramak için telaşla oradan oraya seğirtmesi vapurda bir kargaşalık, bir uğultu, bir gürültü çıkarıyordu ki, vapur yolculuğunca tecrübesi olmayanların bu hâli görüp de şaşırmaması mümkün değildi.

Bihruz Bey, merhum paşa pederiyle pek çok defa deniz yolculuğunda bulunduğu için bu yolun, bu âlemin yabancısı olmadığından vapurun içinde karşılaştığı kalabalıktan dolayı hareketini asla şaşırmayarak doğruca birinci sınıf yolcularına mahsus salona girdi. Baş kamarotu buldu, yolculardan Keşfi Bey adındaki gencin henüz vapura gelip gelmediğini sordu. Baş kamarot, bu konuyu bilmediğini söyleyince beyefendi vapurun yazıcısını gördü. Sorusunu ona da sordu ama ondan da bir haber alamayınca, birinci kaptanı görmek istedi. Birinci kaptanın kamarasında uyumakta olduğunu söylediler. Bunun üzerine aşağı kamaraya indi, bakındı... Hizmet eden garsonlardan sordu, Keşfi Bey'e dair bir eser ve habere yine ulaşamayınca ta yukarıya çıktı. Hem denizi hem de asma merdivenden çıkıp inenleri gören bir kenarda ayakta durdu. Bu saatlerde Bihruz Bey'in bulunduğu hâli, bekleme hâlinin en şiddetlisiydi.

"Nerede kaldı bu zevzek? Niçin gelmiyor acaba? Dün 'İşlerimi bu günden bitireyim de yarın serbest kalırım.' demişti. Hâlbuki nasıl olsa şimdiye kadar gelmeliydi. Off! Saat sekiz buçuk. Vapur yarım saate kadar kalkacak! Şu madamlar nereye gidiyorlar acaba? Şu ihtiyar, Mösyö Piyer'e ne kadar benziyor! On dire kö se lö frerl![348] Of! Niçin gelmiyor? Şu gelen kayıktaki fesli, Keşfi'ye benziyor. Evet, evet o! El ave sez an, se biyen to pür murir...[349] Off! Sorant denizinin sesli kumsalında... Anlaşılan gelmeyecek... Öyle ise muhakkak dün gitmiştir. Eyvah! Ben kimden öğreneyim? Ün piyer pötit, etruat, endiferant![350] Yazık! Bir sandal daha geliyor. O da değil. Boşuna... Saat kaç? Ona çeyrek var. Vapur gidecek galiba. Sakın içerde kalmayım..."

- Pardon mösyö! Eskö vuzave za bor ön pasage nome Keşfi Bey?[351]

- Nayn![352]

- Eski lö bato par deja?[353]

- Ya, ya![354]

"Demek dün gitmiş..."

Zavallı Bihruz Bey aklına bile gelmiyordu ki İzmir yolculuğu aslında yalan olan Keşfi Bey'in gelişini Bihruz Bey sabırsızlıklarla vapurda beklediği saatlerde Keşfi Bey bağının bir tarafında bir köşk ve bir kahve ocağı ile bir de kameriyeden ibaret olmak üzere inşa ettireceği özel evinin temelinin kazılmasına bakıyor ve inşaat kalfasının gösterdiği resmin değişikliklerivle uğraşıyordu.

348 Tıpkı erkek kardeşi.
349 On altı yaşındaydı, ölmek için çok erken!
350 Küçük, dar, kayıtsız bir taş.
351 Özür dilerim mösyö. Gemide Keşfi Bey adından bir yolcu var mı?
352 Hayır.
353 Gemi hemen mi kalkıyor?
354 Evet, evet!

Zavallı Bihruz Bey'in hayalinden bile geçmiyordu ki içerisinde İzmir'e gidecek bir adamın gelişini saatlerce beklediği vapur İzmir'e değil Trabzon'a, Karadeniz'e gidecek bir vapurdu!

Bihruz Bey boş yere saat on buçuğa kadar bekledikten sonra vapurun hemen hareket etmek üzere olduğu bir zamanda ileriden emir ve işaretini bekleyerek kürek üzerinde bulunan iki çifteye el salladı. Kendisi merdivenden indi. O vakit kalabalık çekilmişti. Kayığa atladı. Kayıkçılar da kayığı Üsküdar'a doğru süratle yürütmeye başladılar.

- Yolcuyu gördün nü?

- Hayır! Göremedim... "Purkua il mö tütua set embesil?"[355]

- Dün gitmiş olmasın?

- Dün İzmir'e vapur var mıydı?

- Vardı ya... Dün Fransız'ın postasıydı. Bugün Nemse'nin, yarın da Moskof'un var...

- Aman geç kaldım! Biraz gayret etseniz...

- İşte gidiyoruz... Bundan çabuk gidilmez ki... Gelirken gibi değil şimdi akıntı yukarı gidiyoruz.

"Kim bilir ne zaman gelir? İki ay sonra mı, üç ay sonra mı? Off! Havada bir ağır ki! Zavallı sevgili... Ah! Ben ne kadar bedbahtmışım! Sorrant denizinin mavi dalgalarını portakal ağacına kadar yaydığı sesli kıyıda..."

- Aman hamlacı ağa! Arkanızdaki mavnayı görüyor musunuz?

- Korkma... O bizi geçer.

- Şu gelen yolcu vapurunu da gözet!

- O daha uzakta... O buraya gelinceye kadar biz iskeleye varırız.

- O nereye gidiyor acaba?

- O Karadeniz'e gidiyor.

355 Bu aptal niçin benimle böyle samimi oluyor?

- Bizim gittiğimiz vapur değil mi o?

- O şimdiye dek durur mu? O gitti bile... Onun yolu Marmara...

- Öyle ya...

Yirmi dakika sonra kayık iskeleye yanaştı. Bihruz Bey çıkarken kayığın ambarına bir lira fırlattı. Hamlacı ağa: "Bereket versin, safa geldin!" dedi. Beyefendi biraz uzayınca iki hamlacı konuşmaya başladılar:

- Bu yalabık efendinin parası çok ama telâşı da çoğa benziyor...

- Kimi görecekti?

- İzmir'e yolcusu varmış da...

- O vardığımız vapurda mı?

- Evet!

- O vapur İzmir'in değil, Trabzon'undu be!

- Adam, nene gerek... Biz paraları aldık a, sen şuna bak! Zaten onun da bir işi gücü yok a... Eğlenceye gidiyor. Gündeliği doğrulttuk. Haydi artık kayığı limana çekelim...

10

Bihruz Bey sabahleyin yatağından çıktığı gibi geceliğiyle açık pencere önünde bir iki saat kadar düşünceli düşünceli tabiatı seyretmekle meşgul olmak, özensiz, kayıtsız giyinip haremden dışarıya çıktıktan sonra ders odasında bir müddet derse çalışmak, öğle yemeğinin ardından biraz uzanıp istirahat etmek, saat ona doğru bastonunu eline ve *Greziyella*'yı koltuğunun altına alarak civar kırlarda akşamın saat yarımlarına, birlerine kadar yürüyerek dolaşmak, köşke dönüşünde, akşam yemeğini sakince yiyip eğer Mösyö Piyer var ise birlikte bir

iki saat ders çalıştıktan veya dereden tepeden konuştuktan sonra yatak odasına çekilip dalgın bakışlarını diktiği yıldızlı gökyüzüne karşı yalnız kalıp düşünmek ve fakat bu uğraşıların, bu düşüncelerin, bu gezintilerin hiçbirisinde kaybedilen sevgilinin hüzünlü hayalini gözünden uzak bulundurmamak ibaret olma üzere yeni bir hayat âlemine girmişti. Genç bey, yeni hayatın seherinden zevk alarak, duygulanarak türlü türlü renkler içindeki gün doğuşunu ve batışını seyretmekten memnun oluyordu.

Issız gezinti yerindeki sessiz ormancıkların hareketsizlik ve ürküntüsü ruh haline pek uygun geliyor; rüzgârın ağaç yapraklarını sallamasıyla oluşan iniltiler elemli ruhuna ağlama isteği veriyordu. Yüksek tepelerden Marmara Denizi'ne ve o denizi sema ile birleştiren ufka baktıkça düşüncesi sonsuzluk kadar geniş başka bir âleme süzülüp gidiyordu. Kuşların cıvıltısı, suların çağıltısı hasretli kulağına başka türlü yansıyor; bulutların sessiz kımıltısı, yıldızların yalpırdaması hasretli gözlerine başka türlü çarpıyor, tabiatın her parıltısından, her cilvesinden bir mana çıkarmak istiyordu...

Bihruz Bey'in hatırına artık ne sarı araba uğruyor, ne kır beygirler geliyordu. O, yeni hayatından memnundu. Düşündüğü şey yalnız yok olan sevgilinin mezarını öğrenmek, öğrendikten sonra da sık sık onu ziyaretle vicdanını rahatlatmak, ayrılığın yükünü hafifletmekten ibaretti.

Bihruz Bey bir akşam yalnızca ders odasında meşgul iken dadı kalfa her zamanki başörtüsü başında olduğu hâlde beyin yanına gelerek valide hanımefendinin biraz görüşmek istediğini haber vermekle bey kalktı, doğru valide hanımın odasına girdi. Hanımın elini öptükten sonra bir sandalyeye oturdu. Ana oğul konuşmaya başladılar:

- Oğlum... Bihruz! Ne işle meşguldün?

- Hiçbir işim yoktu, kendi kendime lektür yapıyordum.

- Lektür nedir?

- Okuyordum.

- Sana bir şey soracağım...

- Sorabilirsiniz.

- Arabanı ne yaptın?

- Hiç! Eskidi... Biraz da borcum kalmıştı... Borca karşılık verdim.

- Hayvanlar da beraber mi?

- Evet! Zaten araba yüz elli lira etmez ki... Borcum o kadardı.

- Yağızlar duruyor değil mi?

- Evet, duruyor.

- Onları ne yapacaksın?

- Bir müşteri bulursam satacağım.

- Bana versen olmaz mı? Benim doru beygirler benim gibi pek ihtiyar olmuş. Kupayı zor çekiyorlar.

- Siz bilirsiniz... Beğenirseniz alınız.

- Bedava değil a! Parasını vereceğim.

- Para ile de alabilirsiniz, parasız da... Nasıl isterseniz.

- Acaba ne versem memnun olursun?

- Geçen yaz onlara yüz yirmi lira verdilerdi de ben vermedimdi. Me pür vu...[356]

- Yüz yirmi lira çok... Razı olursan seksen liraya alayım.

- Tre biyen! Ben de verdim...

Valide hanımefendi beyaz bir ipek mendil içinde ağzı kırmızı kurdela ile bağlı altın çıkınını yastık üzerinden alıp Bihruz Bey'e uzatarak, mahdum bey de kendisine uzatılan şeyi nazlanmadan kabul ederek yine konuşmaya devam edildi:

356 Ama sizin için…

- Şu paralar geçenlerde vaat ettiğim yüz elli liradır. Hayvanların parasını da konağa taşındıktan sonra vereyim, olmaz mı?

- Konağa mı gideceğiz?

- Öyle ya! İşte eylül de giriyor. Yağmurlar sıklaştı. Havalar serinledi. Bunlar da bir tarafa kalsın, önümüz ramazan... Bilirsin ya, ben camilere giderim... Burada nasıl olur?

- Ramazan o kadar yakın mı?

- Öyle ya, şurda on gün kaldı...

- Hiç haberim bile yoktu... Fakat buraları da pek güzel, nasıl bırakalım da gidelim? Oton burada çok güzel olur!

- Oton ne demek?

- Sonbahar değil mi ya? İlkbahar; prentan... Sonbahar; oton...

- Frenkçe mi bu?

- Fransızca... Fransızcanın her lâkırdısı güzeldir... Bizimki gibi kaba değildir.

- Paşa baban hiç beğenmezdi... Ne ise o otonu bu defa da benim hatırım için İstanbul'da geçirelim, olmaz mı Bihruzcuğum?

- Ben şimdi a pie[357] gezmekten hoşlanıyorum. Burada promönad[358] yerleri var. Konağa gidersek yalnız bir Beyoğlu... Orası da artık bana trist[359] gelmeye başladı...

- Ramazanda Bayezıt, Şehzâdebaşı, Direklerarası pek güzel olur. Oralarda gezersin. Hem senin İstanbul'da misafirlerin gelirlerdi. Burası uzakta; besbelli onun için gelmiyorlar.

- Mutlaka gitmeli mi İstanbul'a?

- Benim hatırım için...

- Ben Reşkidil ile, dadı kalfa ile aralıkta buraya gelebilirim, değil mi?

357 Yaya.
358 Gezinti.
359 Hüzünlü.

- Olur... Ne zaman canın isterse kalkar buraya gelir, bir iki gece kalırsınız...

- Peki... Demek hemen demenaje edeceğiz, öyle mi?

- Demenaje ne demek? Niçin bana Türkçe söylemiyorsun?

- Demanaje... Sanki göç edeceğiz.

- Öyle ya... Bu gün pazar... Önümüzdeki perşembe gidelim. Ben Memiş'e söyledim, iki araba ısmarlayacak; çok eşya gidecek değil: Yalnız benim, kızların sandıklarımız, sepetlerimiz, biraz da öteberi gidecek, o kadar...

- Öyle ise ben de Mişel'e emir vereyim de benim gidecek eşyamı ambalajlasın.

- Sen de çok şey götürmezsin zannederim...

- Çok şey götürmeyeceğim. Bir kaç kitap, biblo filân...

- Memnun oldum oğlum. Allah senden razı olsun!

- Mersi şer meri...[360]

- Benimle konuşurken Frenkçe karıştırmasan daha çok hazzederim...

- Dilim alışmış da... Orövuar[361] valide!

- Yine mi? Neyse zarar yok, gidiyor musun?

- Evet. Yatma vakti geldi... Sabahleyin biraz erken kalkıp da ders yapacağım.

- Allah rahatlık versin. Git yat. Sabahleyin de afiyetle kalkarsın inşallah!

- Mersi...

Bihruz Bey, kaybedilen sevgilinin hüzünlü hayalini her saat, her dakika başka bir etkileyici şekil, başka bir ruhu ferahlatan bir halle kendisine gösteren sonbahar manzaralarını Küçük Çamlıca'da terk edip de İstanbul'a nakletmek istemiyordu.

360 Teşekkürler sevgili anneciğim.

361 Allahaısmarladık.

Ne çare ki yeni mevsimin gelmesi sebebiyle Terzi Mir'in, kunduracı Heral'in, tuhafiyeci Alber Gün'ün hesapları birbirinin ardı sıra borç toplantılarını göstereceği, Süleymaniye'deki konağa bir alıcı çıkmadığı, yağız hayvanları da satmaya çare arandığı bir zamanda yüz elli lirayı verip seksen lirayı da çok görmeyerek ödemeye söz veren valide hanımefendinin hatırını kırmak doğru olmadığından, kışlığa taşınmaya ister istemez boyun eğdi.

Bu sebeple beyefendi dersle ilgili kitaplarıyla, Biyanki ve Hançeri sözlüklerini ve Redhouse'unu, güvenilir Osmanlı'ca sözlüğünü ve Greziyella'yı kendi bizzat götürmek üzere diğer isimlerini sevdiği romanlardan ayırmış olduğu elli beş altmış kadarını ve özellikle Mösyö Piyer'in kırk Frank bir bedel ile öğrencisine hediye ettiği resimli kitabı ve konsolların, trapezlerin[362], yazıhanenin, yazı masasının üzerlerinde duran pres papiye,[363] küp papiye[364] gibi aletlerle, küçük eşyalardan sayılan ufak tefeğin taşınma esnasında kırılacak, bozulmayacak şekilde ambalaj işini Mişel Ağa'nın sorumluluğuna ve çamaşıra, elbiseye dair konağa gitmesi gereken şeylerin meşin sandıklara yerleştirilmesi işini de dadı kalfa ile Reşkidil'in, Nâlişger'in ellerine bırakarak kendisi perşembe gününe kadar üç gün içinde Küçük Çamlıca'nın güzel kırlarını dolaşıp veda etmeye karar verdi.

11

İstanbul'a taşınma Bihruz Bey için manen pek hayırlı oldu. Konaktaki salonunu, klâs odasını, kütüphanesini düzenleyerek

362 Masa.

363 Kâğıt tutucu.

364 Kitap açacağı.

birkaç günler bir düziye meşgul olması iç sıkıntısını azıcık unutturur gibi olmuştu.

Taşımanın üçüncü günüydü. Konağın yazları bekçilik görevini de yapan bahçıvanı bahçeye ne kadar güzel baktığının güzel bir eserini sunup hem bir aferin almak, hem de beş on kuruş bahşişe konmak ümidiyle mevsime mahsus ayva güllerinden gayet güzel ve zarif bir deste hazırlayarak bir sabahleyin klâs odasında ders ile meşgul iken, beyefendiye takdim etti ve umduğu şeylerden birincisine ulaşamadıysa da ikincisini umduğundan fazla olarak ele geçirdi: İki altın bahşiş aldı. Bihruz Bey ise o güzel buketi salona göndermeyerek kendi eliyle eski madenden bir zarif çiçekliğe, çiçekliği de yazı masasının bir kenarına koydu, karşısına geçti, oturdu, düşünmeye başladı. Sonbaharın sıcaklığı ve canı veremden sararmış iken yine taze ve güzel bir vakitsiz ölümün gelişini beklerken güleryüzlü çoban yıldızını andıran o nazik ürünlerini, o masum, o tertemiz çiçekleri, o alçak gönüllü, o utangaç nazenin gül günceleri, o sarışın tabiatın hoş kokulu kızlarını bir süre seyretmeye dalıvermekle bütün hasret duyguları uyanarak yüreği hafif hafif yanmaya başladı. Yokluğuna karışmış sevgilisinin görüntüsü gözünün önüne geliyordu. Sevgi dolu bakışlarını üzerinden ayıramadığı zarif buketi oluşturan sarı güllerden hele bir tanesi Periveş Hanım'a ne kadar benziyordu.

Bu güzel gül destesini yok olmuş sevginin mezarına götürüp bırakmak pek münâsip olacağını Bihruz Bey düşündü ise de ne çare ki o mezarın nerede bulunduğu öğrenilememişti.

Bu hasretin yeniden ortaya çıkması üzerine Bihruz Bey yine Greziyella'yı okumak istedi. Konağa geldiği akşam, kitabı nereye bıraktığını unutmuştu. Aradı, aradı, buldu; lâkin Greziyella'daki Prömye Rögre'den artık usanmıştı. Bu rögrenin ikincisi, üçüncüsü ve belki dördüncüsü ve bir de sonuncusu olması gerektiğinden, onları bularak okumak hevesine düştü.

Kahvaltıdan sonra eldivenlerini giydi, bastonunu aldı. Konaktan çıktı; yürüyerek köprüye indi. Oradan Galata'ya geçti. Bir araba buldu. Doğruca Tekke'ye, Beyoğlu'na çıktı. Terzi Mir'e, kunduracı Heral'a, tuhafiyeci Alber Gün'e uğrayarak yirmi, otuz, kırk liralık bir hesabı sayarak ödedikten sonra Tekke civarındaki kitapçı Vik'in dükkânına gitti.

- Bonjur mösyö!

- Bonjur mösyö! Ne arzu ediyorsunuz?

- İkinci, üçüncü, dördüncü ve sonuncu Teessüf'ü istiyorum.

- Yazarı kim mösyö!

- Yazarı dö Lamartin, meşhur şair.

- De Lamartin'in öyle bir eseri olduğunu bilmiyorum.

- Evet, olacak...

- Hatırıma gelmiyor...

- Ne demek? Greziyella'yı okumadınız mı?

- Gençlikte belki okumuşumdur ama hiç hatırda kalır mı?

- Siz bana Greziyella'yı bulunuz.

- İşte efendim!

- Bakınız; Lö Prömye Rögre... Elbette bunun ikincisi, üçüncüsü ve bir de sonuncusu olması gerekir...

- Belki... Burada de Lamartin'in bütün eserleri var. Belki onların içinde aradığınız şeyler de vardır, fakat ayrıca basılmamıştır.

- Bütün eserleri mi?

- Evet efendim.

- Göreyim...

- Buyurunuz, bu yedi cilttir.

- Güzel... Kaç para?

- Yedi cildi altmış dokuz frangadır.

- Pahalı değil... Cildi de güzel...

- Hem de içinde güzel gravürler vardır.

- Peki... Şu dört liranın üst tarafını veriniz.

- Hayır efendim! Dört liranın birisi fazla; ciltlerin parası tamam üç lira idi...

- Ha! Hakkınız var... Kitapları sarınız, bağlayınız da Beyoğlu'nda (...) numaralı Mösyö Alber Gün'ün dükkânına gönderiniz, olmaz mı? Oradan bana gönderirler.

- Pekâlâ...

Kitapçı Mösyö Vik, Lamartin'in eserleri içinde Dözyem Rögre, Truvazyem Rögre, Derniye Rögre'nin olmadığını pekâlâ bilirdi fakat Bihruz Bey'i cahil durumuna düşürmüş olmak nezaketsizliğinde bulunmamak için o konuyu bilmez görünmeyi tercih etti. Bu sırada şairin bütün eserlerini ortaya sürmesi ise o gün sabahtan beri altmış paralık bile bir alış veriş etmediğinden, önemli bir miktarla siftah yapma isteğine dayanıyordu. Ümidi gerçekleşti. Çünkü o kitapçı olduğu için düşüncesi, isteği kitaplarını satmaya odaklanmış olmasıyla kendisi mazurdu.

Bihruz Bey oradan çıktıktan sonra tekrar Alber Gün'e uğrayarak gelecek kitapların derhal konağa gönderilmesini tembih etti ve kendi Taksim bahçesine kadar yayan bir tur yapmak üzere yürümeye başladı. Bahçeye girişine bir yüz adım kadar kalmıştı. Öteden tozu dumana katarak bir arabanın gelmekte olduğunu görünce olduğu noktada durdu, bekledi. Araba kendi arabası, hayvanlar kendi kır beygirleri, arabacı da bizzat Andon idi. Bey, bunları tanıdı, bildi. Yalnız arabayı kullanmakta olan genç beyi tanıyamadı.

Bihruz Bey arabasını ve Andon'u o hâlde görüp tanıyınca büyük bir şaşkınlık içine düştü. Önce, olduğu yerde kalakaldı. Sonra döndü, arabayı Taksim Caddesi köşesini dolaşıp da

gözden kaybolunca kadar gözüyle takip etti. Araba gözden yok olunca yine yürümeye devam ile bahçeye girdi, kendi kendine söylenerek tarhların arasında dolaşmaya başladı:

"Bu da ne? Arabayı, hayvanları diyelim ki o beyefendi Kondoraki'den satın almış; Andon'u nereden bulmuş? O da beraber mi satıldı? Yoksa benzettim mi? Benzetme değildi; hatta Andon melunu beni gördüğü zaman bıyık altından gülerek başını öteye çevirmedi mi? Çok şey... Markaya, dikkat edemedim. Acaba benim baş harfler duruyor mu? Duruyorsa bana hakaret değil mi? Maladruva[365] şık beyefendi de kim oluyor? Ne kadar da zıpırcasına araba kullanıyor! Vay alçak Kondoraki... Vay!

Melun Andon! Demek ki bunlar bizim ekipajı kaçırıp el koymak için birlik yapmışlar. Anfen debarase[366] ya! Araba zaten berbat olmuştu. Hayvanlarda öyle... Acaba kaç liraya satıldı bunlar? Neme lâzım! Üste benden para istemesinler de... Fakat garip şey! Andon ha! Şimdi anlaşıldı ki 'Arabanın dingili eğrildi, yaptırmak için Kondoraki'nin fabrikasına götürdüm, filân, filân...' demesi bütün yalanmış. Hele ben kurtuldum ya... Gelecek yaz istersem daha iyilerini getirtebilirim. Konak sağ olsun!"

Bey, bu yolda söylene söylene bahçenin içini üç beş kere devrettikten sonra kapıdan çıktı. Epeyce yorulmuştu. Beyoğlu'nu yayan geçmeyi göze aldıramadığı gibi sarı arabaya tekrar rast gelmeyi de istemediğinden, orada müşteri bekleyen kupalardan bir tanesine girdi. Arabacıya:

- Dolmabahçe, oradan İstanbul'a, Süleymaniye'ye emrini verdi.

Hakikaten Bihruz Bey sarı arabayı, kır hayvanları yanlış görmemiş, Andon'u da benzetmemiş, hepsini de doğru görüp

365 Beceriksiz.

366 Sonunda kurtuldum.

tanımıştı. Fabrika sahibi komisyoncu çelebi Kondoraki, Bihruz Beyefendiye Andon'un eliyle gönderdiği mektubunda anlattığı gibi sarı araba ile bakla kırı beygirleri üç gün fabrikasında beklettikten sonra dördüncü günü bunları zaten Bihruz Bey'den görüp beğenmiş, satın almaya çok heveslenmiş ve bu konuda Kondoraki'nin aracılığına başvurmuş olan türedi mirasyedilerden Balcızâde Nisbetî Bey'e yüz kırk beş liralık bir senetle, yüz doksan attı buçuk liraya satmış ve arabacı Andon'un Bihruz Bey'in yanından ayrılarak açıkta kalmasına kendisi sebebiyet verdiğinden bunu da mağdur etmiş olmamak için o mirasyedi beye tavsiye ederek kapılandırmıştı!

12

Bihruz Beyefendi konağa ulaştığı zaman saat yarıma gelmişti. Bey, merdivenden çıkarken karşısına gelen Mişel Ağa'ya kitapların gelip gelmediğini sorarak:

- Geldi, ekselans! Salondadır... Mösyö Piyer de orada, cevabını arak hemen salona girdi.

- Bonsuar, mon şer profesör!

- Bonsuar, Bihruz Bey! Nasılsınız?

- Pek iyiyim. Siz?

- Ben de iyiceyim. Fakat sizden şikâyetim var.

- Ne ki?

- Buraya göç edeceğinizi bana haber vermeliydiniz.

- Geçen defa, salı akşamı söylemiştim zannederim.

- Hayır! Öyle bir söz geçmedi...

- Unutmuş olmalısınız.

- Ben unutmam. Öyle bir konuşma olmadı ki unutayım.

- Neyse, affedersiniz.

- Affetmek bir şey değil, fakat başıma gelenleri bilseniz...

- Ne oldu, başınıza ne geldi?

- Cuma akşamı... Evet, cuma akşamı ve gecesi çok rahatsız oldum.

- Vah vah!

- Evet. Alaturka saat on ikide köşke gittim.

- Ey?

- Kapılar kapalı, kimseler yok... Vurdum, vurdum, vurdum...

- Sonra?

- Bağcı geldi. Onlar göç ettiler, burada kimse yok, her yer kapalı demesin mi?

- Vah vah!

- Vah vah! Ama sa ma kute tre şer![367]

- Sonra ne yaptınız?

- Sonra... Arabayı savmıştım... Bağcıya yalvardım, gitti bana bir araba buldu, getirdi.

- Ey?

- Beni Kadıköyü'ne kadar götürmek için arabacı iki mecidiyeden aşağıya razı olmaz... Mecbur kabul ettim.

- Ey, Kadıköyü'ne gittiniz, öyle mi?

- Öyle ya... Orada bir dost var, onun evine gittim... Onlar da ailece adalara gitmişler...

- Ey? Se tün avantür saf...[368]

- Vui! Me sa ma kute şer vu save![369]

- Sonra ne yaptınız?

367 Bana pahalıya mal oldu!

368 Bu bir macera…

369 Evet ama biliyor musunuz bana pahalıya mal oldu!

- Onları da bulamayınca arabacı beni bir otele götürmek istedi... Şehirden uzak, Feneraki tarafında bir otel... Cesaret edemedim. İstanbul'a geçmekten başka çarem yoktu. İskeleye indim. O zaman sizin dostunuz Mösyö Keşfi'ye rast geldim. Selam verdim. Beni tanıyamadı mı ne oldu, selamımı almadan geçti, gitti...

- Keşfi Bey mi?

- Evet!

- Hiç olamaz! Empossible![370]

- Purkua?[371]

- O burada değil. O İzmir'e gitti.

- Demek ki benzetmişim. Gece karanlığında besbelli tanıyamamışım.

- İyi gördünüz mü?

- İyi gördüm zannediyordum, fakat mademki...

- Nerede ve nasıl gördünüz?

- Bir tütüncü dükkânı önünde... Bir şey alıyordu, gördüm.

- Kendisine bir şey dediniz mi?

- Bonsuar, Mösyö Keşfi, dedim. Hiç cevap vermedi. Oradan savuştu, gitti.

- Kıyafeti nasıldı?

- Orasına dikkat etmedim.

- Yanlış olmalı...

- Mademki İzmir'deymiş... Benzetmişim demek olur. Neyse iskeleye geldim, iki çifte kayık aradım... Kayık yoktu. Bir sandal bulabildim. Bereket versin o da iki çifte idi. Karaköy'e yarım liradan aşağı gitmediler.

- Neyse, o sandalı olsun bulmuşsunuz ya!

370 Mümkün değil.

371 Neden?

- Evet! Ama yarım lira... Oradan bir saatte Karaköy'e vardık. Beyoğlu'na çıkmak için araba yok, hayvan yok; yayan çıkmaya mecbur oldum. Çok zahmet çektim. Karnım aç, lokantaya girdim, dine[372] istedim. Oradan Ünyon Fransez Oteli'ne girdim, yattım...

- Çok rahatsız olmuşsunuz, üzüldüm...

- Ya masraf? Tam otuz iki frank sarf ettim.

- O bir şey değil. Onu öderim.

- Mersi...

- Bu gün yeni kitaplar aldım. Dö Lamartin'in bütün eserleri...

- Oo! Güzel, pek iyi ettiniz. Görelim bakalım...

Paketi açıp kitapları göstererek;

- Yedi cilt, her birinde üçer dörder parça gayet güzel gravür de var.

- Çok nefis, çok güzel! Kaça aldınız bu yedi cildi?

- Altmış dokuz franga aldım.

- Bedava! Cildi enfes, kâğıdı enfes, gravürleri enfes! Hele içi... Koca poet![373] Se lün dö gluvar de la Frans![374]

- Beranger ile dö Lamartin'den hangisi daha büyük şairdir?

- Beranger başka, de Lamartine başka... Aralarında ilgi yok... Öteki buna göre güneşin yanında ay gibi kalır! Güneş varken de ay görünmez a! Değil mi beyefendi?

- Demek, Beranger hiçbir şey... Ben öyle bilmiyordum...

- Dedim ya o ay, beriki de güneş! (Ciltlerden birisini karıştırarak) La süt dön anj... Bunu okumalı... Oh! Kom se bol! Kom se süblim![375]

372 Akşam yemeği.

373 Şair.

374 Fransa'nın en büyük gururudur!

375 Ne kadar güzel! Ne kadar yüce!

- La süt dön anj... Bir meleğin düşüşü... Ne güzel! Aman biraz okur musunuz?

- Okuruz ya...

- Akşam yemeğinden sonra okuyalım, fakat ikinci, üçüncü rögreleri de okumak istiyorum...

- Onlar nedir?

- Prömye Rögre'yi bitirdim... Belki elli defa okudum... Türkçeye de hemen tamamen tercüme ettim... Öbürlerini de göreyim, bakayım nasıl şeyler?

- Prömye Rögre'yi bilmiyorum...

- Canım, Greziyella'nın sonundaki poeziyi, Çamlıca'da bir gece siz okumadınız mı?

- Ha, evet! Bildim o poeziyi, güzeldir. Şair ona Prömye Rögre adını vermiş, fakat Dözyem Rögre, Truvazyem Rögre diye başka bir şiir yazmamış... Öyle eseri yoktur.

- Ya! Ben vardır sanıyordum... Öyleyse La Süt Dön Anj'ı okuruz...

Bu aralık Mişel, yemek hazır olduğunu haber verdi... Hoca efendi ile öğrencisi yemek odasına gittiler. Sofraya oturdular. Şuradan buradan konuşarak bir saatte yemeği bitirdiler. Tekrar salona girdiler. Kahveler, ilk sigaralar içildikten sonra, Bihruz Bey'in teklif ve ricası ile Mösyö, La Süt Dön Anj ı aldı; yüksek sesle okumaya başladı.

Ünlü Fransız şairinin bu eseri, insan ruhunun başlangıcı ve sonundaki görüntüleri yazarın anlayışına göre anlatan, ağır konulu, güç anlaşılır uzun kasidelerden oluşan kocaman bir kitap olduğu halde, unvanı olan "Bir Meleğin Düşüşü" sözünden çıkardığı manaya göre bu eseri de Greziyella'daki manzume gibi ölmüş genç ve güzel bir kıza dair bir ağıt şiiri zanneden Bihruz Bey, Mösyö Piyer'in okuyuşuna dikkatle dinlenmiş ve bazı mısraları tekrar ettirmiş iken yine hiçbir şey anlamayı

başaramayınca hocasına karşı: "Artık bırakınız!" demeye cesaret edemediğinden, Mösyö Piyer yorulup da kendi kendisine kitabı elinden bırakıncaya kadar dinlemeye karar verdi.

Mösyö Piyer ise çoktandır öyle güzel şiirler okumaya vakit bulamadığından şu fırsattan faydalanarak coşkuyla okumakta devam ediyordu. Bu şekilde eserden bir on sayfa okuyarak biraz dinlenmek, bir de sigara yakmak üzere kitabı bir süreliğine elinden bıraktığı zaman, Bihruz Bey'i mışıl mışıl uyur görünce aziz muallim efendi genç beyi o tatlı uykusundan uyandırmaya kıyamadığından kitabı kapadı. Yavaşçacık yerinden kalktı, potinlerinin burnuna basa basa yürüyerek salondan çıktı. Hemen yatak odasına gitti, o da öğrencisi gibi tatlı bir uyku âlemine dalmak niyetiyle yatağına girdi, yorganı başına çekti. Üç dakika geçmeden horul horul uyumaya başladı. Hâlbuki aziz muallim efendi daha salonun kapısını bulmadan, ayağının sesinden Bihruz Bey uyanmış ve o dışarıya çıkar çıkmaz belki tekrar geliverir diye beriki hareme savuşarak yatak odasına çekilmişti...

13

Çaker Bey, Talip Bey, Sahban Bey ve Mâlik Efendi, Bihruz Bey'in konak komşularından ve samimi görüştüğü gençlerdendir. Bunlar kışları çoğu akşam Bihruz Bey'in konağında toplanırlar, konuşurlar, kâğıt oynarlar; beşlere, altılara kadar bir hoşça vakit geçirirler; fakat yaz gelince Bihruz Bey Küçük Çamlıca'ya taşındığı zaman, diğerlerinden yalnız Mâlik Efendi kalarak Çaker Bey Beykoz'a, Talip Bey Emirgân'a, Sahban Bey de Sarıyer'e yazlıklara giderler. O sebeple beş altı ay kadar birbirlerini ya hiç göremezler veyahut nadiren sokakta, vapurda filânda görebilirlerdi. Buna eylül ile beraber Ramazan'ın gelişi

yazlıkçıların sonbahar geçmeden kışlıklarına dönmelerine sebep olduğundan, Bihruz Bey Küçük Çamlıca'yı bırakarak konağına geldiği gibi, isimlerini söylediğimiz beyler de yazlıklarından kışlıklarına gelmişler ve birbirlerinin varlığından çarçabuk haber almışlardı. Bu sebeple konağa taşınmasının üçüncü akşamı komşu beylerden ikisi, ertesi akşam diğer ikisi Bihruz Bey'i ziyarete gelmiş, üç gün sonra bir akşam bu beylerin dördü birden konakta birleşmişti.

O akşam saat dört buçuğa kadar oturuldu. Komşu beylerin hepsi de büyük bir neşeyle söyler, yalnız Bihruz Bey çokluk söze karışmayarak, söylenenleri dinlemekle yetiniyordu. Yaz âlemine, kayık, sandal eğlencelerine, kır sefalarına vesaireye dair olan sohbetin sıcaklığı azalınca genç beyler, otuz bir oynamak istediler. Oyun masası ortaya geldi. Beyler, masanın başına üşüştüler. Kâğıtlar hazırlandı, fakat Bihruz Bey Mâlik Efendi ile dışarıdan dışarıya ortak olmak, yani onun sermayesine eşit miktarda bir para da kendisi ekleyerek oyunun dışında kalmasını baş ağrısı bahanesiyle beylerden rica ettiğinden, bunlar oyun ile ilgilendikleri kadar Bihruz Bey de kâh bir köşede sigara içerek sakince oturur ve kâh dö Lamartin'in La Süt Dön Anj'ını karıştırırdı. Bir ara beyefendi salondan kaybolunca, oyuncuların konuşması aşağıdaki şekli aldı:

- Bihruz Bey'e dikkat ediyor musunuz? Hiç eski neşesi kalmamış, siz kâğıt çektiniz miydi?

- Evet, evet! Geçen akşam benim de dikkatime çarptı. Bilmem ne var; pek çok düşünüyor...

- Yalnız düşünüyor değil, kederli de görünüyor. Siz gördüm mü dediniz? Kaç kuruş?

- Ben öyle kederlilik filân anlamam...

- Dedi ya, rahatsızmış... Başı ağrıyormuş... Bu da yattı...

- Öyleyse biz de bir taraftan rahatsız etmesek... Bir an evvel gitsek...

Şu parti bitsin de sonra düşünürüz. Siz yandınız... Siz yatıyorsunuz, öyle mi?

- Bana kalsa, Bihruz Bey'in hiçbir şeyi yok, oyunda bulunmak istemedi... Baş ağrısını bahane etti...

- Oyun mu oynayacağız, yoksa... Geliyor, geliyor; susunuz!

- Bihruz Bey! Sizin şans Mâlik Efendi'ye fena yaradı. Hepimizin paralarımızı çekiyor.

- Gerçek mi Mâlik Efendi?

- İşte bakınız, dört liralık sermayeden şu dört buçuk mecidiye ile şurada bir kaç kuruş da bakır para kaldı...

- Zarar yok, devam ediniz... Lâzım gelirse ikişer lira daha koyarız.

- O benim işim değil... Ey, beyefendi! Talip Bey, size söylüyorum: Biz hiç otuz bir yapmayacak mıyız?

- Siz de yapın! Kâğıtlar meydanda, benim gibi on beşe önce bir dokuzlu, sonra da bir altılı çekerseniz, paraları alırsınız...

- Ben de o şans nerede? Elime on dört, filiz filiko geliyor da yine bir şey yapamıyorum. Her defa kaybediyorum. Mösyö Piyer olmalı ki, sizi yensin.

Evet! Komşu beylerin dikkatlerinden kaçmadığı gibi Bihruz Bey'in hâlinde bir değişiklik vardı. Eski neşesi, eski şakraklığı kalmamıştı. Beş altı ay evvele kadar koşup gezmekten, konuşmaktan, kumardan, kendi deyimiyle sosyeteden çok hoşlanan Bihruz Bey, şimdi sakin sakin düşünmekten, tenhalıktan memnun oluyordu.

Bihruz Bey bir akşam yine yalnız yemek yedikten sonra klâs odasına gitti. Mişel'i çağırdı. Biraz işi olduğundan, kimse

gelecek olursa kendisi için "Rahatsızdır, haremdedir." denilmesini tembih etti.

Bey, kendi kendine kâh düşünmek, kâh Prömye Rögre tercümesini biraz daha düzelterek, kâh Lamartin'in bütün eserleri içinde kendi haline uygun bir şiire, bir hikâyeye rastlamak amacıyla karıştırarak ve kâh La Süt Dön Anj'dan birkaç mısra okuyup anlamaya çalışmak işleriyle meşgul olup duruyordu. Kulağına uzaktan uzağa davul sesleri gelmeye başladı. Gerçekten o akşam hilalin görülmesiyle ramazan ayı başlamış olduğundan, mahalle bekçileri mübarek ayın geldiğini şehrin âdetine uygun olarak davullarla ilâna çıkmıştı.

Bihruz bey ramazanın geldiğini anlayınca bu ay içinde, özellikle on beşinden sonra Kalpakçılarbaşı'nda, Bayezıt meydanında, Divanyolu'nda, Şehzâdebaşı mevkiindeki kalabalık ve gezinti âlemlerini hatırlayarak mutlu olacak yerde, bir mahzunluğa düşüyordu; çünkü kendisi için o âlemleri seyretmekten artık zevk alınamayacağını düşündü. Evet! Sarışın hanım sağ olaydı, elbette o da oralarda çoğunlukla görülürdü. Hâlbuki o zavallı kız gençliğine doyamadan öldü, gitti. Kim bilir hangi bir tenha kabristanın hangi bir köşesinde o zavallı genç, garip yatarken beyefendinin bu kalabalık âlemlerinde dolaşıp gönül eğlendirmesi ne büyük vefasızlık olacağını düşündü.

İşte Bihruz Bey, böyle düşündüğünden dolayı hüzünlenmişti ve kederlenmişti. Bu keder gittikçe derinleşti. Beyi Fener'deki gibi tatlı bir rüyaya daldırdı. Bir buçuk iki saat kadar öylece dalıp, sonunda aklı başına geldiği zaman, kendi kendine diyordu ki:

"İnşallah otuz ramazan oruç tutayım, camilere gideyim, ibadet edeyim... Kalpakçılarbaşı'na gitmeyim, Bayezit meydanından geçmeyim, Şehzâdebaşı'na çıkmayım... Buralara gidersem de kimselere bakmayım."

Bihruz Bey o gece sahur vaktine kadar bekledi. Davul tekrar çıkınca yemek ısmarladı. Yemekten sonra, imsak zamanına kadar oturdu, sonra hareme gitti.

Beyin sahur yemeği ısmarlamasından, oruç tutmak niyetinde bulunduğunu anlayan dadı kalfa, bey hareme girince hemen koştu, geldi. Sevine sevine konuşmaya başladı:

- İnşallah yarın oruç var beyim, öyle mi?

- Neden bildin?

- A! Sahur yemişsin. Ben haber almaz mıyım? Pek hoşuma gitti. Hanımefendi de pek sevindi.

- Niyetimi hiç bozmayacağım... Tam otuz gün tutacağım.

- Aferin beyim! Allah kabul etsin. Gördün mü, ben demez miydim; benim beyim elbette bir gün uslanır diye? Fakat namaz da kılmalı... Namazsız oruç olmaz... Hanımefendiyi görür müsün?

- Valide daha oturuyor mu?

- Namaz kılıyor... Şimdi biter, istersen azıcık gör. Akşamdan beri sana çok dua etti.

- Artık yarın sabah görürüm. Şimdi pek uykum var, yatacağım...

Bihruz Bey sabırla sözünde durdu. Ramazanın birinci, ikinci, üçüncü günü oruç hali kendisine epeyce zor geldi. Bir hafta sonra buna alışıverdi ve hâlinden memnun olmaya başladı. Geceleri genellikle sahura kadar oturur, dersleriyle meşgul olur, sahur yemeğini yer, hareme girer, yatar, gündüz saat beşe kadar uyur, uyanınca dadı kalfanın gayretlendirmesiyle abdest alır, giyinir, saat sekize doğru konaktan çıkar, bazen Bayezit Camii'ne, bazen Ayasofya'ya ve bazı defa da Şehzade Camii'ne gider; güzel sesli hafızların etkili Kuran okuyuşlarını, doğru sözlü vaizlerin insanı uyaran ve uyandıran vaazları dinler; ikindi vakti büyük cemaatle namazını kıldıktan

sonra camiden çıkar, sergileri dolaşır... Yine bir ara da Bayezit, Şehzâdebaşı kalabalıklarını, gezintilerini şöyle uzaktan seyrettikten sonra konağa döner, konudan komşudan davetli davetsiz olarak çoğu akşam eve gelen misafirleriyle iftarını eder ve misafirler içinde uygun bir arkadaş bulduğu geceler, civardaki Süleymâniye Camii'ne teravihe dahi giderdi...

14

Ramazanın on ikinci cuma günü Bihruz Bey, saat dokuz buçuktan on buçuğa kadar Bayezit sergisinde gezinip eğlendikten sonra avludan çıktı. Meydanın o tarafı simitçi, çörekçi, hardalcı, pideci gibi esnafın tabla ve küfeleri, fincan, tabak ve çanak çömlek satan yaymacıların sergileri, ayak berberlerinin sandalyeleri, mangalları, bu dekorun başında daima mevcut olan yirmi otuz kadar seyircisiyle beraber kocaman sandığı, kundura boyacılarının kutuları, dolmacı, mumcu zenciyelerin tencereleri, hediyelik eşya satan Hindûlerin, tesbihçilerin sundurmaları, kuskusçuların çadırları ve bunlarla alışverişi bulunan, bunların önünde saatlerce durup bakmaktan zevk alan bir kaç yüz kadar ayak takımı, her zamankinden daha fazla sarmış, camiden ve sergiden çıkacak sahiplerini alıp götürmek üzere gelişlerini bekleyerek bir sıraya dizilmiş yüzlerce konak arabalarının o kalabalığa eklenmesiyle, orasını sökülmez, geçilmez hâle getirmişti.

Bihruz Bey, epeyce güçlükle Kökçüler kapısı tarafına geçerek Basmacılar'ın önünden Kâğıtçılar'a doğru ağır ağır yürümeye başladı.

Bir kaç günden beri sürekli olarak oruçluları rahatsız etmekte olan lodosun ağır havası o sabah poyraza dönerek, ortalığa hoş bir serinlik yayıldığından, ikindiye doğru, sokaklara

uğrayan erkek kadın nice binlerce halk camileri, meydanları, büyük caddeleri doldurmuş, konak ve kira arabalarından birçoğu da kucaklarını süsleyen süslü hanımları taşıyarak, aşağı yukarı, birbiri ardınca meydanı dolanıyorlardı.

Birtakımı gidip, birtakımı gelen ve kabalığın sökülmez bir hâlde olmasından dolayı birkaç adımda bir kere durmaya mecbur olan binlerce halkın içinde siyah çuhadan düz yakalı, bir önlü sakoları veya koyu renk kazmirden yakası kadifeli iki önlü paltoları yukarıdan aşağıya kadar ilikli, büyücek, tablalıca fesleri iki yandan kulaklarının üst kısmını örtmüş, keçi derisi potinleriyle parlak ve sustalı kunduraları çamur lekesinden ve tozdan tamamen temizlenmiş, ellilik, elli beşlik, altmışlık efendilerin sol ellerinde altın veya ipek kamçılı, nadiren inci ve mercan, yüz sürü kuka birer tesbih olduğu halde; sağ ellerindeki gümüş kakmalı, kabzası kanca şeklinde abanozdan bastonlarına dayanarak ölçülü adımlar ve büyük bir ağırbaşlılıkla yürüyüşleri kolalı Frenk gömleklerinin dimdik yakaları aşağıdan yukarıya doğru kulaklarını yarı yerine kadar saklamış koyu renk ve püskülü, daima yan tarafta bulunur ufarak kalıpsız fesleri kaşlarının üzerine kadar inmiş, siyah redingotlu, dar pantolonlu, parlak potinli, tek gözlüklü, eldivenli şık beylerin ellerinde bazen altın, bazen gümüş veya bağa saplı birer baston bulunduğu hâlde, çoğunlukla ikişer ikişer ve kol kola gezerken, nerede bir temiz araba veya bir süslü hanım görürlerse gözlerini ona açıp hareketlerini o tarafa yönelterek hafiflik göstermekten çekinmeyişleri çoğu ipekli parlak kumaşlardan rengârenk şemsiyeleri, ferâceleriyle ve parlak, ince hoş ve şeffaf yaşmaklarıyla öbek öbek kenarları tutmuş olan Havva'nın cilveli kızlarının uzanan ellerinin saldırısından kurtulmak için bahar ağaçlarının kıyı bucak yerlerinde topluca bulunan hassas çiçekleri andırırcasına âleme kendilerini hem göstermek, hem de göstermemek gibi iki zıt

şeyi birleştirmek için yaptıkları oyunla karışık hareketleri elleri, koltukları yeşil salata, soğan ve yağlı ve susamlı simit hevenkleri, ramazan pidesi çıkınları ile dolu olduğu halde baklava, börek hayalleri ve kahve, tütün hasretiyle sabırsız kalan ve iftar dakikasına yetişmek için saatin saniyelerini adımlarıyla saymak alışkanlığında bulunan boğazına düşkünlerle tiryaki babaların o sökülmez, geçilmez kalabalığın içinde bunalıp, hesaplarını şaşırdıkça "la havle" diyerek baş sallayışları dikkat çeken görünüşlerdendi.

Oruç tuttuğu için ramazan günlerini pek iyi saymakta olan Bihruz Bey, mübarek ayın on beşi gelmeden sokakları hıncahınç dolduran bu kalabalığa şaşkınlıkla bakarak, ağır başlı bir beyefendiye yakışır tavırla yoluna devam ediyordu.

Meydanı bin güçlükle geçerek Sabuncu Hanı köşesini de dolaşacağı sırada, belki yirminci defa olmak üzere yine durmaya mecbur oldu. Çünkü Vezneciler tarafından gelmekte olan iki sıra arabalar, ilerisi tıkanmış olduğu için orada durmakta ve iki taraftan hücum eden halk, birbirlerinin geçmesine engel olmaktaydı. Süslü hanımlara, bir de açık saçık laf atmalarla sataşmak için böyle uygun zemin ve zamanlar arayan hafif karakterli şıklardan ikisi adi bir kira arabasına kurulmuş, hafif makyajlı, boyalı iki kadına kur etmek yolunda türlü maymunluklar, türlü maskaralıklar ediyorlar; kadınlar da aynı alaycı tavırlarla şık beylere karşılık vermekten geri kalmıyorlardı.

Bihruz Bey, bulunduğu noktadan ne ileri ne de geri gidemediği için bu hâli ister istemez görüyorsa da araba biraz ileride bulunduğundan, içindeki nazeninleri -ki Periveş Hanım'la Gülşeker Hanım'ın kendileriydi- seçemiyordu.

Zavallı Bihruz Bey son derecede çirkinliğini şimdi görebildiği bu hâlden fazlasıyla nefret ederek kendi kendine şu yolda söylenmeye başladı:

"Kom se degutan![376] Bir kadına böyle de kur edilir mi? Aman yarabbi. Ne bayağı insanlar! Ne adi kadınlar! Ben de kurörlük[377] ettim, fakat böyle iskandalö[378] hareketlerde bulunmadım. Benim baktığım kadın... Hâşâ! O kadın değil; bir kız! Kız da değil; bir melekti... Yazık! Zavallı kız, şimdi sağ olaydı, o da buralarda bulunurdu ya! Evet! O da çıkardı, gezerdi ama nasıl? Soylu bir hanıma lâyık surette... Evet! Şimdi o benim fıansem[379] olacaktı. Belki de... Oh! Madam Bihruz olacaktı! Yazık! A sezan, se bien to pür murir![380] Ah... O şimdi soluk kefeniyle kara topraklarda yatıyor, ben geziniyorum. Niçin mezarının başında ağlamıyorum? O mezar nerede? Of! Nasıl da üzücü! Sevdiğini kaybet de toprağını bilme! Malörö köjö süi...[381] Aman şuradan gideyim de şu hâli gözüm görmesin."

Bihruz Bey, yüreğini birden istilâ eden nefret ve hasret hislerinin itmesiyle kadından, erkekten yürümesine engel olanları itip kakarak kendisini hakikaten oradan kurtardı ve artık ruhunu tekrar kaptırmış olduğu hasret dolu düşünceler içinde hiçbir tarafa bakmayarak doğruca konağa gitti. İftar vaktine daha yarım saatten fazla vardı. Bey, salona çıktı. Orada valide hanımın davetiyle iftar için gelmiş akrabadan birkaç kimse oturuyordu. Bey, bunlara birer selamdan sonra geri döndü; çünkü Bihruz Bey kendine kendine düşünmek için yalnız bulunmak istiyordu. Kabine dö travayına[382] gitti. Hâlbuki orada Mösyö Piyer bulunuyordu. Bey, artık sevgili hocasından kaçamadı ise de ona bile soğuk davranmaktan başlangıçta kendini alamadı.

- Bonjur Mösyö Piyer!

376 Ne kadar iğrenç!
377 Çapkınlık.
378 Rezil.
379 Nişanlı.
380 On altı yaş ölmek için çok erkendir!
381 Nasıl da mutsuzum.
382 Çalışma odası.

- Bonjur beyefendi! Koman sa va?[383]

- Pek iyi değilim... Siz nasılsınız?

- Ben oldukça iyiyim, size bir kitap getirdim. Biraz eskice ama... Benim kitapların arasında elime geçti de...

- Teşekkür ederim... Nasıl kitap o?

- Manon Lesko... Fevkalâde güzel yazılmış eserlerindendir. Bunu okumadınız zannederim...

- Hayır, görmedim...

- Amur dö fam[384] ama bu bir amur aşarne.[385] *Pol e Virjini*, *La Dam o Kamelya* filân değil... Tre zenteresan...[386]

- Aman, okusak...

- Siz kendi kendinize okursunuz, bakınız ne kadar garip, ne kadar azgın, bunlarla beraber ne kadar fedakâr, ne kadar hazin neticeli bir aşk!

- Rica ederim siz başlayın da sonra da ben kendi kendime okurum...

- Pekâlâ... Fakat vakit var mı? Şimdi akşam yemeğine gidecek değil miyiz?

- Daha yarım saat var. Başlayın siz...

- Öyleyse beş, on sahife okuyabiliriz...

Konağa nakilden ve özellikle ramazanın gelişinden beri Bihruz Bey'in hareketlerine gelen durgunluk ve kadın aşkı bahislerine gösterdiği ilgisizlik, Mösyö Piyer'in dikkatini çekiyordu. Gerçi genç bey, dersleriyle öncekinden fazla meşgul oluyorsa da bu gidişle beyin bu derslerden de usanıvermesi ihtimâlden uzak olmadığını ve o hâlde kendisinin yumuşak yüzlü dostu olan yüz otuz altı frank elli santimden sonsuz

383 Nasılsınız?
384 Kadın aşkı.
385 Tutkulu aşk.
386 Çok ilginç.

ayrılıkla ayrılmak icap edeceğini düşünmek Mösyö Piyer'i bayağı üzüp duruyordu. Özellikle beyin ekipajı ne sebeple aradan kalktığını Mişel Ağa'dan gizlice sorup öğrendikten sonra Mösyö Piyer daha fazla üzülmeye ve kendi hocalığını devam ettirmek için beye başka türlü yaranmak çaresini düşünmeye başladı. Bu çare ise ara sıra bazı şevk ve arzu uyandıran romanlar bulup getirmekle genç beyin her neden dolayı ise bezginleşmiş heveslerini canlandırarak ve ders kitaplarını amör do fam hakkında tatlı bahisler açarak beyi konuşmaya mecbur etmekti. Fakat aziz öğrencisinin maddi kuvveti şüphe götürür ve endişe verir bir hâlde iken dışarıdan para ile kitap alıp getirmek uygun değildi. O sebeple Mösyö Piyer bazı dostlarında da bulabileceği o türlü kitapları ödünç olarak alıp öğrencisine getirmeyi düşünüyordu. Mösyö Piyer'in hanesinde bir köhne sandığı vardı ki çoğu politikaya dair birçok kitapçık ve lüzumsuz olarak evrak ve kâğıtlarla doluydu. Mösyö, bir akşam bir kâğıt aramak için sandığı açtı, içindeki şeyleri karıştırırken eline cildi dağılmış, kapağı yırtılmış bir kitap geçti. Kitaba bakarken Manon Lesko hikâyesi olduğunu görünce aldı, bir tarafa koydu ve cuma günü konağa gelirken kitabı da sakosunun cebine yerleştirmeyi unutmadı. İşte, o parça parça, sahifeleri bükülmüş, yırtılmış, ele alınmaz derecede kirlenmiş kitabın konağa getirilmesindeki sebep ve niyet buydu. Burası anlaşılınca beyefendinin o kitap için "Aman, okusak!'" diyerek gösterdiği arzuyu Mösyö Piyer'in ne büyük bir memnuniyet hissi ve başarı coşkusuyla kabul etmiş olacağı açıklamaya muhtaç değildir.

Evet! Mösyö Piyer kitabı alarak büyük bir keyifle yüksek sesle okumaya, Bihruz Bey de can kulağıyla dinlemeye başladılar. Ne faydası var ki romanlardan on beş sayfa okunamadan top atıldı. Emektar Memiş Ağa kapıdan görünerek ikaz eder bir tavırla: "Misafirler oruç açacaklar, sofra başında bekliyorlar!"

dedi. Çaresiz yemek odasına gidildi. Bihruz Bey şer profesörünün getirdiği bu yeni romanı merak etmeye başladığından, zihnini oraya vermişti. O sebeple sofrada kimseye bir iltifat etmiyor, iftarcılar da beyin ısrarlı sessizliğine karşı ağız açmaya cesaret edemediklerinden, odada ara sıra kaşık ve çatalların tabaklara hatayla dokunmasından çıkan hafif ve cüretsiz bir tıkırtı ile Mişel Ağa'nın öteye beriye hareket ettikçe potinlerinden çıkan çekingen gıcırtıdan başka ses işitilmiyordu.

Neyse, yemek yenildi, salona geçildi. Bihruz Bey birinci kahve ve sigaralar içilinceye kadar salonda bulunmaya güç tahammül etti. Nihayet misafirlere karşı: "Affedersiniz... Muallim Efendi ile ders yapacağız... Siz keyfinize bakınız..." diyerek ve Mösyö Piyer'e de bir işaretle niyetini anlatarak ikisi birlikte salondan çıktılar... Ders odasına gittiler, oraya gider gitmez Bihruz Bey Manon Lesko'yu Mösyö Piyer'in eline tutuşturdu:

- Lütfen okumaya devam eder misiniz?

- Tre volontiye![387] Bu hikâye bana da yeniden merak verdi. Gençliğimde beş altı kere okumuştum. Kitabın eskiliğinden de anlaşılır ya... Ne kadar okusam bıkmıyorum. Bunlar...

- Rica ederim... O bahisleri sonra ederiz. Romanı bu akşam bitirsek diyorum...

- Bilmem... Bitirebilir miyiz?

- Hele siz okuyun, saat yediye kadar tabii oturacağız...

Mösyö Piyer yalnız arada bir sigara yakıp Mişel Ağa'nın getirdiği ve kahveyi de içerek bir iki nefes almaya fırsat bularak beş saat kadar aralık vermeden okumaya devam ederek romanın yarısından fazlasını okudu, öğrencisine dinletti, fakat zavallı ihtiyarın gücü de kesildi.

Bir taraftan sahur vaktinin geldiğini ilân için sokaktan doğru gelen davul sesleri en ilgisiz kulaklara da kendisini işittirecek

387 Memnuniyetle.

şekilde gürültüler kopardığı gibi, diğer taraftan emektar Memiş Ağa'nın yine kapıdan görünerek soğuk bir sesle:

- Misafirler sofraya inecekler... Yemekler de soğuyor, diye mırıldanması sohbete izin vermediğinden ve özellikle Mösyö Piyer'in:

- Nüzallon manje, nes pa? Oh! Je fen! Jö vö fer ön bon supe,[388] diye yemekten çok, tutulduğu azaptan kurtulmaya yönelik olarak gösterdiği arzuya karşı Bihruz Bey bir şey diyemediğinden, yemek odasına gidildi.

İftardan daha sakin, daha hüzünlü bir şekilde yemekler yenildi, sofradan kalkıldı. O zaman Mösyö Piyer hemen Bihruz Bey'in yanına giderek:

- E bien mon şer bey![389] Bu akşam da ders yapamadık. Siz de yoruldunuz, ben de... Yarın sabah siz geç çıkarsınız. Benim biraz erken gitmem lâzım, dedi.

Bundan maksadı artık yatak odasına çekilmek için beyden izin istemekti. Bihruz Bey ise romanı o gece hepsini dinlemek isteğinde bulunduğundan, Mösyö Piyer'i tekrar çalışma odasına götürmek üzere davrandığı sırada, ihtiyar derhal cebinden saatini çıkarıp bakarak:

- Ooo! Saat sekize gelmiş... Benim için pek geç... Sabah Galata'da bir zat ile buluşacağız. Pardon, a mardil,[390] dedi, beyin elinden kurtuldu.

Bey, romanı mutlaka bu gece bitirmek istiyordu. Onun için çalışma odasına yalnızca gitti. Kitabı kaptığı gibi hareme girdi. Yatak odasına çıktı, soyundu, oda kapısını sürmeledi, şezlongun üzerine uzandı. Mösyö Piyer'in bıraktığı yerden romanı okumaya başladı.

388 Yemek yiyeceğiz değil mi? Oh! Ben acıktım! Güzel bir çorba içmek istiyorum!

389 Eh pek sevgili beyim!

390 Özür dilerim, salıya.

15

Bihruz Bey romanın alt taraflarını okudukça, merakı arttıkça okumaya düşkünlüğü de artıyordu. Hikâyenin kahramanı olan genç âşığın maşukası Manon ile Amerika'da Nev Orlean'a varışlarından sonraki maceraları, âşık ve sevdiğinin umulmadık bir beladan daha kurtulmak için vahşilerin karargâhına doğru kaçarken, kumluk bir sahranın oportasında yorgunluktan ve açlıktan güçsüz düşen zavallı sevgilinin ölümü; bîçare âşığın, sevgilisini gömdüğü çukurun üzerinde yaralı ve halsiz olduğu hâlde bir gün bir gece yatıp kalktıktan sonra yakalanıp Nev Orlean'da hapis ve Manon'un nâşının da şehre taşınması en sonda ve çok etkileyici bir şekilde yazılmış olduğundan ve Bihruz Bey'in yine birden canlanan hayalleri o olayları ve onların uyandırdığı hislerle kendi hali arasında bir tür var olan benzerliği uygunluk derecesinde göstermeye başladığından, kitabı bitirmedikçe elinden bırakamamış, o sebeple sabahın saat dördüne kadar olduğu yerde uyanık kalmış, okuma sırasında kendi kendine sönünceye kadar yanan mumların isi odayı doldurmuştu. Bey, kitabı kapayıp bir hayli müddet düşüncelere daldıktan sonra yerinden fırladı, bir pencere açtı. Odanın içindeki duman pencereden baca dumanı gibi çıkıyordu. Bey, ayak üzerinde duramayacak kadar yorgun olduğundan, odanın havasını hızla değiştirerek hemen yatağına düşmek için kapıyı açtı; dadı kalfa ise sofada bulunuyordu. Kapı açılınca hemen geldi, odaya girdi. Beyin yatağı bozulmamış, odayı duman içinde görünce merakla beyinin yüzüne dikkatle yaktı. Beyin birer siyah halka içine girmiş ve küçülüp çukura kaçmış fersiz gözleri, uykusuzluktan, heyecandan rengi kaçmış yüzü, dermansızlıktan tir tir titreyen dizleri, hâlinde büyük bir perişanlık gösteriyordu. Dadı kalfa sevgili beyinin bu güçsüz ve perişan halini üzüntüyle seyrettikten sonra şu suretle söylenmeye başladı:

- Vah vah! Bu koca papaz ne zaman gelse benim beyimde böyle bir hâl görülüyor! Hınzır herif, böyle ders okutulur mu? Zavallı beyciğim, sabahlara kadar gözlerini kırpmamış! O pis kitap için mi böyle harap ettin kendini? Buna hanımefendi de razı değil, ben de razı değilim, Allah da razı değildir; bari gir yatağına da biraz rahat et! Vah vah! Bu gün oruç da tutulmaz! Biraz uyu da bakayım, sana çorba getirteyim. Hadi sen yat... Ben pencereyi filânı kaparım. Hay hain herif! Ne oluyorsun ayol, bu kadar çok ders verecek? Sanki bir gecede hepsini okuyup öğrenecek...

Bihruz Bey dadı kalfanın bu sözlerini dinlemeyerek kendisini yatağa fırlattı. Dadı kalfa ise pencereyi kapayıp, sigara tablasını şamdanı filânı kaldırmakla meşgul olduğu kadar, hâlâ şu şekilde mırıldanıp duruyordu: "Vallahi bu derecesi günahtır! El âlemin evlâdını okutacaksan adam gibi okut! Bu kadar zora koyacak ne var? Hele gelsin de bir, söylemediğimi bırakmayım... Frenkçe öğretecek de sanki ne olacak...

Dadı kalfa, Mösyö Piyer'in tahammülünden fazla ders verip nazlı beyini sıktığını sandığı için bu kadarcık söyleniyordu. Aziz muallim efendinin öğrencisine öyle heveslerini harekete geçirecek arzularını uyandıracak hikâyeler getirip okuttuğunu ve bunu da şahsına çıkar sağlamak için yaptığını bilseydi, acaba daha neler söylemeyecekti?

Bihruz Bey yatağına girdikten sonra uyumaya pek çok uğraştı ise de mümkün olamadı. Romandaki acı olayları zihninden ve bunların kendisinde sebep olduğu hasret duygusunu gönlünden çıkaramıyordu. Uykuya dalacak olsa, gözlerinin önüne derhâl iki mezar geliyordu ki birisi ıssız bir çölün ortasında kabarmış bir topraktan ibaret iken üzerine genç bir insan kapanmış ağlıyordu. Diğeri iki sıra servilikle gidilir bir kabristanın bir kenarında sandukalı, sütunlu, yaldızlar içinde mükemmel bir mezar olduğu hâlde bunun yanında bir kuş bile geçmiyordu. Bihruz Bey hayal âleminde gördüğü bu yaldızlı

mezarın kime ait olduğunu da bildiği için kendi kendini azarlamaktan geri kalmıyordu.

Bu hâl içinde dört beş saat uğraştı. Nihayet, sıkıntılı ve fakat uzun bir uykuya daldı. On bir buçuğa doğru dadı kalfanın odaya girip seslenmesi üzerine gözlerini açtı. O bir kaç saatlik uyku ile sinirleri biraz düzelmiş, midesi gıda aramaya başlamıştı. Dadı kalfanın hazırlattığı çorba ile kebabı iştahlıca yedi, kahvesini, sigarasını da içti, tekrar yattı. Arada bir uyanarak yine dalarak o gece sekiz dokuz saat uyuduktan sonra seherle yatağından çıktı. Bir pencere açtı, önüne geceliğiyle oturdu, düşünmeye başladı.

Beyin düşündüğü şey, kaybettiği sevgilinin ebedi yerini öğrenmeye bir çare aramaktı. Düşüne düşüne bu çarenin olmadığını anlayınca hiç olmazsa sevgilisinin gezip dolaştığı yerlerde ve özellikle Çamlıca Bahçesi'nde kendi kendine gezinip ağlayıp bir teselli bulmaya çalışmak üzere dadı kalfa ile konaktan daha bir iki hizmetkâr alarak Küçük Çamlıca'daki köşke beş on gün için gitmeyi zihninde kararlaştırdı ve bu kararını dadı Kalfaya açtığı zaman ondan da fakat iki gün sonra için olumlu cevap aldı. Bihruz Bey, bu karar üzerine içi biraz rahatlayarak o gün saat ona kadar yatak odasında kaldıktan sonra dadı kalfanın:

- Beyim, iyisin maşallah! Giyinip de azıcık hava almaya çıksan olmaz mı? Hava güzel, sokaklar adam almıyor; gezer, eğlenirsin... Haydi beyim, hazırlan, diye gayretlendirmesi üzerine giyindi, bastonunu aldı, konaktan çıktı. Direklerarası'na doğru ağır ağır yürümeye başladı.

O gün artık Direklerarası'nın kalabalığı harikulade idi. Gelen ve giden olmak üzere ikişer sıra arabalardan oluşan hareketli zincirinin bir ucu Şehzade karakolunda, diğer ucu Bayezıt meydanında sona eriyordu. Mevkiin çaycılar tarafını erkekler, cami tarafını ise kadınlar tutmuş, karşıdan karşıya geçmek mümkün olamadığı gibi bulunulan noktadan ileriye gitmek de çok zordu.

Bihruz Bey'in Süleymaniye'den Vezneciler'e geldiği yol, kendisini kadınların tarafına ulaştırdı. Bey, yolun öbür tarafına geçmek isteyip başaramayacağını anlayınca, kenardan Direklerarası'na gitmek üzere uğraşa uğraşa biraz ilerleyebildiyse de oradan öteye gidemedi. O noktada eyleşip kalmış olan bir kaç efendinin yanına sığınarak kalabalık savuluncaya kadar durmaya mecburen karar verdi. Önündeki rengârenk şemsiye alayının bir takımı aşağıya, bir takımı yukarıya doğru dalgalana dalgalana gidiyordu.

Bey, düştüğü geçilemez yol üzerinde bakışları kendine çeken çağlayan yaşmak deryasını ister istemez seyretmeye dalmıştı. Önünden gelip geçen hanımlara dalgın dalgın bakıp duruyorken, yüreği birdenbire şiddetle oynamaya başladı. Zavallı gencin yüzünün rengi uçuyordu. Yanından aşağıya doğru giden iki hanımın kırmızı şemsiyelisini kaybettiği sevgiliye benzetmişti. Hanımın kalınca yaşmağı altındaki çehresine dikkatli baktığı zaman, Üsküdar vapurunda uzaktan gördüğü hanım yani kaybettiği sevgilinin kız kardeşi olduğunu tanıdı. Artık, iki aydan beridir merak ettiği mezarın yerini öğrenmek için ele geçen bu fırsatı kaçırmamak lâzım olduğunu düşündü. Bu sebeple, kırmızı şemsiyeyi takibe karar vererek, harekete girişti. Kırmızı şemsiye durdukça bu da durdu, o ilerledikçe bu da ilerledi, nihayet hanımlar Şehzade karakolunun köşesinden sağa saptılar, bey de saptı. O sokak her ne kadar berileri kadar kalabalık değilse de, bütün bütün tenha olmadığından, bey şemsiyeye pek yaklaşmak istemiyordu. Kırmızı şemsiye bir hayli gittikten sonra tekrar sağda bir sokağa saptı. Bu sokak da gelenden geçenden boş değildi. Hanımlar önde, Bihruz Bey arkada biraz daha gidildi, yine sola sapıldı, burası tenhâcaydı. Beyin de artık daha fazla beklemeye tahammülü kalmamıştı. Hızlı hızlı gitti, kırmızı şemsiyenin yanına vardı. Kırmızı şemsiye ise takip edildiğinden haberdar olduğundan, beyin ayağının sesini alınca döndü, kendisine baktı. Bu dakikada Bihruz Bey artık kırmızı şemsiyeli hanımın yüzüne bakmıyordu.

Gözleri yerde olduğu hâlde maksadını anlatmaya başladı, hanımı da cevap vermeye mecbur etti:

- Ah, pardon efendim! Mil pardon!

- Niçin? Ne var pardon diyecek?

- Ah! Nasıl söyleyeyim? Dilim varmıyor. Fakat mecburiyet... Ah! İki aydır ne kadar sufrans[391] içinde olduğumu bilseniz, bana merhamet edersiniz.

- Ne istiyorsunuz? Adamlar geliyor, çabuk söyleyiniz.

- Ah! Nasıl söyleyeyim? Hemşirenizin... Of! Söyleyemiyorum. Ah! Mezarını nerede ise bana söylemenizi rica ederim. Affedersiniz. Fakat emin olunuz ki hemşireniz... Ah! Bir anj[392] gibi şast[393] olarak gitmiştir.

- Ne söylüyorsunuz, anlamıyorum ki!

- Ah! O zavallı meleği görmüş, sevmiş idim. Benim bahtsızlığım... Aman affediniz!

- Ne istiyorsunuz diyorum size?

- Hemşirenizin mezarını öğrenmek isterim...

- Benim hemşiremin mezarını?

- Evet! Pardon... Kusurumu affedin. Ne yapayım... Yüce şahsınızı temin ederim ki...

- Siz hemşiremi nerede gördünüz?

- Çamlıca Bahçesi'nde gördüm. Fakat sizi temin ederim ki... Ah! Hemşireniz bir anj idi...

- Konuştunuz, görüştünüz müydü?

- Evet! Fakat ma petrol donör[394] namus dairesinde konuştuk. Ah! Kom se trist! Mil pardon, efendim![395] Ne söylediğimi, ne söyleyeceğimi de bilmiyorum. Evet! Topu bir defa konuştuk!

- Bahçede konuştunuz, öyle mi?

391 Acılar

392 Melek.

393 İffetli.

394 Şerefim üzerine yemin ederim.

395 Ne kadar üzücü! Bin kere özür dilerim!

- Evet efendim, bahçede... Ah!

- Havuz başında olacak...

- Evet, evet... Ah! Siz neden biliyorsunuz?

- Siz ona bir çiçek verdiniz galiba...

- Ah, evet... Bir çiçek... Ma povr flor![396]

- O da size teşekkürler etti, çiçeği aldı, göğsüne iliştirdi, öyle mi?

- Ah! Öyle oldu...

- Azıcık geri kalın, şu adamlar geçsin...

- Peki efendim...

...

- Ey, sonra? Başka bir defa kendisine bir mektup da verdiniz miydi?

- Ah! Pardon efendim. Mektup başka bir şey değildi; mariyajımız[397] için bir teklifti.

- Kardeşimi beğendiniz, sevdiniz miydi?

- Ah! Bilmezsiniz, düşünemezsiniz ne kadar sevmiştim...

- Vefat ettiğini nereden duydunuz?

- İki ay... Tamam iki ay gezdim, aradım... Bir yerlerde görmek mümkün olmadı; birdenbire kayboluşuna bir mana veremiyordum, korkuyordum, kimseye soramıyordum; nihayet o malörü[398] haber aldım. Ah! Kom je suffer![399]

- Besbelli çok sevdiğiniz için öldürdünüz...

- Ah! Ben mi öldürdüm? Onun için ben her dakika ölmeye hazırdım... O gideceğine keşke ben gideydim. Hâlâ bana hayat haram oldu. Gözüm dünyayı görmüyor. Povr anj![400]

- Şimdi görseniz, kardeşimi elbette tanırsınız, değil mi?

- Ah! Ne demek efendim, ne demek? Hiç tanımaz mıyım?

396 Benim zavallı çiçeğim.

397 Evlenmemiz.

398 Üzücü haber.

399 Ne acılar çektim!

400 Zavallı melek!

- Hele yüzüme biraz bakınız... Sakın kardeşim sandığınız ben olmayayım?

- Ah! Ne kadar benziyorsunuz!

- Beyefendi, beni anam bir tane doğurmuş, ne kız ne de erkek kardeşim var...

- Ah! Gerçek mi söylüyorsunuz? Empossibl!

- Bahçede kardeşimle beraber gördüğünüz hanım da bu hanım değil miydi?

Periveş Hanım'ın önü sıra giden Çengi Hanım bu aralık arkasına dönüp bakarak ve alaycı gülümseyerek:

- Küçük bey, ihtiyar olmadan benim gibi bunamış galiba, dedi.

Bihruz Bey de Çengi Hanım'ın Çamlıca görüşmesi gününden kulağında kalan sesini pek iyi tanıdı. Onun üzerine hanımların yanında utancını hafifletecek bir mazeret aradı ve tekrar söze başladı:

- Ah! Pardon! Mil pardon! Kabahat benim değil... Keşfi Bey söyledi... İşte, işte o beni aldattı...

- Zarar yok! Bari bundan sonra sevdiklerinizi çabuk çabuk mezara göndermeyin...

- Ah! Pardon! Fakat niçin lândonuzla gezmeyip de böyle yayan geziyorsunuz?

- Nasıl lândo?

- Hani, sizi bahçede ilk gördüğüm günkü güzel ekipajınız, süslü arabanızla gezmeli değil misiniz?

- Ha! O araba bizim değildi... Biz onu kira ile tutmuştuk.

- Vah vah!

- Ey, sizin o sarı fayton ne oldu?

- Ona alacaklı el koydu. Şey... Mösyö Kondoraki'ye bıraktım...

- Yazık!

Bihruz Bey bir müddetten beri renk ve nakışlarını sarhoşlukla seyrettiği, zevk ve hüzünlerine dalıp gittiği hayalin yüksek dünyasından, hakikatin kuru zeminine birden düştü. Bir dakika evvele kadar baktığı yerleri saran hüzünlü kırlar,

renkli gün batışları, yıldızlı gökler, çiçekli bahçeler bir anda dağılıp mahvoluyordu! Bir dakika öncesine kadar etrafında gürültü koparan kuşların gönülçelen nağmeleri derin bir sessizliğe dönüşüyordu! Bir dakika evvele kadar nefes nefes ruhunu kokulandıran baharın sevdayı artıran nefesi, bir anda geçip yitiyordu! Kısacası, bir dakika evvele kadar ruhunu ve fikrini gözyaşlarıyla, ağlamakla perişan eden hüzünlü tatlı heyecanlar bir anda görünmez ve yok oldu.

Bu an içinde gönlünü hayret, nefret ve hasretin hepsine benzer fakat hiç biri değil; açıklanması ve anlatılması imkânsız garip bir his kapladı. Bu garip his içinde hayatından acı veya tatlı hiç bir zevk alamaz oldu. Varlığını bilemiyordu; nerede bulunduğunu, ne yaptığını, ne yapacağını düşünmeye gücü yetmeyerek vücudunu hareket ettiriyordu...

İradesinin dışında bir güçle takip etmekte olduğu hakikaten çirkin şekline bir ara bakışı yöneldiğinde ruhunda bir büyük nefret hissi duydu fakat kırmızı şemsiyeden uzaklaşmaya kudreti yetmiyordu; hatta önleri sıra giden Çengi Hanım'ın: "Artık, yeter... Peşimizi bırak! Hadi oğlum, işine git!" hakaret ve azarlamalarını da işitmeyerek arzusuna karşı olarak hanımları takipte devam ediyordu. Hele biraz ilerideki bir sokağın köşesinden çıkan mükemmel bir lândonun kendilerine doğru süratle gelişi, zavallı Bihruz Bey'i bulunduğu zor durumdan kurtardı. Bey, o zaman aklını başına alarak kırmızı şemsiyeye hitaben:

- Aman! Bir lândo geliyor... Pardon, dedi...

Geldiği tarafa döndü, koşa koşa gitmeye başladı. Periveş Hanım'la Çengi Hamın'a gelince; Bihruz Bey'in işin başındaki ve sonundaki tuhaf hallerinden bahsederek ve kahkahalarla gülüşerek ağır ağır yollarına devam ettiler...

-SON-